BIBLIOTHECA ORIENTALIS APARIŢIA SERIEI "BIBLIOTHECA ORIENTALII ESTE SPRIJINITĂ DE ASOCIAŢIA DE STUDII ORIENTALE DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA SERIE ÎNGRIJITĂ DE IDEL SEGALL SUPRACOPERTA ŞI COPERTA V SOCOLIUC CULTURĂ ŞI FILOSOFIE INDIANĂ IN TEXTE ŞI STUDII Traduceri din limba sanscrită de THEOFIL SIMENSCHY Ediţie îngrijită, cuvînt înainte şi note de CICERONE POGHIRC Editura ştiinţifică şi enciclopedică • Bucureşti, Cuvînt înainte Interesul pentru literatura şi mai ales pentru filosofia indiană este, cum se ştie, vechi la noi şi a avut ca urmare influenţe profunde asupra culturii româneşti El s-a manifestat aproape odată cu primele texte scrise in româneşte, prin circulaţia manuscrisă a unor cărţi de factură populară cum ar fi Istoria Sindipii filozofului ("Istoria lui Siddhapati", cunoscută în Europa sub titlul Historia septem sapientium) sau Varlaam şi Ioasaf, varianta creştină a vieţii lui Buddha Acest interes a căpătat un aspect ştiinţific abia în a doua jumătate a secolului al XlX-lea prin două dintre cele mai mari personalităţi ale culturii româneşti: B P Hasdeu şi M Eminescu Hasdeu a fost primul român care a manifestat interes pentru limba sanscrită şi pentru relaţiile străvechi dintre folclorul românesc şi literatura vedică Cercetările sale au trezit interesul elevilor săi L Şăineanu şi C Georgian, acesta din urmă fiind primul român care a ţinut un curs de limba sanscrită la Universitatea din Bucureşti Th Iordănescu, elevul lui Georgian, a dus mai departe această tradiţie, rămînind însă un izolat în cultura românească a timpului Pe o altă cale, cu totul proprie, a mers Eminescu Pasionat şi el de limba sanscrită, traducător al unei părţi a gramaticii şi a dicţionarului sanscrit al lui Fr Bopp , Eminescu s-a preocupat mai ales de filosofia şi de literatura veche indiană, care au lăsat urme adinei şi evidente în opera sa După el, literatura şi gîndirea Indiei vechi au constituit o preocupare constantă a unor literaţi români de prestigiu, dintre care trebuie amintit în primul rînd G Coşbuc Informaţia acestora, ca şi a publicului românesc mai larg, s-a făcut însă prin intermediul unor surse intermediare, mai ales germane şi franceze, traducerile directe fiind mărunte şi rare Primul român care a tradus masiv direct din sanscrită a fost Theofil Simenschy Născut în Iaşi la ianuarie , el a urmat cursurile Seminarului Pedagogic şi ale Liceului Naţional din oraşul natal, pe care le-a absolvit ca şef de promoţie în După trei ani de studii la Universitatea din Iaşi obţine licenţa "magna cum laude în filologia clasică şi germană Numit profesor suplinitor, după scurt timp Th Simenschy a participat la primul război mondial ( - ), revenind în învăţămîntul liceal după război în devine asistent la catedra de limba şi literatura greacă, iar în anul următor îşi trece doctoratul în litere cu teza Le complement des verbes qui signifient "entendre" chez Homere Etu de de syntaxe his- torique et comparative (publicată de "Casa Şcoalelor în şi recenzată elogios de savanţi iluştri ca A Meillet şi P Kretschmer) Din este conferenţiar, iar din profesor de limbile clasice la Universitatea din Iaşi în cursul carierei sale universitare o preocupare constantă a constituit-o gramatica comparată a limbilor indoeuropene, în special sintaxa, căreia i-a dedicat printre altele remarcabila sa lucrare La construction du verbe dans Ies langues indo-europeennes (Iaşi, ) Theofil Simenschy s-a stins la decembrie , lăsînd în urma sa o operă care cuprinde peste de lucrări, multe din ele rămase în manuscris Preocupările de limbă sanscrită ale lui Th Simenschy au început în legătură cu profesia sa de bază, gramatica comparată a limbilor indoeuropene, aşa cum rezultă încă din teza de doctorat citată mai sus Ele s-au extins însă repede şi la literatura veche indiană, în primul rînd la cea filosofică şi sapienţială Th Simenschy a fost primul

care a ţinut cursuri de limba sanscrită la Universitatea din Iaşi Paralel însă cu activitatea universitară, el a înţeles că este necesară popularizarea, în sensul cel mai bun al cuvîntului, a civilizaţiei indiene şi mai ales punerea în circulaţie în traduceri corecte, făcute direct din original, a textelor de bază ale literaturii şi filosofiei indiene El a început prin traducerea Pancatantrei (în , încheiată în ), a tradus apoi Kaţha- şi Mundaka-Upanişad ( ), unele fragmente din Mahâbhârata printre care cunoscutul episod Povestea lui Nala ( ), precum şi celebra Bhagavadgltâ ( ), cîteva imnuri vedice ş a Profesorul Simenschy a fost primul român care a editat o serie de texte sanscrite în original, în transcriere latină, însoţite de traducere şi comentarii: Sutre din Gramatica lui Pânini, originalele traducerilor din Antologia sanscrită a lui G Coşbuc, precum şi numeroase sentenţe şi maxime din întreaga literatură indiană cuprinse în Dicţionarul înţelepciuniiM El este de asemenea autorul primei Gramatici sanscrite apărute în româneşte ( ) In afara acestor texte fundamentale, pe care le-a însoţit de scurte notiţe introductive şi de explicaţiile strict ne- • Lista cea mai completă a lucrărilor lui Th Simenschy a publicat-o TRAIAN DIACONESCU în "Anuarul de lingvistică şi istorie literară", Iaşi, XIX, , pp - , precum şi un necrolog în "Analele Univ din Iaşi", s III, XV, , pp - Vezi şi necrologul publicat de noi în "Studii clasice", XI, , pp - şi SAO, VIII, , pp - TH SIMENSCHY, Un dicţionar al înţelepciunii, voi I -IV, Iaşi, - Toate locurile din literatura sanscrită sînt menţionate în Indicele de autori, voi IV, pp - cesare publicului larg, profesorul Simenschy a publicat o serie de studii menite să atragă atenţia publicului românesc asupra citorva dintre problemele importante ale culturii şi literaturii indiene Unele dintre studiile sale au avut ca obiect influenţa literaturii indiene asupra celei române, cum ar fi studiul citat despre originea universului, în care semnalează influenţa indiană asupra Scrisorii I a lui Eminescu, articolul Un element folcloristic străvechi la Caragiale ( ), unde depistează influenţa unei poveşti budiste, documentatele cercetări despre Antologia sanscrită ( ) şi despre traducerea dramei Sakuntală ( ) datorate lui G Coşbuc, precum şi studiul Variante străvechi in basmele lui Ispirescu ( ), în care semnalează o serie de paralelisme cu texte din Mahă- bhărata, Pancatantra şi mai ales cu Kathăsaritsăgara a lui Somadeva Toate aceste studii sînt inegale ca valoare şi întindere Unele sînt dedicate publicului ştiinţific românesc, deşi nu de strictă specialitate, şi sînt redactate după toate rigorile cercetării ştiinţifice Altele sînt destinate publicului larg, expuse într-o formă cît mai accesibilă şi lipsite de aparatura ştiinţifică prea complicată, care ar fi putut împiedica circulaţia sau chiar publicarea lor de către revistele în care au apărut şi care nu întotdeauna aveau un profil strict ştiinţific La aceasta se mai adaugă faptul că peste multe din ele a trecut aproape o jumătate de veac şi că ele nu au fost pregătite pentru retipărire de autor Ele conţin însă informaţii exacte, culese din sursele originale şi sînt utile pentru publicul larg cititor O menţiune specială merită traducerile Profesorul Simenschy a preferat chiar pentru operele poetice o redare în proză, deşi talentul poetic şi l-a dovedit din plin în admirabila traducere în metrul original a faimoasei poeme Hero şi Leandru a lui Musaios în cazul poeziei sanscrite, el o considera prea îndepărtată de normele şi concepţiile noastre despre poezie pentru a încerca o redare în versuri Limba bogată şi uşor arhaică şi dialectală în care le-a transpus dau acestor traduceri un farmec care supleşte de cele mai multe ori forma poetică Astfel Povestea lui Nala şi mai ales Pancatantra par a fi scrise de la

bun început în româneşte Redarea numelui şoarecelui Hiranyaka prin Aurică, a negustorului Vardhamânaka prin Chiaburu ş a fac din personajele unei lumi atlt de Îndepărtate, ca cea indiană, eroi de mult cunoscuţi nouă O preocupare constantă în alegerea textelor a constituit-o pentru profesorul Simenschy valoarea lor morală, alături de cea literară Prin aceasta el a dovedit că a înţeles esenţa literaturii indiene, înţelegînd în acelaşi timp importanţa pe care cunoaşterea acestor comori ale gîndirii indiene o poate avea pentru compatrioţii săi Dedicîndu-şi în exclusivitate întreaga sa existenţă învă- ţămîntului şi ştiinţei, Theofil Simenschy a tradus din sanscrită în româneşte mai mult decît toţi ceilalţi specialişti români la un loc Prin aceasta el a adus un serviciu imens culturii româneşti, ca şi adîncirii cunoaşterii şi prieteniei dintre noi şi popoarele Indiei Editura ştiinţifică şi enciclopedică îndeplineşte un act de îndreptăţită recunoaştere a meritelor ilustrului profesor ieşean şi de înţelegere a nevoilor culturii româneşti în etapa eforturilor ei de universalizare prin punerea la îndemîna marelui public a operei acestui pionier al indologiei româneşti Aşa cum arătăm şi în Notă asupra ediţiei, întrucît o bună parte din textele cuprinse în acest volum au apărut cu decenii în urmă, şi moartea l-a împiedicat pe autor să le revadă, am socotit de datoria noastră să completăm şi să aducem la zi - în notele finale - noutăţile de ordin bibliografic, critic şi ştiinţific rezultate din cercetările ultimilor ani CICERONE POGHIRC Notă asupra ediţiei Volumul de faţă cuprinde o serie de studii şi texte, unele tipărite, altele manuscrise inedite, legate de tema volumului Ele nu reprezintă totalitatea lucrărilor indologice ale lui Th Simenschy, care au fost indicate în lista alăturată; cele cu un caracter lingvistic prea tehnic sau care nu făceau decît să reia idei din alte studii au fost omise Publicarea s-a făcut, după manuscrisul olograf al autorului, sau după copii dactilografiate corectate de mîna autorului Pentru multe din textele tipărite anterior am avut, de asemenea, extrase revăzute de Th Simenschy, cu corecturi marginale Am introdus în text aceste corecturi fără să le mai menţionăm Revizuirile şi corecturile de care dispunem nu reprezintă, totuşi, o formă pregătită de autor definitiv în vederea retipăririi Sîntem siguri că în acest caz profesorul Simenschy ar fi mers mai departe, ar fi eliminat repetiţiile, ar fi unificat notele şi ar fi adus la zi bibliografia, care reflectă momentul tipăririi sau redactării fiecărui studiu, distanţate pe o perioadă de de ani Am încercat să suplinim în note această lipsă, dar nu ne-am putut permite să modificăm textul autorului Singura modificare în acest sens o constituie unificarea ortografiei conform normelor actuale Am păstrat, însă, unele forme ca personagii, reacţiune pentru reacţie ş a , specifice epocii sau autorului Probleme mai complicate a pus transcrierea numelor proprii şi a termenilor tehnici indieni Sistemul de transcriere al autorului a variat în funcţie de epocă şi de publicul căruia se adresa, încercînd simplificări şi adaptări care au adus, cum e de aşteptat, numeroase inconsecvenţe Am unificat, în general, transcrierea, în sensul sistemului ştiinţific de transli- terare a alfabetului devanăgari, păstrînd formele adoptate numai acolo unde ele s-au încetăţenit deja în română: sanscrită, dar prăkrit; Rig- Veda, dar Bhartrhari etc O graniţă certă între aces>r "azuri, desigur, nu există şi problema se mai complică şi cu flexiunea românească a cuvintelor sanscrite: Bhagavadgită, dar Bhagavadgitei etc Valoarea semnelor întrebuinţate este următoarea: â, î, u notează variantele lungi ale vocalelor; e şi o fiind totdeauna lungi, nu le-am notat special ţ, d şi ş reprezintă

consoane cerebrale, pronunţate cu vîrful limbii întors spre cerul gurii; ţ şi d corespund lui t, d din engleză, ş lui ş din română r are valoare vocalică şi se pronunţă ca ri c şi j sînt palatale africate şi se pronunţă ca celei şi ge/gi din româneşte, în timp ce sanscr ge, gi se pronunţă ca rom ghe, ghi kh, gh, ch, jh, ţh, dh, th, dh, ph, bh sînt sunete unice, în care primul element îşi păstrează caracterul nealterat (ph, de ex nu = f), dar aspiraţia lui h se aude foarte distinct n reprezintă o nazală palatală (ca spaniolul n, francezul şi italianul gn), iar h una velară (ca în king din germană şi engleză) m reprezintă nazalizarea vocalei precedente (ca în franc, bon), h este o aspirată finală postvocalicâ, provenită din alterarea lui s şi r * Notele care aparţin profesorului Simenschy au fost date în josul paginii, cu indicare literală; cele ale editorului - la sfirşitul volumului, numerotate C P Lucrările de indologie ale lui Theofil Simenschy Panciatantra, "Arhiva", XXXVIII, , - , p (studiu introductiv) Panciatantra, "Convorbiri literare", LXV, Panciatantra Cele cinci cărţi ale înţelepciunii, Cartea I şi a Il-a, traducere din limba sanscrită, Cartea Românească, , p Recenzată elogios în revistele "Adevărul literar", , ; "Convorbiri literare", , , p ; "Orientalistische Literaturzeitung", , , p ; "Revista clasică", III, , p ; "Viaţa literară", VIII, , , p Panciatantra Cartea a III-a, traducere din limba sanscrită, "Convorbiri literare", LXVI, , pp - , - , - (şi extras) Originea universului în concepţia indienilor şi a grecilor, "Revista fundaţiilor", II, , , pp - Panciatantra, Cartea a IV-a şi a V-a, traduse din limba sanscrită, , p Fapta şi destinul, "Revista fundaţiilor", III, , , p Kaţha-Upanişad, traducere din limba sanscrită, "Convorbiri literare", LXX, , - (şi extras, p ) Povestea lui Nala, episod din Mahăbhârata, traducere din limba sanscrită, premiată de Academia Română, , p , recenzată elogios de revistele: "Convorbiri literare", LXX, - , , p ; "Orientalistische Literaturzeitung", , , pp - , de H Weller; "Pagini literare", V, - , , pp - ; "Gînd românesc", VI, - , , p etc Povestea faptei omeneşti Episod din Mahăbhârata, traducere din limba sanscrită, , p , "Viaţa Basarabiei", nr - (şi extras) Poveste morală, "Viaţa Basarabiei", nr , (din Mahă- bhârala, traducere din limba germană), p Şcoala tibetană, "Meşeceul", V, , Din înţelepciunea indiană- Cugetări despre destin "Meşeceul", V, , Pururavas şi Urvaii, basm, tradus din limba sanscrită, , p Tradiţia învăţăturii în patria lui Gandhi, Cartea Românească, "Cunoştinţe folositoare", seria A, nr , , p Mundaka-Upanişad, traducere din limba sanscrită, "Viaţa Basarabiei", nr - , , p (şi extras) Cugetări şi precepte morale din Mahăbhărata, "Luminătorul", LXXIV, , - , p Ritualul inmormîntării în Rig-Veda, traducere din limba sanscrită (Rig-Veda, X, şi ), "Cetatea Moldovei", IV, , , p Mahatma Gandhi, "Revista fundaţiilor", IX, , ; pp - Destinul în concepţia antică, "Cetatea Moldovei", IV, , , p Morala hindusă, "Cetatea Moldovei", IV, , - , p, Yoga, "Cetatea Moldovei", V, , , p Bhagavadgîtă, traducere din limba sanscrită, "Ethos", I, Bhagavadgîtă, traducere din limba sanscrită, Casa Şcoalelor, , p Fiinţa supremă în mistica hindusă, "Ethos", I, , - , lip Un element folcloristic străvechi la Caragiale, "Ethos", II, , - , pp - Aforisme din Upanişade, traducere din limba sanscrită, "Ethos", IV, , - Antologia sanscrită a lui Coşbuc, "Analele ştiinţifice ale Universităţii din Iaşi", s III, t II, , f - Gramatica lui Pănini: Sintaxa cazurilor (traducerea sutrelor, însoţită de comentariu şi de un studiu introductiv), "Analele ştiinţifice ale Universităţii din Iaşi", s III, t III, , - , pp - Gramatica lui Pănini Elemente gramaticale, simboluri, formule sintactice, "Analele ştiinţifice ale Universităţii

din Iaşi", s III, t VI (supliment), , fasc , pp - Gramatica limbii sanscrite Editura ştiinţifică, Bucureşti, , p Pro domo, "Analele ştiinţifice ale Universităţii din Iaşi", s III, t VII, , pp - Drama Sakuntală a Iui Kâlidăsa in traducerea lui Coşbuc, "Analele ştiinţifice ale Universităţii din Iaşi", s III, t XIII, , f , pp - Studii sintactice Aspecte ale genitivului posesiv şi partitiv, "Anuar de lingvistică şi istorie literară", Iaşi, XIX, Variante străvechi in basmele lui Ispirescu, "Analele ştiinţifice ale Universităţii din Iaşi", s III, t XV, , f , pp - Panciatantra, traducere din limba sanscrită, Editura pentru literatură, Bucureşti, , p Un dicţionar al înţelepciunii Cugetări antice şi moderne, Editura Junimea, Iaşi, voi I -IV, - RECENZII V Pisani, Storia delle letlerature antiche delVIndia, , în "Analele ştiinţifice ale Universităţii din Iaşi", s III, t II, , f - , pp - H Chandra Gupta, The Bhagavad Gita, Allahabad, , în "Studii şi cercetări ştiinţifice", filologie, XIII, f , , pp - J Gonda, The Savayajnas, Amsterdam, , în "Anuar de lingvistică şi istorie literară", XVII, , pp - ÎN MANUSCRIS Rolul Indiei in istoria omenirii, p (pierdut) Cugetări din literatura sanscrită, antologie, p Cugetări din literatura sanscrită, studiu, p , Gramatica lui Părtini: sintaxa modurilor, Morfologia verbului in Rig-Veda, p Kâlidăsa, studiu, p Kâlidăsa, Vara, traducere din Anotimpurile, p Somadeva, Kathâsaritsăgara, , traducere, p Antologie budistă, + p ( Cele patru ieşiri ale lui Boddhisattva) Limba şi literatura sanscrită, p STUDII INDIA ANTICĂ Limba şi literatura sanscrită CIVILIZAŢIA INDIANĂ In s-au descoperit in bazinul fluviului Indus urmele unei civilizaţii preariene, care pare a fi înrudită cu cea din Mesopotamia Săpăturile s-au făcut la Mohenjo-Daro (in provincia Sindh) şi la Harappa (in Panjab) Ele ne dovedesc că Încă înainte de cucerirea ariană India de nord-vest a fost în relaţii cu ţările mesopotamiene a Arienii (indoeuropenii) au pătruns în India pe la nord- vest, prin valea rîului Kabul din Afganistan In perioada în care au luat naştere imnurile din Rig-Veda arienii s-au răspîndit în bazinul superior al fluviului Indus (Panjab) şi abia la sfîrşitul acelei perioade par a fi pătruns pînă la Gange Civilizaţia specific indiană s-a dezvoltat intr-o perioadă ceva mai recentă, numită perioada brahmanică (între şi î e n ) Caracteristica ei este supremaţia castei brah- manice şi ritualul jertfei Caracterele esenţiale ale religiei brahmanice sînt: credinţa în reîncarnare şi castele, împreună cu un sistem complicat de jertfe Cea mai importantă reacţiune împotriva brahmanismului este activitatea lui Buddha ( - î e n ); el accentuează partea etică a activităţii omeneşti şi se opune brahmanismului, ale cărui jertfe şi caste le nesocoteşte Budismul atinse culmea înfloririi sub regele Asoka ( - î e n ), însă decăzu repede şi fu izgonit din India de către brahmani, pentru a trăi mai departe în afara Indiei, cu multe schimbărib * P MASSON-OURSEL, H de WILLMAN-GRABOWSKA şi PH STERN, L'Inde antique et la civilisation indienne, Paris, , p b A THUMB, Handbuch des Sanskrit, Heidelberg, , p ISTORIA INDIEI Istoria Indiei e foarte puţin cunoscută, din cauză că indienii nu aveau simţul istoric Istoria Indiei, lipsită de cronologie sigură, este un amestec de legende fantastice şi de miez istoric, aşa că numai unele personagii se desprind din ciclul de legende în schimb, acolo unde izvoarele greceşti completează cunoştinţele noastre, avem puncte de reazim istorice şi cronologice sigure Domeniul principal al arienilor din India a fost totdeauna marea vale a Gangelui Pe timpul lui Buddha înflorea împărăţia Magadha, în partea de răsărit a Indiei, în ţara Gangelui Alexandru cel Mare dă peste împărăţia lui Paura (nopog), în ţinutul fluviului Indus ( î e n ) Dinastia greacă întemeiată de Alexandru fu răsturnată curînd;

un uzurpator, Candragupta, cucereşte împărăţia Magadha şi domneşte peste întreaga Indie pînă la munţii Vindhya (m ) Nepotul său e Asoka, ocrotitorul budismului (v p ) Odată cu decăderea acestei dinastii, grecii devin din nou stăpîni în India După împărăţia greco-indiană (sec II -I î e n ) urmează domnia regilor âaka, năvălitori turanici, pe care grecii îi numeau indo-sciţi (de la sec I î e n pînă la secolul al II-lea e n ) Abia în secolul al IV-lea e n izbuteşte din nou o dinastie băştinaşă (dinastia Gupta) să întemeieze o împărăţie naţională indiană Brahmanismul se întăreşte iarăşi, literatura înfloreşte din nou şi atinge punctul culminant în secolul al Vl-lea, sub regele Vikramăditya din Ujjayinî (în India de Apus) Cam de pe la pătrund în India (Delhi) cuceritori mahomedani în anul Baber, un urmaş al lui Timur, întemeiază împărăţia marilor moguli Cam pe atunci încep a se stabili in India şi europeni (portughezi şi olandezi) Englezii pun bazele stăpînirii lor prin Compania Indiei de răsărit ( ) Răspîndirea ei creşte odată cu decăderea domniilor indigene (secolul al XVIII-lea şi al XlX-lea) Prin englezi cultura Indiei ajunge să fie cunoscută în Europa \ * THL'MB, op cit , p STUDIUL LIMBII SANSCRITE ÎN EUROPA J Gramaticii indieni au pregătit calea gramaticii comparate a limbilor indoeuropene, căci aceasta Işi are originea în cunoaşterea limbii sanscrite Studiul limbii sanscrite în Europa cuprinde patru epoci Pe la sfîrşitul secolului al XVIII-lea Compania engleză de comerţ a Indiei de răsărit s-a apucat să studieze literatura sanscrită din motive pur practice, - pentru a cunoaşte dreptul indian In William Jones, magistrat superior in Bengal, înfiinţă Societatea Asiatică De numele lui şi al altora ca Ch Wilkins, H Wilson şi H T Colebrooke, se leagă primele traduceri şi ediţii de opere sanscrite Gramaticile lui Colebrooke ( ) şi Wilkins ( ) au avut o influenţă adincă asupra dezvoltării ulterioare a filologiei indiene Alături de Londra, Parisul devine un centru al acestor studii In Germania studiul literaturii indiene e în strînsă legătură cu romantismul (Fr şi W von Schlegel) A doua perioadă a filologiei sanscrite începe cu întemeierea gramaticii comparate Raporturi între limba sanscrită şi limbile europene fuseseră observate încă din secolul al XVI-lea, de către călătorul italian Filippo Sassetti, prin care se află pentru prima oară în Europa despre existenţa limbii sanscrite înrudirea dintre aceste limbi a fost recunoscută apoi de învăţatul englez W Jones, în însă cel care a dovedit-o în mod precis a fost Franz Bopp, în opera sa apărută în : Vber das Conjugationssystern der Sanskritsprache in Vergleichung mit jenem der griechischen, lateinischen, persischen und germanischen Sprache (sau mai pe scurt: Konjugationssy stern) Paralel cu studiile filologice ale lui Chr Lassen, A F Stenzler, W von Humboldt, O Bohtlingk înflori acum repede studiul lingvistic al sanscritei (Th Benfey, A Pott, A Schleicher) Aceste studii capătă o nouă amploare prin publicarea textelor vedice, cu care începe perioada a treia Studiul Vedelor a atras pe cei mai însemnaţi reprezentanţi ai filologiei sanscrite (ca: Max Miiller, A Weber, W D Whithney, Th Aufrecht, H Grassmann, A Ludwig ş a ) în perioada cea mai nouă, a patra, cam de pe la , s-a slăbit legătura strînsă care exista între filologia sanscrită şi lingvistică, fiecare dezvoltîndu-se separat Chestiunile literare şi culturale trec tot mai mult pe planul întîi (G Biihler, F Kielhorn, R Garbe, A Hillebrandt, H Jacobi, E Kuhn, H Oldenberg etc ) Pe de altă parte, datorită transformării concepţiilor lingvistice, însemnătatea vechii limbi sanscrite faţă de limbile europene începe să scadă puţin Totuşi activitatea în domeniul limbii sanscrite nu s-a micşorat, şi-i spre folosul ei că se tratează chestiuni de gramatică indiană atît din punct

de vedere filologic (K F Geldner, R Pischel), cit şi din acela al indo- germanisticii (K Brugmann, Joh Schmidt, B Delbriick, Chr Bartho- lomae, J Wackernagel) LITERATURA SANSCRITĂ' Literatura veche indiană se împarte în două perioade: cea vedică şi cea sanscrită Veda (= ştiinţă, literatura sfîntă) cuprinde, in ordine cronologică, următoarele părţi: I Samhitâ (colecţie de imnuri ş a ): Rig-Veda; Sâma-Veda; Yajur-Veda- i Atharva-Veda II Brahmana III Literatura filosofică a Vedei: Ăranyaka-, Upa- nişadele IV Sutra I Samhitâ (de la sam-dhâ-, gr QUV-TÎ&T]HI, lat com- porto) sînt colecţii de imnuri vechi, care serveau în scop liturgic Cea mai veche şi mai importantă, din punct de vedere lingvistic şi cultural, este Rg-Veda Samhitâ (rg veda = = rc "vers", "imn sfint" + veda) Această colecţie cuprinde de imnuri, în cărţi (= mandata ,,ciclu") O chestiune importantă şi foarte mult controversată este vechimea Rig-Vedei şi determinarea părţilor celor mai vechi şi a celor mai recente Ca limită inferioară poate fi fixat anul î e n Insă epoca literară a Rig-Vedei nu poate să se urce mai sus de mileniul al doilea î e n a Cu privire la cronologia operelor literare din perioada vedică şi chiar şi din perioada sanscrită clasică, Whithney scrie în gramatica sa a: "Cu cit se spune mai puţin, cu atît " W D WHITHNEY, Sanskrit Grammar, London, , Intr , XIX mai bine Toate datele fixate in istoria literaturii indiene sînt popice aşezate spre a fi răsturnate din nou Orice operă importantă a trecut prin atîtea schimbări, înainte de-a căpăta forma sub care a ajuns pînă la noi, încît problema alcătuirii originale se complică cu acea a redactării finale * b Tradiţia textului Rig-Vedei este de o surprinzătoare unitate şi fidelitate; aceasta se datoreşte grijii cu care brahmanii îşi păzeau cartea lor cea mai sfîntă Săma-Veda (sâman-"cînt") şi Yajur-Veda (yajur "jertfă**, "formulă de jertfă**) au o însemnătate cu totul redusă faţă de Rig-Veda Amîndouă dau textul imnurilor într-o anumită ordine, potrivit cu scopurile liturgice Yajur-Veda ni s-a transmis în două recenzii (texte): Yajur-Veda Negru şi Alb; el mai conţine şi o serie de formule de jertfă în proză In schimb Atharva-Veda (atharvan "preot alfocului**) are o mare însemnătate pentru cunoaşterea vieţii poporului şi pentru credinţele şi superstiţiile acestuia in perioada vedică Atharea-Veda cuprinde, în de imnuri, foarte multe des- cîntece şi conjurări, care jucau un rol deosebit în viaţa de toate zilele Brahmana aparţin unei perioade de tranziţie (cam de la - î e n ) Ele sînt scrieri în proză, care explică cele patru Vede şi cuprind prescripţii privitoare la ritual, comentarii dogmatice, legende, mituri şi speculaţii filosofice Fiecare din cele patru Vede are Brahmanele sale speciale Una din cele mai importante, prin legendele ei, este Satapatha-Brahmana "Brahmana care constă dintr-o sută de cărări** (adică "lecţii** sau "capitole**) O anexă a diferitelor Brahmane sînt Ăranyaka "cărţi de pădure** Ele sînt destinate pustnicilor evlavioşi şi cuprind meditaţii asupra ritualului Din acestea au rezultat speculaţiile filosofice ale Upanişadelor ("învăţături secrete**); numărul acestor scrieri e impunător (cf P Deussen, Die Philosophie der Upanishads, Leipzig, - Idem, Sechzig Upanishads, Leipzig, - Idem, Allgemeine Geschichte der Philosophie, I, , Leipzig, ) Ultimele ramificaţii ale literaturii vedice sînt Sutra ("reguli**), adică manuale care rezumă în reguli extrem de concise cuprinsul scrierilor vedice Astfel sînt ^răuta-Sutra, care tratează despre ritualul jertfelor mari, Grhya-Sutra, ceremoniile şi ritualul vieţii casnice, Dharma-Sutra "legea** Prâtisăkhya-Sutra sint cele mai vechi manuale de gramatică Şi aceste tratate depind de cele patru Vede, adică fiecăreia din ele îi aparţin anumite Sutra în fruntea literaturii sanscrite

clasice stau cele două epopei mari Mahăbhârata şi Râmâyana Mahăbhârata cuprinde de strofe (sloka), fiind de opt ori mai mare decit Iliada şi Odiseea la un loc Miezul acestei epopei populare, "marea luptă a urmaşilor lui Bharata", este acoperit de un număr imens de episoade, mituri, legende, discuţii teo- sofice, astfel incit constituie un adevărat tezaur al tradiţiilor şi legendelor indiene Cel mai cunoscut este minunatul episod al lui Nala şi al soţiei sale Damayanti e Deşi Mahâ- bhârata îşi are originea încă din secolul al V-lea î e n , ea a atins dimensiunile ei actuale abia in secolul al V-lea e n Cu Mahăbhârata se înrudesc de-aproape mai multe colecţii mici de legende, numite Purăna ("povestiri vechi") Râmâyana, cu de strofe, era socotită chiar de vechii indieni ca o epopee cultă (kâvya); fondul acestei epopei, al cărei autor e Vălmiki, este mai vechi decît Mahă- bhărata (înainte de î e n ), căci e folosit deja de cealaltă epopee Cuprinsul ei principal îl constituie aventurile şi isprăvile eroice ale regelui Răma Şi în această povestire sînt intercalate numeroase episoade Printre reprezentanţii epopeii literare trebuie numit în primul rînd marele poet Kălidăsa, care a trăit probabil la începutul secolului al V-lea e n Poeziile sale epice sînt Raghuvamsa ("neamul lui Raghu"), unde se povesteşte viaţa lui Răma şi Kumărasambhava "naşterea lui Kumăra" (zeul războiului) " însă cele mai celebre sînt operele lirice şi dramatice ale poetului Dintre cele lirice face parte Meghaduta "norul sol", un mesaj către iubita depărtată, pe care un exilat îl încredinţează unui nor, şi Rtusamhăra "ciclul anotimpurilor" Drama sa cea mai cunoscută, care a produs o profundă impresie asupra lui Goethe, este Sakuntală Drama indiană a ieşit din dansurile executate la solemnităţi şi e poate influenţată de cea greacă Ea are un caracter liric pronunţat; însă ea poate cuprinde şi o acţiune bogată, după cum ne arată Mrcchakalika "căruciorul de lut", a regelui Şudraka (sec VI ?) Afară de Kălidăsa se disting printre poeţii lirici Bhartrhari (sec VII) şi Amaru Din cele trei "centurii (sataka-) ale lui Bhartrhari, una este erotică, iar celelalte două au un caracter gnomic (filosofic) Poezia gnomică a Indiei este de altfel foarte bogată ; ea a fost adunată şi tradusă de Bohtlingk, Indische Spruche, voi , Petersburg, - Foarte bogată este şi literatura populară a fabulelor, poveştilor şi anecdotelor Cea mai veche colecţie şi cea mai celebră este Pancatantra "Cele cinci cărţi", care exista deja în secolul al Vl-lea e n Ea era destinată la origine ca manual de filosofie practică a vieţii pentru principi; azi ea serveşte în India ca manual educativ şcolar O variantă a Pancatantrei este Hitopadesa "îndrumare bună" Dintre celelalte colecţii de poveşti cităm: Vetâla- pancavinsati "cele de poveşti ale lui Vetâla" (Vetăla e un strigoi), Sukasaptati "cele de poveşti ale papaga- lului" şi mai ales marea colecţie de poveşti în versuri, în cărţi, Kathăsaritsâgara, a poetului Somadeva (secolul al XI-lea) Celelalte colecţii de poveşti citate sînt în proză; numai cugetările intercalate în ele sînt în versuri Poveştile şi fabulele indiene au o mare însemnătate pentru literatura universală, deoarece au ajuns pînă în Europa, unde au dat peste alte poveşti şi mai ales fabule Cu studiul acestor poveşti se ocupă folclorul comparat Important şi azi în privinţa aceasta este studiul lui Th Benfev, traducătorul Pancatantrei ( voi , Leipzig, ) LIMBILE Arienii care au cotropit Panjabul vorbeau o limbă indo- europeană Se cheamă aşa orice grai care prezintă un sistem fonetic şi morfologic asemănător aceluia pe care- constatăm la limba greacă, latină, gotică etc Cînd s-au cunoscut vechile texte ale literaturii indiene, s-a observat că sanscrita veche prezenta concordanţe (potriviri) cu greaca lui Homer, cu latina şi cu alte limbi

europene Fr Bopp, care in studia sanscrita cu Chezy, la Paris, fu izbit de aceste concordanţe şi publică, în , o carte în limba germană, intitulată: Despre sistemul de conjugare al limbii sanscrite, in comparaţie cu greaca, latina, persana şi germanica De atunci avem noţiunea de familie de limbi indoeuropene, care se subimparte în mai multe grupe: indo-iranica (sau arica), greaca, italo-celtica, balto-slava, germanica, armeana, albaneza Grupa arică este ramura cea mai răsăriteană, în raport cu teritoriul ocupat altădată de aceste limbi Spunem "altădată , pentru că azi limbile indoeuropene s-au răspîndit peste întreg pămîntul (ca engleza, franceza, portugheza, spaniola etc ) Pe teritoriul pe care avea să-l ocupe, arica găsise dravidi- ana Grupa aceasta de limbi nu pare a fi înrudită cu nici una din limbile cunoscute Dravidiana actuală, care se vorbeşte în sudul Indiei, cuprinde limba tamilă, vorbită de peste milioane de oameni, în sudul peninsulei şi în partea de nord a Ceylonului; telugu ( de milioane) pe coasta de răsărit, la nord de Madras; pe cînd coasta de apus e ocupată în parte de limba canada sau canareză ( , milioane) Fiecare din aceste limbi posedă literatura ei Cea mai veche este aceea a tamulilor, care datează din primele secole ale erei noastre Numai literatura sanscrită o întrece în bogăţie Limba tamulă, sau tamilă, s-a răspîndit şi în afară de peninsulă, fiind dusă de emigranţi pină în Africa de Sud Dravidiana pare a fi ocupat odinioară un teritoriu mai vast Pe cînd azi dravidiana cedează în faţa expansiunii limbilor ariene ale Indiei, odinioară ea cotropise graiuri austro-asiatice Din acestea au rămas resturi, sub forma de dialecte "himalaice (cam de oameni) şi a dialectelor munda, la răsăritul Indiei, în Bengal, vorbită de vreo trei milioane de oameni Prin limbile munda istoria lingvistică a Indiei comunică cu grupa mon-khmer a Indochinei Limba adusă în India de triburile ariene a dominat peninsula Ea cuprinde trei stadii de evoluţie: indiana veche, indiana medie şi indiana modernă sau nouă Indiana veche e în primul rînd limba vedică în care sînt alcătuite imnurile Rig-Vedei Ea se deosebeşte foarte puţin de iranica textelor sfinte ale A vestei lui Zarathustra, astfel încît cine cunoaşte vedica poate înţelege uşor şi avestica Unele imnuri sînt foarte arhaice, altele, ca întreaga carte a X-a, prezintă o limbă mult mai recentă Acestei etape de evoluţie a limbii rig-vedice îi aparţin celelalte Vede, Brahmana, Ăranyaka, Upanişadele şi, în parte, Sătra în acestea din urmă, mantra, formule scoase din Rig-Veda, reprezintă încă vechiul stadiu al limbii Prin secolul al IV-lea e n , limba a fost codificată de celebrul gramatic Pănini Aceasta-i limba sanscrită sau "perfectă", limbă sfîntă ca şi cea vedică, întrebuinţată şi mai mult ca mijloc de exprimare a înaltei spiritualităţi indiene Ea n-a fost niciodată vorbită în popor, ci era studiată, învăţată la savanţii brahmani, repetînd cuvintele învăţătorului Acesta-i unul din privilegiile instrucţiei Astfel, în drama indiană, de pildă în Sakuntalâ, personagiile principale: regele, brahmanii, călugăriţele, zeii vorbesc sanscrita; toţi ceilalţi se exprimă in dialect popular Sanscrita este şi limba marilor epopei, dintre care cel puţin Mahâbhărata e de origine populară De aici se poate deduce că a existat o perioadă, înainte de formaţiunea sa savantă, în care sanscrita nu se deosebea de celelalte dialecte vorbite Deci vechea limbă indiană se împarte în vechea indiană propriu-zisă, sau vedica, şi vechea indiană mai recentă, sau sanscrita Limba Brahmanelor etc se mai cheamă şi postvedică Chiar în sanscrită se deosebesc straturi cronologice: sanscrita lui Pănini, sanscrita epică şi cea clasică, sau limba literară de după Pănini Formele gramaticale ale limbii sanscrite derivă dintr-un dialect înrudit cu cel vedic

Alături de vedică şi de sanscrită, limba imnurilor şi a invocărilor, limbi sfinte şi savante, s-au dezvoltat pe fondul arian graiuri prakritice, din care însăşi limba sfîntă împrumută uneori pronunţări şi expresii, cum face adesea elita sub influenţa mulţimii De altfel atunci cînd vedica, devenită veche şi neînţeleasă, a cedat locul ei de limbă savantă sanscritei, limbile prakrite au ajuns ele înseşi la maturitate şi formează indiana medie în felul acesta s-au născut cîteva limbi noi Cea mai importantă e păli, azi limba bisericii budiste din Ceylon, Birmania şi Siam Nu se ştie exact unde şi cînd a fost vorbită înainte de-a servi la predica discipolilor lui Buddha şi la redactarea canonului budist Probabil că păli provine din dialectul vorbit la Ujjayinî, de care s-a putut servi Buddha spre a fi înţeles de toţi auditorii săi O parte a canonului budist a fost redactată în sanscrită Şi jainiştii au recurs la indiana mijlocie pentru a exprima doctrina lor Se distinge prăkrta jaina, limba canonului jainist, şi măhărăşţrî jaina, limba comentariilor şi a operelor jainiste profane Afară de aceste două limbi principale ale bisericii se mai cunosc şi alte dialecte, ca măhărăşţrî, a ţării marăthilor, care a produs o frumoasă literatură, măgadhî, graiul castelor inferioare în drame, ş a In general, tot ce deviază de la sanscrită se numeşte apa- bhramsa "care s-a desprins, a căzut" de pe trunchiul principal, care-i limba sfîntă Limbile moderne derivate din acelaşi fond arian sînt foarte numeroase Cităm numai cîteva din cele mai însemnate: sindhî, gujaratî, şi în parte hindi, care formează grupa de vest Din grupa de est cea mai importantă e bengali, în sudul Indiei se vorbeşte mai ales marăthî, iar la nord kasmirî şi naipalî Limba aproape comună tuturor locuitorilor, cel puţin foarte răspîndită şi deci utilă călătorilor, e hindustăni sau urdu Acesta-i hindi din lagărele soldaţilor mahomedani, care erau concentraţi în împrejurimile oraşului Delhi în secolul al XII-lea Graiul acesta, amestecat cu persană şi cu arabă, folosind scrierea arabă, a servit, din secolul al XVI-lea, ca să exprime o literatură considerabilă* LIMBILE (DIALECTELE) INDOEUROPENE ALE INDIEI Limbile (dialectele) indoeuropene ale Indiei sînt: Limba vedică; Sanscrita clasică; Dialectele medii indiene: prăkrit (păli, apabhramăa); Dialectele moderne indiene Limba vedică este cea mai arhaică din grupa indo-arică şi de aceea cea mai importantă pentru istoria limbilor indoeuropene Limba Rig-Vedei este încă foarte apropiată de limba primitivă indo-iranică (pre-arică) Ca şi limba greacă homerică, limba vedică este o limbă literară, care avea la bază, la origine, un anumit dialect a H de WILLMAN-GRABOWSKA, L' înde antique, pp - Sanscrita este intr-un grad încă şi mai mare o limbă literară, după cum o arată chiar şi numele: samskrta "aranjat, împodobit , de la răd kr "a face" Ea a fost fixată în reguli precise de către gramatici (mai ales de Pănini) şi se apropie foarte mult de limba vedică mai recentă, însă originea locală a ei este alta Sanscrita era întrebuinţată şi ca limbă vorbită în cercurile brahmanice şi în castele superioare: totuşi alături de ea, existau încă înainte de Pănini dialecte populare Limba sanscrită s-a îmbogăţit necontenit prin împrumuturi din aceste dialecte, mai ales în vocabular, după cum ne arată particularităţile fonetice Limba sanscrită s-a pietrificat încă înainte de secolul al -lea î e n , după cum ne dovedesc inscripţiile regelui Asoka; ele sînt alcătuite în diferite dialecte indiene Şi din aceste dialecte (numite de gramaticii indieni apabhramsa "decădere , adică "limbă greşită, care se abate de la gra- matică"), s-au format o serie de limbi literare, şi anume păli şi limbile prakritice Păli ("serie , "canon ) este limba budismului din Ceylon Prăkrit (prâkrta "limbă naturală , deci "populară ) cuprinde mai

multe limbi, dintre care cea mai importantă, din cauza literaturii ei bogate, este mâhârâşţrî (limba ţării marathilor) Pentru literatura sanscrită prezintă însemnătate deosebită acele limbi prakritice care sînt vorbite în dialogurile din drame de reprezentanţii claselor de jos şi de femei Dialectele medii indiene nu derivă din sanscrită, ci din limbi mai vechi, înrudite cu limba vedică Limbile indiene moderne derivă din limbile populare care se află la baza limbilor prakritice Ele se numesc după ţinuturile în care sînt vorbite: panjabi, sindhi, hindi (hin- dustâni), bengali etc Şi limba ţiganilor este un dialect indian modern Tabelul următor ne arată cum au evoluat limbile indiene : Indo-iranică Dialecte din perioada vedică: Limba Rig-Vedei Sanscrita Limbi indiene medii | Prăkrit, Păli Limbi indiene moderne Tradiţia învăţăturii în patria lui Gandhi De mii de ani India e împărţită în caste Viaţa fiecăreia este supusă unei lungi serii de reguli şi de prescripţii Casta cea mai înaltă este aceea a brahmanilor-, după ei vin războinicii, apoi vaisya formată din plugari şi negustori Ultima e sudra, casta celor "necuraţi *, cunoscuţi şi sub numele de paria în decursul timpului aceste patru caste s-au amestecat între ele, dînd naştere la nenumărate caste intermediare Orice arian, adică oricine aparţine uneia din cele trei caste superioare, trebuie să străbată în viaţă patru etape Prescripţiile religioase privitoare la ele se bazează pe o tradiţie milenară şi sînt arătate pe larg în vestitul Cod de legi al lui Mânu (între veacul al II-lea î e n şi veacul al II-lea e n ) a în prima etapă indianul trebuie să intre ca discipol la un învăţător şi să locuiască împreună cu el După ce a isprăvit învăţătura, el e dator să-şi întemeieze un cămin, să aibă copii şi să aducă zeilor jertfele orînduite de tradiţie La apropierea bătrîneţii, indianul îşi părăseşte casa, pentru a duce o viaţă de pustnic în pădure Aici el meditează asupra înţelesului mistic şi simbolic al jertfei Cînd simte că i se apropie sfîrşitul, el trebuie să renunţe şi la aceste meditaţii şi să părăsească tot ce- leagă de lumea aceasta Atunci el se face ascet şi cerşetor în această ultimă perioadă el me- B La vechii indieni nu există cronologie, aşa că mai toate datele stabilite de Invăţaţii europeni sau indieni sînt aproximative ditează numai asupra lui Brahma, principiul suprem al lumii şi năzuieşte să se contopească cu el i * Cind copilul ajunge vîrsta la care poate fi dat la şcoală, e dus la un învăţător Aducerea discipolului la învăţător, felul său de viaţă, legătura dintre amîndoi şi liberarea discipolului din serviciul învăţătorului sînt descrise amănunţit în cărţile de ritual Datoria de a-şi da fiul la învăţătură este religioasă O strofă din cartea de precepte şi poveşti morale Hitopadesa spune: "Un duşman este tatăl, un duşman este mama, care nu-şi dă copilul la învăţătură ' Aducerea discipolului la învăţător este orînduită pentru un brahman la vîrsta de ani, pentru un războinic la ani, iar pentru un vaiâya la ani Totuşi termenul acesta poate fi prelungit la fiecare din ei Cei care fac parte din casta oropsită, paria, sînt opriţi de a învăţa Cind e adus pentru întîia oară la învăţător, se săvîrşeşte o ceremonie de mare însemnătate pentru discipol: i se dă funia sfîntă pe care o va purta de aci înainte toată viaţa, pe umărul stîng Ea înseamnă, pentru cel care o primeşte, a doua naştere spirituală şi corespunde într-o măsură oarecare cu botezul nostru Datorită acestei ceremonii, cei care fac parte din primele trei caste se numesc "cei de două ori născuţi" (dvija) După ce a fost sfinţit astfel de învăţătorul său, tînărul se face discipol vedic şi începe a studia în casa aceluia Ti- nărul brahman trebuie să şadă la învăţătorul său, pînă ce ajunge să cunoască pe deplin textele sfinte numite Veda Această convieţuire poate dura de ani, sau numai jumătate

din acest timp, sau un sfert - potrivit cu priceperea tînărului pentru a dobindi învăţătura necesară B Ba el poate rămînea discipol toată viaţa Discipolul are aceleaşi îndatoriri ca şi învăţătorul său; la fel ca toţi pustnicii, el trebuie să se purifice, să se spele, să facă libaţiuni şi mai ales să recite imnul sfint Găyatri în fiecare zi, în clipa în care răsare soarele şi în clipa în care apune Codul lui Mânu prescrie: "Discipolul să observe mereu răsăritul şi apusul soarelui, potrivit tradiţiei, să-şi stăpinească toate simţurile, să-şi concentreze mintea şi să recite Gâyatrl Găyatri este o scurtă rugăciune către soare şi este cel mai sfînt dintre toate textele vedice Deşi nu e totdeauna înţeleasă, rugăciunea aceasta este spusă şi azi, in fiecare zi, de orice brahman, în toată India Iat-o: "Să meditām asupra strălucirii supreme a divinului însufleţitor; să dea imbold gîndurilor noastre" Această rugăciune se spune dimineaţa şi seara de mai multe ori Din cele mai vechi timpuri ea a fost obiectul unei veneraţii adinei din partea indienilor a) Foarte interesant e următorul pasaj din Platon (Banchetul, ): "Iar el (Socrate) a stat în picioare pînă ce s-au ivit zorile şi a răsărit soarele Atunci s-a rugat la soare, apoi a plecat" în acest pasaj, precum şi în capitolele II-III, se mai vorbeşte şi despre lungile meditaţii, în care se adîncea Socrate Atunci el era străin cu desăvîrşire de tot ce se petrecea în jurul lui Se pare că Socrate cunoştea unele din învăţăturile secrete ale brahmanilor b) Pe lingă aceste rugăciuni, mulţi brahmani îndeplinesc zilnic jertfa lui Brahma Ea constă din recitarea unui lung şir de texte, din operele cele mai variate, în care intră, pe lingă imnuri, pasagii din diferite opere teologice, ritualuri, vocabulare, tratate de metrică, astronomie, gramatică, comentarii, opere filosofice, Mahabhărata etc Toate sînt în legătură cu religia, toate sînt [considerate] sfinte şi contribuie prin recitarea lor Ia dobîndirea fericirii, dacă nu pe lumea aceasta, atunci negreşit pe lumea cealaltă Tînărul brahman trebuie să ofere zilnic apă zeilor, sfinţilor şi strămoşilor; să venereze pe zei şi să aducă o jertfă de lemne focului sfînt El trebuie să se ferească de carne, parfumuri, pomezi; de plăceri, patimi, muzică şi joc; să nu bîrfească, să nu mintă; să fie curat la trup şi la suflet Dar mai ales el nu trebuie niciodată să vatăme vreo fiinţă în fiecare zi, dimineaţa şi seara, discipolul e dator să cutreiere satele învecinate, spre a cerşi hrana pentru el şi pentru învăţătorul său, şi să adune lemne, spre a păstra nestins focul sfînt Cerşitul nu e o meserie; el nu e nici vreo necesitate sau ruşine: este o datorie religioasă a brahmanului în prima fază, de discipol, şi mai tîrziu, la sfîrşitul vieţii, în faza de ascet Discipolul trebuie să arate respectul cel mai adine faţă de învăţătorul său, ca şi faţă de părinţii săi şi de orice persoană mai în vîrstă decît dinsul Codul lui Mânu spune: Prin respectul faţă de mama sa, discipolul dobindeşte lumea aceasta pămîntească; prin respectul faţă de tatăl său, lumea de mijloc (văzduhul); prin necontenita atenţie faţă de învăţătorul său spiritual, lumea cerească a lui Brahma După ce au trecut anii de învăţătură, discipolul aduce învăţătorului său un dar; iar acela îi dă la despărţire ultimele îndrumări pentru a se conduce în viaţă; de pildă: "Spune adevărul; fă-ţi datoria; nu neglija studiul Vedei Ai grijă să nu se rupă firul neamului tău îndeplineşte ceremoniile pentru zei şi pentru Mani O divinitate să-ţi fie mama, o divinitate să-ţi fie tatăl, o divinitate să-ţi fie învăţătorul etc " întoarcerea acasă a tînărului brahman e un prilej de sărbătoare; e împodobit cu flori şi primeşte în dar o vacă Apoi îşi alege o soţie din aceeaşi castă ca şi dinsul; şi prin ceremonia căsătoriei el intră în al doilea stadiu al vieţii, acela de cap al unei familii întreaga viaţă a

brahmanului şi a indianului în general este regulată astfel pînă în cele mai mici amănunte, din clipa în care se naşte şi pînă ce moare O serie nesfîrşită de ceremonii religioase îl întovărăşesc din leagăn pînă în mormînt, ba chiar şi dincolo de aceste două hotare * Dintre toate învăţăturile cea mai însemnată este aceea a textelor sfinte care alcătuiesc Veda în fruntea lor stă Rig-Veda, alcătuită din de imnuri în versuri, care constituie unul dintre cele mai vechi documente de literatură şi civilizaţie indoeuropeană Cuvîntul Veda înseamnă "învăţătură şi-i numele ce se dă ştiinţei divine După credinţa brahmanilor, ea a purces ca o suflare din "Cel ce există prin sine însuşi (Svayambhu), adică Brahma sau Spiritul Suprem, şi a fost comunicată unei clase de oameni aleşi şi inspiraţi, numiţi rşi La rîndul lor ei au transmis învăţătura sfîntă, nu prin scris, ci prin grai, printr-o repetare orală neîntreruptă de către o serie de învăţători brahmani Cunoaşterea Vedei este un privilegiu brahmânic Ea aduce multe foloase pe lumea aceasta şi fericirea veşnică pe lumea cealaltă Legea lui Mânu spune: "Brahmanul să recite regulat Veda, la timpul potrivit, fără ■ silă, pentru că aceasta-i datoria lui cea mai înaltă; orice altă îndatorire stă mai prejos" "Brahmanul devine capabil de-a fi fericit prin simpla recitare a Vedei, indiferent dacă îndeplineşte celelalte ceremonii sau nu" Chiar şi după ce a fost redactată în scris, Veda a fost o carte complet pecetluită pentru poporul hindus Cu excepţia Upanişadelor, care sînt operele vedice cele mai recente şi de natură filosofică, pînă în ziua de azi Veda nu e citită deloc, nici chiar de învăţăţi, oricît ar fi de venerată şi oricît ar fi socotită autoritatea ei divină drept o călăuză care nu poate greşi La sfîrşitul perioadei de învăţătură veneau chestiunile cele mai grele, misterele, învăţăturile mistice şi filosofice, mai ales acele din Upanişade(tm) Filosofii de mai tîrziu au ajuns să vadă în ele învăţătura supremă, pe care trebuie s-o cunoască cel care doreşte să se elibereze de renaşteri * Textele sfinte erau murmurate cu voce înceată sau în şoaptă Veda nu se citea şi studia aşa cum citim noi o carte, de pildă Biblia Cuvîntul Veda ("ştiinţă") nu implică adevărul scris, ca în cuvîntul nostru "Sfînta Scriptură" Scopul insuşi al şederii îndelungate împreună cu un învăţător era de-a învăţa pe de rost texte sfinte, nu de-a le studia Nu numai literatura religioasă şi cea filosofică a Upanişadelor se transmitea în acest chip Şi învăţătura profană şi întreaga literatură în versuri - mai ales cea epica, lirică şi dramatică - se învăţa pe dinafară, prin viu grai Cartea era numai un ajutor al memoriei, cu totul secundar şi nu de neapărată trebuinţă Şi legile se învăţau pe de rost, şi această învăţătură se baza tot pe tradiţia orală Pe la î e n , Megasthene, trimisul regelui Seleucos la Palibothra, în India, scrie: "Indienii nu cunosc scrierea, n-au legi scrise şi alcătuiesc totul din memorie" Din cele mai vechi timpuri, atunci cînd nici măcar numele de grec sau de roman încă nu exista în Europa, Vedele Theofil Simenschy ( - ) Friedrich Max Miiller ( - ) Franz Bopp ( - ) (tm)" CUNOŞTINŢE NUMĂRUL fOLOSITOAPE TRADIŢIA ÎNVĂŢĂTURII IN PATRIA LUI GANDHI OE TH SIMENSCHY EDITURA "CARTEA ROMÂNEAM "BUCUREŞTI Preţul Lei - Coperta unei lucrări a prof Th Simenschy Ilustraţie de pe un manuscris al Mahâbhăratei Guaşă, sudul Indiei (sec XVI) Bătălia de la Kurukşetra, episodul central al Mahâbhăratei Draperie Chamba (sec XVIII) Brahma cu soţia sa Sculptură în piatră, Rajasthanul de vest (sec XI) vţ "v- Zeul Siva şi Găuri Sculptură în piatră de la Khajurăho, cca e n Surya, zeul soarelui, alungind întunericul Sculptură în stilul Hoy- sala (sec XIII) Faţada templului-peşteră budist nr de la Ajanta, statul Maharashtra (sec VII e

n ) Râma şi Lakşmana alungind pe Sabahu şi Mărica Relief în piatră de la Prambanam, Java (sec VIII) Naşterea lui Buddha, relief în piatră din Gandhara, de influenţă grecească (sec II -III e n ) Stingă: Apsaras cu copil Templul din Bhuvaneshvara, Orissa (sec XII e n ) Dreapta: Yaksî reprezentată pe un stîlp de piatră, din Barhut (sec II î e n ) Stingă: Srî, zeiţa norocului şi a frumuseţii Placă de teracotă din valea Gangelui (sec II i e n ) Dreapta: Buddha părăsindu-şi palatul Relief de la Amarâvatî (sec II e n ) Dreapta: Apsaras la o- glindă Templul din Bhu- vaneshvara, Orissa (sec XII e n ) Stingă: Stîlp de piatră de la stupă budistă din Sanchi (sec I e n ) Tabletă cu semne scrise de la Harappa (mileniul III î e n ) Templul Kandăriya Mahadev de la Khajurăho (vedere de ansamblu) erau recitate de brahmani întocmai după cum prescrie Codul lui Mânu Ele trebuiau învăţate cu multă băgare de seamă, căci cea mai neînsemnată greşeală era un păcat mare, care în Toc de fericire putea să pricinuiască pieirea învăţătorului sau a discipolului Vestitul învăţat Săyana, comentatorul Rig-Vedei, spune: "Cel care va pune pe un discipol ca să recite, sau va recita el însuşi (vreun imn din Veda), fără a cunoaşte numele profetului căruia i-a fost revelat, metrul în care a fost compus, zeitatea căreia i-a fost adresat şi adevărata sa întrebuinţare, - acela săvîr- şeşte cel mai mare păcat" Aşa se explică de ce imensa literatură brahmanică ni s-a păstrat numai prin tradiţie orală, fără ca să fi fost schimbată măcar cît de puţin în vreun pasaj Şi azi Vedele sînt recitate exact ca acum cîteva mii de ani, cu aceeaşi intonaţie, cu aceleaşi gesturi şi la aceleaşi epoci Această stricteţe în ceea ce priveşte învăţarea imnurilor sfinte se datoreşte credinţei în puterea lor; ea atîrna tocmai de îndeplinirea riguroasă a ritualului de jertfă şi de recitarea exactă a formulelor (mantra) Formulele de rugăciuni silesc pe zei ca să acorde brahmanului ceea ce le cere, - în primul rînd viaţă lungă, avere şi urmaşi * Caracteristica esenţială a culturii indiene, spre deosebire de cea europeană, este faptul că din cele mai vechi timpuri şi pînă-n ziua de azi întreaga activitate literară şi ştiinţifică se bazează pe cuvîntul rostit, nu pe scriere Şi azi, cînd indienii cunosc de secole arta de a scrie, cînd există nenumărate manuscrise, cînd textele cele mai însemnate se pot găsi şi în India în ediţii tipărite şi ieftine, - întreaga literatură şi ştiinţă se bazează pe grai şi se transmite oral întocmai ca acum cîteva mii de ani, textele nu se învaţă din manuscrise sau din cărţi, ci numai din gura învăţătorului Textul scris poate fi folosit cel mult ca un mijloc la învăţat, ca un sprijin al memoriei; însă el n-are autoritate Autoritate are numai cuvîntul rostit de învăţător Dacă s-ar pierde toate manuscrisele şi toate tipăriturile, literatura indiană încă n-ar dispărea de pe pămînt, ci o mare parte din ea ar putea să fie reconstituită din memoria învăţaţilor şi a recitatorilor Căci şi operele poeţilor indieni n-au fost destinate niciodată spre a fi citite, ci totdeauna numai pentru auditori a De aceea e foarte probabil că in antichitate n-au existat manuscrise în India Este sigur că întreaga literatură veche a Indiei, şi cea brahmanică şi cea budistă, s-a născut fără arta scrierii şi a fost transmisă timp de secole fără ea Cine voia să cunoască un text, trebuia să meargă la un învăţător, ca să-l audă de la el La fel s-a transmis, timp de citeva veacuri, Iliada şi Odiseea la greci Şi în literatura germană a Evului Mediu găsim ceva asemănător, de pildă marea epopee populară Nibelungenlied, care a fost redactată în scris abia la începutul secolului al XlII-lea Cam în acelaşi timp (sec XII) cavalerul Wolfram von Eschenbach dicta poemele sale, între care celebrul Parzival; le dicta, căci nu ştia să scrie Felul tradiţiei era altul la

textele religioase decît la cele profane Cele dinţii treceau drept sfinte, şi exactitatea învăţăturii era la ele o prescripţie strictă Şcolarul trebuia să le repete după învăţător şi să le întipărească în minte cuvînt cu cuvînt, evitînd cu grijă orice greşeală în pronunţare, accentuare şi în modul de a recita Este în afară de orice îndoială că acest fel de tradiţie orală este o chezăşie mai sigură pentru păstrarea întocmai a textului original, decît copierea şi recopierea manuscriselor, care a dat naştere la atîtea greşeli în operele autorilor greci şi latini Astfel, textul imnurilor din Rig-Veda, aşa cum îl citim azi în ediţiile tipărite, a rămas aproape neschimbat, cuvînt cu cuvînt, silabă cu silabă, accent cu accent, din veacul al V-lea î e n * Manuscrisele celor mai multe texte ating foarte rar o vechime mare Cel mai vechi material, pe care au scris indienii, sînt frunzele de palmier, - şi e caracteristic pentru spiritul conservator al indienilor că pînă in ziua de azi, deşi cunosc hîrtia, care-i atît de lesnicioasă, şi cu toată răspîndi- rea generală a tiparului, se scriu manuscrise pe foi de palmier, şi pe coajă de mesteacăn! Ambele materiale sînt foarte fărămicioase şi datorită climei indiene se strică repede De aceea cele mai multe manuscrise pe care le avem şi după care s-au editat mai toate textele indiene de către învăţaţii europeni, datează numai din ultimele secole Manuscrise din veacul al XlV-lea sînt foarte rare Savantul german M A Stein a descoperit în , în nisipul pustiului din Tur- chestanul chinez, peste de tăbliţe de lemn, scrise Ele datează din veacul al IV-lea şi unele din ele par a fi şi mai vechi Totuşi ele nu cuprind măcar un singur text mai important, care să nu fie cunoscut şi din alt izvor a Faptul că întreaga cultură a indienilor se bazează pe tradiţie orală ne explică pe de o parte rolul covîrşitor al învăţătorului, pe de alta, metoda de predare şi învăţare Indianul nu face deosebire între părinţi şi învăţător şi le dă acelaşi nume: guru Ceea ce impresionează în raporturile dintre discipolul şi învăţătorul indian este dragostea fără margini care-i leagă pe amîndoi Discipolul nu discută niciodată poruncile pe care i le dă învăţătorul său; i se supune orbeşte şi-l serveşte tot timpul cît stă la el Iar după ce se desparte de învăţătorul său, discipolul îi rămîne recunoscător toată viaţa pentru învăţătura primită învăţăturile foarte subtile din teologia brahmanică şi cea budistă, precum şi acele din sistemele filosofice indiene, sînt predate într-un lung şir de ani, după o îndelungată pregătire Ea se bazează pe exerciţii fizice, şi mai ales psihice, foarte complicate şi grele, pe care cu greu le-ar putea îndeplini un european Predarea se face încet, căci indienii nu sînt grăbiţi şi timpul nu joacă mare rol la ei încetineala învăţăturii şi exerciţiile de antrenare psihică îi pun în stare să pătrundă şi să ţină minte învăţături foarte subtile Pentru aceasta însă mai trebuie încă două condiţii, pe care le întîlnim adesea în Upanişade: învăţătorul trebuie să fie iscusit, iar discipolul capabil învăţătorii indieni întrebuinţează de obicei metoda intuitivă cea mai simplă, pentru a face pe discipolii lor să înţeleagă chestiunile cele mai grele şi cele mai abstracte De aceea comparaţiile sînt frecvente în tratatele lor de filosofie, mai ales în Upanişade O metodă întrucîtva asemănătoare găsim şi la Socrate, in nemuritoarele dialoguri ale lui Platon Iată un pasaj din Chândogya-Upanişad (VI, , urm ) , în care filosoful-poet al acestei Upanişade explică în mod intuitiv învăţătura despre identitatea lumii cu Brahma şi a lui Brahma cu sufletul individual: " âvetaketu era fiul lui Uddâlaka Ăruni Tatăl său grăi către el: " Fiule, du-te ca şcolar vedic la un învăţător; căci, dragul meu, nu e obiceiul în familia noastră ca să fie cineva brahman numai aşa cu numele, fără a fi învăţat

Veda " Atunci el, la vîrsta de ani, primi consacrarea ca discipol Şi după ce, la vîrsta de de ani, învăţase pe dinafară toate Vedele, el se întoarse acasă, mîndru, îngîmfat şi socotindu-se învăţat Atunci tatăl său îi grăi: " Fiul meu, de vreme ce eşti atît de mîndru şi de îngîmfat, şi te socoţi om învăţat, spune-mi, ai întrebat şi de învăţătura aceea, prin care ceea ce nu s-a auzit se aude, ceea ce nu s-a gîndit se gîndeşte şi ceea ce nu s-a cunoscut se cunoaşte ? " - " Venerabile, dar care-i acea învăţătură ?"-"întocmai după cum printr-un bulgăre de lut se recunoaşte tot ce-i de lut şi diversitatea [formelor conjstă numai în cuvînt, e un simplu nume, - realitatea însă e lutul; şi după cum într-un obiect de aramă se recunoaşte tot ce-i de aramă şi diversitatea [formelor conjstă numai în cuvînt, e un simplu nume,- însă realitatea e arama; tot astfel stă lucrul şi cu această învăţătură " - "Venerabilii mei învăţători desigur că nu au ştiut asta; căci, dacă ar fi ştiut, de ce nu mi-ar fi comunicat-o? De aceea, explică-mi-o tu, venerabile" - "Bine, dragul meu ", zise tatăl " " Numai Fiinţa a fost la început, şi anume ca Unul, fără al Doilea Acest Unul a pătruns cu sufletul său (Ătman) în toate fiinţele, şi de aceea el este şi sufletul din noi De aceea, cind moare un om, el devine din nou ceea ce era la origine; el se uneşte iarăşi cu Fiinţa din care a purces După cum albinele, cînd fac miere, adună sucul din florile cele mai diferite şi apoi fac din suc o unitate; - după cum în această unitate sucurile acelea nu mai păstrează vreo deosebire, astfel încît să se poată spune cărei flori îi aparţine fiecare;-tot aşa şi toate creaturile, cînd s-au contopit cu Fiinţa, nu mai au conştiinţa că s-au contopit cu ea Orice ar fi ele aici, pe pămînt, - ele devin Fiinţa Această substanţă subtilă constituie Fiinţa întregii lumi; acesta-i adevărul, acesta-i Sufletul Universal, acesta eşti tu " - " Venerabile, învaţă-mă mai departe " - " Bine, dragul meu Adă-mi un fruct din smochinul acela " - " Iată- " - " Desfă- " - " L-am desfăcut " - " Ce vezi în el ? " - " Seminţe mici de tot " - " Despică una din ele " - " E despicată " - " Ce vezi înăuntru? " - " Nimic " Atunci el îi zise: " Dragul meu, substanţa aceasta subtilă de tot, pe care n-o poţi vedea, este aceea datorită căreia se află aici acest smochin uriaş Această substanţă subtilă alcătuieşte fiinţa Universului; acesta-i adevărul, acesta-i Sufletul Universal, acesta eşti tu " - " Venerabile, mai învaţă-mă încă " - " Bine, dragul meu Pune această bucată de sare în apă şi vino mîine dimineaţă din nou la mine " Acela făcu aşa Atunci tatăl îi zise: "Adă-mi sarea, pe care ai pus-o în ajun în apă " Acela întinse mina, dar n-o găsi; era ca şi cum ar fi dispărut Atunci tatăl grăi către el: " Intr-adevăr, dragul meu, şi aici în corpul tău, tu nu observi Fiinţa, şi totuşi ea-i acolo Şi această substanţă subtilă este aceea care alcătuieşte fiinţa întregii lumi; acesta-i adevărul, aces- ta-i Sufletul Universal, acesta eşti tu "" B Acest pasaj are însemnătate nu numai din punct de vedere filosofic şi literar, dar şi prin faptul că constituie un izvor preţios referitor la învăţătura indiană şi la metodele ei L° rezumăm aici: predare orală şi foarte adesea individuală, adică cu un singur elev, aşa cum dorea J -J Rousseau ; metodă intuitivă cu mijloacele cele mai simple; comparaţii clare şi adesea poetice; pornirea de la lucrurile cele mai concrete şi mai familiare la chestiunile cele mai abstracte; repetarea sub formă de formule a adevărurilor esenţiale; şi peste toate acestea un sentiment ciudat şi un ton impresionant, ca în dialogurile lui Platon şi în Evanghelii La fel ca în acestea, găsim şi în Upanişade multe pasagii unde se vede dragostea profundă care leagă pe discipol de învăţătorul său Deşi mijlocul principal de transmitere a învăţăturii este şi in ziua de azi graiul, nu trebuie să credem că tradiţia orală a

fost singura metodă de predare şi mai ales de învăţare Cartea a jucat şi în India un rol, dar numai ca auxiliar al învăţăturii orale Manualele didactice indiene cuprind reguli şi precepte extrem de concise, numite sutra Cuvîntul acesta înseamnă o regulă scurtă, o învăţătură comprimată în cîteva cuvinte, spre a putea fi memorizată cît mai uşor întreaga literatură a lumii nu prezintă nimic asemănător cu aceste sutra Autorii lor urmăresc să spună cît mai multe lucruri în cît mai puţine cuvinte, - chiar şi în dauna clarităţii şi a înţelesului Astfel în cărţile de gramatică indiană nu se îngăduie o singură literă de prisos în formularea regulii Pe lîngă aceasta, în Gramatica lui Pănini (sec IV î e n ) , care-i cea mai vestită în India, literele şi silabele sînt întrebuinţate adesea în chip simbolic, întocmai ca semnele algebrice, pentru a exprima noţiuni, care altminteri ar avea nevoie de o propoziţie, sau chiar de fraze întregi, spre a putea fi exprimate complet Poate cea mai bună idee despre scurtimea acestor sutra ne-o dă ultima regulă din Gramatica lui Pănini; ea e formulată astfel: a a, şi înseamnă: "Vocala a, care a fost tratată în gramatica aceasta ca un sunet deschis, este în realitate închisă (adică: c în ser "sămînţă" (relaş) d Kăma nu e acelaşi lucru cu "voinţa" lui Schopenhauer, cum cred Deussen şi alţii, ci corespunde lui Eros din mitologia greacă Gînditorii antici înţelegeau prin Iubire (Eros, Kăma) forţa misterioasă ce li se părea că atrage elementele materiale unele către altele spre a crea mereu fiinţe noi Această concepţie se află în mintea poeţilor din toate timpurile şi arată neputinţa minţii lor de a-şi închipui creaţiunea altfel decît prin imaginea procreării omeneşti Cf P MAZON, Hesiode, texte etabli et traduit, Paris, , p şi M WINTERXITZ, Geschichte der indischen Literatur, voi I, p , n V şi p , n d e WINTE-RNITZ, op cit , I, ş u Aceasta a format mai tîrzin cea mai înaltă preocupare a Upanişadelor şi a filosofiei indiene i M WINTERXITZ, op cit , I, Aceasta este şi doctrina fundamentală a Upanişadelor Foarte numeroase sînt legendele privitoare la creaţiune în Brahmanea Aceste legende încep de obicei prin a arăta că Prajăpati (Creatorul) se chinuieşte şi practică asceza (tâpas)b După cum vrăjitorul se pregăteşte pentru vrăjitoria sa şi preotul se pregăteşte pentru jertfă, supunîndu-se la chinuri şi la asceză, tot aşa şi Prajăpati se pregăteşte în acelaşi chip pentru marea operă a creaţiunii în cele mai multe legende Prajăpati este unicul Creator, de la care îşi trag originea lumea şi fiinţele Există însă în Brahmane şi pasaje unde însuşi Prajăpati e creat, iar crea- tiunea începe cu apac sau cu nefiinţa sau cu Brahma d Dintre diferitele tratate teologice care poartă numele de Brahmane, cel mai important este Satapatha-Brahmana Una din legendele sale privitoare la creaţiune spune ( , , ): "La început nu era nimic decît apă, o mare de apă Apele acestea au dorit să se propage Ele se chinuiră şi practicară asceza Atunci se născu în ele un ou de aur e Acesta pluti pe ape un an După un an se născu din el un om Acesta era Prajăpati El sparse oul de aur Pe atunci încă nu era un loc de stat De aceea oul de aur pluti, purtîndu- un an După un an, Prajăpati căută să vorbească şi rosti: o bhuh " şi acest (cuvînt) deveni pămîntul; " bluvah ", şi acesta deveni văzduhul; " suvar ", şi acesta deveni cerul" r Altă legendă însă spune ( , , , ): "La început era numai Brahma Acesta creă pe zei*, şi după ce-i creă le ''Brahmanele sînt tratate teologice, care prescriu în mod amănunţit cum trebuie adusă o jertfă Ele vin imediat după Vede, a căror anexă sînt b Cf M WINTERNITZ, op cit , I, , Cuvîntul tdpas înseamnă "căldură", apoi: încălzirea în scopul de a practica asceza; apoi asceza însăşi (ibid , , n ) c V pp - ; tot astfel la greci (cf p ) şi în Biblie (v p , n e) n )

d M WINTERNITZ, op cil , I, ; cf şi pp , e V pp - , r M WINTERNITZ, I, Cf Geneza, , - Cf şi Pe , , : "Odinioară erau ceruri şi un pămînt scos prin cuvîntul lui Dumnezeu din apă" Evr , , : "Lumea a fost făcută prin cuvîntul lui Dumnezeu" Psalmi, , : "Cerurile au fost făcute prin cuvîntul Domnului" s Cf p dădu lumile acestea spre a le locui: pămîntul lui Agni, văzduhul lui Văyu şi cerul lui Suryau a Şi mai interesantă e legenda care începe astfel ( , , ): "La început era numai nefiinţa (dsat)"b Un progres mare in gîndirea indiană îl găsim în Upanişadec şi în cele şase sisteme filosofice care derivă din ele Upanişadele sînt o anexă la Brahmane şi constituiesc a treia subîmpărţire a Vedelor Cele mai vechi datează de pe la î e n d Scopul lor este de a adinei probleme dificile ca: originea universului, natura zeilor, a sufletului şi legătura dintre spirit şi materie Iată cîteva cugetări privitoare la creaţiune: "întreg universul acesta este Brahma; de la el purcede; in el se reîntoarce; în el respiră"f "La început era numai Fiinţa, şi anume ca Unul, fără al doilea E drept că unii au spus: "La început era numai Nefiinţa, şi anume ca unul, fără al doilea, şi din această nefiinţă s-a născut fiinţa" Dar cum ar putea să fie aşa? Cum ar putea să se nască fiinţa din nefiinţă? Numai fiinţa a fost la început, şi anume ca Unul, fără al doilea"h a M WINTERNITZ, I, Acestea sînt cele trei lumi din religia indiană: cerul, pe care- capătă Soarele (Surya), pămîntul, pe care- primeşte Focul (Agni) şi văzduhul, pe care- stăpîneşte Vîntul (Văyu) Cf împărţirea lumii, în mitologia greacă, între Zeus, Poseidon şi Hades b Cf p , n b, şi Haosul (vidul) din Theogonia lui HESIOD (v p ) c Upanişad înseamnă "învăţătură secretă" Invăţaţn indieni spun că upa-ni-şad înseamnă: "a face să înceteze ignoranţa prin revelarea cunoştinţei despre spiritul suprem" (cf VV MONIER, Indian Wisdom, p şi n ) S d M WINTERNITZ, III, e W MONIER, op cit , Chăndogya-Upanişad, III, (în ' The Ttvelve Principal Vpani- shads, voi III, by Raja Rajendralal Mitra and E B Cowell, Madras, ) în al doilea aforism din Vedănta, Brahma este definit la fel: "acela din care rezultă formarea acestui univers" Brahma este esenţa împrăştiată în întreg universul El este deci baza întregii existenţe şi în acelaşi timp principiul creator A Weber îl compară cu Xâyoţ din filosofia neoplatonică si din creştinism Cf W MONIER, op cit , şi M WINTERNITZ, op cit , I, ; , n Cf pp , " h Chăndogya-Upanişad, VI, , - (op cil ) "La început nu se putea deosebi nimic în universul acesta EI era înfăşurat în moarte a "După cum pînza iese din păianjen, după cum micile scintei ies din foc, aşa purcede din sufletul acesta tot ce respiră, toate lumile, toţi zeii şi toate fiinţele b "Tot ce există în acest univers trebuie privit ca înfăşurat de marele Stăpîn, ca învălit intr-o haină El e înlăuntrul acestui univers si totuşi în afară El e atotştiutor, cîr- muitor al minţii, deasupra tuturor celor existente, cel care există prin sine însuşi El a creat toate lucrurile, aşa cum sînt de la începutul veacurilor (r) Cu vreo de ani înainte de era noastră, o mare mişcare intelectuală se produce atît în India şi în Persia, cît şi printre greci Cînd apare Buddha în India, Grecia îl avea pe Pitagora şi Persia pe Zarathustra Gînditorii începură să-şi pună între altele, următoarele întrebări: "Ce e lumea în care ne aflăm? A fost ea creată din nimic, de o Fiinţă înţeleaptă, bună şi atotputernică? Sau a luat ea naştere singură dintr-un germene etern? Sau a rezultat din combinarea unor atomi eterni? Are creatorul formă sau nu? Are calităţi sau nu?"d Cu unele din aceste probleme se ocupaseră deja Brahmanele, dar mai ales Upanişadele Pentru prima dată, ele apar chiar în unele imnuri ale Rig- Vedei însă numai cugetarea descătuşată de rigorile religiei brahmanice a fost în stare să sondeze aceste probleme mai adînc Filosofii indieni

recunoşteau autoritatea necontestată ai Vedelor, scrierile sfinte ale brahmanilor în schimb erau liberi să facă orice speculaţiuni asupra lumii şi a lui Dumnezeu Filosofia indiană izvorăşte direct din Upanişade şi cuprinde şase sisteme: Nyăya, Vaiseşika, Sămkhya, Yoga, Mîmămsâ şi Vedânta Scrierile lor constau din aforisme, numite Sutra, extrem de concise şi de obscure e Nu se ştie care din cele şase sisteme de filosofie a apărut mai întîi SB Sistemele Nyăya şi Vaiseşika merg aproape tot atît de a Brhad-Âranyaka-Upanisad, I, , b Ibid , II, î, c Îsa-Vpanisad, I, , d W MONIER, e Cel mai vestit dintre comentatorii diferitelor opere filosofice este Sankara Acărya, care a trăit probabil în sec VII sau VIII e n departe ca şi budismul, ignorînd de fapt, chiar dacă nu expres, un creator suprem şi inteligenta Deasupra tuturor acestor sisteme exista o concepţie filosofică comună, numită de Monier brahman ism raţionalist Toţi gînditorii, independent de sistemul filosofic căruia îi aparţineau, aveau aceleaşi păreri despre materie şi despre suflet Credinţa unui filosof indian în veşnicia substanţei lumii, - fie că această substanţă are o existenţă reală şi materială, fie că e o simplă iluzie, - provine din următoarea dogmă: "Din nimic nu se naşte nimic b; cu alte cuvinte: "Cum se poate ca o entitate să se nască dintr-o non-entitate ?"c "Producerea unui lucru care nu există încă potenţial este cu neputinţă, ca şi un corn la un omd; fiindcă trebuie neapărat să existe o materie, din care să se dezvolte un produs; şi fiindcă orice lucru nu se poate ivi oriunde şi ori- cind e; şi fiindcă orice lucru posibil trebuie să fie produs de ceva în stare de a- produce'l/ (Sămkhya***, I, , - ) Cf Aristotel, Metafizica I, : "Trebuie să existe o natură oarecare ( în Mahavaggae, VIII, , găsim următorul pasaj: "Călugări, acela care m-ar îngriji pe mine, să îngrijească de bolnavi" * Dhammapada "Cuvinte ale legii" este o antologie de maxime referitoare în primul rînd la învăţăturile etice ale budismului Este opera cea mai însemnată din literatura budistă Din cauza cuprinsului ei profund moral a fost foarte apreciată şi tradusă în repetate rînduri în limbile europene (WINTERNITZ, op cit , III, sq ) b Religia jainiştilor se deosebeşte de cea budistă şi n-a depăşit hotarele Indiei M c M WINTERNITZ, op cit , II, d Cf W MONIER, op cit , e Mahavagga ("Marea diviziune") tratează despre călugărie Pasajul acesta ne aminteşte de Matei, , : "Adevăr vă spun, că ori de cite ori aţi făcut aceste lucruri unuia din aceşti foarte neinsemnaţi fraţi ai Mei, Mie mi le-aţi făcut" * Budismul ajunge la o mare înflorire în India sub domnia regelui Asoka, asupra căruia ne vom opri puţin, căci e unul din cei mai nobili reprezentanţi ai virtuţii hinduse în Utopia sa intitulată Republica, Platon spune că popoarele vor fi fericite numai atunci cînd cîrmuitorii vor fi filosofi; şi adaugă aceeaşi condiţie şi pentru supuşi Idealul acesta, în ceea ce priveşte conducătorii, l-a realizat în India Asoka Iată pe scurt ce ştim despre el: "Bindusara, regele Indiei, avea simpatie pentru intelectuali De aceea scrise lui Antioli, regele Siriei, să-i dea un filosof grec; în caz că era veritabil, se oferea să plătească preţul cerut Antioh nu putu să-i satisfacă cererea, căci nu găsi nici un filosof de vînzare; însă norocul îl favoriză pe Bindusara, dîndu-i ca fiu un filosof Acesta-i Asoka, cel mai mare rege băştinaş al Indiei, înţelept între înţelepţii care au fost conducători de popoare Nimeni n-a întrunit mai bine ca el energia şi bunătatea, justiţia şi caritatea Prin ideile şi înfăptuirile sale Asoka e cu totul modern, deşi trăieşte în veacul al -lea î e n Ceea ce numai nişte visători utopişti ar fi îndrăznit să conceapă, el a realizat în cursul unei domnii de ani (de la - î e n ) în culmea puterii, în urma zdrobirii duşmanilor săi, Asoka organizează pacea în

întinsa lui împărăţie, care cuprindea Afganistanul, Belucistanul şi întreaga Indie, afară de extremitatea sudică El izbuti să realizeze cu mult dincolo de hotarele acestei împărăţii o ordine universală şi una umană Această figură unică în istorie nu-i cîtuşi de puţin legendară, căci despre Asoka vorbesc documente sigure în toate ţinuturile Indiei se află inscripţii pe stînci şi pe stîlpi de piatră, în limba prakrită, care ne-au păstrat edictele suveranului către supuşii săi Ele cuprind într-o povestire simplă şi obiectivă cea mai rară dintre biografii Aăoka arată un interes deosebit pentru prosperitatea popoarelor sale El întemeiază Srinagar, capitala Kaşmi- rului, şi zideşte de mănăstiri în capitala sa, Patali- putra, el înlocuieşte clădirile din lemn cu palate din piatră Completează lucrările de irigaţie întreprinse de marele său predecesor, Candragupta înfiinţează pretutindeni aziluri şi spitale prevăzute cu medicamente şi farmacii pentru oameni şi animale Această luptă împotriva suferinţei tuturor fiinţelor este caracteristică religiei budiste şi a celei jainiste; însă voinţa de-a instaura o ordine universală, regulată în cele mai mici detalii, este planul unui rege mare Sub Asoka brahmanismul şi budismul şi nenumărate secte religioase şi şcoli filosofice sînt deopotrivă de tolerate şi de sprijinite, căci toate au ca ţintă supremă legea morală De acord cu aceste religii şi secte, Asoka a prescris în edictele sale: " Cît mai puţin rău, cît mai multe fapte bune, generozitate, iubire de adevăr, puritate de acţiune şi de gîndire" Formula politicii lui Asoka este: legea morală are ca ţintă fericirea tuturor creaturilor Această regulă nobilă şi simplă Asoka o slăveşte în cuprinsul imensei sale împărăţii ca un instrument de civilizare a unor rase foarte deosebite, ba găseşte în ea, dincolo de hotare, un mijloc de unire între popoare Aceste principii de justiţie şi umanitate nu se ivesc chiar de la începutul domniei lui Suit pe tron în anul , la vîrsta de ani, Asoka se făcu budist abia nouă ani mai tîrziu; însă şi atunci convertirea sa nu şi-a dat roadele decît în urma unui război împotriva ţării Kalinga, în anul Război glorios, însă plătit cu mari suferinţi: duşmanul pierdu de prizonieri şi de morţi Remuşcarea cuprinse sufletul regelui şi Intr-un edict săpat în piatră el proclamă refugiul său definitiv în legea lui Buddha De atunci el nu mai doreşte altă biruinţă decît acea a legii morale, dharmavijaya O inscripţie, demnă de Marcu Aureliu, spune: "Orice om este copilul meu După cum doresc pentru copiii mei să se bucure de toată prosperitatea pe lumea aceasta şi în cealaltă, tot aşa am aceeaşi dorinţă pentru toţi oamenii " O altă inscripţie are un cuprins asemănător: " Eu consider fericirea fiinţelor ca o ţintă spre care trebuie să năzuiesc" Asoka nu se mulţumi să proclame "legea" în propria sa împărăţie, ci trimise misionari budişti în întreaga Indie, în Ceylon, Siria, Egipt, ba pînă şi în Grecia îndată după moartea lui, alţi misionari plecară din India ca să predice doctrina lui Buddha în Tibet, China, Mongolia şi Japonia; Dacă pînă în zilele noastre, de la insula Ceylon pînă în Japonia, chipul liniştit al lui Buddha îndeamnă pe oameni să fie buni faţă de fraţii lor şi-i face să iubească pacea, aceasta se datoreşte în parte fiindcă un visător a stat odinioară pe tronul Indiei" a Ceea ce caracterizează în primul rînd budismul este bunătatea şi simpatia manifestată faţă de toate fiinţele, care merge pînă acolo încît cruţă pînă şi vietăţile cele mai inferioare şi tratează cu dragoste animalele cele mai vătămătoare Această dragoste pentru toate fiinţele se numeşte maitra "prietenie" Ea se deosebeşte de iubirea de aproapele a creştinismului prin aceea că nu se mărgineşte numai la oameni Pentru noi ea merge pînă la ridicol, după cum se poate vedea din următoarea strofă (din Pancatantra III, ) : "Fiindcă cei

drepţi au spus că înaintea virtuţii merge nevătămarea fiinţelor, de aceea trebuie cruţate pînă şi ploşniţele, păduchii şi celelalte insecte" b Respectul acesta pentru orice fiinţă se datoreşte în primul rînd credinţei în reîncarnarea sufletului după moarte * Frumuseţea morală a literaturii budiste se mai poate vedea şi dih următoarele pasagii, luate din diferite texte: Despre bunătate şi milă: "După ce aţi studiat învăţătura, lăsaţi inimile voastre curate să găsească plăcere în a scoate la iveală fapte corespunzătoare" (Fo-sho-hing-tsan-king) "Toate fiinţele caută fericirea; de aceea mila voastră să se îndrepte asupra tuturor" (Mahavamsa) ,,X da hrană unui om simplu, de treabă, în lipsă, e un merit infinit mai mare decît a se consacra studiului chestiunilor privitoare la cer şi pămînt, spirite şi demoni, care preocupă pe atîţi" (Sutra celor de secţiuni) a WILL DURANT, Histoire de la civilisalion, , II, - b Cf şi un pasaj interesant la BLASCO IBA ÎEZ, Le voyage d'un romancier aulour du monde: înde, p : "Servitorii (hotelului) nu sînt în stare să omoare nici chiar paraziţii de prin paturi; iar cînd găsesc dedesubt vreun scorpion, păianjen păros sau şarpe, ei se întorc, spre a- lăsa să treacă, rugîndu- să plece " "Care este adevărata bunătate ? aceea pentru care nu te aştepţi la nici un fel de răsplată (Prasnottaramalika) Despre prietenie Buddha spune: "Tinere, prieten adevărat este acela care veghează, ale cărui sentimente faţă de tine rămîn aceleaşi în prosperitate şi în răstrişte, acela care îţi dă sfaturi bune, acela care te înconjoară cu simpatie "In patru feluri cel care te înconjoară cu simpatie se arată prieten adevărat: El împărtăşeşte mîhnirile tale, se bucură de bucuriile tale; face să tacă pe aceia care te vorbesc de rău şi aplaudă pe aceia care te vorbesc de bine "în patru feluri se arată cel netrebnic ca prieten fals El se laudă cu ceea ce ar fi vrut să facă pentru tine, cu ceea ce ar vrea să facă pentru tine; el revarsă măguliri asupra ta; însă cînd îi ceri vreun serviciu, el se scuză, pretinzînd că-i este cu neputinţă să te ajute Poate cea mai frumoasă cugetare este următoarea din Fo-sho-hing-tsan-king: "Eu nu aştept nici o răsplată, nici chiar să mă renasc în lumile cereşti; ci eu caut binele oamenilor eu caut să întorc pe cei care s-au rătăcit, să luminez pe cei care trăiesc în întunericul rătăcirii, să alung din lume toată întristarea şi toată suferinţa a * Răsplata supremă a virtuţii în concepţia gînditorilor hinduşi este liberarea de renaşteri (mokşa) şi contopirea cu Sufletul universal (nirvana), ceea ce de fapt este echivalent cu neantul Pe noi însă nu ne poate mulţumi aceasta Fiecare simţim, măcar în mod vag, în clipele de înălţare sufletească, adevărul cuvintelor pe care le spune Faust înainte de-a muri: "Es kann die Spur von meinen Erdetagen Nichl in Ăonen untergehen" (Gnethe, Faust, - ) Singura morală care răsplăteşte într-adevăr virtutea omenească şi năzuinţa spre Dumnezeu este cea creştină Tot a A D NEEL, op cit , pp , - , - ea, spre deosebire de teribila lege a lui barman din religia budistă, este aceea care nu face pe om răspunzător decît pentru ceea ce săvîrşeşte el în viaţa actuală în religia creştină omul este stăpîn pe faptele sale şi deci răspunzător de ele; în cea budistă acţiunile sale sînt în bună parte predestinate, căci ele nu sînt decît o consecinţă a vieţii (sau a vieţilor) sale anterioare Asemănările găsite de învăţaţi între morala indiană (mai ales cea budistă) şi preceptele Noului Testament sînt de cele mai adeseori aparente sau întîmplătoare Multe din comparaţiile făcute de ei sînt nepotrivite, iar concluziile la care ajung cu privire la cauza acelor asemănări sînt lipsite nu numai de certitudine ştiinţifică, dar chiar şi de simpla probabilitate Asemenea paralele se pot face, şi s-au făcut, nu numai in domeniul moral, dar şi în ramuri

mai speciale, ca filosofia, epopeea şi chiar ştiinţele pozitive, ca astronomia şi matematica, unde hinduşii au anticipat unele descoperiri de mai tîrziu Astfel este, de pildă, teorema lui Pitagora cu privire la egalitatea între pătratul ipotenuzei unui triunghi drept- unghic şi suma pătratelor celor două catete Cazul lui Pascal, care regăseşte primele propoziţii de geometrie ale lui Euclid nu este cîtuşi de puţin izolat în istoria gîndirii omeneşti Foarte multe cugetări din literatura sanscrită îşi au echivalentul lor în literaturile europene, fără a se putea vorbi de vreun împrumut, întocmai ca la proverbele diferitelor popoare La hinduşi maximele sînt un bun comun al tuturor poeţilor Ele se repetă, aproape textual, în Mahăbhărata, în Purăne, în literatura juridică, în scrierile budiste în maximele lui Bhartrharib, etc Cele mai multe din asemănările găsite de învăţaţi sînt, deci, simple coincidenţe, foarte explicabile, dacă ne gîndim că ele se găsesc şi la alte popoare în domeniul cugetării Este firesc ca omenirea în decursul veacurilor să fi ajuns să gîndească la fel asupra unor anumite probleme, mai ales * V p , n c Cf şi Destinul tn concepţia antică, în revista "Cetatea Moldovei", iunie, , p şi urm (vezi infra, p ) " Celebru poet indian, care a scris admirabile cugetări în versuri din domeniul religios şi moral, atît de vast şi atît de cutreierat de gînditorii din toate timpurile şi ţările Asemănările dintre învăţăturile şi filosofia indiană şi învăţăturile şi filosofia europeană se explică, spune Monier a, şi prin faptul că mintea omenească se repetă, potrivit cugetării exprimate de Eclesiast, , : "Ceea ce a fost va mai fi, şi ceea ce s-a făcut se va mai face; şi nu e nimic nou sub soare" în asemenea cazuri este foarte greu de precizat unde este vreo influenţă şi de unde provine De aceea, pe cînd unii învăţaţi susţin că gîndirea hindusă a influenţat pe cea europeană, alţii afirmă contrariul; alţii iarăşi sînt de părere că între Orient şi Occident a avut loc un schimb de idei la fel ca acela de mărfuri; în sfîrşit un număr restrîns tăgăduieşte orice fel de influenţă deoparte sau de alta Toţi au dreptate întrucitva; greutatea stă în a deosebi de la caz la caz aceste influenţe, a le determina originea şi epoca şi a stabili pînă unde merg Cînd e vorba de scrierile din Noul Testament, un lucru este sigur: ele sînt de o originalitate unică şi nimic în literatura universală nu li se poate compara Asemănările găsite de cercetători sînt departe de-a fi convingătoare; foarte multe din ele sînt nepotrivite şi forţate, datorită ideii preconcepute că trebuie să fi existat neapărat o legătură între concepţiile hinduse, în special cele budiste, şi cele creştine Aceste asemănări între cugetările din literatura indiană şi cele din Noul Testament au fost explicate de unii învăţaţi prin presupunerea că autorii lor au cunoscut Noul Testament sau au împrumutat unele idei de la primii propovăduitori ai creştinismului Această presupunere însă nu e întemeiată Contactul şi influenţa reciprocă între sistemele de filosofie păgînă şi religia creştină în primele două veacuri ale erei noastre ar fi trebuit să fie cu mult mai mari în Italia decît în India Scrierile şi cugetările celor trei mari filosofi romani: Seneca, Epictet şi Marcu Aureliu, prezintă într-adevăr multe asemănări cu pasagii din Sf Scriptură Cu toate acestea pe de o parte ele nu sînt aşa de numeroase şi de izbitoare ca cele din literatura sanscrită; pe de alta nu e nici un motiv * Op cil , ca să presupunem că scriitorii de mai sus ar fi împrumutat vreo idee din Sf Scriptură, fie direct, fie indirect"a " Dovezi sigure despre o cunoaştere a budismului în Occident avem fireşte abia din sec II sau III e n Aceasta este şi epoca în care au luat naştere evangheliile apocrife, în care se poate urmări o serie întreagă de împrumuturi

sigure din literatura budistă" b "Tot aşa e pe deplin cert că una din cărţile favorite ale întregii creştinătăţi din Evul Mediu, romanul lui Balaam şi JdsaphatB , a fost alcătuit de un creştin evlavios, care spune că a auzit povestea de la nişte oameni care au adus-o din India E însă probabil că autorul a avut înaintea ochilor chiar textul lui Lalitavistara" e * Aceste concepţii morale, atît de înalte, care onorează civilizaţia hindusă, explică între altele imensul prestigiu al unui Gandhi sau Tagore Ei nu sînt izolaţi, ci formează numai ultimele verigi dintr-o nesfîrşită serie de oameni aleşi Gîndurile lor au pătruns cu multe veacuri în urmă pînă departe în Extremul Orient, iar unele idei şi concepţii şi-au făcut loc chiar şi în Apus, impunîndu-se prin adîncimea şi frumuseţea lor spiritelor alese din toate timpurile, începînd din antichitate şi pînă în prezent Preceptele hinduse referitoare la iubirea faţă de părinţi, la supunerea faţă de cîrmuitori şi îndrumători şi la respectul vieţii oricărei fiinţe sînt demne de creştinism Intr-o discuţie cu un misionar creştin un hindus spunea că hinduşii fiind creştini din natură n-au nevoie de-a fi convertiţi! Două piedici mari stau în calea creştinării Indiei: amintirea asupririlor îndurate din partea cotropitorilor creştini, mai ales portughezi, şi castele, care alcătuiesc însăşi esenţa hinduismului Foarte instructiv este următorul pasaj din Blasco Ibanezd: "Misionari americani şi englezi, care cunosc limba ţării, predică adesea înaintea templului budist, a \V MONIER, Indian Wisdom, sq b M WINTERNITZ, l c c Ibidem, şi n Lalitavistara "Povestea pe larg a jocului" (lui Buddha) Opera aceasta descrie viaţa şi activitatea lui Buddha pe pămînt, considerate ca un joc al unei fiinţe supranaturale d Op cit , p Templul Kandâriya Mahădev de la Khajurăho, districtul Chhatarpur, statul Madhya Pradesh, dedicat lui Siva, cca e n (detaliu) Detaliu din statuia lui Vişnu Harihara, divinitate din trinitatea hinduistă, alaiuri de Drahmă şi Siva Piatră Khmer, sec VI, din Prei Krabas Reprezentare a lui Kăma, zeul iubirii, călare pe un elefant alcătuit simbolic din femei Pictură de la Trichinopoly Arjuna în postură yoga (stingă sus), invocînd zeităţile în sprijinul Pândavilor; in mijloc, coborîrea Gangelbi Sculptură în stîncă, Mahabalipuram, statul Madras (sec VII e n ) pentru a propaga creştinismul Ei veştejesc idolatria, blestemă pe Siva, se silesc să arate că tradiţiile religioase ale Benaresului sînt false Hinduşii îi ascultă în tăcere, cu atenţie ; unii stau nemişcaţi ceasuri întregi, spre a nu fi învinuiţi de nepoliteţă faţă de străini; iar la sfîrşitul predicii intră în templu ca să adore piatra lui Siva!" "Nu se poate face nimic cu oamenii aceştia blînzi, toleranţi şi respectuoşi , spunea un episcop anglican, care cunoştea bine ţara; "imposibil de convertit măcar unul"M Totuşi oricît de înaltă ar fi etica hindusă, aşa cum o găsim în principalele opere literare sanscrite şi budiste, ea nu poate fi considerată ca ideală şi neîntrecută Destinul în concepţia antică Un înţelept antic spunea că trei puteri conduc această lume: mintea, forţa şi destinul în cele ce urmează ne vom ocupa despre acesta din urmă, arătînd rolul covîrşitor pe care l-a avut în concepţia despre viaţă la greci, romani şi hinduşi Mai întîi cîteva definiţii: în latineşte avem cuvintele: sors, fors şi fortuna, aceste două din urmă identice şi foarte des asociate între ele Sors înseamnă "sorţ, lot, condiţie omenească, întîmpla- re" La început sortes (plural) erau nişte tăbliţe sau zaruri, care serveau la oracole Tăbliţe de acestea, de bronz, s-au păstrat Mai tîrziu înţelesul concret a devenit abstract, cum se-ntîmplă cu cele mai multe cuvinte în evoluţia oricărei limbi în felul acesta sors a ajuns să însemne "parte atribuită fiecăruia, soartă şi apoi în general "destin Fors înseamnă "intîmplare, soartă şi derivă de la fero

"a aduce , cum arată şi locuţiunea fors fert; fors tulit: "se întîmplă; s-a întîmplat (literal: "întîmplarea aduce ) Strîns asociat cu fors e cuvîntul fortuna, mai ales în expresia fors fortuna: "intîmplare fericită Şi fortuna înseamnă "soartă, destin ; pe lingă aceasta şi "izbîndă, fericire ; compară fortunatus şi infortunatus; pl fortunae înseamnă "avere , înţeles pe care- are şi în limba franceză (la fortune ) De aici se vede clar concepţia că fericirea şi averea sînt daruri ale destinului; concepţia aceasta este aproape universală la greci şi la romani, nu însă şi la hinduşi în Vechiul şi în Noul Testament ea lipseşte cu desăvîrşire Grecii exprimau noţiunea de destin mai ales prin cuvîntul TUXT] Acesta însemna la origină: "ceea ce dobîndeşte (atinge) omul prin hotărîrea zeilor De aici înţelesul de "soartă, noroc, întîmplare (bună sau rea), fericire sau nefericire înţelesul fundamental al cuvîntului apare lămurit dacă îl comparăm cu verbul corespunzător Tuyyâv(D (răd TV%-), care înseamnă "a nimeri ţinta, a izbuti Cuvîntul TU%T|, fie cu înţelesul de "soartă , fie cu înţelesul de "întîmplare , atît de întrebuinţat în literatura greacă, mai ales în tragedie şi la Herodot, lipseşte cu desă- vîrşire la Homer şi în Noul Testament, cei doi poli ai civilizaţiei şi ai credinţei lumii antice Cauza stă în faptul că la Homer universul este condus de zei, în frunte cu Zeus, iar în Noul Testament de Dumnezeu Puterea destinului în concepţia omenească creşte pe măsură ce se întunecă conştiinţa existenţei atotputerniciei divine Alături de rwxn ma' avem cuvintele EÎpappevr] şi poîpa, care de asemenea lipsesc în Noul Testament, ca şi în cel Vechi eîpapgEvr] (s î poîpa) înseamnă "soarta fixată de destin , "destinul însuşi ; cuvîntul acesta e un participiu de la perfectul EÎpapxai, care înseamnă "e hotărît de destin , poîpa înseamnă "parte, lot, soartă, destin Interesante prin aspectele lor speciale sînt cuvintele care înseamnă "destin la hinduşi: vi-dhi, de la verbul vi-dhâ "a orîndui înseamnă "orînduire, creaţiune, creator (Brah- mă), destin ; gâti "mers, transmigraţiune, soartă omenească ; dhâtar "susţinător, creator (Brahmă), destin ; kala "timp, destin, moarte Cuvîntul acesta prezintă multă asemănare, prin înţelesurile sale, cu xpovog de la greci Toate aceste cuvinte - indiferent de nuanţele lor speciale - au comun între ele ideea de ceva fix şi nestrămutat, care nu se mai poate schimba Cel mai bine se vede aceasta chiar în cuvîntul "destin , care provine din lat destino "a înţepeni, a fixa, a hotărî ; la rîndul lui, destino e format din cuvîntul neîntrebuinţat *stano sau *stino "a fixa , iar *stano are ca rădăcină sta- "a sta * Concepţiile despre noroc sînt adesea asemănătoare cu acelea despre destin şi uneori chiar se confundă Ca şi la destin, cuvintele care înseamnă "noroc oglindesc anumite aspecte, care variază după credinţele poporului respectiv Astfel la romani norocul şi destinul sînt exprimate prin acelaşi cuvînt, fortuna, a cărui etimologie am văzut-o A- ceasta înseamnă că norocul şi destinul erau strîns asociate la ei, ca şi la alte popoare La fel şi la greci cuvîntul w^r) însemnă "destin şi "noroc ; înţelesul său etimologic este "atingerea ţintei, izbîndă Şi în sanscrită cuvîntul siddhi, care înseamnă "noroc , are înţelesul etimologic de "izbîndă Pe lingă acest cuvînt mai există şi daiva, înrudit cu lat divus şi divinus-, daiva înseamnă "divinitate şi destin , ceea ce arată că norocul şi destinul sînt rezultatul voinţei divinităţii Alături de aceste cuvinte ar fi poate interesant de ştiut ce înţeles au avut la origină cuvintele care înseamnă noroc în unele limbi moderne Astfel, în limba franceză cuvîntul hasard (engl hazard, it azzardo), care înseamnă "noroc, soartă, şansă , avea la origină înţelesul de "joc de zaruri , ceea ce se explică prin provenienţa lui; cuvîntul hazard provine din

arabul sehâr, sâr, care înseamnă "zar, joc de zaruri , apoi "ceea ce vine pe neaşteptate, primejdie, risc" Cuvîntul românesc zar, "cub de joc , ne-a venit de la turci Cuvîntul francez chance, care înseamnă "natura sau rezultatul unei întîmplări, noroc , vine de la v fr cheoir e oameni (Astfel) se nasc din spirit multe fiinţe Din el au purces Rig-Veda, Săma-Veda, Yajur-Veda , ceremoniile pregătitoarer, prinoasele şi toate jertfele, darurile, anul B, sacrificatorul (şi) lumile în care purifică luna şi soarele Din el s-au născut zeii, Sadhyaşii h, oamenii, animalele, păsările, suflările vitale de sus şi de jos, orezul şi orzul, asceza, credinţa, adevărul, îndatoririle discipolului brah-manic şi ritul Din el purced cele şapte simţuri, cele şapte flăcări şi feluri de combustibil, cele şapte jertfe, cele şapte locuri în care se mişcă suflările vitale aflătoare în cavitatea (inimii) şi orînduite cîte şapte (pentru fiecare fiinţă) De acolo (purced) toate mările şi (toţi) munţii; din el curg rîurile de tot felul; de acolo (provin) toate ierburile a E în afară şi înlăuntrul acestei lumi b Pur: fără atribute Marele Nepieritor: Brahma nemanifestat d Focul: Cerurile e Parjanya: zeul ploii f Ceremoniile pregătitoare: care preced jertfa g Darurile: împărţite la preoţi - Anul, ca parte a timpului şi a riturilor Sadhyaşii: divinităţi Sînt şapte simţuri, fiindcă sînt în cap şapte deschizături care duc la ele (âankara Ăcărya) - Cele şapte flăcări: puterea simţurilor de a manifesta obiectele lor - Cele şapte feluri de combustibil: obiectele simţurilor - Cele şapte jertfe: cunoaşterea acestor obiecte - Cele şapte locuri: în care se află simţurile şi sucul prin care, împreună cu elementele, se păstrează corpul lăuntric tt Universul, faptele, asceza sînt Spirit Cel care cunoaşte pe Brahmă suprem şi nemuritor, aşezat în cavitatea (inimii),- acela, dragul meu, rupe lanţurile neştiinţei Partea a -a (Brahma) se manifestă, e aproape; el sălăşluieşte în cavitatea (inimii)b; el e ţinta cea mare; pe dînsul se rea- zimă tot ce se mişcă, respiră şi închide ochii ° Pe acesta să-l cunoşti ca Fiinţă şi Nefiinţă c, care-i vrednic de dorit, mai presus de (puterea de) cunoaştere a creaturilor , - cel mai de sus Cel care-i luminos, care-i mai subtil decît tot ce-i subtil, pe care se sprijină lumile şi locuitorii (lor) - acesta-i Brahmă cel nepieritor, aceasta-i viaţa, acesta-i graiul şi mintea Acesta-i adevărat Acesta-i nemuritor Află, dragul meu, că acesta-i ţinta care trebuie străpunsă Luînd ca arc marea armă a Upanişadei, (omul) să aşeze (pe el) săgeata ascuţită prin adorare, încordînd arcul cu mintea aţintită spre natura lui (Brahmă) Află, dragul meu, că acest (Brahmă) nepieritor este ţinta Silaba sfîntă "Om" este arcul, săgeata este sufletul, (iar) Brahmă ţinta (lui); ea trebuie străpunsă de unul atent ; atunci el devine identic cu Brahmă, la fel ca săgeata (atunci cînd străpunge ţinta şi se uneşte cu ea) Acela pe care stau cerul, pămîntul şi văzduhul, mintea împreună cu toate organele (simţurilor) - pe acela să-l cunoaşteţi ca sufletul unic Lăsaţi celelalte cuvinte; el e puntea nemuririi înlăuntrul inimii, unde artele se întrunesc ca spiţele în butucul roţii, el se mişcă apărînd în multe chipurie Meditaţi asupra sufletului prin (cuvîntul) "Om" Să vă meargă bine, ca să treceţi dincolo de (împărăţia) întunericului a Corpul lăuntric: corpul subtil, care constă în trei învelişuri: inteligenţa, mintea şi viaţa (după filosofia din Vedănta) b Cavitatea (inimii) tuturor creaturilor c Fiinţă şi Nefiinţă: corpurile groase şi subtile d A creaturilor de rînd e In multe chipuri: prin necontenitele schimbări ale vederii, auzului, dorinţelor etc Sufletul, care ştie şi cunoaşte totul, a cărui măreţie (se manifestă) în lume, e aşezat în cetatea divină a lui Brahma (în intelect), în eterul (inimii) El e minte prin

natura lui conducător al vieţii şi al corpului, aşezat în hrană * înţelepţii, concentrîndu-şi inima, privesc prin cunoaşterea lui (Brahma) ceea ce apare ca fericire, ca nemuritor Legăturile inimii se rup, toate îndoielile dispar şi faptele încetează (de-a rodi), cînd e văzut cel suprem şi inferiorb Cei care cunosc sufletul îl ştiu pe Brahma cel fără pată şi fără părţi, pur, care-i lumina luminilor, în învelişul suprem de aur c Fără el nu se manifestă nici soarele, nici luna cu stelele, nici fulgerele; cu atît mai puţin focul Dar cînd se manifestă el, totul se manifestă după el; prin manifestarea lui întregul univers se manifestăd Brahma cel nemuritor se întinde înainte şi înapoi, la dreapta şi la stînga, în sus şi în jos El e universul acesta infinit MUNDAKA a III-a Partea Două păsări unite, tovarăşe, locuiesc pe acelaşi copac Una din ele mănîncă fructul dulce al smochinului(r), cealaltă priveşte fără a mînca Aflîndu-se pe acelaşi copac (împreună cu sufletul suprem), sufletul (individual) amăgit (de lumea în care-i) cufundat e întristat din pricina neputinţei sale; (dar) cînd îl vede pe celălalt, pe stăpînul adorat (şi se gîndeşte la) măreţia lui, atunci el nu mai e mihnit Cînd privitorul îl priveşte pe creator, strălucind ca aurul, stăpînul, spiritul, lăcaşul lui Brahma - atunci le- pădînd faptele bune şi rele, nepătat, el dobîndeşte identitatea supremă (cu Brahmă)' a Hrană: învelişul hrănitor b Cf Kaţha-Upanişad, , , în "Convorbiri literare", c - Cel suprem şi inferior: Brahma, considerat drept cauză şi efect Fără părţi: simplu - învelişul suprem de aur: intelectul Cf Kaţha-Upanişad, , • Fructul dulce al smochinului: plăcerile simţurilor Lăcaşul lui Brahmă: izvorul din care purcede lumea - Dobândeşte identitatea supremă (cu Brahmă): se contopeşte cu el Această viaţă se manifestă prin toate fiinţele a înţeleptul, care cunoaşte (aceasta), nu mai vorbeşte despre altceva în suflet este bucuria lui, în suflet plăcerea şi fapta El este cel mai ales dintre cunoscătorii lui Brahma La suflet se poate ajunge prin adevăr, asceză, cunoaştere desăvirşită şi îndeplinirea îndatoririlor de discipol brah- manic Acela pe care- contemplează asceţii fără de păcat, se află înlăuntrul corpului şi-i (făcut din) lumină, e pur Adevărul biruie, nu minciuna Adevărul deschide drumul care duce la zei şi pe care merg Rşiib, cu dorinţele împlinite, acolo unde se află lăcaşul suprem al adevărului El e mare, divin, cu neputinţă de închipuit, mai subtil decît ceea ce-i subtil; el se află infinit de departe şi aici aproape (în corp); el sălăşluieşte, pentru cei care- contemplează, aici, în cavitatea (inimii) c La el nu se poate ajunge cu ochiul, cu graiul sau prin celelalte divinităţi, nici prin asceză sau faptă însă acela al cărui intelect e purificat prin lumina cunoaşterii, îl contemplează pe cel fără părţi, meditînd asupra lui" Sufletul acesta subtil trebuie cunoscut prin gîndire, în care a intrat viaţa în chip încincit Organul gîndiriie oricărei creaturi e străbătut de simţuri Cînd e pur, atunci se manifestă sufletul Cel cu intelectul purificat dobîndeşte toate lumile şi toate dorinţele pe care şi le închipuie în mintea sa De aceea, cel care doreşte mîntuirea, să venereze pe acela care cunoaşte sufletul Partea a -a Acela' cunoaşte pe Brahma suprem, lăcaşul pe care se sprijină întreg universul, care se manifestă în strălucirea sa înţelepţii fără dorinţe, care venerează pe (un astfel de) om, nu se mai renasc • Viaţă: Brahma - Toate fiinţele: tot ce există, de la Brahma pînă la materia fără viaţă Rţii: sfinţi înţelepţi din timpuri străvechi, autori de imnuri c Cf Kaţha-Upanisad, , d Cf ibidem, , - Divinităţi: simţuri e Viaţa în chip încincit: cele cinci suflări vitale - Organul gândirii: intelectul Acela: (care are intelectul purificat; v strofa precedentă) Cel care are dorinţe şi se

gîndeşte la ele - acela este învins de dorinţe oriunde însă pentru acela ale cărui dorinţe s-au împlinit şi care a recunoscut sufletul, toate dorinţele dispar chiar aici (pe pămînt) Sufletul nu poate fi dobîndit nici prin inteligenţă, nici prin Vede, nici prin multă învăţătură Acela îl dobîndeşte, pe care îl alege; acestuia i se descoperă propriul său suflet tt Sufletul nu poate fi dobîndit de cel fără putere, nici prin nepăsare, nici prin asceză, nici prin cunoaştere lipsită de evlavie însă sufletul înţeleptului care năzuieşte cu aceste mijloace intră în lăcaşul lui Brahmă Cînd Rşii cei plini de cunoaştere şi care au recunoscut sufletul, fără pasiuni, liniştiţi, l-au dobîndit - înţelepţi şi cu mintea concentrată, ei cuprind din toate părţile pe cel care străbate totul şi intră cu totul în el Cei care au pătruns bine înţelesul învăţăturii din Ve- dănta, care se silesc (să se libereze) prin Yoga renunţării (la lume) (şi) al căror intelect e purificat - aceia, în clipa morţii celei din urmăb, dobîndesc nemurirea supremă în numele lui Brahmă şi devin liberaţi cu desăvîrşire (de renaşteri) (Atunci) cele cincisprezece părţi (ale corpului) intră în elementele lor şi toţi zeiic în divinităţile lor (Atunci) faptele (şi) sufletul devenit cunoaştere se contopesc cu Cel Suprem, nepieritor şi întreg După cum rîurile curg şi se sfîrşesc în mare, pierzîn- du-şi numele şi înfăţişarea, tot aşa înţeleptul liberat de nume şi înfăţişare se îndreaptă spre sufletul divin, (care-i) mai mare decît (tot) ce-i mare Cel care cunoaşte pe Brahmă suprem devine Brahma, în neamul lui nu se află cineva care să nu cunoască pe Brahmă El trece dincolo de întristare şi păcat şi liberat de legăturile inimiie devine nemuritor a V Kaţha-Upanişad, , b Vedănta: Upanişadă - Yoga: concentrarea psihică şi prin aceasta contopirea cu Brahmă - Moartea cea din urmă: acea care precedă liberarea finală de renaşteri c Zeii: simţurile d Liberat de nume şi înfăţişare: liberat de aparenţele acestei lumi, care se prezintă neîncetat sub alte forme, cu alt nume ' Devine Brahma: se contopeşte cu el - Liberat de legăturile inimii: liberat de tot ce leagă pe om de această lume Iată ce spune un vers: "(învăţătorul) să spună ştiinţa lui Brahmă celor care săvîrşesc ceremoniile, care cunosc Vedele, cufundaţi în contemplarea lui Brahma, care cu credinţă aduc ei singuri ofranda unicului RşiB şi îndeplinesc după rit juruinţa (purtării pe) cap (a focului) Acesta-i adevărul, pe care l-a spus odinioară Rşi Ahgiras (fiului lui Saunaka) Cel care nu şi-a îndeplinit juruinţa să nu ştie aceasta închinare marilor Rşi, închinare marilor Rşi! a Unicului Rşi: focului Mahăbhărata POVESTEA FAPTEI OMENEŞTI Notiţă introductivă Episodul acesta din Mahăbhărata, uriaşa epopee sanscrită, este curios din multe puncte de vedere pentru un european Ceea ce- caracterizează în primul rînd este tonul moral Unele pasagii, ca de pildă acele referitoare la asceză, vor părea puţin cam comice Tocmai ele sînt partea cea mai serioasă pentru un indian Dealtfel şi credinţele şi ceremoniile religioase ale grecilor şi romanilor nu se deosebesc mult, în fond, de acele ale indienilor; însă ne-am deprins cu ele din şcoală, unde le-am întîlnit în cele mai desă- vîrşite opere literare Ceea ce-i important în acest fragment, pe care- redăm în proză, este antiteza dintre faptă şi destin a însă, în concepţia indiană, aceşti doi factori, care determină mersul existenţei omeneşti, sînt strîns legaţi unul de altul, ca umbra şi lumina Fapta influenţează şi modifică necontenit destinul Concepţia aceasta este cu totul diferită de cea greacă, după care destinul este fix şi nimic nu- poate schimba POVESTEA FAPTEI OMENEŞTI "Care e mai presus? destinul sau fapta omului ?" Aşa l-a întrebat odată înţeleptul Vasişta pe Brahma ( ) Atunci zeul zeilor, cel născut din floarea de lotus, Marele Părinte,

grăi vorbele înţelepte, împodobite cu pilde: ( ) Nimic nu se naşte fără sămînţă; nu e fruct fără sămînţă; din sămînţă provine sămînţă; din sămînţă provine fructul ( ) După cum e săminţa pe care o aruncă plugarul pe ogor bună sau rea, tot aşa e şi roada pe care o capătă ( ) După cum ogorul nu dă roade, dacă nu se aruncă pe el sămînţă tot astfel şi destinul nu se împlineşte fără fapta, omenească ( ) ie Săminţa este fapta, iar ogorul e destinul; prin unirea ogorului cu săminţa se înalţă grînele îmbelşugate ( ) După cum plugarul mănîncă roadele care provin din munca sa, tot astfel se văd pe lumea aceasta urmările faptelor bune şi rele ( ) Din fapta bună răsare fericirea, din cea rea suferinţa Orice faptă săvîrşită îşi dă roadele; niciodată nu are urmări o faptă ce nu s-a săvîrşit ( ) Cel întreprinzător are parte de o viaţă fericită; cel inactiv se prăbuşeşte şi devine la fel ca acela pe a cărui rană se pune sare ( ) Frumuseţea, fericirea şi nestimatele de tot felul se dobîndesc prin asceză Totul se capătă prin faptă, iar nu Gandharva, cîntăreţi divini care locuiesc în cerul lui Indra c Rakşaşi, demoni de noapte d în ser adhyaya Cuvîntul acesta nu poate fi tradus prin "cînt", căci poezia epică indiană nu era cîntată, ci recitată Îngîndurată şi tristă, ea suspina întruna şi faţa ei păli şi se ofili ( ) Privea în gol, cufundată în visări, albă la înfăţişare şi turburată; căci zeul dragostei îi intrase pe neaşteptate în suflet ( ) Nu mai găsea plăcere nici să şadă, nici să se odihnească, nici să mănînce: zi şi noapte nu dormea, ci numai plîngea întruna ( ) Atunci prietenele ei aduseră la cunoştinţa regelui Vidarb- hilor că Damayantî e bolnavă ( ) Cînd află aceasta, regele Bhima puse la cale un lucru de mare însemnătate pentru fiica sa ( ) Văzînd-o în floarea tinereţii, el se gîndi că ar fi nimerit s-o pună să-şi aleagă un bărbat ( ) B Şi pofti pe regi să ia parte la alegere ( ) Auzind că Damayantî îşi va alege un soţ, după porunca regelui, sosiră la Bhima regi din toate părţile ( ) Umplînd văzduhul cu zgomotul cailor, elefanţilor şi al carelor, cu oştile lor falnice, frumos împodobite cu flori ( ) Viteazul Bhima primi pe marii domnitori cu cinstea cuvenită, găzduindu-i ( ) între acestea doi sfinţi mari din rîndul zeilor, după ce cutreieraseră lumea, ajunseră în cerul lui Indra ( ) Narada şi Parvata, sfinţi mari şi mari înţelepţiiei, intrară în lăcaşul regelui zeilor, ( ) Care-i primi cu multă cinste şi-i întrebă de sănătate şi cum le merge ( ) Narada grăi: "Sfinte stăpîne, pretutindeni ne-a mers bine şi în întreaga lume oamenii sînt buni" ( ) Brhadasva povesti: Auzind cuvintele Iui Narada, Omorîtorul lui Vrtra îi întrebă: "Regii drepţi, care-şi dau viaţa în luptă, ( ) Care mor de sabie, cînd le vine timpul, fără teamă, - acelora le aparţine pe veci lumea aceasta, cum îmi aparţine mie vaca dorinţelor " ( ) a Vrtra, numit adesea şi Ahi ("şarpele") este un demon, care a fost ucis' de Ir dra fiindcă producea secetă închizînd apele cerului b "Vaca dorinţelor", în ser kâmadiih, împlineşte celui care o mulge orice dorinţă Unde sînt, aşadar, războinicii aceia viteji ? căci nu-i văd venind la mine pe regi, pe oaspeţii mei iubiţi ( ) La aceste vorbe ale lui Sakra a, Narada răspunse: "Sfinte, află de la mine de ce nu-i vezi aici pe regi ( ) Domnitorul Vidarbhilor are o fată, cu numele Damayantî, vestită prin frumuseţea ei, care întrece pe a tuturor femeilor de pe pămînt ( ) Peste puţin timp ea îşi va alege un soţ Acolo se duc regii şi principii din toate părţile ( ) Pe această perlă a lumii o doresc foarte şi se duc s-o ceară domnitorii, o, Indra" ( ) în timp ce vorbeau, sosiră la regele zeilor Păzitorii Lumii " în frunte cu Agnic, cei mai aleşi dintre nemuritori ( ) Cînd aflară vestea cea mare de la Narada, ei strigară veseli: "Haidem şi noi ( ) Şi porniră cu toţii pe carele lor spre ţara Vidarbhilor, unde se aflau

adunaţi toţi regii ( ) Auzind de adunarea regilor, Nala se duse şi el voios, cu gîndul şi cu inima la Damayantî ( ) în călătoria lor, zeii îl văzură pe pămînt, frumos la înfăţişare, de parcă ar fi fost însuşi zeul dragostei ( ) Cînd îl văzură strălucind ca soarele, Păzitorii Lumii se opriră fără voie, mirîndu-se de frumuseţea lui ( ) Apoi, oprind în văzduh carele lor cereşti, zeu se coborîră şi grăiră astfel către Nala: ( ) "O, Naişadhad, tu eşti iubitor de adevăr; dă-ne ajutor şi fii solul nostru, tu, cel mai ales dintre bărbaţi ( ) Acesta-i al doilea capitol din Povestea lui Nala III Brhadaâva povesti: Nala făgădui că le va împlini dorinţa şi apropiindu-se cu supunere îi întrebă: ( ) * iSakra: Indra ,a b Păzitorii Lumii (ser lokapaia), în număr de patru, divinităţi supreme care păzeau cele patru colţuri ale lumii c Agni, zeul focului (cf lat ignis) Primul vers din primul imn din Rig-Veda începe astfel: Agnirn ide "Slăvesc focul" d Naişadha: Nala, domnitorul Nişazilor ,a "Cine sînteţi? Cine-i acela, pentru care mă vreţi ca sol? Şi ce trebuie să fac pentru voi? Spuneţi-mi despre ce-i vorba ?" ( ) La aceste cuvinte ale lui Naişadha, venerabilul Indra răspunse: "Află că noi sîntem nemuritori şi că am venit pentru Damayantî ( ) Eu sînt Indra, acesta-i Agni, acela-i Stăpînul Apelor a, iar cel de colo este Yama", care pune capăt vieţii muritorilor ( ) Vesteşte Damayantiei sosirea noastră Spune-i: "Păzitorii Lumii, în frunte cu marele Indra, au venit din dorinţa de-a te vedea ( ) Vor să te aibă de soţie zeii: âakra, Agni, VarunaşiYama Alege-ţi de soţ pe unul din noi" ( ) La aceste vorbe ale lui Şakra, Nala întinse mîinile rugător şi zise: "Şi eu am venit cu acelaşi gînd; nu mă trimiteţi pe mine; vă rog ( ) Cum poate un îndrăgostit să-i spună iubitei sale asemenea vorbe ? cruţaţi-mă, zei" ( ) Zeii grăiră: "Naişadha, tu ne-ai făgăduit adineaori că vei îndeplini ce-ti vom cere; cum se poate dar să nu te tii de cuvînt? Du -te Naişadha, nu zăbovi" ( ) Brhadasva povesti: La aceste vorbe ale zeilor, Naişadha grăi: "Cum voi putea să intru în palat, cînd e atît de bine păzit ?" ( ) "Vei intra, răspunse Şakra "Bine", zise celălalt şi merse la palatul Damayantiei ( ) Acolo văzu pe crăiasa Vidarbhilor înconjurată de prietene strălucitoare de frumuseţe şi plină de farmec ( ) Gingaşă din cale-afară, subţirică, cu ochi frumoşi, părea că întunecă prin strălucirea ei lumina lunii ( ) La vederea fetei cu zîmbetul dulce, dragostea lui Nala crescu şi mai tare; dar şi-o stăpîni, căci voia să-şi ţină făgăduinţa ( ) Cînd îl zăriră, tinerele fete săriră de pe scaunele lor, speriate şi turburate de frumuseţea lui ( ) Priveau la Nala cu uimire şi plăcere, dar nu spuneau nici un cuvînt, ci numai îl adorau în gînd: ( ) a în ser âpămpati; numele său obişnuit este Varuna b Yama: zeul morfii "Ce înfăţişare frumoasă, ce strălucire, ce mindrie la acest bărbat ales ! Cine o fi oare ? Poate că-i un zeu, un yakşa " sau un Gandharva?" b ( ) Ele nu putură scoate o vorbă; atît de turburate fură frumoasele fete de strălucirea lui ( ) Atunci Damayantî, uimită şi ea, grăi zîmbind către viteazul Mala, care roşise: ( ) "O, viteazule, eşti atît de frumos, încît faci să-mi crească dragostea în inima mea Cine eşti tu, care mi-ai venit asemenea unui zeu? Doresc s-o aflu de la tine ( ) Cum ai ajuns aici? Şi cum de nu te-au zărit? Căci palatul e bine păzit şi regele aspru la poruncă ( ) La aceste cuvinte ale prinţesei Vidarbhilor, Nala răspunse: "Frumoaso, eu sînt Nala; am venit aici trimis din partea unor zei ( ) Sakra, Agni, Varuna şi Yama vor fiecare să te aibă Alege-ţi de soţ pe unul din ei ( ) Prin puterea lor am pătruns aici, fără ca cineva să bage de seamă Nimeni nu m-a văzut şi nu m-a oprit cînd am intrat ( ) Pentru aceasta m-au trimis cei mai mari dintre zei Acum, după ce ai aflat, hotărăşte cum vrei" ( ) Acesta-i al treilea capitol din Povestea lui Nala IV Brhadasva povesti:

Damayantî, după ce se închină la zei, zise zîmbind către Nala: , O, rege, spune-mi cu încredere ce să fac pentru tine ? ( ) Sînt a ta şi tot ce am este al tău; iubeşte-mă ( ) Vorbele lebedelor mă chinuiau; pentru tine am adunat pe regi ( ) Dacă vei nesocoti dragostea mea, otrava, focul sau funia îmi vor fi scăparea; i&r vina va fi a ta" ( ) Atunci Nala răspunse: "Cum poţi iubi pe un muritor ca mine, cînd sînt la mijloc Păzitorii Lumii? ( ) Spre ei indreaptă-ţi gîndul, spre Stăpînii slăviţi, care au zidit lumea Eu nu mă pot asemăna nici cu colbul picioarelor lor ( ) a )'akşa: o categorie de semizei b V p , n c Muritorul care pricinuieşte vreo neplăcere zeilor îşi găseşte moartea Ocroteşte-mă, frumoaso, şi alege pe cei mai mari dintre zei ( ) Vei fi ca ei; vei purta veşminte fără colb B, cununi divine şi strălucitoare, podoabele cele mai minunate ( ) Cine nu l-ar alege de soţ pe Agni, stăpînul zeilor, care poate să dărîme lumea aceasta toată şi s-o înghită din nou? ( ) Cine nu l-ar alege de soţ pe Yama, a cărui lege o urmează toate făpturile, fiindu-le frică de pedeapsa lui? ( ) Cine nu l-ar alege de soţ între toţi zeii pe marele Indra, cel drept şi măreţ, care a nimicit pe Daitya şi pe Danava ?c(ll) Alege fără grijă pe Păzitorii Lumii, dacă socoţi aşa; ascultă vorbele unui prieten ( ) La aceste cuvinte ale lui Naişadha d, Damayantî, cu ochii plini de lacrimi de durere, zise: ( ) "O, rege, mă închin cu umilinţă înaintea tuturor zeilor; dar eu pe tine te vreau de sot; aceasta ţi-o spun cu adevărat ( ) Atunci regele zise către fata care tremura cu mîinile întinse rugător spre el: "Frumoaso, eu am venit aici ca sol; cum aş putea să mă gîndesc la mine? ( ) Cum aş putea să mă gîndesc la mine, cînd am făgăduit, şi încă unor zei, că-mi voi da osteneală pentru ei ? ( ) Dacă această datorie poate să se împace cu dorinţa mea, voi face aşa Altfel nu e cu putinţă ( ) Atunci drăgălaşa Damayantî, cu vocea stinsă din pricina lacrimilor, grăi încet către Nala: ( ) "O, rege, am găsit un mijloc fără greş, cu ajutorul căruia vom izblndi, fără ca tu să ai vreo vină ( ) Atît tu, cel mai nobil dintre muritori, cît şi zeii în frunte cu Indra, veţi veni acolo unde îmi voi alege soţul ( ) Atunci eu te voi alege pe tine, de faţă cu Păzitorii Lumii; şi astfel nu vei avea vreo vină ( ) a Veşminte fără colb poartă numai zeii Colbul este un "atribut" al muritorilor Vezi V, - b Yama este zeul morţii şi af dreptăţii El este astfel judecătorul suprem a tot ce există Numele său obişnuit este Dharma ("Virtute, Dreptate, Lege"; cf V, ) c Daitya şi Danava: demoni d Naişadha: v p , n d După aceea Nala se întoarse la locul unde se opriseră zeii ( ) îndată ce- văzură că vine, Păzitorii Lumii îl întrebară cu de-amănuntul despre cele întîmplate: ( ) "Ai văzut-o pe drăgălaşa Damayantî? Ce ţi-a vorbit? Spune-ne şi nouă, o, rege virtuos" ( ) Nala grăi: "După cum mi-aţi poruncit, am intrat în palatul Da- mayantiei, înconjurat de ziduri pînă la cer şi păzit cu străşnicie ( ) Prin puterea voastră, nimeni nu m-a văzut cînd am intrat, afară de fiica regelui ( ) Am văzut şi pe tovarăşele ei şi m-au zărit şi ele Şi toate au rămas înmărmurite cînd m-au văzut ( ) Am vorbit cu laudă despre voi; dar frumoasa fată era cu gîndul numai la mine şi de aceea pe mine m-a ales ( ) Ea a grăit astfel: "Să vină zeii împreună cu tine acolo unde-mi voi alege soţul ( ) Te voi alege de faţă cu ei, Naişadha, şi astfel nu vei avea nici o vină" ( ) Atît am vorbit, o, regi ai zeilor; acum faceţi cum vreţi" ( ) Acesta-i al patrulea capitol din Povestea lui Nala V Brhadasva povesti: Cînd sosi ceasul prielnic, într-o zi sfîntă, regele Bhima pofti pe domnitori la alegerea de soţ ( ) Auzind aceasta, toţi regii se grăbiră să vină, cuprinşi de dorul Damayantiei ( ) Trecură pe sub o boltă măreaţă şi, asemenea unor lei care se suie pe un munte, se urcară pe un loc mai ridicat,

înconjurat cu stîlpi strălucitori de aur ( ) Acolo se aşezară pe tronuri frumos împodobite; toţi purtau cununi de flori cu miros îmbătător şi cercei cu mărgăritare sclipitoare ( ) Braţele lor vînjoase, asemenea unor măciuci, erau bine făcute şi mlădioase, ca nişte şerpi cu cinci capete a ( ) * Ca nişte şerpi cu cinci capete: mîinile cu degetele Chipurile plăcute ale regilor, cu plete frumoase, străluceau ca stelele pe cer ( ) Atunci se urcă la ei frumoasa Damayantî, furind ochii şi minţile regilor prin strălucirea ei ( ) Privirile vitejilor se pironiră pe făptura ei şi nu se mai puteau dezlipi ( ) Cînd se strigă numele regilor, fiica lui Bhima văzu cinci bărbaţi cu aceeaşi înfăţişare ( ) Crăiasa Vidarbhilor ii privea cu luare-aminte şi sta la îndoială, căci nu putea deosebi care din ei e regele Nala ( ) ' La care se uita, pe acela îl credea că e Nala Frumoasa domniţă se chibzuia în fel şi chip: ( ) "Cum să fac ca să recunosc pe zei şi cum aş putea să ştiu care-i Nala?" ( ) în timp ce crăiasa Vidarbhilor se gîndea astfel, cuprinsă de întristare, ea căută să-şi amintească semnele pe care auzise că le au zeii ( ) Şi-şi zicea: "Nu văd la nici unul din cei adunaţi aici semnele zeilor, despre care am auzit de la bătrîni" ( ) După ce se gîndi cînd într-un fel, cînd într-altul cerce- tînd mereu, se hotărî în cele din urmă să ceară ajutorul zeilor ( ) Se închină în gînd şi în cuvinte la zei, întinse mîinile rugător spre ei şi zise tremurînd: ( ) "Dacă-i adevărat că mi l-am ales de soţ pe Naişadha în urma cuvintelor ce le-am auzit de la lebede, atunci arătaţi- mi- , zei ( ) Dacă-i adevărat că n-am păcătuit nici cu vorba, nici cu gîndul, atunci arătaţi-mi- , zei ( ) Dacă-i adevărat că zeii mi l-au sortit de soţ pe regele Nişazilor, atunci arătaţi-mi- , zei ( ) Dacă-i adevărat că această sărbătoare a fost pusă la cale de mine de dragul lui Nala, atunci arătaţi-mi- , zei ( ) O, stăpini puternici, Păzitori ai Lumii, luaţi-vă din nou înfăţişarea voastră, ca să-l pot deosebi pe regele Punvaslo- ka" " ( ) Cînd auziră cuvintele rugătoare şi triste ale Damayantiei, zeii îi dădură, după cum ceruse, putinţa de a-i deosebi, luîn- du-şi din nou semnele lor ( ) Deodată ea îi zări cum stăteau toţi deasupra pămîntului, fără colb şi fără sudoare, cu privirea mîndră, purtînd cununi proaspete ( ) în aceeaşi clipă îl descoperi şi pe Naişadha, pe pămînt, acoperit de colb şi de sudoare, aruncînd umbră şi purtînd o cunună veştedă ( ) Cînd văzu pe zei şi pe Nala, drăgălaşa fiică a lui Bhima îl alese pe acesta, după datină ( ) apucă, ruşinată, de-un capăt al hainei şi-i puse pe umeri o cunună foarte frumoasă ( ) Astfel îşi alese ea soţul Atunci deodată regii adunaţi acolo scoaseră un strigăt de admiraţie ( ) împreună cu zeii şi cu marii înţelepţi îl aclamau necontenit pe Nala şi plini de admiraţie îl ridicau în slavă ( ) Atunci fiul lui Virasena a, cu inima plină de bucurie, grăi către frumoasa Damayantî cuvintele dezmierdătoare: ( ) "O frumoaso, fiindcă iubeşti pe un muritor mai presus de zeii care sînt de faţă, află că cuvintele tale îmi fac bucurie : sînt soţul tău ( ) Cit timp voi avea suflare în trupul meu, iubito, atîta timp voi fi împreună cu tine Aceasta ţi-o spun cu adevărat" ( ) Aceste vorbe i le spuse cu mulţumire, cu mîinile întinse spre ea ( ) Pe urmă amîndoi, plini de iubire unul pentru altul, priviră spre zei şi-i rugară din inimă să-i ocrotească ( ) După ce fiica lui Bhima îl alese pe Nala, puternicii Păzitori ai Lumii îi dădură acestuia opt daruri: ( ) âakra b, soţul iubit al Şaciei, îi dădu darul de-a vedea pe zei în timpul jertfei şi un mers falnic fără seamăn ( ) Agni îi dădu propria sa prezenţă, oriunde ar fi dorit Naişadha, şi regiunile luminate de el ( ) Yama îi dădu priceperea de-a găti bucate şi statornicie supremă în virtute; iar Stăpînul Apelor îi dădu în dar

firea lor, oriunde ar fi dorit Naişadha, ( ) Şi cununi mirositoare, cum nu se mai găseau altele Şi toţi împreună îi dăruiră doi gemeni După ce dădură aceste daruri, zeii plecară la cer ( ) a Fiul lui Virasena: Nala b Sakra: "Puternicul", nume dat lui Indra Soţia lui, Saci, este personificarea puterii Regii, după ce se minunară şi se bucurară de nunta lui Nala şi a Damayantiei, plecară şi ei mulţumiţi, de unde veniseră ( ) După plecarea lor, măreţul Bhima, plin de bucurie, uni pe Damayantî cu Nala ( ) Naişadha, viteazul ales între aleşi, rămase acolo cît îi plăcu; apoi, luîndu-şi rămas bun de la Bhima, porni spre ţara sa ( ) Acolo, fericit peste măsură şi strălucitor ca un soare, Nala cîrmui pe supuşii săi cu dreptate, pricinuindu-le bucurie ( ) Ga şi Yayati a, urmaşul lui Nahuşa, înţeleptul Nala aduse o jertfă de cai b şi multe altele, însoţite de daruri bogate c ( ) Şi ca şi în trecut Nala cel asemenea zeilor se primbla prin păduri şi prin crînguri pline de farmec; dar acum era cu Damayantî ( ) Amîndoi avură parte de un fiu cu numele Indrasena şi de o fată pe care o numiră la fel ( ) Şi astfel, în jertfe şi desfătări, îşi cîrmui regele Nala ţara sa bogată ( ) Acesta-i al cincilea capitol din Povestea lui Nala VI Brhadaâva povesti: După ce Naişadha fu ales de către fiica lui Bhima, puternicii Păzitori ai Lumii se întîlniră pe drum cu Dvapara, care venea spre ei împreună cu Kalid (l) Văzîndu- pe Kali, Sakra, omorîtorul lui Bala şi al lui Vrtra e, îl întrebă: "Unde te duci, Kali, cu tovarăşul tău Dvapara ?" ( ) "Mă duc la Damayantî, să mi-o iau de nevastă , răspunse Kali, că mi-e gîndul numai la ea ( ) B Yayati, patriarh străvechi, fiul regelui Nahuşa " Jertfa de cai este cea mai grea şi cea mai aducătoare de noroc dintre toate jertfele c Daruri bogate împărţite preoţilor (brahmanilor) d Dvapara şi Kali sînt demonii jocurilor şi personificări ale zarurilor Dvapara este zarul, sau faţa zarului, cu două puncte; Kali este zarul sau faţa zarului, cu un punct e Bala şi fratele său Vrtra sînt doi demoni, pe care i-a ucis Indra (Sakra); cf p , n a Atunci Indra începu să ridă şi zise: "Alegerea s-a sfîrşit Ea şi l-a ales de soţ pe regele Nala, de faţă cu noi" ( ) Auzind aceasta, Kali înfuriat îşi luă rămas bun de la zei şi zise: ( ) "Pentru că a luat de bărbat pe un muritor, trecînd peste zei se cuvine să fie pedepsită cu străşnicie ( ) La aceste vorbe ale lui Kali, zeii răspunseră: "Damayantî l-a ales pe Nala cu voia noastră ( ) Care femeie nu l-ar vrea pe regele Nala, împodobit cu toate virtuţile, care cunoaşte toate datoriile, care-şi îndeplineşte făgăduinţele întocmai, care studiază cele patru Vede şi Purânele tt şi în a cărui casă zeii sînt totdeauna sătui la jertfele poruncite de legea sfîntă? ( ) O, Kali, cel care ar cuteza să blesteme pe un om atît de ales, pe regele acesta asemenea Păzitorilor Lumii, în care sălăşluiesc neclintite iscusinţa, statornicia, dărnicia, asprimea felului de viaţă, curăţia, stăpînirea, calmul, - acela ar fi un nebun, care s-ar blestema pe sine însuşi şi s-ar ucide singur ( - ) Cel care ar cuteza să- blesteme pe Nala, cel înzestrat cu astfel de virtuţi, acela s-ar afunda în iadul cel groaznic, în mlaştina întinsă şi fără fund" ( ) După ce zeii se depărtară, Kali zise către Dvapara: "Nu pot,să-mi stăpînesc mînia; Dvapara, voi intra în Nala ( ) îl voi face să-şi piardă domnia şi nu se va mai bucura împreună cu fiica lui Bhima Tu să intri în zaruri şi să-mi dai, te rog, ajutor" ( ) Acesta-i al şaselea capitol din Povestea lui Nala VII Brhadasva povesti: După ce se înţelese astfel cu Dvapara, Kali se duse în ţara unde domnea Naişadha ( ) a Cele patru Vede: v p , n b Purânele (ser purâna} sînt opere care tratează mai ales despre cosmogonie şi theogonie; însă nu se pot compara nici pe departe, în ceea ce priveşte valoarea literară şi poetică, cu Theogonia lui Hesiod Spre deosebire de aceasta, Purânele

sînt opere religioase El locui timp îndelungat printre Nişazi, pîndind mereu prilejul Şi în al doisprezecelea an, prilejul acesta se ivi ( ) Odată, Naişadha, după ce se spălase pe mîini, îşi făcea rugăciunea de seară, însă fără a se fi spălat pe picioare Atunci Kali intră în el ( ) Apoi merse la Puskara si-i zise: "Vino să joci în zaruri cu Nala ( ) Cu ajutorul meu îl vei învinge Cîştigă-i la joc domnia şi domneşte asupra Nişazilor" ( ) K Auzind aceasta, Puşkara se duse la Nala; iar Kali se prefăcu în zarul cel mai bun şi se duse la Puşkara ( ) Sosind la fratele său Nala, Puşkara îl îndemna mereu zicînd: "Hai, să jucăm pe zarul cel mai bun" ( ) Regele nu se putu împotrivi îndemnului; şi de cîte ori i se ivea prilejul, juca Iar prinţesa Vidarbhilor suferea fără să se plîngă ( ) Nici unul din prieteni nu- putea opri pe Naiade la joc; căci era cu totul robit de patima zarurilor ( ) Atunci toţi locuitorii cetăţii, în frunte cu sfetnicii, veniră să-l vadă pe rege ( ) Vizitiul lui se duse la Damayanti şi-i grăi: "Măria Ta, iată, au venit locuitorii cetăţii cu treburi de-ale lor şi stau la poartă ( ) Spune-i lui Naişadha că supuşii lui se află aici şi nu mai pot răbda patima regelui lor bun şi înţelept ( ) Atunci fiica lui Bhima, cu sufletul plin de amărăciune şi frlntă de durere, grăi către Naişadha, cu glasul înecat de plîns: ( ) "Stăpînul meu, locuitorii cetăţii împreună cu sfetnicii tăi stau la poartă şi vor să te vadă; căci sînt plini de iubire pentru regele lor" ( ) Dar regele, în care intrase Kali, nu răspunse nimic la cuvintele pline de jale ale frumoasei Damayanti ( ) Locuitorii cetăţii şi sfetnicii îşi ziseră; "Nu mai este el"; şi trişti şi umiliţi se întoarseră la casele lor ( ) Apoi Puşkara şi Nala jucară din nou în zaruri, luni şi luni de-a rîndul; şi Nala pierdu ( ) Acesta-i al şaptelea capitol din Povestea lui Nala VIII Brhadasva povesti: Văzînd că regele Punyasloka a e ca nebun şi că singurul lui gînd sînt zarurile, Damayantî fu cuprinsă de îngrijorare şi de mîhnire ( ) Dar cînd află că lui Nala i-a fost luată aproape întreaga avere, neliniştită de patima lui şi voindu-i binele, ea grăi către ( ) Brhatsena, doica şi îngrijitoarea ei, care se bucura de mare trecere, căci era iubitoare, pricepută în toate, credincioasă şi meşteră la vorbă: ( ) "Brhatsena, du-te la sfetnici şi adă-i aici, din porunca lui Nala Spune-le cîtă avere i-a fost răpită şi cită i-a mai rămas " ( ) Auzind porunca lui Nala, sfetnicii veniră, zicindu-şi: "Poate vom avea noroc" ( ) Atunci fiica lui Bhima îi spuse lui Nala că sfetnicii s-au adunat din nou; dar el n-o ascultă ( ) Dacă văzu că soţul ei nu ascultă cele ce-i spune, Damayantî se întoarse umilită şi intră în cămara ei ( ) Cînd însă află că zarurile îi sînt mereu potrivnice lui Nala şi că a pierdut toată averea, Damayantî grăi din nou către doica ei: ( ) "Draga mea Brhatsena, du-te la vizitiul Varşneya, ca din partea lui Nala şi adă- la mine; am o treabă de mare însemnătate pentru el" ( ) Auzind acestea, Brhatsena trimise oameni de încredere să-l aducă pe Varşneya ( ) Cînd găsi prilejul, înţeleaptă fiică a lui Bhima îi spuse lui Varşneya vorbele înduioşătoare: ( ) "Tu ştii că regele s-a purtat întotdeauna bine cu tine; ajută- , te rog, că în mare primejdie se află ( ) Cu cît pierde mai mult, jucînd cu Puşkara, cu atîta îi creşte dorinţa de a juca ( ) Dar pe cînd zarurile lui Puşkara îi cad după plac, cu ale lui Nala se întîmplă dimpotrivă ( ) Şi nu numai că el nu ascultă de vorbele prietenilor şi ale rudelor, dar nici măcar pe ale mele nu vrea să le audă; căci şi-a ieşit din minţi ( ) a Pu nyasloka, alt nume al lui Nala Negreşit, eu socot că nu e vina marelui Naişadha că nu vrea să mă asculte, de vreme ce şi-a pierdut minţile ( ) Am nevoie de ajutorul tău, vizitiule; împlineşte-mi dorinţa Dacă s-ar întîmpla să piară, niciodată n-aş avea cugetul

împăcat ( ) înhamă caii la care ţinea Nala şi care aleargă ca gîndul, suie în car pe cei doi copii ai mei şi pleacă la Kundina a ( ) încredinţează rudelor mele copiii şi carul cu caii şi rămîi acolo sau du-te unde vrei" ( ) Vizitiul Varşneya povesti mai întîi sfetnicilor lui Nala tot ce-i spusese Damayantî ( ) Aceia, după ce se sfătuiră, îi dădură voie să plece; iar el luă pe cei doi copii în car şi porni spre ţara Vidarbhilor ( ) Acolo vizitiul lăsă caii şi carul cel minunat; lăsă şi pe fată şi pe băiat ( ) Apoi, luîndu-şi rămas bun de la regele Bhima şi jelindu- pe Nala, plecă mîhnit şi ajunse în oraşul Ayodhyab ( ) Aici se duse la regele Rtuparna şi intră în slujba lui, ca vizitiu ( ) Acesta-i al optulea capitol din Povestea lui Nala IX Brhadasva povesti: După plecarea lui Varşneya, Punyasloka pierdu la joc domnia şi tot avutul li fu răpit de Puşkara ( ) Atunci acela zise batjocoritor către Nala rămas fără domnie: "Hai să jucăm din nou Ce pui? ( ) Nu ţi-a mai rămas decît Damayantî; restul ţi l-am cîş- tigat tot Dacă primeşti, jucăm pe Damayantî ( ) La aceste vorbe ale lui Puşkara, inima lui Punyasloka plesni de supărare; dar nu-i dădu nici un răspuns ( ) Apoi, privind cu mînie la Puşkara, mîndrul Nala îşi scoase podoabele de pe el ( ) Şi abia acoperit cu o singură haină, regele plecă, părăsind o bogăţie nemăsurată şi umplînd de jale pe prietenii săi ( ) Damayantî, îmbrăcată şi ea numai cu o haină, îl însoţi; trei nopţi petrecu Naişadha împreună cu ea sub cerul liber ( ) a V p , n a b Ayodhya, capitala vechiului regat Oudhe din Hindustan, astăzi provincia Aoudh e Puşkara porunci să se strige prin cetate că cel care va cuteza să stea împreună cu Nala va fi omorit ( ) Din pricina poruncii şi a urii lui Puşkara, locuitorii cetăţii nu- primiră pe Nala ( ) Astfel petrecu el trei nopţi afară din cetate, trăind numai cu apă, fără a fi primit de cineva, el care era atît de vrednic de aceasta ( ) Deoarece îl chinuia foamea, regele plecă, hrănindu-se cu rădăcini şi fructe; iar Damayantî îl însoţi ( ) Trecură aşa multe zile; odată, Nala, chinuit de foame, văzu nişte păsări mari, cu aripi de aur ( ) Atunci el se gîndi: "Acum am ce mînca, şi socot că mîn- carea va fi bună" ( ) Şi aruncă peste ele haina cu care se învelea Dar păsările se înălţară în văzduh răpindu-i haina ( ) în timp ce-şi luau zborul, păsările, privind la Nala cum sta gol şi abătut pe pămînt, îi ziseră: ( ) "O, nebunule, noi sîntem zarurile; am venit ca să-ţi răpim şi haina ce ţi-a mai rămas; căci nu ne tihnea că te-ai dus îmbrăcat" ( ) Văzînd cum se îndepărtează zarurile şi că a rămas şi fără haină, Punyasloka zise către Damayantî:( ) "Draga mea, uite zarurile, din a căror pricină mi-am pierdut domnia şi n-am ce mînca, încît sufăr de foame, nenorocitul de mine, ( ) Şi din a căror pricină Nişazii nu m-au primit în casa lor, - s-au prefăcut în păsări de pradă şi mi-au furat haina ( ) Am ajuns în culmea nenorocirii, sufăr, mintea mi-i luată Sînt soţul tău: ascultă vorbele mele, căci îţi doresc binele ( ) Iată, o mulţime de drumuri care duc spre Dekkan, spre Avânţi a şi spre muntele Rkşavat, ocolindu- ( ) Acesta-i Vindhya" cu stînci uriaşe, iar apa aceea e Pa- yoşni, care se varsă în ocean Iată şi sihăstriile marilor pustnici, pline cu rădăcini şi fructe ( ) Drumul acesta duce spre ţara Vidarbhilor; celălalt spre Kosala c Ţara aceea care se întinde spre miazăzi este Dek- kanul" ( ) a Dekkan, podişul central al Indiei, în ser dakşinapaiha "Ţara de la miazăzi" - Avanii sau Ujjayinî, nume de oraş " Vindhya, lanţ de munţi care merge de la răsărit la apus, în nordul Dekkanului c Kosala, nume de ţară, cu capitala Ayodhya Vorbele acestea le spuse regele Nala cu tristeţe de cîteva ori către fiica lui Bhima ( ) Atunci Damayantî, copleşită de durere, grăi cu jale şi cu vocea înecată de plîns către Naişadha: ( ) "Inima mi se înfioară; tot trupul abia mi se mai ţine,

cînd mă gîndesc la ceea ce vrei să faci ( ) Cum aş putea să plec şi să te las în această pustietate, după ce ţi-ai pierdut domnia şi averea, acum, cînd eşti gol, flămînd şi însetat? ( ) O, rege ales, tu eşti istovit şi foamea te chinuieşte; lasă- mă dar să-ţi alung oboseala în pădurea asta grozavă ( ) După cum spun doctorii, nu se află leac la fel ca soţia, în orice răstrişte Adevăr îţi spun" ( ) Nala grăi: "O, frumoasa mea Damayantî, asta aşa-i, după cum spui Nu se află prieten la fel ca soţia, nu e leac mai bun ca ea pentru bărbatul care suferă ( ) Eu nu vreau să te părăsesc: de ce te temi, dar, draga mea? Mai degrabă mi-aş da viaţa, decît să te las " ( ) Damayantî grăi: "O, rege, dacă n-ai de gînd să mă părăseşti, de ce mi-a- răţi drumul care duce spre ţara Vidarbhilor? ( ) Eu te-nţeleg; dar nu mă părăsi Ai face o faptă josnică, dacă m-ai lăsa singură ( ) O, bărbat ales, asemenea zeilor, tu mereu îmi arăţi drumul acesta şi prin asta îmi măreşti jalea ( ) Dacă însă dorinţa ta este ca să mă duc la rudele mele, atunci să mergem împreună în ţara Vidarbhilor, dacă găseşti cu cale ( ) O, stăpînul meu iubit, regele Vidarbhilor te va primi cu cinste şi acolo vei trăi fericit în casa noastră ( ) Acesta-i al nouălea capitol din Povestea lui Nala X Nala grăi: "Şi eu am un regat, ca şi tatăl tău; dar cît timp voi fi în răstrişte, nu mă voi duce acolo ( ) Cum aş putea să merg acolo pribeag, prilej de durere pentru tine, cînd odinioară am venit bogat, aducîndu-ţi bucurie? ( ) Brhadasva povesti: Astfel vorbi Nala, mingiind-o pe frumoasa Damayanti, îmbrăcată numai cu o jumătate de haină ( ) Amîndoi, acoperiţi cu o singură haină, rătăciră încoace şi încolo, istoviţi de foame şi de sete, pînă ajunseră la un han părăsit ( ) Ajunşi acolo, regele Nişazilor şi prinţesa Vidarbhilor se aşezară la pămînt ( ) Fără haină, urît, murdar, plin de colb, Nala obosit adormi pe pămîntul gol, împreună cu Damayanti ( ) Gingaşa şi frumoasa Damayanti, copleşită de suferinţă, fu cuprinsă îndată de somn ( ) însă regele Nala, în timp ce Damayanti dormea, nu putea închide ochii, căci sufletul şi mintea îi erau cuprinse de suferinţă ( ) Se gîndea şi la domnia ce-i fusese răpită, la prietenii care- părăsiseră toţi şi la pribegia sa prin pădure; şi nu-şi găsea linişte ( ) "Să fac oare aceasta sau să n-o fac? Poate că-i mai bine să mor decît să-mi las supuşii ( ) Credincioasa mea soţie suferă din pricina mea Dacă o voi părăsi, poate va pleca la rudele ei ( ) Fără îndoială că împreună cu mine va îndura suferinţe, fiindcă mă iubeşte; iar de va fi părăsită, cine ştie dacă va găsi alinare undeva ( ) Aşa se gîndi şi se răzgîndi el în fel şi chip; în cele din urmă socoti că-i mai bine pentru Damayanti s-o lase singură ( ) "Acestei femei frumoase, care-mi este atît de credincioasă şi de supusă, nu poate să-i facă cineva vreun rău pe drum" ( ) Şi astfel, datorită ticăloşiei lui Kali, Nala se hotărî s-o părăsească pe Damayanti ( ) Văzind că el nu are haină deloc şi că ea are numai una, regele voi să taie jumătate dintr-a ei ( ) "Cum să tai haina, fără ca iubita mea soţie să se trezească din somn? Astfel se gîndea Nala, plimbîndu-se prin han ( ) Pe cînd umbla încoace şi încolo, găsi într-un ungher un paloş scos din teacă, foarte tăios ( ) Cu acela viteazul Nala tăie jumătate din haină, se înveli cu ea şi scos din minţi fugi, părăsind-o adormită pe prinţesa Vidarbhilor ( ) Apoi, cuprins de înduioşare, regele Nişazilor se întoarse la han şi privind la Damayantî, plînse ( ) "Draga mea soţie, pe care mai înainte n-o vedea nici vîntul, nici soarele, doarme acum într-un han, lipsită de ocrotire ( ) Frumoasa aceasta, cu zîmbet dulce, acoperită numai cu o zdreanţă, ce se va face ea, cînd se va trezi ? Oare nu va înnebuni? ( ) Singură, părăsită de mine, cum va umbla frumoasa prinţesă a Vidarbhilor prin pădurea cea grozavă, plină de fiare şi şerpi? ( ) Zeii Âditya,

Vasu, Rudra şi Asvinii, împreună cu Măruţii a, să te aibă în paza lor, frumoaso: virtutea ta te va ocroti"" ( ) Zicînd aceasta, Nala, căruia Kali îi luase minţile, plecă cu hotărîre, părăsindu-şi soţia sa dragă, fără seamăn de frumoasă, care dormea pe pămînt ( ) Dar de cîte ori Nala se depărta, atras de Kali, de atîtea ori se întorcea, atras de dragostea sa ( ) Inima lui plină de întristare era ca ruptă în două; ca un leagăn care merge încoace şi încolo, aşa se ducea şi se întorcea el la han ( ) în cele din urmă, atras de Kali, Nala fugi ca un nebun, plîngînd amar după soţia pe care şi-o părăsea adormită ( ) Pierdut, în puterea lui Kali, neavînd decît un singur gînd, el plecă plin de durere, lăsîndu-şi soţia singură în pădurea pustie ( ) Acesta-i al zecelea capitol din Povestea lui Nala XI Brhadasva povesti: După plecarea lui Nala, frumoasa Damayantî, care se odihnise, se trezi speriată în pustietatea pădurii ( ) Plină de mîhnire şi de durere, îngrozită că nu-şi vedea soţul, ea îl strigă tare: ( ) * Xdiiya: fiii Adityei, o categorie de zei - Vasu, o categorie de zei, avînd în frunte pe Indra ' - Rudra, zeul furtunii; fiii lui sînt Măruţii, zei ai vînturilor, care- însoţesc pe Indra Despre Asvinii, v p , n a " în ser : "eşti înfăşurată (ocrotită) în virtute" O, rege, o, soţul şi stăpînul meu, de ce m-ai lăsat? Ah! Sînt nimicită, sînt pierdută, mi-e frică în pădurea asta nelocuită ( ) O, rege mare, tu doar eşti virtuos şi iubitor de adevăr; de ce m-ai lăsat adormită şi te-ai dus, dacă ai grăit adevărul? ( ) Cum ai putut să pleci şi să mă laşi pe mine, soţia ta credincioasă, mai ales cînd nu eu ţi-am făcut rău, ci altul ? ( ) Fă ca să fie adevărate vorbele ce le-ai rostit odinioară în faţa Păzitorilor Lumii a ( ) O, bărbat ales, moartea-i sortită pentru muritori la timpul hotărît; aşa se face că iubita ta soţie se mai află încă în viaţă, deşi ai părăsit-o ( ) Destul cu gluma aceasta; ajunge; arată-te, o, rege, căci sînt îngrozită ( ) Te văd, te văd; te-am zărit, Naişadha; de ce te ascunzi în tufiş şi nu-mi răspunzi? ( ) O, ce grozav e că nu vii să mă mîngîi, cînd mă aflu aici în starea asta şi plîng ( ) Eu nu mă jelesc pe mine sau pe altcareva, cit mai ales pe tine, o, rege; căci mă gîndesc ce ai să devii singur? ( ) Seara, cînd vei sta la rădăcina vreunui copac, flămînd, însetat şi frînt de oboseală, ce ai să te faci, dacă nu mă vei vedea?" ( ) Apoi, chinuită de o jale adîncă, ea alergă de colo pînă colo, plîngînd de durere ( ) Mereu cădea zdrobită, mereu se ridica, mereu se ascundea, mereu striga şi plîngea ( ) Chinuită de o mîhnire fără margini şi suspinînd întruna, credincioasa soţie zise plîngînd: ( ) "Fiinţa din al cărei blestem suferă Naişadha de nu-şi găseşte alinare să aibă parte de o suferinţă şi mai mare decît a noastră ( ) Nelegiuitul care l-a adus pe Nala fără nici o vină în această stare, să ducă o viaţă şi mai amară decît a lui" ( ) Astfel se tînguia soţia marelui rege, strigîndu- necontenit pe nume şi alergînd în toate părţile ( ) în timp ce fiica lui Bhima scotea strigăte de durere, asemenea unei păsări de mare, şi plîngea şi se tînguia neîncetat, ( ) a Vezi p , n b Deodată o apucă un şarpe uriaş, înfometat, care se afla în apropiere ( ) Deşi era strinsă tare de şarpe şi copleşită de mîhnire, ea îl jelea mai mult pe Naişadha decît pe sine însăşi: ( ) "Ah, soţul meu, de ce nu-mi alergi în ajutor? Iată, sînt prinsă, fără apărare, de şarpele acesta, aici în pădurea asta nelocuită ( ) O, Naişadha, ce te vei face, cînd îţi vei aminti de mine, atunci cînd vei fi dezlegat de blestem şi cînd îţi vei redobîndi mintea, judecata şi averea ? ( ) O, bărbat ales şi fără cusur, cine îţi va alunga oboseala atunci cînd vei fi trudit, chinuit de foame şi istovit ?" ( ) Un vinător, care cutreiera pădurea aceea nestrăbătută, auzi strigătele ei şi alergă întracolo ( ) Vînătorul lovi şarpele cu

paloşu-i ascuţit şi tăindu- în două îl lăsă nemişcat ( ) După ce o scăpă, o stropi cu apă, o îmbărbătă şi-i dădu să mănînce; apoi o întrebă: ( ) "Frumoaso cu ochi de gazelă, a cui eşti tu ? Cum de-ai venit în această pădure şi cum de-ai dat peste această primejdie de moarte ? ( ) La întrebările lui, Damayantî îi povesti tot ce i se întîmplase ( ) Vînătorul o văzu îmbrăcată numai pe jumătate, cu şoldurile şi sinii plini, cu trupul gingaş şi fără cusur, cu faţa asemenea lunii pline, ( ) Cu sprîncenele arcuite, cu grăirea dulce; şi căzu în mrejele Amorului ( ) Cuprins de dragoste, vînătorul o mîngîie cu vorbe alintătoare şi dulci Frumoasa femeie îşi dădu seama de aceasta ( ) Cînd îl înţelese pe netrebnic, credincioasa Damayantî se aprinse de mînie ( ) Ticălosul cu gînduri rele, care voia s-o necinstească, văzu că cea care ardea de mînie ca o flacără nu poate fi biruită ( ) Nefiind vremea de vorbit, Damayantî, plină de durere, rămasă fără soţ şi fără tron, îl blestemă cu mînie:( ) "Dacă-i adevărat că nici măcar cu gîndul nu mă gîndesc la altul, afară de Naişadha, atunci mişelul acesta de vinător să cadă mort" ( ) Abia rosti aceste cuvinte şi vînătorul căzu la pămînt fără suflare a, ca un copac mistuit de flăcări ( ) Acesta-i al unsprezecelea capitol din Povestea lui Nala XII Brhadasva povesti: După ce- omorî pe vînător, frumoasa cu ochii de lotus porni prin pădurea cea grozavă şi pustie, care răsuna de miriade de lăcuste, ( ) Plină de lei, pantere, cerbi, tigri, bivoli şi urşi, de tot soiul de păsări, bîntuită de sălbatici şi de hoţi, ( ) Plină de fel de fel de copaci, de trestii şi de lotuşi ( ) Ea văzu munţi cu nenumărate minerale de tot felul, rîuri şi căderi de apă minunate ( ) Fiica regelui Vidarbhilor mai văzu acolo turme de bivoli, mistreţi, urşi şi şerpib ( ) Plină de strălucire, măreţie, frumuseţe şi statornicie, ea nu se temu atunci de nimic ( ) Ajunsă în inima pădurii celei grozave °, fiica regelui Vidarbhilor, chinuită de nenorocirea soţului ei, se tîngui cuprinsă de o mare durere: ( ) "O, rege al Nişazilor, cu pieptul larg şi braţe puternice, unde ai plecat, lăsîndu-mă aici, în pădurea asta nelocuită ? ( ) O, bărbat viteaz şi ales, cum de te porţi viclean cu mine, tu, care ai adus atîtea jertfe, şi de cai şi de altele, însoţite de daruri bogate ?c ( ) O, tu, cel mai de frunte dintre domnitori, adu-ţi aminter iubitul meu, de vorbele ce mi le-ai spus chiar mie d ( ) Gîndeşte-te la cele ce ţi-au spus lebedele şi la cele ce mi-ai spus tu însuţi ( ) Oare nu sînt iubita ta soţie ? De ce nu-mi răspunzi în pădurea asta grozavă? ( ) a La nici un popor din lume credinţa în puterea blestemului nu-i aşa de înrădăcinată ca la indieni Literatura lor oferă în privinţa aceasta nenumărate exemple Asemenea descrieri sînt caracteristice pentru literatura indiană, mai ales cea cultă Vezi p , n b d Vezi V, Vezi I, - Iată, tigrul acesta înfiorător şi înfometat, cu gura căscată, groaznic la înfăţişare, vrea să mă mănînce De ce nu-mi vii intr-ajutor? ( ) "Nici una nu mi-i dragă, afară de tine"; aşa-mi vorbeai întotdeauna O, dragul meu, fă ca aceste vorbe, pe care mi le spuneai odinioară, să fie adevărate ( ) O, rege, o, soţul meu iubit, de ce nu răspunzi soţiei tale dorite şi iubite, care plînge turburată ?( ) Ţie nu-ţi pasă de mine, că plîng singură, ca o căprioară rătăcită de cîrdul ei ( ) Iată îţi vorbeşte Damayantî, care-i singură în pădurea asta mare; de ce nu-i răspunzi? ( ) O, tu, care eşti plin de nobleţe, frumos în toată înfăţişarea ta, eu nu te văd aici, pe muntele acesta, ( ) Nici în pădurea asta grozavă, bîntuită de lei şi de tigri, o, rege al Nişazilor, fie culcat, fie aşezat, fie stînd ( ) Pe cine să-ntreb, mîhnită şi plină de jale din pricina ta: Nu cumva l-ai văzut si l-ai întîlnit aici în pădure pe regele Nala? ( ) De la cine voi auzi vorbele îmbucurătoare: "Acela pe care- cauţi, regele Nala, cel cu ochii ca

floarea de lotus, iată-l?" ( ) Tigrul acesta măreţ, regele pădurii, cu patru colţi, cu fălci uriaşe, înaintează spre mine; mă duela el, fără frică: ( ) "Tu eşti domn peste animale, tu eşti stăpînul acestei păduri; sînt Damayantî, fiica regelui Vidarbhilor ( ) O, rege al animalelor, dacă l-ai văzut cumva pe Nala, mîngîie-mă, sărmana, care chinuită de durere, îmi caut singură soţul ( ) Dacă nu mi- făgăduieşti pe Nala, o, stăpîne al acestei păduri, cel mai ales dintre animale, mănîncă-mă şi scapă-mă din această răstrişte ( ) Auzindu-i tînguirea în pădure, tigrul se gîndi: "E a mea", şi se îndreptă spre un rîu cu apa limpede, care curge în ocean ( ) Să-l întreb de Nala pe muntele acesta sfînt, cu piscurile sale numeroase, care se înalţă pînă la cer, seînteind în fel de fel de culori frumoase, ( ) Pe regele acesta al munţilor, care se înalţă ca un steag deasupra acestui codru uriaş: ( ) "închinare ţie, munte sfînt, tu cel mai falnic dintre munţi, cu înfăţişarea divină, vestit, ocrotitor şi foarte bun! ( ) Vin şi mă închin la tine; află că eu sînt fiică de domn, vestită sub numele de Damayantî ( ) Tatăl meu este marele erou Bhima, domnul ţării Vidarbhilor, regele ocrotitor al celor patru caste, ( ) Cel mai de seamă dintre regi, cu ochii mari şi sprîncenele arcuite, care aduce tot felul de jertfe bogate în daruri, în primul rînd cea de încoronare şi cea de caia, ( ) Evlavios, drept, iubitor de adevăr, bun la inimă, nobil, viteaz, căruia toate ii merg în plin, cunoscător al legilor sfinte, cu sufletul curat, ( ) Domnitor care cîrmuieşte cu dreptate pe Vidarbhi, biruitor al cetelor vrăjmaşe Află că eu sînt fiica lui, care am venit la tine ( ) Socrul meu e un bărbat foarte ales, care domneşte peste Nişazi; numele lui slăvit e Virasena ( ) Iar acela care-şi cîrmuieşte regatul moştenit de la tatăl său, nimicitorul de duşmani cu numele Nala, smead, cunoscut sub numele de Punyasloka , ( ) Evlavios, cunoscător al Vedelor, priceput la vorbă, virtuos, băutor de soma(r), adorator al focului, care aduce jertfe şi împarte daruri, cîrmuitor drept ( ) O, munte ales, află că eu sînt soţia lui, care am venit aici în căutarea soţului meu, bărbatul cel mai ales dintre aleşi ( ) O tu, cel mai falnic dintre munţi, nu cumva l-ai văzut în pădurea asta grozavă pe regele Nala, cu piscurile tale nenumărate care spintecă văzduhul ? ( ) Nu cumva l-ai văzut pe regele Nişazilor, pe Nala cel puternic ca elefantul măreţ, cu braţe lungi, înţelept şi înflăcărat? ( ) O, cel mai ales dintre munţi, de ce nu mă mîngîi cu vorbe bune, ca pe copila ta, acum cînd plîng singură, mîhnită şi turburată? ( ) Cînd voi auzi glasul asemenea ambroziei atît de plăcut şi de adine, ca tunetul unui nour aducător de furtună ?" ( ) Astfel grăi prinţesa Damayantî către muntele cel falnic şi porni mai departe, spre miazănoapte ( ) a V p , n b * V p , n a c Soma, băutură sfîntă oferită zeilor, se extrăgea dintr-o plantă cu acelaşi nume După ce merse trei nopţi, văzu o pădure minunată, ca un rai, ( ) Locuită de pustnici asemenea lui Vasiştha, lui Bhrgu şi lui Atria, cu simţurile înfrînate, măsuraţi la mîncare, stăpîni pe ei şi purificaţi ( ) Cînd văzu că pădurea e locuită de pustnici, ea respiră uşurată şi înviorată se opri în loc ( ) Fiica iubită a lui Bhima, mărgăritarul între femei, Damayanti cea evlavioasă şi plină de strălucire intră în sihăstrie ( ) Plecîndu-se cu modestie, ea salută pe cucernicii asceţi "Bine ai venit , îi ziseră aceia ( ) Şi primind-o cu cinstea cuvenită, adăugară: "Aşază-te: spune ce să facem pentru tine?" ( ) Frumoasa femeie grăi: "Vă merge bine aici în asceză în mijlocul focurilor", îndeplinindu-vă orinduielile voastre sfinte ?" ( ) "O, frumoaso, ne merge bine în toate privinţele , îi răspunseră aceia; "spune, cine eşti şi ce doreşti? ( ) Cînd am văzut aici chipul tău atît de frumos şi strălucirea ta atît de

mare, am fost cuprinşi de uimire; fii liniştită şi nu te jeli ( ) Nu cumva eşti zîna acestei păduri sau a acestui munte, sau a acestui rîu ? spune-ne adevărul, frumoaso fără cusur ( ) Atunci ea grăi către înţelepţi: "O, brahmani, eu nu sînt o zînă, nici a pădurii, nici a muntelui, nici a rîului; ( ) Aflaţi că sînt o femeie; am să vă povestesc totul cu de-a- mănuntul Ascultaţi ( ) Peste Vidarbhi domneşte un rege, cu numele Bhima Eu sînt fiica lui ( ) Soţul meu este Nala, gloriosul rege al Nişazilor, eroul biruitor în lupte şi înţelept, ( ) Plin de evlavie faţă de zei, proteguitor al brahmanilor, ocrotitor al neamului Nişazilor, foarte strălucit şi foarte puternic ( ) Pe acesta l-au atras nişte oameni ticăloşi, vicleni şi fără onoare şi i-au răpit la jocul de zaruri domnia şi averea ( ) a Aceştia sînt trei sfinţi înţelepţi din mitologia indiană b în literatura indiană se vorbeşte adesea despre asceza celor cinci focuri (pahcagni) Ascetul stă între patru focuri, aprinse la cele patru puncte cardinale, avînd deasupra capului al cincilea foc, soarele Aflăţi că eu sînt soţia acestui rege ales; mă numesc Dama- yantî şi sînt plină de dorul de a- vedea pe soţul meu ( ) Mihnită cutreier pădurile şi munţii pe lumea aceasta, căutîndu-mi soţul, pe Nala cel iscusit în luptă ( ) Poate că a venit în această pădure fermecătoare a sfinţiilor voastre, care vă serveşte ca loc de ispăşire, un rege cu numele Nala, domnitor al Nişazilor ( ) Din pricina lui am ajuns în locul acesta grozav şi de nepătruns, în pădurea asta înfricoşătoare, bîntuită de tigri şi de alte sălbătăciuni ( ) Dacă încă vreo cîteva zile nu- văd pe regele Nala, îmi voi face o soartă mai bună, liberîndu-mă de acest trup ( ) Ce-mi foloseşte viaţa fără omul acesta ales ? Ce o să mă fac acum, plină de jale pentru soţul meu?" ( ) Astfel se tîngui fiica lui Bhima, singură în pădure Atunci pustnicii grăiră cu glas de proroci către Damayantî: ( ) "Frumoaso, viitorul tău se arată fericit; noi îl vedem prin puterea faptelor noastre sfinte; în curînd îl vei vedea pe domnul Nişazilor ( ) O fiică a lui Bhima, îl vei vedea pe Nala, pe regele Nişazilor, cel care doboară pe vrăjmaşi, cel mai mare ocrotitor al dreptăţii; îl vei vedea izbăvit de suferinţa sa ( ) Scăpat de toate relele, după ce-şi va redobîndi întreaga avere, zdrobitorul de duşmani va cîrmui iarăşi ţara sa ( ) îl vei vedea pe soţul tău, pe regele de neam mare, care bagă spaima în vrăjmaşi şi care alungă întristarea prietenilor săi ( ) Zicind acestea către iubita soţie a lui Nala, pustnicii se făcură nevăzuţi împreună cu locuinţele şi cu vetrele lor sfinte ( ) Cînd văzu această minune, nora regelui Virasena, Dama- vanti cea fără prihană, rămase înmărmurită ( ) "Oare am visat? Ce s-a întîmplat aici? Unde sînt toţi acei pustnici? Unde-i locul pe care se aflau colibele lor?" ( ) Astfel se gîndi mult timp Damayantî, fiica lui Bhima, abătută şi ofilită de durere din pricina soţului ei ( ) Apoi plecă într-alt loc; şi văzînd un copac, ce se numeşte Asoka, grăi cu voce stinsă şi cu ochii plini de lacrimi: ( ) "Ah, iată copacul acesta falnic, cu crengile sale nenumărate, se înalţă măreţ din mijlocul pădurii, ca regele munţilor ( ) Nu cumva l-ai zărit pe soţul iubit al Damayantiei, pe regele Nala, zdrobitorul de duşmani ? Mai era el mîhnit şi chinuit de nelinişte, ( ) Eroul prigonit de soartă, care a venit in această pustietate acoperit numai cu o jumătate de haină pe trupul său plăpînd? ( ) O, Asoka, fă ca să plec fără mîhnire; fii intr-adevăr Asoka a, cel care înlătură întristarea, aşa cum te arată nu- mele" ( ) Zicind acestea, frumoasa fiică a lui Bhima ocoli copacul şi plecă intr-un ţinut de tot grozav ( ) Mulţi copaci văzu ea în drumul ei şi multe rîuri, mulţi munţi şi multe sălbăticiuni şi păsări ( ) Merse ea şi iarăşi merse pînă ce văzu o caravană mare de elefanţi, de cai şi de care ( ) Tocmai treceau un riu fermecător de

frumos, cu apa limpede şi lină, lat şi acoperit cu trestii ( ) Cînd văzu caravana cea mare, mîndra şi frumoasa soţie a lui Nala se apropie şi intră în mijlocul oamenilor ( ) Cînd o văzură cu înfăţişarea cea sălbatică, copleşită de durere, acoperită numai cu o jumătate de haină, slabă, palidă, murdară, cu părul plin de praf, ( ) Unii din ei fugiră înspăimîntaţi care încotro; alţii se opriră nedumeriţi, alţii scoaseră strigăte; ( ) Unii începură să rîdă de ea, alţii se mîniară, altora li se făcu milă, alţii în sfîrşit întrebară: ( ) "Cine eşti? A cui eşti, frumoaso? Ce cauţi aici în pădure? Vederea ta ne-a speriat Eşti o femeie? ( ) Sau o yakşî, sau o rakşasî, sau poate o apsară?" Oricine ai fi adă-ne noroc şi ocrotire, o, tu, fără cusur ( ) Fă ca această caravană să plece de aici iute şi in linişte şi să ne meargă bine" ( ) Atunci virtuoasa femeie, întristată de nenorocirea soţului ei, grăi către capul caravanei şi către oamenii care se aflau acolo: ( ) "Aflaţi că sînt o femeie; sînt fiică de rege, care domneşte peste oameni, noră de rege, soţie de rege, şi doresc să-mi văd soţul ( ) a în ser asoka înseamnă "fără mîhnire** b Yakşi "stafie" - Rakşasi "demon" - Apsară "zînă" Tatăl meu e regele Vidarbhilor; iar soţul meu e regele Nişazilor, cu numele Nala, foarte glorios şi nebiruit în luptă; pe acesta îl caut ( ) Spuneţi-mi îndată dacă- cunoaşteţi pe rege, pe iubitul meu Nala, cel mai nobil între bărbaţi, nimicitorul cetelor vrăjmaşe ( ) Stăpinul acelei caravane mari, Şuci, vorbi astfel către Damayantî: "Ascultă vorbele mele, frumoaso, cu zîmbet drăgălaş ( ) Eu sînt conducătorul şi stăpînul acestei caravane N-am văzut pe nici un om cu numele de Nala ( ) în pădurea asta nelocuită de oameni am văzut numai elefanţi, pantere, tigri, bivoli şi gazele ( ) N-am văzut pe vreun alt muritor afară de tine; aşa să ne ajute azi Manibhadra, regele yakşaşilor" B ( ) Atunci Damayantî grăi către neguţătorii şi către stăpinul caravanei: "Spuneţi-mi, vă rog, încotro se îndreaptă această caravană?" ( ) Stăpînul caravanei grăi: "Caravana aceasta este a înţeleptului Subahu, regele Cedilor Spre ţara lui se-ndreaptă ea grăbită, în vederea cîştigului, o, fiică de muritor ( ) Acesta-i al doisprezecelea capitol din Povestea lui Nala XIII Brhadasva povesti: Auzind aceste cuvinte ale conducătorului, frumoasa femeie, plină de dorul soţului ei, plecă împreună cu caravana ( ) După ce merseră mult timp, văzură în pădurea cea mare şi grozavă un lac fermecător, cu iarbă şi lemne de aprins focul, ( ) Plin de flori şi de fructe, locuit de tot felul de păsări, cu apă limpede şi dulce, plăcută şi rece ( ) Fiindcă animalele erau tare obosite, ei se hotărîră să facă un popas Şi, după părerea conducătorului caravanei, intrară în pădurea cea fără seamăn ( ) a Yakşaşii sînt semizei care- urmează pe Kubera, zeul bogăţiei - Manibhadra: fratele lui Kubera Deoarece se înserase, marea caravană petrecu noaptea acolo Dar pe la miezul nopţii, cînd totul era cufundat în linişte şi tăcere ( ) Şi în timp ce caravana dormea obosită, veni ca să se adape la lac o turmă de elefanţi cu capetele pătate de sucul ce li se prelingea din tîmplea ( ) Cînd elefanţii sălbatici dădură cu ochii de cei blînzi, se repeziră cu toţii asupra lor, ca o vijelie, plini de turbare, căutînd să-i omoare ( ) Năvala elefanţilor nu putea fi oprită; ei se repeziră asemenea unor stînci rupte din vîrful unui munte, care se rostogolesc la vale ( ) Pe neaşteptate, ei închiseră drumul spre lac şi călcară in picioare caravana care dormea la pămînt ( ) Buimăciţi de somn, oamenii alergau scoţînd strigăte de durere şi căutînd scăpare prin tufişuri ( ) Mulţi ale căror cămile fuseseră ucise fugeau pe jos înspăi- mîntaţi, omorîndu-se în învălmăşeală unii pe alţii ( ) Cădeau la pămînt cu strigăte înfiorătoare, apucaţi de pe copacii de care se agăţaseră, sau se rostogoleau în prăpăstii ( ) Şi

astfel, datorită soartei, caravana aceea numeroasă fu atacată de elefanţi şi nimicită cu desăvîrşire ( ) A doua zi, cei care mai rămăseseră în viaţă plecară din ţinutul acela, văicărindu-se din pricina prăpădului ce se întîmplase ( ) Atunci prinţesa Vidarbhilor îi jeli ca pe fratele, pe tatăl, pe fiul sau pe prietenul ei, zicînd: "Ce păcat am săvîrşit? ( ) Caravana asta, pe care o găsisem în pustietatea pădurii, a fost omorîtă de turma de elefanţi Din pricina soartei mele nenorocite s-a întîmplat asta ( ) "Nu moare cineva pînă nu-i vine timpul , spune înţelepciunea celor bătrîni Numai aşa se face că n-am fost strivită şi eu, sărmana de mine, de ceata aceea de elefanţi ( ) Căci nimic nu se face pe lumea aceasta de către muritori fără voia destinului; eu doar n-am săvîrşit nici un rău, nici chiar în copilăria mea ( ) Poate fiindcă de dragul lui Nala i-am respins pe zeii Păzitori ai Lumii, cînd au venitla serbarea alegerii de soţ" ( ) Aceste vorbe, şi altele încă, rosti ea cu jale: apoi plină de întristare plecă, frumoasă asemenea lunii toamna, cînd e pe jumătate ( ) a Semn de agitare Tinăra femeie merse aşa nu tocmai multă vreme şi înspre seară ajunse intr-un oraş mare Acesta era scaunul înţeleptului rege Subahu, care domnea peste poporul Cedilor ( ) Locuitorii oraşului văzură o femeie turburată, slabă, abătută, cu părul despletit, nespălată, mergînd ca o nebună ( ) Cînd o văzură intrînd în cetatea regelui Cedilor, copiii se îmbulziră după ea, ca s-o vadă ( ) Mama regelui, care stătea pe acoperişul palatuluia, o văzu înconjurată de norod şi dădu poruncă unei servitoare: "Du-te şi adă-mi-o aici, înaintea ftiea ( ) Este o tînără femeie, necăjită de oameni, întristată, care are nevoie de ocrotire; e atît de frumoasă, încit îmi străluceşte casa ca un fulger b ( ) Aceea dădu la o parte mulţimea şi o aduse pe Damayantî sus pe terasă Acolo mama regelui o întrebă cu mirare: ( ) "Aşa cum eşti, copleşită de mîhnire, arăţi nespus de frumoasă ; străluceşti ca fulgerul printre nori; spune-mi cine eşti şi a cui eşti? ( ) Chipul tău nu-i omenesc, cu toate că-i fără podoabe; nu ţi-e frică de bărbaţi, aşa fără sprijin, tu care străluceşti ca o zeiţă? ( ) La aceste cuvinte fiica lui Bhima răspunse: "Află că sînt o femeie, credincioasă soţului ei ( ) Sînt o cameristă de viţă nobilă, o servitoare, care stau unde-mi place; sînt singură, mă hrănesc cu fructe şi rădăcini; adăpostul meu e acolo unde mă apucă seara ( ) Soţul meu are virtuţi fără număr şi mă iubeşte statornic Eu de asemenea îl iubesc şi mă ţin de el ca umbra ( ) Prin puterea destinului, o patimă fără margini, pentru zaruri, a pus stăpînire pe el; dar a fost învins la joc şi a plecat singur în pădure ( ) Eu de asemenea am plecat în pădure, mîngîindu-mi soţul care rămăsese cu o singură haină şi era turburat de părea nebun ( ) Odată, în pădure, cuprins de foame şi scos din minţi, a aruncat-o şi pe aceea, dintr-o pricină oarecare ( ) a în ţările calde casele au acoperişul în formă de terasă b Comparaţie obişnuită în literatura indiană; v şi XVI, Cf P ISPIRESCU, înşir'te mărgăritari: "Şi rămase strălucind, de nu putea nimenea să ţie ochii de ei" Multe nopţi n-am dormit după aceea, urmindu- îmbrăcată numai cu o haină, pe el, care era gol şi cu mintea pierdută ca un nebun ( ) După mult timp, m-a părăsit adormită într-un loc, fără a fi vinovată cu ceva, tăindu-mi jumătate din haină ( ) De atunci îl caut chinuită zi şi noapte; dar nu-i chip să-l găsesc pe stăpînul meu, pe soţul meu iubit, cel asemenea zeilor nemuritori" ( ) Văzînd-o cu ochii plini de lacrimi, cum îşi spune povestea plină de jale, mama regelui, mai îndurerată decit însăşi fiica lui Bhima, grăi către ea: ( ) "Rămîi la mine, draga mea îmi faci nespusă bucurie Pe soţul tău îl vor căuta oamenii mei ( ) Poate că va veni el însuşi întracoace, după ce va fi cutreierat lumea Rămînînd aici îl vei regăsi

pe soţul tău" ( ) La aceste vorbe ale mamei regelui, Damayantî grăi: "O mamă de eroi, eu pot să rămîn la tine numai cu o învoială: ( ) Nu voi mînca nici măcar resturile de mîncare, nu mă voi spăla pe picioare, nu voi vorbi niciodată cu vreun alt bărbat ( ) Dacă mă va cere vreun bărbat de soţie să-l pedepseşti; doresc să văd pe brahmani şi să-i rog să-mi caute soţul ( ) Dacă se va face aşa, atunci sînt hotărîtă să rămîn aici Altfel nu mă îndeamnă inima să stau nicăieri ( ) Atunci mama regelui zise bucuroasă: "Voi face toate acestea; juruinţa ta să-ţi fie cu noroc! ( ) După ce vorbi astfel cu fiica lui Bhima, mama regelui grăi către fiica ei, pe care o chema Sunanda: ( ) "Sunanda, tînăra aceasta cu chipul de zînă, care-i de-o vîrstă cu tine, va fi camerista şi prietena ta" ( ) Apoi Sunanda, plină de bucurie şi înconjurată de prietenele ei, intră în casă împreună cu Damayantî ( ) Acesta-i al treisprezecelea capitol din Povestea lui Nala XIV Brhadasva povesti: După ce o părăsi pe Damayantî, regele Nala văzu în pădurea cea nestrăbătută un foc mare ( ) Din focul acela el auzi de cîteva ori nişte strigăte puternice ale unei fiinţe: Aleargă, Nala Punyasloka ( ) "Să nu-ţi fie teamă , zise Nala, şi intrînd în foc a, văzu acolo pe regele şerpilor, care stătea încolăcit ( ) Atunci şarpele, tremurînd, se rugă de Nala: "O, rege, află că eu sînt şarpele Karkotaka ( ) Marele înţelept Narada, pustnicul cu asceză aspră, cuprins de mînie că l-am înşelat, m-a blestemat în felul acesta: ( ) "Vei sta aici nemişcat, pînă te va duce de aici Nala; atunci vei fi dezlegat de blestem ( ) Din pricina acestui blestem, nu pot să mă urnesc din loc îţi voi aduce o mare fericire; te rog, scapă-mă ( ) Voi fi prietenul tău; nu se află alt şarpe la fel ca mine Mă voi face mic de tot; ia-mă iute cu tine şi îndepărtează-te" ( ) Zicînd aceasta, regele şerpilor se făcu mic cît un deget Regele Nala îl luă şi plecă într-un loc ferit de foc ( ) Ajungînd într-un loc deschis, Nala era să dea drumul şarpelui pe care- scăpase din foc, cînd Karkotaka grăi din nou: ( ) "O, viteazule Naişadha, du-te şi numără cîţiva paşi; după care îţi voi da cea mai mare fericire ( ) Atunci Nala începu a număra; dar cînd ajunse la al zecelea pas şarpele îl muşcăb Şi cum fu muşcat, pe dată îi dispăru înfăţişarea ( ) Cînd se văzu schimbat, Nala se opri uimit în aceeaşi clipă regele îl văzu pe şarpe luîndu-şi din nou înfăţişarea ( ) Atunci Karkotaka zise către Nala, liniştindu- : "Ţi-am schimbat înfăţişarea, ca să nu te cunoască oamenii ( ) Acela, din a cărui pricină ai avut de suferit atîta, va sta tare greu în tine, căci îl va chinui otrava mea c ( ) Atîta timp cît nu-ţi va da drumul, va şedea în tine greu de tot, cu mădularele pătrunse de otravă ( ) O, rege, te-am ocrotit împotriva aceluia, din a cărui pricină ai suferit pe nedrept, fără a fi vinovat; căci de aceea îl urăsc ( ) * Cf şi V, Zeul focului, Agni, îi dăduse darul de a nu se arde " în ser daia înseamnă "zece", dar şi "muşcă" (imperativul de la das "a muşca") c E vorba de Kali; v VII, Datorită mie să nu-ţi fie teamă nici de fiare, nici de duşmani, nici de brahmanii înţelepţi ( ) Nu vei pătimi nimic din pricina otrăvii; iar în bătălii vei fi pururea învingător ( ) Du-te la regele Rtuparna şi spune că eşti un vizitiu, cu numele Vahuka Rtuparna cunoaşte taina zarurilor ( ) Acela ţi-o va spune în schimbul tainei cailor Şi strălucitul urmaş al neamului Ikşvakua se va face prietenul tău ( ) Cînd vei cunoaşte taina zarurilor, vei fi din nou fericit şi-ţi vei vedea soţia; nu mai fi mîhnit ( ) Şi cînd vei voi să-ţi reiei înfăţişarea, să te gîndeşti la mine şi să îmbraci straiele acestea ( ) îndată ce le vei îmbrăca, îţi vei recăpăta înfăţişarea ' Zicind acestea îi dădu un rînd de haine divine ( ) După ce- învăţă astfel pe Nala, regele şerpilor se făcu îndată nevăzut ( ) Acesta-i al paisprezecelea capitol din Povestea lui Nala XV Brhadasva povesti: După

ce şarpele se făcu nevăzut, Nala plecă şi după zece zile intră în cetatea lui Rtuparna ( ) Acolo se înfăţişă înaintea regelui şi-i zise: "Eu sînt Vahuka ; mă pricep să mîn caii; nu se află pe lume al doilea ca mine ( ) Poţi să mă întrebi orice lucru, cît de greu, şi care cere iscusinţă Mai ştiu şi să gătesc bucate ca nimeni altul ( ) Tot ce-i greu de îndeplinit, şi toate meşteşugurile cîte sînt pe lume, mă voi sili să le fac Tocmeşte-mă, Rtu- parna" ( ) Rtuparna grăi: "Rămîi, Vahuka, şi să-ţi fie cu noroc! Vei face toate acestea însă dorinţa mea de căpetenie a fost întotdeauna ca să călătoresc iute ( ) Suie-te în carul acesta şi fă ca aceşti cai ai mei să devină iuţi Te fac mai mare peste grajdurile mele; vei primi ca plată de o sută de ori cîte o sută de galbeni pe lună ( ) a Jkşvaku este numele unui rege şi al descendenţelor săi De tine vor asculta in toate Varşneya şi Jivala Vei fi împreună cu ei; rămii la mine, Vahuka ( ) Brhadasva povesti: In urma acestor vorbe ale regelui, Nala rămase în cetatea lui Rtuparna împreună cu Varşneya şi cu Jivala, bucurin- du-se de cinstea regelui ( ) Acolo locui Nala, cu gîndul la prinţesa Vidarbhilor Şi-n fiecare seară rostea mereu aceeaşi strofă: ( ) "Unde o fi dormind virtuoasa mea soţie, obosită şi chinuită de foame şi de sete, gîndindu-se la nefericitul de mine? în slujba cui va fi fiind ea acum? ( ) Auzindu- vorbind astfel în noapte, Jivala îl întrebă: "Vahuka, aş dori să aflu pe cine jeleşti tu mereu ?" ( ) Atunci Nala îi răspunse cu voce şovăielnică: "Odată un om fără minte a avut o soţie înţeleaptă ( ) Dintr-o pricină oarecare nenorocitul acela s-a despărţit de dînsa; de atunci prostul acesta rătăceşte plin de jale ( ) Veşnic chinuit de mîhnire, el recită noaptea o strofă, gîndindu-se la ea ( ) După ce a cutreierat tot pămintul, el locuieşte undeva, dintr-o pricină oarecare, cu gîndul numai la ea, fără să fi meritat această durere ( ) Ea şi-a urmat bărbatul în pădurea plină de primejdii; dar a fost părăsită de acel nefericit ( ) Şi singură, tînără, neştiutoare, nedeprinsă cu drumurile, chinuită de foame şi de sete, abia dacă mai trăieşte " ( ) Astfel, cu gîndul la Damayantî, locui regele Nişazilor în palatul lui Rtuparna, fără a fi cunoscut ( ) Acesta-i al cincisprezecelea capitol din Povestea lui Nala XVI Brhadasva povesti: După ce Nala îşi pierdu domnia şi după ce el şi soţia lui se făcură slujitori, Bhima, căruia îi era dor de Nala, trimise pe brahmani în căutarea lui ( ) Bhima le dădu daruri bogate şi le zise: "Căutaţi-mi pe Nala şi pe fiica mea, Damayantî ( ) Cine mi-i va aduce, aceluia îi voi da o mie de vaci îi voi dărui pe deasupra moşii şi un sat mare cît un oraş ( ) Iar dacă nu e cu putinţă să fie aduşi, Damayantî sau Nala, îi voi da ca răsplată zece sute de vaci, dacă voi afla unde sînt" ( ) După aceste cuvinte, brahmanii porniră voioşi în toate părţile dar nu găsiră nicăieri nici pe Nala, nici pe fiica lui Bhima ( ) într-una din zile, un brahman cu numele Sudeva, pe cînd iscodea prin oraşul cel frumos al Cedilor, zări în palatul regelui pe prinţesa Vidarbhilor ( ) Dădu bună ziua regelui şi privind-o cum stătea împreună cu Sunanda, încetul cu încetul o recunoscu, după chipul ei fără seamăn ( ) Cînd o văzu, cu toate că era neîngrijită şi slabă, el socoti că aceasta trebuie să fie fiica lui Bhima, judecind după anumite semne ( ) Sudeva grăi: "Femeia aceasta este aşa cum am văzut-o odinioară De-acum mi-am ajuns scopul, căci am văzut-o frumoasă ca fericirea dorită de mulţime , ( ) Pe femeia aceasta tînără, asemenea lunii pline, cu sînii frumoşi şi rotunzi, pe regina care alungă întunericul din preajma ei prin strălucirea ei", ( ) Plină de mîhnire pentru soţul ei, tristă ca o noapte cu lună plină, cînd aceasta e înghiţită de Rahuc, ca un pîrîu a cărui albie a secat, ( ) Ca un lac cu lotuşi, a căror frunze s-au risipit, de unde păsările şi-au luat zborul

înspăimîntate, turburat de atingerea trompelor de elefanţi; ( ) Nobilă la înfăţişare, plină de virtuţi, neîmpodobită şi vrednică de podoabă, asemenea lunii noi cînd stă pe cer ca o secure, dar acoperită de nori negri; ( ) Lipsită de desfătările iubirii, fără rude, abătută de dorul soţului ei ( ) Căci soţul este podoaba cea mai frumoasă a unei femei, chiar fără podoabe Iar dacă-i lipsită de acesta, ea nu străluceşte, chiar cînd e gătită ( ) a Sri, zeiţa frumuseţii şi a fericirii b Vezi pp , Ra hu, vîrcolac, demon care înghite luna şi soarele, provocînd eclipse Fără ea, Nala abia mai poate să ducă povara vieţii şi se topeşte de supărare ( ) Cînd o văd, cu părul ei negru, cu ochii ei lungăreţi, asemenea lotusului, mîhnită, deşi vrednică de a fi fericită, mi se turbură mintea chiar mie ( ) Cînd oare va ajunge la capătul suferinţelor această femeie frumoasă, fiind iarăşi împreună cu soţul ei, ca virtuoasa Rohinî a zeului lunii? ( ) Fără îndoială că regele Nişazilor, care şi-a pierdut tronul, va fi din nou fericit, cînd o va revedea şi cînd îşi va redobîndi domnia ( ) Regele Nişazilor e vrednic de prinţesa Vidarbhilor tot aşa de tînără, cu sufletul tot aşa de mare şi de aceeaşi obir- şie ca şi el; iar ea este vrednică de dînsul ( ) Trebuie s-o mingii pe soţia acestui bărbat fără seamăn de puternic şi viteaz; căci ea tînjeşte de dorul de a- vedea ( ) Am s-o mingii pe frumoasa aceasta, cu înfăţişarea ca a lunii cînd e plină, cum nu s-a mai văzut, dusă pe ginduri şi copleşită de durere pentru soţul ei nefericit ( ) Brhadasva povesti: După ce se gîndi astfel şi o recunoscu după diferite semne şi dovezi, brahmanul Sudeva se duse la ea şi-i zise: ( ) "O, prinţesă a Vidarbhilor, eu sînt Sudeva, prietenul iubit al fratelui tău Am venit aici ca să te caut, din porunca regelui Bhima ( ) Tatăl tău, mama ta şi fraţii tăi sînt sănătoşi Tot astfel şi cei doi copii ai tăi, care se află acolo, sînt sănătoşi şi plini de putere ( ) Din pricina ta, prietenii tăi sînt abătuţi şi brahmanii cutreieră pămîntul cu sutele, căutîndu-te" ( ) Cînd îl recunoscu pe Sudeva, Damayantî îl întrebă rînd pe rînd de toţi prietenii ei ( ) Sfîşiată de durere, prinţesa Vidarbhilor plînse tare, cînd îl văzu deodată pe Sudeva, brahmanul cel ales, prietenul fratelui eia ( ) Văzînd-o cum plînge cu durere şi vorbeşte de o parte cu Sudeva, ( ) tt Tautologiile, repetiţiile şi inversarea ideilor sînt frecvente în poezia epică indiană în traducere nu le-am putut ocoli întotdeauna, căci ne-am fi depărtat prea mult de textul original Sunanda zise către mama ei: "Camerista mea plinge tare; dacă eşti de părere, du-te la brahman si întreabă- ce-i cu ea" ( ) Atunci mama regelui Cedilor ieşi din odaia ei şi se duse unde stătea tînăra femeie cu brahmanul, ( ) Luă de o parte pe Sudeva şi- întrebă: "A cui soţie este femeia aceasta frumoasă, sau a cui fiică? ( ) Cum de şi-a pierdut rudele şi bărbatul şi cum de ai cunoscut-o, brahmane, în starea în care se află? ( ) Doresc să aflu toate acestea de-a fir-a-păr de la tine Răspunde-mi dar întocmai la cele ce te-ntreb cu privire la această femeie cu chip de zînă"( ) La aceste cuvinte, Sudeva, alesul între brahmani îi povesti liniştit întreaga întîmplare a Damavantiei ( ) Acesta-i al şaisprezecelea capitol din Povestea lui Nala XVII Sudeva grăi: Este un rege al Vidarbhilor, cu numele Bhima, virtuos şi plin de strălucire Femeia aceasta frumoasă este fiica lui, vestită sub numele Damayantî ( ) Este de asemenea un rege al Nişazilor, fiul lui Virasena, cu numele Nala Femeia aceasta frumoasă este soţia lui, a înţeleptului Punyasloka ( ) Regele acela a fost învins la jocul de zaruri de fratele său, care i-a răpit domnia şi atunci a plecat, împreună cu Damayantî, fără a fi recunoscut de cineva ( ) Iar noi cutreierăm pămîntul în căutarea Damayantiei Aceasta-i tînăra femeie pe care am găsit-o în palatul

fiului tău ( ) Ea are din naştere, între sprîncene, o aluniţă frumoasă, ca floarea de lotus Am zărit-o, cu toate că-i ascunsă, ( ) Ca luna între nori A fost făcută de Creator, spre a fi un semn de strălucire regească ( ) Frumuseţea ei n-a dispărut; corpul ei minunat, deşi-i neîngrijit şi neîmpodobit, străluceşte limpede ca aurul a ( ) Datorită făpturii ei minunate şi semnului aluniţei, am recunoscut-o pe regină ( ) a Cf XIII, şi XVI, Brhadasva povesti: Auzind aceste cuvinte ale lui Sudeva, Sunanda spălă aluniţa Damayantiei, ( ) Care apăru în toată strălucirea ei, ca luna pe un cer senin B ( ) Cînd Sunanda şi cu mama ei văzură aluniţa, amîndouă o îmbrăţişară pe Damayantî şi stătură un timp plîngînd ( ) Apoi, printre lacrimi, mama regelui grăi: "Tu eşti copila sorei mele ( ) Eu şi cu mama ta sîntem fiicele marelui rege Sudaman, care domneşte peste Dasarni ( ) Ea a fost dată de soţie regelui Bhima, iar eu lui Virabahu Te-am văzut, cînd te-ai născut, în casa tatălui tău, în ţara Dasarnilor ( ) Frumoaso, cum e casa tatălui tău, aşa e şi a mea; şi cum e stăpînirea mea, tot astfel este şi a ta" ( ) Atunci Damayantî se închină înaintea surorii mamei sale şi cu sufletul înveselit îi zise: ( ) "Şi fără să fi fost cunoscută, am petrecut mulţumită la tine Am avut tot ce doream şi totdeauna m-ai ocrotit ( ) Te rog, mătuşă, dă-mi voie să plec, că e mult de cînd mi-am părăsit casa ( ) Acolo au fost duşi şi locuiesc copilaşii mei, mîhniţi că au fost părăsiţi de tatăl lor şi mai ales de mine ( ) De vrei să-mi faci un bine, dă-mi iute un palanchin, căci doresc să plec în ţara Vidarbhilor ( ) "Bine", grăi cu bucurie sora mamei ei; şi, cu învoirea fiului ei, o trimise sub paza unei oştiri mari ( ) Mama regelui trimise pe frumoasa Damayantî cu un palanchin, dîndu-i de-ale mîncării şi băuturii ( ) Nu după multă vreme Damayantî ajunse iarăşi in ţara Vidarbhilor Cînd o văzură, toate rudele ei se bucurară şi o primiră cu mare cinste ( ) După ce se încredinţă că toţi sînt sănătoşi, şi rudele şi cei doi copii ai ei şi părinţii şi toate prietenele, ( ) Damayantî mulţumi zeilor şi onoră pe brahmani după rînduiala datinei ( ) Iar regele, bucuros că şi-a revăzut fiica, îl răsplăti pe Sudeva, dîndu-i o mie de vaci, un sat şi bani ( ) a Comparaţie frecventă în această poemăao' După ce se odihni în noaptea aceea in casa tatălui ei, Damayanti grăi către mama ei aceste cuvinte: ( ) "Mamă, dacă ţii ca să trăiesc, dă-ţi silinţă ca să mi- aduci pe viteazul Nala" ( ) La aceste vorbe ale Damayantiei, regina, îndurerată şi cu ochii plini de lacrimi, nu răspunse nimic ( ) Cînd o văzură în această stare, toate femeile din jurul ei începură a se tîngui şi izbucniră în plîns ( ) Apoi soţia marelui rege Bhima grăi către el: "Fiica ta, Damayanti, plînge după soţul ei ( ) O, rege, ea a lăsat ruşinea de-o parte şi mi-a spus: "Slujitorii tăi să-şi dea silinţa şi să- caute pe Punyasloka ( ) îndemnat astfel de dînsa, regele trimise pe brahmanii săi credincioşi în toate părţile, spunîndu-le: "Daţi-vă osteneală şi căutaţi- pe Nala ( ) în urma acestei porunci a domnitorului Vidarbhilor, brahmanii se duseră în grabă la Damayanti şi-i ziseră: "Noi plecăm' ( ) Atunci Damayanti le vorbi: "Spuneţi pretutindeni, in toate ţările şi-n toate adunările, cuvintele următoare: ( ) "Unde ai plecat, înşelătorule, după ce mi-ai tăiat o jumătate din haină, părăsindu-mă adormită în pădurea nestrăbătută, pe mine, soţia ta iubită şi credincioasă? ( ) Tînăra femeie te aşteaptă cu dor, cum i-ai cerut, mîhnită tare, îmbrăcată numai cu o jumătate de haină ( ) O, viteazule, fie-ţi milă de ea, că plînge necontenit din pricina acestei mîhniri şi dă-i un răspuns ( ) Aşa să-i vorbiţi, precum şi alte lucruri, ca să se îndure de mine ( ) Dacă atunci, cînd îi veţi vorbi astfel, vă va răspunde careva, să-l cercetaţi numaidecît cine-i şi unde stă ( ) Şi dacă vreun bărbat va da

un răspuns la ceea ce va auzi de la voi, să-mi spuneţi cuvintele lui, o, brahmani aleşi! ( ) Daţi-vă toată silinţa, ca să nu afle că vorbiţi din îndemnul meu, nici că m-am întors ( ) Căutaţi de-i aflaţi gîndul şi dacă-i bogat sau sărac sau doritor de avere ( ) După ce li se vorbi astfel, brahmanii porniră în toate părţile, ca să-l caute pe Nala, cel atît de nefericit ( ) Ei cutreierară ţări, sate şi oraşe, stîni şi sihăstrii, căutîn- du- pe Nala ( ) Şi pretutindeni brahmanii rostiră vorbele pe care le spusese Damayantî ( ) Acesta-i al şaptesprezecelea capitol din Povestea lui Nala XVIII Brhadasva povesti: După un răstimp îndelungat un brahman, cu numele Parnada, se întoarse în oraş şi grăi către Damayantî: ( ) " , Damayantî, căutîndu- pe domnitorul Nişazilor am sosit în oraşul Ayodhya a, unde m-am înfăţişat înaintea lui Bhangasuri b ( ) Şi i-am rostit strălucitului Rtuparna vorbele tale ( ) Cînd le-a auzit regele n-a zis nimic, nici vreunul dintre curtenii lui, deşi le-am spus de mai multe ori ( ) Dar, după ce mi-am luat rămas bun de la rege, cineva m-a luat de o parte şi mi-a vorbit Era un om al lui Rtuparna, cu numele Vahuka, ( ) Vizitiul regelui, urît la faţă, dar iscusit la mînat caii şi la gătit bucate alese ( ) Acela, printre suspine şi lacrimi, m-a întrebat de sănătate, după care mi-a spus aceste vorbe: ( ) "Femeile nobile şi virtuoase, care şi-au dobîndit împărăţia cerului, se ocrotesc singure, chiar cînd se află în răstrişte ( ) Cu toate că sînt despărţite de bărbaţii lor, ele nu se mînie niciodată Pentru femeile alese viaţa e un izvor de virtute ( ) Ea nu trebuie să se mînie că a fost părăsită de nebunul acela, care şi-a pierdut norocul şi se află în răstrişte ( ) Tînăra femeie nu trebuie să se mînie pe acela care doreşte să-şi cîştige pîinea de toate zilele, căruia nişte păsări i-au răpit haina şi care-i ros de griji" ( ) Cînd am auzit de la el aceste vorbe, am pornit cu grăbire întracoace Acum, cînd ai aflat asta, hotărăşte cum vrei şi spune-i regelui" ( ) Auzind aceasta de la Parnada, Damayantî, cu ochii plini de lacrimi, se duse în taină la mama ei şi-i zise: ( ) "Mamă, nu cumva să i se spună lui Bhima lucrul acesta De faţă cu tine am să-i dau o însărcinare lui Sudeva, celui mai ales dintre brahmani ( ) a Capitala ţării Kosala b Bhangasuri: Rtuparna Dacă-mi doreşti binele, fă aşa ca să nu afle regele Bhima gîndul meu ( ) După cum am fost adusă în scurt timp la rudele mele de către Sudeva, cu aceeaşi izbîndă să plece el chiar acum" ( ) Apoi, după ce Parnada, brahmanul ales, se odihni, prinţesa Vidarbhilor îl cinsti cu daruri foarte bogate ( ) Damayantî grăi: "O, brahman ales, tu ai făcut mult pentru mine, cum nu va mai face nimeni altul, căci în curînd mă voi întîlni cu soţul meu ( ) Brhadasva povesti: După ce Damayantî spuse aceste vorbe, el o mîngiie şi o binecuvîntă cu vorbe aducătoare de noroc; apoi, mulţumit că şi-a îndeplinit bine treaba, plecă acasă ( ) Iar Damayantî, cea plină de durere şi de întristare, grăi către Sudeva, de faţă eu mama ei: ( ) "Du-te Sudeva, în oraşul Ayodhya, unde domneşte Rtuparna şi spune-i ca şi cum ai fi un călător care s-ar abate din întîmplare pe acolo: ( ) "Fiica lui Bhima, Damayantî, îşi va alege din nou un soţ Din toate părţile se-ndreaptă întracolo domnitori şi feciori de regi ( ) Miine are loc alegerea; aşa e sorocit timpul Dacă îţi stă în putinţă, pleacă în grabă, biruitorule ( ) Mîine, cînd va răsări soarele, ea îşi va alege pentru a doua oară un soţ; căci nu se ştie dacă viteazul Nala mai trăieşte sau nu" ( ) Atunci brahmanul Sudeva se duse la regele Rtuparna şi-i vorbi aşa cum îi spusese ea ( ) Acesta-i al optsprezecelea capitol din Povestea lui Nala XIX Brhadasva povesti: Cînd auzi vestea adusă de Sudeva, regele Rtuparna grăi cu prietenie către Vahuka: ( ) "Vreau să plec în ţara Vidarbhilor, la alegerea de soţ a Damayantiei, într-o

singură zi; ce zici, Vahuka ? tu doar cunoşti taina cailor ( ) La aceste cuvinte ale regelui, inima lui Nala se rupse de durere; dar mîndrul erou se gîndi: ( ) "Poate că Damayantî spune şi vrea să facă asta, fiindcă-i rătăcită de durere; sau poate că acesta e numai un mijloc de a mă aduce pe mine ( ) O, prinţesă virtuoasă a Vidarbhilor, grozav e lucrul pe care vrei să-l faci, fiindcă ai fost amărîtă, ah, sărmana, de ticălosul de mine, care mi-am pierdut mintea ( ) Poate că ea face aşa fiindcă firea femeilor e nestatornică şi fiindcă greşala mea e mare; sau poate că ea face aşa, fiindcă i-a pierit dragostea, din cauza lipsei mele ( ) Cu nici un chip n-ar face ea asta, dacă ar fi mîhnită şi deznădăjduită din pricina mea; cu atît mai mult, cu cît are şi copii ( ) Ce-i adevărat sau nu din toate acestea, mă voi încredinţa pe deplin, ducîndu-mă acolo Astfel îi voi face pe plac lui Rtuparna, iar eu îmi voi ajunge scopul ( ) După ce luă această hotărîre, Vahuka, abătut, grăi cuviincios către Rtuparna: ( ) "O, rege, mă supun poruncii tale; voi merge într-o singură zi la oraşul Vidarbhilor ( ) Apoi, după porunca regelui Rhangasuri, Vahuka se duse la grajd şi cercetă caii ( ) Zorit mereu de Rtuparna, se duse şi găsi caii zvelţi, buni şi răbdători la drum, ( ) Plini de foc şi de putere, de soi ales, fără semne rele, cu nările largi, cu fălcile mari ( ) însă regele, cînd îi văzu, grăi puţin cam supărat: "De ce ai cerut această slujbă? Nu cumva să mă fi înşelat ( ) Cum o să ne ducă caii aceştia, care abia mai au vlagă şi suflare în ei ? Cum au să străbată astfel de cai un drum atît de lung? ( ) Vahuka grăi: "O, rege, caii vor merge în ţara Vidarbhilor; despre asta nu te îndoi Dacă însă te gîndeşti la alţii, spune, ca să-i pun la car pe aceia ( ) Rtuparna grăi: "Vahuka, tu doar te pricepi şi cunoşti firea ascunsă a cailor înhamă iute pe aceia pe care-i socoţi că-s cei mai buni ( ) Brhadasva povesti: Atunci Nala cel iscusit înhămă la car patru telegari buni, de soi ales ( ) Dar cînd regele se sui grăbit în carul gata de plecare, caii căzură în genunchi la pămînt ( ) Atunci slăvitul rege Nala, cel mai ales dintre bărbaţi, linişti telegarii cei plini de foc şi de putere, ( ) îi ridică cu ajutorul frîielor, îi îndemnă să meargă şi suind în car şi pe Varşneya, vizitiul, porni cu cea mai mare iuţeală ( ) îmboldiţi cu pricepere de Vahuka, caii cei minunaţi se avîntară în văzduh şi mai-mai să-l ameţească pe vizitiu ( ) Văzînd cum aleargă caii iute ca vîntul, strălucitul rege din Ayodhya fu cuprins de o mirare fără margini ( ) Varşneya însă, cînd auzi huruitul carului şi văzu cum sînt mînaţi caii, se gîndi la iscusinţa lui Vahuka: ( ) "N-o fi acesta cumva Matali, vizitiul lui Indra? Că straşnică minune-i asta, pe care o văd la eroul Vahuka ( ) Sau poate că e chiar regele Nala, învingătorul cetăţilor duşmane; căci văd că îndemînarea lui Vahuka e la fel ca a lui Nala; numai urîţenia lui mă mai face să stau la îndoială" ( ) Astfel se gîndi în cugetul său în fel şi chip Varşneya, vizitiul lui Punyaslokaa ( ) Iar marele rege Rtuparna, văzînd priceperea la cai a lui Vahuka şi silinţa-i fără seamăn, se bucură foarte ( ) Acesta-i al nouăsprezecelea capitol din Povestea lui Nala XX Bphadasva povesti: în timp ce carul alerga astfel, regele Bhangasuri, învingătorul cetăţilor duşmane, băgă de seamă că i-a căzut haina la pămînt ( ) îndată el zise către Nala: "Vreau s-o ridic"( ) a Punyasloka: Nala Dar Nala îi răspunse: "Haina ce ţi-a căzut e acum de-p'arte Am trecut de-o poştă şi n-o mai putem lua" a( ) în timp ce Nala spunea acestea regelui Bhangasuri, ajunseră la o pădure şi trecură pe lîngă un vibhitakab plin de fructe ( ) Abia îl zări şi regele zise iute lui Vahuka: "Acuma, vizi- tiule, ai să vezi, la rîndul tău, puterea fără seamăn ce-o am la numărat ( ) Omul nu poate şti totul; nimeni nu-i atotştiutor In nici un om nu se găseşte întreaga învăţătură ( ) Iată,

vizitiule, cîte frunze şi cîte fructe se află pe acest copac şi cîte din ele sînt căzute pe jos; de fiecare sînt cîte o sută şi una" c ( ) Atunci Vahuka opri carul şi zise regelui: "O rege, chinuitor de duşmani, tu te lauzi cu un lucru pe care eu nu- ştiu ( ) Am să tai copacul în faţa ta; căci eu unul nu ştiu, dacă-i aşa precum spui, sau nu ( ) Am să-i număr fructele de faţă cu tine; Varşneya va ţine o clipă hăţurile cailor ( ) Atunci regele grăi către vizitiu: "Nu e timp de zăbovit acum Dar Vahuka îi zise hotărît: ( ) "Aşteaptă numai o clipă; dar dacă te grăbeşti, să meargă dinsul drum bun; du-te cu vizitiul Varşneya ( ) Rtuparna îl îmbună, zicîndu-i: "Vahuka, nu se află pe pămînt alt vizitiu ca tine ( ) Vreau să merg cu ajutorul tău în ţara Vidarbhilor; căci tu te pricepi la cai Am nevoie de tine Te rog, nu-mi pune piedici ( ) a Un pasaj aproape identic se află în povestea lui Ispirescu, Voinicul cel cu cartea in mină născut Iată acel pasaj: "O dată începu Făt Frumos să strige: " Stăi, mă, să-mi iau căciula, că mi-a căzut din cap " - " Ce stai dumneata de vorbeşti? Las-o încolo la nevoile căciula, că ea acum o fi cale de şase luni de departe, să mergi cu piciorul pînă acolo unde a căzut ea "" (P ISPIRESCU, Legendele sau basmele românilor, ed Minerva, Bucureşti, , p Povestea de mai sus a lui Ispirescu prezintă asemănări şi cu Povestea lui Viduşaka din Kathâsaritsăgara, celebra operă a poetului indian Somadeva Ea este deci sigur de origine indiană b Vibhitaka este un copac mare, ale cărui nuci se întrebuinţează ca zaruri c Aşa se explică de ce Rtuparna, care cunoaşte taina zarurilor, poate număra într-o clipă frunzele şi fructele unui astfel de copac îţi voi împlini orice dorinţă, Vahuka, dacă mă vei duce în ţara Vidarbhilor şi-mi vei arăta încă azi soarele"a ( ) Vahuka răspunse: "Numai după ce voi număra fructele şi frunzele copacului, voi pleca în ţara Vidarbhilor Fă cum îţi spun" ( ) Atunci regele îi zise în silă: "Numără" Iar acela sări iute din car şi tăie copacul ( ) Apoi, plin de mirare, zise către rege: "Am numărat; şi sînt tocmai cîte ai spus ( ) O, rege, minunată din cale-afară este puterea pe care ţi-am văzut-o Doresc să aflu şi eu învăţătura ta cea tainică, prin care se poate şti lucrul acesta" ( ) Deoarece avea zor să plece, regele îi zise: "Află că cunosc taina zarurilor şi sînt iscusit la numărat" ( ) Atunci Vahuka îi zise: "Spune-mi şi mie învăţătura asta; iar eu îţi voi spune în schimb taina cu privire la cai" ( ) Atunci regele Rtuparna, fiindcă avea de îndeplinit o treabă atît de însemnată şi dorea să cunoască taina cailor, zise către Vahuka: "Bine, fie! ( ) Află, după cum ai cerut, marea taină a zarurilor Acea a cailor rămîne la tine, Vahuka; mi-o vei spune cu alt prilej" ( ) Cînd Vahuka află taina zarurilor, Kali ieşi din corpul lui, vărsînd pe gură otrava puternică a lui Karkotaka b ( ) După ce scăpă de otravă, Kali îşi luă din nou înfăţişarea Atunci regele Nişazilor voi să-l blesteme ( ) Dar Kali, tremurînd de spaimă, îi zise rugător: "O, rege, stăpîneşte-ţi mînia; căci îţi voi da o slavă foarte mare ( ) Odinioară, cînd ai părăsit pe mama lui Indrasena °, ea m-a blestemat cu mînie d De atunci am fost tare chinuit ( ) O, rege ales şi neînvins, cît timp am stat în tine, zi şi noapte m-a chinuit otrava regelui şerpilor ( ) Mă pun sub ocrotirea ta Ascultă vorbele mele: Cei ce te vor slăvi fără încetare pe lumea aceasta, ( ) Niciodată nu vor avea să se teamă de mine, dacă nu mă vei blestema; ocroteşte-mă, căci mă chinuieşte groaza" ( ) " înainte de-a apune b Kali: v p , n d şi VII, - Karkotaka: v XIV, - c Damayantî d V XI, - Atunci Nala îşi înfrînă mînia Şi nimeni nu- văzu pe Kali în timp ce vorbea cu Naişadha ( ) Scăpat acum de durere, strălucitul rege Naişadha, omo- rîtorul de duşmani, se sui pe car şi porni cu caii săi iuţi ( ) Cu inima înveselită, Nala îmboldi caii fără seamăn, care se

avîntau mereu în sus, ca nişte păsări ( ) Gloriosul rege porni spre ţara Vidarbhilor; iar Kali, după plecarea lui Nala, se duse acasă ( ) Regelui Nala îi trecu durerea, căci scăpase de Kali; nu-i mai lipsea decît înfăţişarea cea adevărată ( ) Acesta-i al douăzecelea capitol din Povestea lui Nala XXI Brhadasva povesti: Spre seară viteazul Rtuparna ajunse în ţara Vidarbhilor Slujitorii regelui Bhima şi aduseră această ştire ( ) Poftit de Bhima, regele Rtuparna intră în Kundinaa, făcînd să răsune tot oraşul de huruitul carului său ( ) Cînd îl auziră, caii lui Nala b se bucurară, ca odinioară cînd se aflau lingă stăpînul lor ( ) Damayanti auzi şi ea huruitul carului lui Nala, asemenea bubuitului adînc al norilor, cînd se apropie ploaia ( ) Şi fiicei lui Bhima şi cailor lui Nala li se păru că tropotul cailor e la fel cu cel de odinioară, cînd Nala însuşi îimîna ( ) Şi păunii de pe acoperiş şi elefanţii din grajd şi caii auziră zgomotul pe care- făcea carul regelui Nala ( ) Cînd îl auziră, elefanţii şi păunii scoaseră strigăte, neliniştiţi, cu capul ridicat în sus, ca la tunetul norilor ( ) Damayanti grăi: "Cum îmi înveseleşte sufletul huruitul acesta care umple văzduhul Trebuie să fie regele Nala ( ) Dacă nu- văd azi pe Nala, cel cu faţa strălucitoare ca luna, viteazul cu virtuti fără număr, voi pieri, fără îndoială ( ) Şi dacă nu mă aflu încă azi în braţele plăcute la atingere ale eroului, fără doar şi poate că nu voi mai fi ( ) a V p , n a b Caii lui Nala fuseseră aduşi de vizitiul său, Varşneya, în ţara Vidarbhilor, la regele Bhima, tatăl Damayantiei (v VIII, ) Dacă nu vine la mine Nala, cel ce face să răsune văzduhul ca de tunet, am să mă arunc încă azi în focul cu înfăţişarea de aur ( ) Nu-mi amintesc de vreo minciună, nu-mi amintesc de vreo jignire, sau să nu mă fi ţinut vreodată de cuvînt, nici chiar cînd eram încă nemăritată ( ) Naişadha al meu e un stăpîn îndurător, un erou darnic, mai presus de ceilalţi domnitori şi nu se poartă josnic, cu prefăcătorie, ca un mişel ( ) Despărţită de soţul meu iubit, mi se rupe inima de durere, gindindu-mă întruna, zi şi noapte, la virtuţile lui ( ) Brhadasva povesti: în timp ce se tînguia astfel, cu mintea aproape rătăcită, Damayantî se urcă pe acoperişul marelui palat, minată de dorul de a- vedea pe Punyasloka ( ) Atunci ea văzu jos, în curte, carul şi în el pe regele Rtuparna împreună cu Varşneya şi cu Vahuka ( ) De pe carul minunat se scoborîră mai întîi Varşneya şi Vahuka Acesta deshămă caii şi puse carul la o parte ( ) Rtuparna se scoborî şi el din car şi se îndreptă spre viteazul Bhima ( ) Acesta îl primi cu multă cinste, deşi sosise pe neaşteptate şi fără vreo pricină; căci nu ştia de ceea ce puseseră la cale cele două femeia ( ) La rîndul său, puternicul şi înţeleptul Rtuparna nu văzu picior de rege sau de prinţ ( ) Bhima îl primi pe regele Rtuparna cu cinstea cuvenită şi-l întrebă: "Bine ai venit; dar ce te aduce?" ( ) Atunci domnitorul din Kosala ", după ce stătu o clipă şi se gîndi, zise: "Am venit ca să te salut" ( ) Regele Bhima zîmbi şi la rîndul lui se gîndi: "Nu prea e însemnată pricina sosirii lui, după cît mi-a arătat ( ) Nu asta e pricina" Apoi, după ce- ospătă frumos, îl trimise la culcare, spunîndu-i de cîteva ori: "Odihneşte-te, că eşti trudit" ( ) Rtuparna, cu inima înveselită de buna primire, şi mulţumit de prietenia arătată, intră în odaia ce i se arătase, urmat de slujitorii regelui ( ) a Vezi XVIII, urm b V p , n c După ce Rtuparna şi Varşneya se îndepărtară, Vahuka luă carul şi-l duse sub un adăpost ( ) El însuşi deshămase caii; îngriji de ei cu pricepere şi-i mîngîie; apoi se sui în car ( ) între acestea, Damayantî, văzînd pe regele Bhangasuri a şi pe vizitiii Varşneya şi Vahuka şi purtarea lor, ( ) Se gîndea: "Al cui să fi fost oare huruitul acesta de car? era puternic, ca al lui Nala, dar nu- văd pe Naişadha ( ) De la dînsul trebuie să fi

învăţat Varşneya destoinicia asta De aceea semăna zgomotul cel mare de adineaori cu acela pe care- făcea Nala ( ) Sau poate că regele Rtuparna e la fel ca Nala; şi de aceea se aude zgomotul acela de car la fel ca acela al lui Naişadha" ( ) După ce se gîndi astfel, frumoasa Damayantî trimise o femeie de încredere ca să-l caute pe Naişadha ( ) Acesta-i al douăzecişiunulea capitol din Povestea lui Nala XXII Damayantî grăi: Du-te, Kesinî, şi vezi cine-i vizitiul acela din car, urît la înfăţişare şi cu numele Hrasvavahuka b, ( ) Du-te la el şi întreabă- cu iscusinţă şi cu bunătate cum ii merge ( ) Tare bănuiesc că acela trebuie să fie regele Nala; aşa mi-i de mulţumit sufletul şi aşa mi-i inima de liniştită ( ) După ce vei isprăvi de vorbit cu el, să-i spui vorbele lui Parnada; şi ţine minte răspunsul său, draga mea" ( ) Brhadasva povesti: Atunci femeia de încredere se duse repede, şi-n timp ce frumoasa Damayantî stătea şi ^privea de pe acoperiş, grăi către Vahuka: ( ) "Bine ai venit, bărbat ales; doresc să-ţi meargă toate în plin Ascultă cu luare-aminte ce te-ntreabă Damayantî:( ) "Cînd aţi plecat şi cu ce scop aţi venit aici? Spune-mi adevărul întocmai; căci prinţesa Vidarbhilor doreşte să ştie" ( ) a Bhangasuri: Rtuparna b Hrasvavahuka "Braţ scurt", este numele luat de Nala, pe cînd se afla în slujba lui Rtuparna Vahuka grăi: "Marele rege din Kosala a a auzit de la un brahman că miine dimineaţă Damayantî îşi va alege pentru a doua oară un bărbat ( ) Cînd a aflat aceasta, regele a pornit la drum cu caii săi cei mai buni, iuţi ca vîntul, care străbat o sută de poşte într-o zi; iar eu sînt vizitiul lui" ( ) Kesini grăi: "Dar al treilea dintre voi unde-i şi al cui e ? Şi tu al cui eşti şi cum de-ai căpătat această slujbă ?': ( ) Vahuka grăi: "Frumoaso, acela-i vizitiul lui Punyasloka b, cunoscut sub numele de Varşneya După ce a fugit Nala, el s-a dus la Bhangasuri ( ) Şi eu mă pricep la cai şi sînt vizitiu însuşi Rtuparna m-a ales şi mă ţine pentru slujba asta" ( ) Kesini grăi: "Varşneya trebuie să ştie unde a plecat regele Nala Nu ţi-a vorbit despre asta?" ( ) Vahuka grăi: "După ce a lăsat aici pe copiii lui Nala, care a săvîrşit o faptă rea, el s-a dus unde a voit Despre Naişadha c însă nu se ştie nimic ( ) Şi nici vreun alt bărbat nu ştie ceva despre Nala, frumoaso F cutreieră prin lume ascunzîndu-se sub o altă înfăţişare ( ) Numai el singur se cunoaşte şi fiinţa care-i este cea mai aproape d, căci Nala nu-şi arată niciodată semnele" ( ) Kesini grăi: "Brahmanul acela, care s-a dus întîia oară în Ayodhya, repeta mereu aceste vorbe ale unei femei: ( ) "Unde ai plecat, înşelătorule, după ce mi-ai tăiat jumătate din haină, părăsindu-mă adormită în pădurea nestrăbătută, pe mine, soţia ta iubită şi credincioasă? " ( ) Tînăra femeie te aşteaptă cu dor, aşa cum i-ai cerut, mîhnită tare, îmbrăcată numai cu o jumătate de haină ( ) a Rtuparna b Punyasloka: Nala c Naişadha: Nala d Damayantî O, viteazule, fie-ţi milă de ea, că plînge necontenit din cauza acestei mîhniri, şi dă-i un răspuns ( ) Prinţesa Vidarbhilor doreşte să afle din nou de la tine răspunsul ce l-ai dat atunci, brahmanului, cînd ai auzit aceste vorbe" ( ) Brhadasva povesti: La aceste vorbe ale Kesiniei, Nala se turbură în inima sa şi ochii i se umplură de lacrimi ( ) Dar, cu toate că suferea, îşi stăpîni durerea şi cu glasul stins vorbi din nou: ( ) "Femeile nobile şi virtuoase, care şi-au dobîndit împărăţia cerului, se ocrotesc singure, chiar cînd se află în răstrişte ( ) Cu toate că sînt despărţite de bărbaţii lor, ele nu se mînie niciodată Pentru femeile alese viaţa-i un izvor de virtute ( ) Ea nu trebuie să se mînie că a fost părăsită de nebunul acela care şi-a pierdut norocul şi se află în răstrişte ( ) Tînăra femeie nu trebuie să se mînie pe acela care doreşte să-şi cîştige pîinea de toate zilele, căruia nişte păsări i-au răpit haina şi care-i ros de griji" ( ) După

ce rosti aceste cuvinte, Nala, în culmea durerii, nu mai putu să-şi oprească lacrimile şi începu să plîngă tare ( ) Atunci Kesinî merse la Damayantî şi-i povesti totul, descriindu-i turburarea lui ( ) Acesta-i al douăzecişidoilea capitol din Povestea lui Nala XXIII Brhadasva povesti: Cînd auzi aceasta, Damayantî, cuprinsă de o înduioşare nespusă, bănui că-i Nala şi zise către Kesinî :( ) "Du-te, Kesinî, din nou şi pîndeşte- pe Vahuka; vezi ce face el acolo şi cum se poartă ( ) Pune-i piedici peste piedici, şi fă tot ce-ţi stă în putinţă ca să nu i se dea foc sau apă, cînd va cere ( ) Să-mi spui dacă vei vedea la el vreun semn divin, supraomenesc, precum şi orice alt lucru vei mai observa" ( ) După ce Damayantî îi vorbi astfel, Kesinî plecă; îi observă pe furiş semnele şi se întoarse iarăşi ( ) Povesti Damayantiei tot ce se petrecuse şi-i arătă semnul divin, supraomenesc, pe care- văzuse la Vahuka ( ) Kesinî grăi: "O, Damayantî, bărbatul acela are o purtare cu totul neprihănită Aşa un om încă n-am văzut, nici n-am auzit de vreunul ca el ( ) Niciodată nu se apleacă, oricît de mică ar fi intrarea peste care dă; cînd o vede, se strecoară prin ea cu uşurinţă ( ) I s-a trimis acolo, ca de obicei, carne multă, spre a fi gătită pentru regele Rtuparna ( ) El a pregătit vase, ca s-o spele; şi numai cît s-a uitat la ele, şi s-au umplut cu apă ( ) Vahuka a spălat carnea şi a pus-o pe vatră: apoi, luînd un pumn de iarbă uscată, a pus-o la soare ( ) Şi iată că deodată au izbucnit flăcări Cînd am văzut această minune, am alergat uimită întracoace ( ) Am mai văzut la dînsul şi altă minune, de tot mare; el nu se arde, cînd se atinge de foc ( ) Şi încă altă minune foarte mare am mai văzut: a luat nişte flori şi le-a frecat încet între palmele sale ( ) După ce le-a turtit în mîinile sale, florile s-au făcut din nou fragede şi mirositoare" a ( ) Brhadasva povesti: Auzind aceste lucruri despre Punyasloka, Damayantî înţelese că a sosit Nala, căci îl trădau faptele ce le săvîr- şise ( ) Ea bănui numaidecît că sub înfăţişarea lui Vahuka se ascunde soţul ei; plîngînd, ea grăi cu voce blîndă către Kesinî: ( ) "Draga mea, du-te iarăşi acolo şi, cînd Vahuka nu va băga de seamă, ia de pe masă carnea pregătită de el şi vino cu ea ( ) Atunci Kesinî se duse acolo unde se afla Vahuka, luă bucata de carne şi o aduse la Damayantî ( ) Mai înainte ea obişnuise să mănînce adesea carne pregătită de Nala De aceea, cînd o gustă, ea se încredinţă că vizitiul nu e altul decît Nala şi plină de durere scoase un strigăt ( ) a Cf V, şi Turburată peste măsură, se duse de se spălă pe faţă Apoi trimise pe cei doi copii gemeni ai ei împreună cu Kesi- nî ( ) Cînd Vahuka îl văzu pe Indrasena şi pe sora acestuia, alergă la ei şi-i strînse la piept ( ) Inima îi fu cuprinsă de-o duioşie negrăită, că-şi regăsise copiii, care semănau cu nişte odrasle de zei şi începu să plîngă tare ( ) Astfel îşi dădu Naişadha pe faţă simţimintele de cîteva ori; apoi, deodată, dădu drumul la copii si zise către Kesi- ni: ( ) "Perechea asta seamănă mult cu cei doi copii ai mei De aceea, cînd i-am văzut aşa pe neaşteptate, am început să plîng ( ) Lumea ar putea să te bănuiască de ceva rău, că vii atît de des pe aici; eu doar sînt un străin Du-te în pace, draga mea" ( ) Acesta-i al douăzecişitreilea capitol din Povestea lui Nala XXIV Brhadasva povesti: Văzînd turburarea înţeleptului Punyasloka, Kesinî merse iute la Damayantî şi-i istorisi totul ( ) Atunci Damayantî, plină de dorul lui Nala, trimise pe Kesinî din nou la mama ei, zicînd: ( ) "L-am iscodit în mai multe rînduri pe Vahuka, pentru că inima îmi spune că trebuie să fie Nala Mai am o singură îndoială, în ceea ce priveşte înfăţişarea sa Vreau să cercetez eu singură ( ) Să vină la mine, mamă, sau dă-mi voie să mă duc eu la el; cu ştirea sau fără ştirea tatălui meu, fă-o" ( ) Cînd auzi aceste cuvinte ale prinţesei Vidarbhilor, regina îi spuse lui

Bhima dorinţa copilei lor; acela încuviinţă ( ) După ce i se dădu voie din partea părinţilor, Damayantî porunci să-l aducă pe Nala în odaia ei ( ) Cînd o văzu pe neaşteptate pe Damayantî, Nala se turbură adînc şi ochii i se umplură de lacrimi ( ) Frumoasa Damayantî, văzîndu- aşa, fu cuprinsă şi ea de o mare turburare ( ) Purta o rochie de culoare închisă, ca pentru pocăinţă, şi era nespălată şi acoperită de praf Ea grăi: ( ) "O, Vahuka, nu cumva ai văzut pe un bărbat, pe care- chema Punyasloka şi care şi-a părăsit în pădure soţia adormită şi a plecat? ( ) Care altul ar fi în stare să-şi lase în pădure soţia lui dragă, fără prihană, sfîrşită de oboseală, şi să plece, afară de Nala Punyasloka? ( ) Greşit-am oare, fără să ştiu, faţă de el că s-a dus şi m-a lăsat în pădure furată de somn? ( ) De ce m-a părăsit, pe mine, care l-am ales odinioară de soţ de faţă cu zeii, cărora l-am preferat? Oare nu-i eram credincioasă şi plină de iubire pentru el ? Şi nu eram eu mama copiilor lui? ( ) Unde s-a dus, el, care m-a luat de mînă lingă focul sfînt spunîndu-mi înaintea zeilor: "Te voi ocroti , şi făgăduind că se va ţine de cuvînt? ( ) Şiroaie de lacrimi, izvorîte din durere, curgeau din ochii Damayantiei, în timp ce vorbea astfel ( ) Văzînd cum curgeau lacrimile din ochii ei negri, cu colţurile înroşite, Nala grăi către ea: ( ) "Draga mea, nu eu sînt de vină că mi-am pierdut domnia şi că te-am părăsit, ci Kali ( ) Dar cum e cu putinţă ca o femeie credincioasă şi plină de iubire faţă de soţul ei să-l lase şi să-şi aleagă altul, aşa cum faci tu? ( ) Din porunca regelui, pămîntul e cutreierat în lung şi-n lat de crainici, care vestesc că fiica lui Bhima îşi va alege pentru a doua oară un soţ" ( ) Cînd auzi cuvintele pline de amărăciune ale lui Nala, Damayanti, speriată şi tremurînd, grăi rugătoare către el: ( ) "O, iubitul meu, te rog, nu mă bănui de vreun păcat Eu doar am trecut peste zei şi te-am ales pe tine ( ) în căutarea ta au pornit brahmani în toate părţile, re- petînd pretutindeni, în versuri, vorbele mele ( ) Atunci un brahman înţelept, cu numele Parnada, te-a găsit în Kosala a, în palatul lui Rtuparna ( ) Acela a rostit întocmai cuvintele mele; şi după ce mi-a adus răspunsul la ele, am născocit acest mijloc, ca să te aduc ( ) a V p , n c Căci nimeni altul pe lumea aceasta, afară de tine, nu-i în stare să străbată cu caii o sută de poşte într-o singură zi ( ) , rege, aşa să-mi fie dat să ating picioarele tale, cum n-am făptuit nimic rău, nici măcar în gînd ( ) Iată, zeul vîntului străbate lumea aceasta şi e martorul tuturor celor ce sînt; să-mi ia viaţa, dacă am făcut vreun rău ( ) Tot astfel soarele străbate veşnic lumea care-i deasupra noastră; să-mi ia viaţa, dacă am făcut vreun rău ( ) Luna pătrunde ca martoră în tot ce se află pe pămînt; să-mi ia viaţa, dacă am făcut vreun rău ( ) Zeii aceştia trei stăpînesc întreaga lume; să spună ei dacă-i adevărat aceasta, sau să mă lase în voia soartei" ( ) Atunci Vîntul grăi din văzduh: "O, rege, ea n-a săvîrşit nici o faptă rea; adevăr îţi grăiesc ( ) Comoara de virtuţi a Damayantiei este neatinsă şi bine păzită Noi am fost martorii si păzitorii ei trei ani de-a rîn- dul ( ) Pentru tine a întrebuinţat ea acest mijloc neobişnuit Căci nici un om pe lumea aceasta nu-i în stare să facă o sută de poşte într-o singură zi, afară de tine ( ) Ai regăsit pe fiica lui Bhima, iar ea te-a regăsit pe tine Nu trebuie să te mai îndoieşti de asta; du-te la soţia ta" ( ) în timp ce Vîntul vorbea astfel, căzu o ploaie de flori, tobe divine răsunară şi o adiere lină începu să sufle ( ) Văzînd această minune, Nala lepădă orice îndoială în privinţa Damayantiei ( ) Apoi, aducîndu-şi aminte de regele şerpilor, Nala îmbrăcă haina cea fără colba; şi îndată îşi recăpătă înfăţişarea sa minunată ( ) Cînd Damayantî îşi văzu soţul sub adevărata lui înfăţişare, scoase un ţipăt puternic şi-l îmbrăţişă ( )

La rîndul său, Nala, care strălucea acum ca altădată, o îmbrăţişă pe fiica lui Bhima şi sărută cu bucurie pe cei doi copii ai săi ( ) Frumoasa lui soţie, adînc turburată, îşi puse faţa suspi- nînd pe pieptul lui ( ) Nobilul ei soţ, deopotrivă de mişcat, ţinu mult timp îmbrăţişată pe soţia-i cu zîmbetul drăgălaş ( ) a V p n a Apoi mama ei, plină de bucurie, îi povesti lui Bhima toată întimplarea cu Nala şi Damayantî ( ) Atunci marele rege zise: "Vreau să-l văd pe Nala, după ce se va spăla şi odihni bine împreună cu Damayantî" ( ) Pe urmă cei doi soţi petrecură noaptea împreună fericiţi, povestindu-şi întîmplările de odinioară din pădure ( ) Prinţesa Vidarbhilor şi Nala rămaseră în palatul lui Bhima, dorindu-şi unul altuia fericirea şi veseli că li s-a împlinit gîndul: ( ) Nala era în culmea bucuriei că şi-a revăzut soţia, în al patrulea an, şi că dobîndise pe deplin tot ce dorise ( ) Iar Damayantî, recăpătîndu-şi soţul, se înviora ca un lan de grîne pe jumătate răsărite, peste care se revarsă ploaia ( ) Acesta-i al douăzecişipatrulea capitol din Povestea lui Nala XXV Brhadasva povesti: După ce petrecu noaptea acolo, Nala, gătit frumos, se înfăţişă la timpul potrivit, împreună cu soţia sa, înaintea regelui ( ) Bhima îl primi cu mare bucurie, ca pe copilul său, dîndu-i ■cinstea cuvenită şi spunîndu-i vorbe de îmbărbătare ( ) Regele Nala primi cum se cuvine această cinste şi-i arătă supunerea sa ( ) Cînd norodul din cetate văzu c-a sosit Nala, îl salută cu strigăte de bucurie ( ) Drumurile domneşti fură stropite şi acoperite cu flori frumoase de tot felul; iar la uşile tuturor locuitorilor fură atîrnate ghirlande ( ) Şi regele Rtuparna află că Nala, care stătuse ascuns sub înfăţişarea lui Vahuka, a regăsit pe Damayantî, şi se bucură ( ) Apoi, chemîndu- la el, îşi ceru iertare şi-i zise: "O, Naişadha, slavă cerului că ţi-ai revăzut soţia ( ) Nădăjduiesc că nu ţi-am pricinuit nici o supărare, cît timp ai stat necunoscut în casa mea ( ) Dacă însă, fie cu ştiinţă, fie fără să vreau, ţi-am făcut vreun neajuns, te rog să mă ierţi" ( ) Nala grăi: "O, rege, nu mi-ai pricinuit nici o supărare, măcar cît de mică; şi chiar de mi-ai fi pricinuit, tot nu sînt supărat, şi trebuie să te iert ( ) Tu doar ai fost pînă acum prietenul şi ruda mea ; de aceea trebuie să fim prieteni şi de acum înainte ( ) Am trăit la tine în bună pace, avînd din plin tot ce doream Nici în casa mea n-am fost atît de mulţumit, cum am fost întotdeauna în a ta ( ) Ţi-am rămas dator cu învăţătura mea privitoare la cai Dacă doreşti, ţi-o încredinţez ( ) Brhadasva povesti: Zicînd acestea, Naişadha îi spuse învăţătura, iar Rtuparna o primi în felul orînduit de tradiţie ( ) După ce află taina cailor, regele Bhangasuri a îşi luă alt vizitiu şi se întoarse la cetatea sa ( ) După plecarea lui Rtuparna, regele Nala rămase cîtva timp în Kundina ( ) Acesta-i al douăzecişicincilea capitol din Povestea lui Nala XXVI Brhadasva povesti: O lună stătu acolo Naişadha; apoi îşi luă rămas bun şi însoţit de o mică ceată plecă din cetatea aceea spre ţara Nişazilor, ( ) Cu un singur car frumos, cu şaisprezece elefanţi, cincizeci de cai şi şase sute de pedestraşi ( ) Falnicul rege intră în cetatea sa grăbit şi plin de mînie, făcînd să se cutremure pămîntul ( ) După ce- găsi pe Puşkara, Nala, fiul lui Virasena, îi zise: "Hai să jucăm în zaruri; am dobîndit din nou o avere mare ( ) Damayantî şi tot ce-mi aparţine: iată miza mea; iar a ta, Puşkara e domnia ( ) Să înceapă din nou jocul! Aceasta-i hotărîrea mea Hai, noroc, să jucăm pe-o singură miză şi pe vieţile noastre ( ) Cea mai înaltă datorie a celui care a cîştigat avutul altuia, care i-a luat domnia sau bogăţiile, este ca să-i dea putinţa de recîştigare ( ) a Bhangasuri: Rtuparna Dacă insă nu vrei să joci, atunci să ne luăm la luptă, în lupta de care între amîndoi să fie moartea mea sau a ta ( ) Trebuie să năzuiesc cu orice

chip şi prin orice mijloc la domnia pe care am moştenit-o; aşa spune învăţătura celor bătrîni ( ) Aşadar, Puşkara, hotărăşte-te pentru una din două: sau pentru jocul de zaruri, cu miză, sau pentru luptă - şi atunci să ne încordăm arcurile" ( ) La aceste cuvinte ale lui Naişadha, Puşkara izbucni în ris şi crezind că biruinţa sa e sigură, zise: (îl) "Noroc, Naişadha! averea pe care ai dobîndit-o să servească drept miză;'Damayantî cea atît de greu de dobîndit e pierdută! ( ) Fiica lui Bhima, împodobită cu averea pe care o voi cîştiga, mă va servi ziua în amiaza mare, cum îl servesc în cer zînele pe Indra ( ) Mereu eram cu gîndul la tine şi te aşteptam, o, Naişadha îmi place jocul de zaruri, nu însă cetele duşmane ( ) Dacă o cîştig azi pe frumoasa Damayantî, cea fără prihană, mi-am împlinit dorinţa: căci ea îmi stă veşnic în inimă" ( ) Cînd auzi aceste vorbe rostite fără şir, ca un potop, Nala înfuriat voi să-i taie capul cu paloşul, ( ) Se stăpîni însă, şi cu ochii roşii de mînie zise zîmbind: "Să jucăm Cînd vei fi învins, n-ai să mai vorbeşti ca acum" ( ) Apoi începu jocul între Nala şi Puşkara; şi dintr-o singură miză Puşkara fu învins ( ) Atunci Nala zise rîzînd: "Domnia asta toată îmi aparţine mie, neturburată şi fără duşmani ( ) Nu-ţi este îngăduit să-ţi ridici ochii la Damayantî, rege decăzut Ai devenit robul ei, nebunule, şi tu şi cei care te însoţesc ( ) Nu eşti tu de vină că am fost învins odinioară, ci Kali; dar tu, prostule, nu ţi-ai dat seama ( ) Nu voi pune nicidecum în sarcina ta vina altuia Trăieşte în pace îţi dăruiesc viaţa ( ) îţi las şi întreaga avere, partea ta; iar dragostea mea faţă de tine rămîne aceeaşi ( ) Prietenia mea nu se va depărta de tine, Puşkara; tu doar eşti fratele meu; să trăieşti o sută de ani" ( ) Astfel grăi viteazul Nala cuvinte de mîngiiere către fratele său; apoi, îmbrăţişîndu- de cîteva ori, îl trimise în oraşul său ( ) Astfel mîngîiat de Naişadha, Puşkara grăi cu umilinţă către el: ( ) "O, rege, fiindcă-mi dăruieşti viaţa şi domnia, gloria ta să fie nepieritoare! Să trăieşti ani fără număr în fericire ( ) Regele Puşkara rămase o lună la Nala, care se purtă frumos cu el; apoi plecă mulţumit la cetatea sa, urmat de curtenii săi ( ) După ce-trimise pe Puşkara nevătămat şi încărcat de bogăţii, Nala intră falnic în oraşul său frumos împodobit ( ) Toţi locuitorii, de prin sate şi de prin oraşe, în frunte cu dregătorii, erau plini de bucurie şi cu mîinile ridicate la cer spuneau: ( ) "Acum sîntem fericiţi, ca zeii cînd l-au redobîndit pe Indra a, spre a- sărbători ( ) In timp ce în cetate era mulţumire, veselie şi sărbătoare, Nala porni în fruntea unei oştiri mari, ca s-o aducă pe Dama- vanti ( ) Iar viteazul cu suflet mare, Bhima, nimicitorul de duşmani, o trimise pe fiica sa Damayantî ( ) După ce prinţesa Vidarbhilor se întoarse împreună cu copiii ei, Nala trăi fericit, ca regele zeilor în rai , ( ) Şi cîrmuind din nou, cu mare slavă, regatul pe care- redobîndise, deveni vestit printre regii Indiei ( ) Acesta-i al douăzecişişaselea capitol din Povestea lui Nala Aici se sfîrşeşte Povestea lui Nala Indra: regele zeilor Kălidasa Studiu Kălidăsa este reprezentantul cel mai de seamă al poeziei culte indiene Poezia cultă este ceea ce indienii numesc kâvya, care înseamnă "artă poetică" şi îndeosebi "arta poetică desăvirşită ca formă" Ea a fost cultivată mai ales la curţile domnitorilor* Este caracteristic pentru nesiguranţa care domneşte în istoria literaturii indiene faptul că indienii nu ştiu să spună despre viaţa celui mai celebru poet al lor decît legende şi că cu privire la epoca lui Kălidăsa părerile atît ale învăţaţilor indieni cit şi ale celor apuseni încă se mai deosebesc cu secole, deşi s-a scris infinit de mult despre aceasta b La fel ca epoca lui Kălidăsa, nu se poate determina decît arareori şi aceea a celorlalţi poeţi dintre cei mai vestiţi Ba am putea spune de-a dreptul:

cu cit numele unui poet este mai celebru în literatura ndiană, cu atît mai nesigur este timpul în care a trăit O tradiţie întemeiată pare a fi numai aceea că marele poet Kălidăsa a trăit pe la sfîrşitul secolului al IV-lea e n , la curtea regelui Candragupta al Il-lea, supranumit Vikramăditya , în capitala acestuia Ujjayinî d Fiu de brahman, dar orfan de timpuriu, el fusese crescut de un păstor Necioplit şi fără nici o educaţie, dar frumos, el fu însurat cu ■o prinţesă Legenda nu se preocupă de inegalităţile sociale Ignoranţa tinărului îi producea ruşine soţiei sale Atunci el imploră ajutorul zeiţe a M WINTERNITZ, Geschichle der indischen Lileratur, III, p b Ibidem, p sq Ibidem, p Epoca lui Kălidăsa este aproximativ între - e n d Ibidem, p Kali, consacrîndu-i-se în întregime De aici numele său: Kâlidăsa "sclavul zeiţei Kâli" Din informaţiile, foarte puţine, pe care ni le dau înseşi operele lui Kâlidăsa, se poate trage concluzia că era într-adevăr brahman, adorator al lui Siva şi adept al Vedăntei; pe lingă aceasta, om de viaţă,, elegant şi rafinat, cu trăsături nobile El iubea oraşul Ujjayinî şi cunoştea ţinuturile din preajma Himalaieia Cu privire la operele ce i se atribuie lui Kâlidăsa, învăţaţii încă: nu sînt pe deplin de acord E drept că un mare număr de opere sînt socotite ca avînd drept autor pe un Kâlidăsa; însă este cert că ele nu provin de la marele poet în mod necontestat îi aparţin lui Kâlidăsa epopeele: Kumăra- sainbhava şi Raghuvamsa, dramele Sakuntală şi Vikramorvasi, şi poemul liric Meghaduta-, foarte probabil piesa de teatru Mâlavikâgnimitra şi poate şi colecţia de poezii intitulată: Rtusamhâra Deci opera lui Kâlidăsa cuprinde poezii epice, lirice şi dramatice Miturile despre zei din P urări e îi dau lui Kâlidăsa materia pentru epopeea Kumărasambhava "Naşterea lui Kumăra" (zeul războiului) Cealaltă epopee mare a lui Kâlidăsa este Raghuvamsa "Povestea- neamului lui Raghu", în care poetul cîntă viaţa şi faptele lui Răma" ale strămoşilor săi şi ale urmaşilor Cele două epopei ale lui Kâlidăsa aparţin celor mai celebre produse ale poeziei culte Aceasta o dovedeşte nu numai menţionarea lor frecventă în operele despre poetică, ci şi numeroasele comentarii asupra, lor La Kumărasambhava sînt peste , la Raghuvamsa nu mai puţin de de comentarii diferite Epopeele lui Kâlidăsa se deosebesc de toate celelalte de mai tîr- ziu prin simplitatea limbii şi prin evitarea artificiilor prea suhtileb Ceea ce caracterizează întreaga poezie indiană este tendinţa spre lirism, şi Kâlidăsa este primul poet mare în lirica sanscrită Kâlidăsa este mai mult sau mai puţin liric şi în poeziile sale epice şi dramatice", şi fără îndoială că tot ce a creat el mai bun în poezia lirică se află în multe părţi din epopeele sale şi mai ales în drame Kâlidăsa este totdeauna în culmea artei sale atunci cînd aduce imagini cu sentimente,, în care descrieri ale naturii şi sentimente omeneşti se întrepătrund Cea mai celebră poezie lirică a lui Kâlidăsa este Meghaduta "Norul sol", pe care indienii o numără printre marile lor epopei (mahâkâvya} Ea poate fi considerată ca "epopee" prin faptul că strofele lirice au un cadru epic a H de WILLMAN-GRABOWSKA, L'Inde antique p sq b M WINTERNITZ, op cit III, p Eroul poemului, exilat şi despărţit de iubita sa, roagă în anotimpul ploilor un nor să-i spună iubitei cît de mare îi este dorul după ea Prima jumătate conţine o descriere a naturii, strîns împletită cu descrierea sentimentelor omeneşti A doua jumătate zugrăveşte sunetul omenesc pe fondul frumuseţilor naturiia Goethe, care cunoştea Meghaduta din traducerea engleză a lui Wilson, spune despre această poezie: "Prima cunoştinţă cu o astfel de operă face totdeauna epocă în viaţa noastră" Iar indienii au preţuit şi preţuiesc extraordinar de mult acest poem Gloria lui Kălidăsa ajunse pînă în Tibet, unde Meghaduta a

fost tradus în limba tibetană, probabil în secolul al XIH-lea Dintre celelalte poezii lirice atribuite lui Kălidăsa aceea care merită cel mai mult să-i fie atribuită atît prin vechimea, cît şi prin limba şi perfecţiunea ei poetică, este Rtusamhăra "Scurtă descriere a anotimpurilor" în această poezie cele şase anotimpuri: vara , anotimpul ploios, toamna, iarna, dezgheţul şi primăvara sînt descrise în imagini de un colorit splendid Kălidăsa reprezintă punctul culminant al epopeii culte şi al poeziei lirice; şi tot el este şi cel mai mare poet dramatic al Indiei Lui Kălidăsa i se atribuie trei drame: Mâlavikâgnimitra, Vikramorvasî şi Sakuntală înainte de a ne ocupa de aceste piese, e nimerit să spunem cîteva cuvinte despre drama hindusă Indienii cred că drama a fost născocită de Bharata, personaj mitologic, despre care se spune că ar fi reprezentat pentru prima oară dansuri şi piese de teatru în faţa zeilor; actorii erau Gandharvaşi semizei) şi Apsaras (zîne) Fără îndoială că dramele sanscrite erau scrise pentru a fi reprezentate pe scenă Ele sînt însoţite de indicaţi amănunţite de regie şi de reguli de plasare a publicului Spre deosebire de Grecia antică, la reprezentaţii participau şi actriţe c Spectacolele se dădeau dimineaţa şi durau toată ziua Drama indiană este totdeauna lirică, nobilă şi are un deznodă- mînt bun Orice dramă începe cu un prolog sau uvertură, care cuprinde o rugăciune sau binecuvîntare, după care urmează de cele mai adeseori o scurtă indicaţie cu privire la piesă şi la poet; apoi vine un dialog, de obicei între directorul reprezentaţiei şi o persoană dintre actori; dialogul acesta este un fel de captatio benevolentiae a publicului a J NEHRU, Descoperirea Indiei, p sq M WINTERNITZ, op cit , III, pp - c J NEHRU, op cit , p Drama sanscrită nu observă unitatea de timp nici cea de loc, ci are întreaga libertate de mişcare a dramei romantice Drama indiană cuprinde şi un element comic, reprezentat prin confidentul regelui (viduşaka); acest confident e un brahman ignorant, bufon şi fricos; însă tot el este şi prietenul devotat al eroului piesei în ceea ce priveşte peripeţiile, cînd tragice cînd comice, şi sfîr- şitul care-i totdeauna bun, cea mai apropiată de drama sanscrită pare a fi comedia lui Terenţiu Proza este întreruptă foarte des de strofe frumoase, care descriu natura, dragostea, stări sufleteşti şi în general sentimente Ele constituie elementul liric şi idilic al dramei indiene Limba e un amestec de sanscrită şi pracrite, adică variante populare ale sanscritei în aceeaşi dramă oamenii culţi vorbesc sanscrita, iar oamenii simpli, de obicei femeile, pracrita Sînt totuşi şi excepţii Pasajele poetice şi lirice, foarte numeroase în drame, sînt scrise în sanscrită Probabil că acest amestec de limbi făcea ca drama să fie mai accesibilă unui auditoriu mijlociu Era un compromis între limba literară şi cerinţele artei populare După aceste indicaţii sumare cu privire la drama indiană, să trecem la cele trei drame ale lui Kălidăsa Mâlavikăgnimitra "Drama despre Mâlavikă şi Agnimitra", este o piesă de intrigă, în care se oglindeşte viaţa de curte şi de harem a Evului Mediu indian Ea se apropie cel mai mult de noţiunea noastră de "comedie" şi în multe privinţe ea ne aminteşte de comediile lui Shakespeareb în actul al treilea este scena fermecătoare în care Mâlavikă face să înflorească asoka, arborele fără grijă După o credinţă a poporului indian, copacul acesta înfloreşte atunci cînd îl atinge cu piciorul o femeie frumoasă Numai un poet cum e Kălidăsa, neîntrecut în descrierea naturii, căruia natura şi omul îi apar mereu ca un tot armonios, putea să exprime într-un mod atît de minunat în drama sa această credinţă c Vikramorvasl sau Urvasi B, după numele eroinei, este şi ea o dramă feerică, în care muritorii stau în strînse legături cu zei şi cu semizei Subiectul acestei drame este un basm

străvechi despre iubirea regelui Pururavas şi a zînei Urvasi, pe care-întîlnim în Rig-Veda ( , ) şi în alte opere vechi din literatura sanscrită Poetul a transfor- a J NEHRU, op cit , p " M WINTERNITZ, op cit , III, p Ibidem, p mat această poveste într-o poezie lirico-dramatică, jumătate piesă, jumătate operă Această dramă a fost tradusă adesea în diferite limbi europene şi s-au făcut şi încercări de a o reprezenta pe scenă Cea mai celebră dramă a lui Kălidăsa este Sakuntală, după numele eroinei Aici geniul lui Kălidăsa atinge perfecţiunea Şi în India Sakuntală e socotită drept capodopera poeziei dramatice "Floarea literaturii, spun învăţaţii indieni, este arta dramatică; între drame cea mai frumoasă este Sakuntală-, în aceasta actul al IV-lea; iar aici versurile în care Kanva îşi ia rămas bun de la fiica sa adoptivă Sakuntală este una dintre primele opere ale literaturii indiene care a devenit cunoscută în Europa Ea a fost tradusă în în englezeşte, de William Jones, iar în din englezeşte în limba germană, de Georg Forster Sakuntală deveni repede cunoscută şi celebră şi entuziasmul cu care au salutat-o cei mai mari poeţi a avut o deosebită însemnătate pentru dezvoltarea pe care avea s-o ia în curînd filologia sanscrită Herder publică scrisori despre Sakuntală şi-i face o introducere Tot el scoate a doua ediţie a traducerii lui Forster, în Schiller scrie către W von Humboldt că "în întreaga antichitate greacă nu există o descriere poetică a vreunei femei frumoase sau a unei iubiri frumoase, care să se poată compara, măcar pe departe, cu Sakuntală" a Goethe • scrie în "Analele" sale că s-a adîncit ani de zile în admirarea Sakun- talei Tot el a scris şi nişte distihuri pline de entuziasm pentru această dramă Se ştie că "Vorspiel auf dem Theater", pe care l-a scris Goethe pentru Faust în , este inspirat de prologul din Sakuntală De notat şi asemănarea dintre scena cu Faust singur în odaia Margaretei b şi scena a -a din actul al III-lea din Sakuntală, unde regele Duşyanta stă singur în coliba pe care tocmai o părăsise Sakun- tală Se pare că această asemănare încă n-a fost relevată pînă acum Sakuntală a fost tradusă de repetate ori în multe limbi europene, mai ales în engleză, franceză şi germană; iar la noi a fost prelucrată liber, în versuri, cu deosebită măiestrie, de Coşbuc Sakuntală este o piesă de categoria cea mai înaltă, numită de indieni nătaka Drama aceasta cuprinde şapte acte şi un prolog Scenele sînt indicate prin sosirea sau plecarea unei persoane; iar actele prin plecarea tuturor persoanelor de pe scenă, care rămîne o clipă goală La sfîrşitul fiecărui act se repetă formula: iti nişkrăntăh sarve "toţi pleacă" a M WINTERNITZ, op cit , III, p , n b GOETHE, Faust, - Eroul este un rege din timpurile legendare; eroina este fiica zînei cereşti Menakă şi a înţeleptului Vişvâmitra; fiul ei Bharata este strămoşul vestitului neam al Bharatizilor Deci, întîmplarea se desfăşoară într-o epocă foarte îndepărtată, cu mult înainte de luptele pe care le cintă Mahâbhăratаa Piesa începe cu o rugăciune către Siva După aceea urmează prologul, în care directorul dramei spune unei actriţe că se va reprezenta noua dramă a lui Kâlidăsa, Abhijnânasakuntală ° înainte de începerea primului act, actriţa celebrează într-un cîntec, format d intr-o strofă de patru versuri, frumuseţea verii care a sosit Prologul sfîr- şeşte cu cuvintele directorului, care indică prima scenă care urmează Subiectul Sakuntalei este următorul: Regele Duşyanta, vînînd prin pădure, soseşte la sihăstria lui Kanva Pustnicul nu-i acasă; o tînără fată îl întîmpină pe rege pentru a îndeplini datoriile ospitalităţii Este Sakuntală, fiica zînei Menakă şi a înţeleptului Vişvâmitra, după cum am arătat mai sus Părăsită de mama ei, pentru că zînele cereşti (apsaras) nu-şi cresc copiii, ea a fost luată de Kanva

şi crescută printre pustnici Prietena ei Anasuyâ îi povesLeşte regelui obîrşia ei: seducerea ascetului Vişvâmitra de către Menakă, pe care zeii o trimiseseră anume pentru a distruge efectul ascezei sfîntului Regele, care se îndrăgosteşte de Sakuntală de cum o vede, află cu bucurie că tînăra fată nu e din casta brahmanică, ceea ce ar fi fost o piedică pentru unirea lor Deşi rege, el n-are dreptul de a lua de soţie pe una dintr-o castă superioară Sakuntală, naivă şi sinceră, nu ştie nici ea să-şi ascundă iubirea Ea scrie cu unghia nişte versuri pe o frunză de lotus Regele îi propune căsătoria după ritul Gandharva,- unire făcută fără ştirea părinţilor, dar legală; Sakuntală consimte Curînd regele, chemat în capitală, părăseşte sihăstria, promiţînd tinerei femei că va trimite s-o aducă cu mare alai, şi-i lasă inelul său Din acest moment lucrurile se complică: Sakuntală, adîncită în gînduri privitoare la fericirea ei, nu aude vocea asprului şi mîniosului ascet Durvăsas, care trecînd pe lîngă sihăstrie cere găzduire El o blestemă pe Sakuntală: "Acela pentru care tu uiţi respectul datorit sfinţilor să te uite la rîndul lui!" Fiind implorat de cele două prietene ale Sakuntalei, Anasuyâ şi Priyamvadă, el se îmbunează şi adaugă: "La vederea inelului- iubitul îşi va reaminti" Dar Sakuntală, absentă în visarea ei, nu ştie nimic despre ceea ce s-a întîmplat; iar prietenele ei se feresc s-o întristeze a LEOPOLD v SCHROEDER, Indiens Literatur und Kuliur, p Kanva se reîntoarce Glasuri cereşti i-au destăinuit căsătoria fiicei sale şi destinul glorios ce-aşteaptă pe fiul ei Este timpul s-O' încredinţeze pe Sakuntală în mîinile soţului ei, care întîrzie în chip ciudat de a trimite s-o aducă Ea pleacă, însoţită de Gautami, mama ei adoptivă, şi de doi asceţi Actul acesta, al patrulea, care arată cum îşi ia rămas bun Sakuntalâ de la pădure şi de la toţi aceia care i-au fost dragi, oameni şi animale, flori şi copaci, este profund mişcător Miraculosul se amestecă aici cu realul Arborii se apleacă prietenos spre aceea care i-a îngrijit, genii nevăzute rostesc binecuvîntări Ea plînge cînd părăseşte tufişul de iasomie pe care l-a îngrijit cu dragoste; iar puiul de căprioară, favoritul ei, aleargă mult timp după ea Kanva îi vorbeşte despre datoriile ce-o aşteaptă, despre iubirea sa părintească; iar prietenele îi şoptesc încetişor să arate regelui inelul, în caz că n-o va recunoaşte îndată Aceasta o face pe Sakuntală să se înfioare de o presimţire Ea se întoarce încă o dată şi-l întreabă pe Kanva cînd va putea să revadă sihăstria Bătrînul pustnic îi răspunde: "După ce-ţi vei fi servit soţul ani îndelungaţi şi după ce-ţi vei fi crescut un fiu demn de numele lui, cînd vei vedea că-i predă frinele domniei, atunci, însoţită de soţul tău, te vei întoarce în liniştea sihăstriei noastre" Memoria regelui e ca acoperită de un văl La sosirea Sakuntalei, el nu îndrăzneşte s-o privească, fiindcă crede că-i soţia altuia Elnu-şi mai aminteşte de nimic Ea vrea să-i arate inelul, dar l-a pierdut în apa Gangelui Regele crede că la mijloc este o înşelătorie Sakuntală se revoltă, dar asceţii îi poruncesc să rămînă în casa soţului ei şi se retrag Deznădăjduită, ea cheamă în ajutor pe mama ei, zîna apelor, şi în clipa în care o duc o formă nebuloasă o apucă şi dispare cu ea în lac în actul al şaptelea un pescar este arestat pentru furtul unui inel, pe care spune că l-a găsit într-un peşte a Regele îşi recunoaşte inelul şi îndată îşi aduce aminte şi-l cuprinde remuşcarea şi tristeţea Timpul trece Zeii îi dau regelui prilejul dea lupta victorios împotriva demonilor Suit pe carul lui Indra, alături de vizitiul divin Mătali, regele /ine să-şi ia răsplata de la sfîntul Mărîca şi de la Aditi, soţia acestuia, strămoşii venerabili ai lumii în acest lăcaş al zeilor el vede un copil care se joacă cu un pui de leu Este Bharata, fiul lui

Duşvanta Sakuntală stă lîngă copil, ca ascetă, tristă dar liniştită Iubiţii de odinioară se regăsesc Mărîca prezice tînărului Bharata domnia lumii şi lasă familia reunită să se întoarcă pe pămînt, în regatul lui Duşyanta b a Cf inelul lui Polycrat (HERODOT, , - ) b H de WILLMAN-GRABOWSKA, op cii , p sq Sakuntală nu este o dramă în sensul în care o înţelegem noi Cine ar vrea să aplice norma tragediei greceşti la această dramă feerică, ţesută din firele cele mai subtile, nu va şti să aprecieze cum trebuie frumuseţile ei incomparabile Trebuie să ne cufundăm cu totul în lumea spiritualii hindusă, să credem pentru moment tot ce crede India; trebuie să putem crede în puterea blestemului, în relaţiile amicale dintre zei şi oameni, în toate minunile despărţirii şi regăsirii în dumbrăvi sfinte, pentru a lăsa să acţioneze asupra noastră această poezie minunată în toată frumuseţea ei Herder a arătat cel dintîi că drama aceasta trebuie citită "în spirit indian şi nu european" a Personajele din această dramă sînt bine caracterizate: regele, Sakuntală (protagonişti), Viduşaka, generalul etc Fiecare vorbeşte potrivit rangului şi ocupaţiei sale Persoanele însă nu sînt tipice, ca de pildă în comedia nouă greacă sau în cea latină, ci individuale, ca în tragedia lui Sofocle sau a lui Euripide însă aici caracterul personajelor este bazat în cea mai mare parte pe tradiţie (mitologie) Oricît de mult s-a învăţat mai tîrziu despre poezia indiană, Sa- kuntalâ rămîne floarea cea mai frumoasă şi cea mai fermecătoare din cîte au înflorit în India Parfumul ei nu se va pierde niciodată, atîta timp cît vor exista oameni care să înţeleagă şi să simtă frumuseţile poeziei b Dramele lui Kălidăsa sînt pline de o gingăşie şi de o fineţe de sentiment desăvîrşită şi de neimitat Nimic aspru, nimic care să îngrozească, nimic violent nu tulbură armonia frumoasă a sentimentului delicat şi poetic,- cum se întîmplă adesea în marile drame ale grecilor, ale lui Shakespeare şi ale modernilor Iubirea apare în dramele lui Kălidăsa sub înfăţişarea cea mai atrăgătoare; chiar cînd văpaia ei ameninţă să devină nimicitoare, ea rămîne totuşi în limitele frumosului şi nu-i în stare să dea naştere la gelozie sălbatică sau să se transforme în ură; durerea chinuitoare e atenuată aici într-o melancolie adîncă şi mişcătoare Aici a ştiut spiritul hindus să găsească măsura, care constituie caracteristica frumuseţii adevărate şi desăvîr- şite; de aceea aici a creat el capodopere de o frumuseţe care poate servi ca model pentru toate timpurile Prin însuşirile despre care am vorbit, aceste creaţiuni se înrudesc în mod vădit cu acele ale lui Goethe, şi înţelegem uşor de ce tocmai el s-a simţit atras atît de puternic de această poezie Pe de altă parte însă tocmai aceste însuşiri, în primul rînd gingăşia sentimentelor şi a motivelor, fac ca aceste piese să nu fie potri- a M WINTERNITZ, op cit , III, p sq b L v SCHROEDER, op cit , p sq vite pentru a fi jucate pe scenă De aceea încercările de a le reprezenta pe scena teatrelor din Europa n-au prea avut succes Altă trăsătură caracteristică a acestor drame, spre deosebire de acele ale grecilor şi ale poeţilor moderni, este puternica evidenţiere a poeziei naturii Omul apare aici în cel mai familiar şi intim contact cu natura, cu arbori de Mango şi de Keşara cu liane, lotuşi şi flori de Pătala, cu gazele, flamingi, papagali şi Kokila "l El le vorbeşte şi trăieşte împreună cu ei Această poezie a naturii formează doar o caracteristică esenţială a poeziei hinduse în genere; însă în dramă ne aşteptăm cel mai puţin la ea; şi tocmai aici rolul ei e atît de însemnat, aici s-a dezvoltat atît de mult şi de frumos, pătrunde în sufletul nostru cu atîta farmec, încît nu am putea renunţa pentru nimic la ea şi nici nu ne putem închipui Sakuntală sau Urvasi fără această poezie a naturii a Nimeni n-

a egalat pe Kălidăsa în arta de a evoca sentimentele cu nuanţele lor cele mai delicate; nimeni n-a ştiut să zugrăvească natura aşa cum a făcut el Nimeni -a avut graţia şi eleganţa sa şi mai ales măsura sa plină de nobleţe b ANOTIMPURILE Vara A sosit, iubito, anotimpul verii, cu soare dogoritor, cu luna mult dorită, cu apele mereu turburate de băi, cu seri plăcute, cu dragoste potolită ( ) In lunile de vară, iubito, îndrăgostiţii doresc nopţile în care luna risipeşte întunericul, casele cu fîntîni din care ţîşneşte apa, parfumul de santal şi cristalele răcoritoare de tot felul ( ) In nopţile de vară le place îndrăgostiţilor terasa frumoasă plină de miresme, băutura răcoritoare care tremură la buzele iubitei, cîntecul însoţit de sunet lin de coarde, care aprinde iubirea ( ) a L v SCHROEDER, op cit , p sq b H de WILLMAN-GRABOWSKA, op cil , p Atunci femeile cu şolduri pline, cu rochii de mătasă, cu sinii împodobiţi cu şiraguri de perle şi unşi cu santal, cu părul mirositor de ape parfumate, potolesc focul celor îndrăgostiţi ( ) înroşite tare cu lac, picioarele frumoaselor cu şolduri frumoase, împodobite cu cercuri care sună la fiecare pas ca strigătul unui flamingo, trezesc dragostea în inima iubitului ( ) Sînii uzi de apă de santal, acoperiţi cu şiraguri de perle albe ca zăpada, şi şoldurile încinse cu centuri de aur, cui nu-i turbură mintea ? ( ) Cu membrele pline de sudoare, tinerele femei frumoase leapădă acum hainele grele şi îşi acoperă sînii ridicaţi cu un văl subţire ( ) Vîntul evantaliilor parfumate cu apă de santal, podoaba de perle de pe sînii rotunzi, cîntecul acompaniat de sunetul lin al ghitarei trezesc acum dragostea adormită ( ) Zeul lunii privind îndelung şi plin de dor feţele femeilor care dorm liniştit pe terasele albe ale caselor, la sfîrşitul nopţii devine palid, ca şi cum s-ar ruşina ( ) Pămîntul plin de vîrtejuri de colb stîrnit de vîntul năvalnic şi dogorit de arşiţa soarelui aprins nu poate fi privit de drumeţii cu sufletul ars de focul despărţirii de iubită ( ) Antilopele chinuite tare de căldura excesivă, cu cerul gurii uscat de o sete cumplită, văzînd cerul plumburiu aleargă spre altă pădure, crezînd că acolo-i apă ( ) In serile înfrumuseţate de lună, tinerele femei, cu privirile lor piezişe, pline de cochetărie şi însoţite de zîmbete, iute aprind iubirea în sufletul călătorilor ( ) Chinuit tare de razele soarelui, ars de colbul înfierbîntat din drum, cu capul în jos, cu mersul strîmb, gîfîind mult, şarpele se ascunde sub umbra cozii păunului ( ) Cu puterile sleite de o sete straşnică, suflînd tare, cu gura larg căscată, cu limba tremurătoare şi cu coama zbîr- lită, leul nu omoară elefanţii, deşi stau aproape de el ( ) Sorbind cu gîtlejul uscat picăturile de rouă, chinuiţi de razele soarelui, istoviţi de setea crescândă, doritori de apă, elefanţii nu se mai tem de leu ( ) Cu corpul şi cu vigoarea moleşite de razele soarelui, arzătoare ca focul, păunii nu ucid şarpele de lingă ei, ce şi-a vîrît botul sub roata cozii lor ( ) Răscolind cu boturile lor rotunde şi lungi lacul plin de ierburi şi de mii uscat, dogoriţi grozav de razele soarelui, mistreţii parcă ar vrea să intre în pămînt ( ) Chinuită tare de razele arzătoare ale soarelui, broasca sare afară din lacul plin de apă miloasă şi se refugiază sub creasta şarpelui, ca sub o umbrelă ( ) In lacul din care au fost smulse toate fibrele de lotus, în care peştii au murit şi de pe care cocoarele au zburat înspăi- mlntate, mîlul s-a făcut neted de atîta frămîntare a elefanţilor înghesuiţi unul în altul ( ) Strălucind cu nestimata ce i-a ieşit în cap din cauza arşiţei soarelui, lingînd aerul cu cele două limbi ce se agită, chinuit de focul veninului şi de dogoreala soarelui, şarpele însetat nu mai ucide neamul broaştelor ( ) Cu boturile roşii, alungite, şi pline de spumă, cu limba scoasă şi palidă, cu capul în sus, turma de

bivoli, însetată, a ieşit din codrul muntelui, doritoare de apă ( ) Pretutindeni, cu iarba uscată cu desăvîrşire din cauza incendiului puternic, cu frunzele arse, împrăştiate de vîntul puternic, cu apele secate din pricina arşiţei, pădurea insuflă o frică grozavă cînd e privită ( ) Suflă greu stolurile de păsări care stau pe copacii des-puiaţi de frunze Cete de maimuţe se îndreaptă obosite spre desişul de pe munte Turme de bivoli rătăcesc în toate părţile căutînd apă; stoluri de sarabha, fără limbă, ar vrea să scoată apă din fîntînă ( ) Peste tot arde ţinutul, cuprins de focul ce străluceşte ca kusumbha de curînd înflorit şi ca miniul de un roşu aprins; stîrnit impetuos de vîntul puternic, el cuprinde iute crengile copacilor şi vîrfurile lianelor ( ) Izbit de vînt, incendiul se întinde de-a lungul pădurii, trosneşte în văgăunile munţilor, se împrăştie cu un zgomot ascuţit peste întinderile acoperite cu trestii uscate, înaintează prin ierburi şi devenind într-o clipă puternic nimiceşte turmele de antilope ( ) Devenit şi mai mare în mijlocul arborilor de bumbac, el izbucneşte galben ca aurul, în scorburile copacilor, sare iute de pe copacul fără frunze şi fără crengi şi cutreieră pădurea minat de vînt în toate părţile ( ) Elefanţi, bivoli şi lei, cu corpul ars de foc, lasă la o parte duşmănia dintre ei şi reuniţi ca nişte prieteni ies din desişul pădurii istoviţi de dogoarea focului, şi se îndreaptă spre insulele întinse de nisip ale rîurilor ( ) Cu lacuri acoperite de lotuşi, cu parfum îmbătător de pâţala, cu stropiri răcoritoare de apă, cu lumina dorită a lunii, să-şi treacă vara în mod plăcut, împreună cu prietenele îndrăgostite, cu cîntece line, noaptea, pe terasă ( ) Somadeva KATHĂSARITSĂGARA în oraşul Vardhamănapura trăia odată un rege foarte drept, cu numele Virabhuja ( ) între cele o sută de soţii ale sale se afla o regină, numită Gunavară, pe care o iubea mai presus de viaţa sa ( ) însă dintre cele o sută de soţii nici una nu-i născu un fiu ( ) De aceea el întrebă pe un vraci cu numele Srutavardhana: "Este oare vreun leac prin care să se nască un băiat ?" ( ) Vraciul grăi: "Măria ta, am să-şi împlinesc dorinţa; dar să porunceşti să mi se aducă un ţap sălbatic ( ) Atunci regele porunci să i se aducă un ţap din pădure ( ) Pe acesta vraciul îl dădu bucătarilor regelui şi pregăti din carnea ţapului o supă minunată pentru regină ( ) Regele dădu poruncă să se adune soţiile laolaltă; dar cînd acestea se întruniră, regele plecase pentru a se închina unui zeu ( ) Numai regina Gunavară lipsi de la adunare, fiindcă în acest timp ea stătea lîngă rege, care îşi făcea rugăciunea către zeu ( ) Fără să bage de seamă, vraciul dădu toată supa, amestecată cu un praf, celor adunate, ca s-o bea ( ) îndată după aceea, sfîrşind rugăciunea, regele sosi împreună cu soţia sa iubită şi văzînd că a fost întrebuinţată toată băutura zise către vraci: ( ) "Ah, n-ai pus nimic deoparte pentru Gunavară Ai uitat tocmai ce era mai de seamă din toată treaba ( ) După ce grăi astfel către vraciul tulburat, regele întrebă pe bucătari: "A mai rămas ceva carne din ţap? ( ) "Au rămas numai coarnele' , răspunseră bucătarii Atunci vraciul grăi: "Foarte bine; o supă de măduvă de coarne o să fie minunată" ( ) Zicind acestea, le porunci să pregătească supa de coarne şi amestecînd-o cu un praf o dădu reginei ( ) După aceea toate cele nouăzeci şi nouă de soţii ale regelui rămaseră însărcinate, şi cînd le veni sorocul, născură toate băieţi ( ) Pe urmă născu şi regina de frunte, Gunavară, un băiat înzestrat cu toate semnele cele mai bune ( ) Fiindcă se născuse datorită supei de coarne, tatăl său Virabhuja, îi puse numele Srngabhuja a şi dădu un ospăţ mare ( ) Crescînd împreună cu ceilalţi fraţi, el 'fu cel mai mic dintre ei numai ca vîrstă, dar prin însuşirile sale cel mai mare ( ) Treptat fiul regelui deveni la chip ca zeul Kăma b, în ştiinţa tragerii

cu arcul asemenea lui Arjuna, iar în putere la fel ca Bhîmasena c ( ) Văzînd cît îi e de dragă regelui Virabhuja, Gunavară împreună cu fiul ei, celelalte soţii deveniră invidioase ( ) Atunci una din ele, Ayasolekhă, punîndu-i gînd rău, se sfătui cu celelalte soţii şi se înţelese cu ele ( ) Cînd regele se întoarse acasă şi o întrebă, ea, prefăcîn- du-se obosită, abia îi răspunse: ( ) "Mărite soţ, cum de suferi ocara casei? Tu, care păzeşti pe alţii de necinste, cum de nu te păzeşti pe tine? ( ) Gunavară este îndrăgostită de tînărul Surakşita, mai marele peste harem ( ) Ea are legături cu dînsul, pentru că nu poate avea la îndemînă pe altul în haremul acesta păzit de servitori ( ) Peste tot se vorbeşte de lucrul acesta, căci e bine cunoscut" Auzind aceasta, regele căzu pe gînduri ( ) Apoi se duse şi întrebă pe rînd pe toate celelalte soţii; iar ele, minţindu- toate, îi spuseră că aşa stau lucrurile ( ) Atunci regele, chibzuit şi stăpînindu-şi mînia, se gîndi: "Nu li se poate atribui celor doi o astfel de faptă; însă zvonul e acesta ( ) a Srhgabhuja "Braţ de corn" Kăma: zeul iubirii c Arjuna şi Bhîmasena: eroi din Mahabhărata De aceea nu trebuie să destăinuiesc nimănui lucrul acesta, fără a mă asigura mai întîi Cei doi trebuie cruţaţi deocamdată, ca să văd sfîrşitul" ( ) După ce luă această hotărîre, a doua zi el chemă pe Sura- kşita, mai marele peste harem, şi în plină adunare îi zise cu prefăcută mînie: ( ) "Am aflat, ticălosule, că ai ucis pe un brahman; de aceea să nu te mai văd, pînă nu vei fi făcut un mare pelerinaj ( ) Auzind aceasta, foarte tulburat acela întrebă: "Măria ta, cum se poate să fi ucis eu un brahman ?" Atunci regele grăi din nou: ( ) "Nu fi îndrăzneţ Pleacă în Kaşmir, izbăvitorul de păcate, unde sînt locurile sfinte Vijayakşetra, Nandikşetra şi Vărăha, unde fiica Gangelui ia numele de Vitastă ( ), Unde se află la miazănoapte Madava şi Mânasa După ce te vei curăţi de păcate în aceste locuri sfinte, ai să mă poţi vedea din nou; altfel nu" ( ) Zicînd acestea, regele Vîrabhuja îl trimise anume pe Surakşita departe în pelerinaj ( ) După aceea regele, plin de iubire, dar supărat şi pe gînduri, se duse la regina Gunavarâ ( ) Aceasta, văzîndu- abătut, îl întrebă turburată: "Ce ai azi, de eşti aşa de întristat ?" ( ) Atunci regele, prefăcîndu-se, grăi către ea astfel: "A venit azi la mine un mare prezicător, care mi-a spus: ( ) "Măria ta, pe regina Gunavarâ trebuie s-o pui, pentru un timp anumit, într-o hrubă; iar tu trebuie să practici asceză ( ) Altfel îţi vei pierde domnia, iar dînsa va muri " După ce a spus acestea, prezicătorul a plecat De aici se trage turbu- rarea mea" ( ) La aceste vorbe ale regelui, regina Gunavarâ foarte neliniştită de teamă şi din dragoste pentru soţul ei, îi zise: ( ) "Atunci de ce nu mă arunci în hrubă chiar acum? Aş fi fericită să-mi dau viaţa pentru binele tău" ( ) Mai bine să mor eu, decît să dai peste vreo supărare Doar soţul este refugiul suprem al femeii, atît pe lumea aceasta cît şi în cealaltă ( ) a Vitastă: fluviul Hydaspes al grecilor Auzind aceste cuvinte, regele se gîndi cu lacrimi în ochij "Eu cred că nici ea, nici Surakşita nu au vreo vină ( ) Eu am văzut că el nu s-a îngălbenit la faţă şi că nu avea teamă Totuşi vreau să aflu ce-i cu zvonul acesta ( ) Gîndindu-se astfel, regele grăi mîhnit către soţia sa; "Atunci acordă-mi o favoare: să se facă hruba ( ) "Bine , răspunse ea; iar regele porunci să se facă, chiar în harem, o hrubă la care să se poată ajunge uşor, şi aşeză acolo pe regină ( ) Pe fiul ei, ârngabhuja, care îl întrebă speriat care-i cauza, regele îl linişti, spunîndu-i ceea ce spusese şi reginei ( ) Iară ea, socotind că aceasta-i spre binele regelui, socoti că hruba e un rai Pentru femeile virtuoase nu există altă fericire decît aceea a soţului ( ) După aceea Ayasolekhâ, cealaltă soţie a regelui, grăi în taină către fiul ei,

Nirvăsabhuja: ( ) Potrivnica noastră, Gunavară, a fost pusă acum în hrubă de către rege însă dacă fiul ei ar pleca din ţară, atunci am fi liniştiţi ( ) Gîndeşte-te împreună cu ceilalţi fraţi ai tăi la vreun mijloc ca ârngabhuja să plece neîntîrziat în surghiun ( ) Atunci Nirvăsabhuja, turburat, spuse fraţilor săi cele ce-i grăise mama sa şi se sfătui împreună cu ei, cum să-l surghiunească ( ) Odată, pe cînd îşi mînuiau arcurile, fiii regelui zăriră pe terasa palatului un bîtlan uriaş ( ) Un cerşetor, cititor de stele, care tocmai trecea pe acolo, grăi către cei care priveau uimiţi pasărea cea urîtă: ( ) "Acesta nu-i bîtlan, ci un zmeu, care a luat această înfăţişare El se numeşte Agnisikha şi cutreieră oraşele, pustiindu-le ( ) De aceea trageţi în el cu săgeţile, pînă va pleca rănit de aici Auzind aceasta, cei nouăzeci si nouă de fii ai regelui ( ) Traseră cu săgeţi asupra bîtlanului; dar nici unul din ei nu- nimeri Atunci cerşetorul grăi din nou: ( ) "Numai fratele vostru cel mai mic, ârngabhuja, este în stare să-l lovească De aceea să ia el arcul ( ) îndată netrebnicul Nirvăsabhuja, aducîndu-şi aminte de ceea ce-i spusese mama sa şi folosindu-se de prilej, se gîndi: ( ) "Iată un mijloc de a- face pe Srngabhuja să plece în pribegie Să-i dăm dar arcul şi săgeata tatei ( ) Dacă bitlanul va fi rănit şi va pleca luînd cu el săgeata, care-i de aur, va trebui să plece şi dînsul după el, căci îi vom cere săgeata ( ) Iar dacă- va căuta şi nu- va găsi pe bitlanul zmeu, el va rătăci încoace şi încolo şi nu se va întoarce fără săgeată ( ) După ce se chibzui astfel, ticălosul îi dădu lui Srngabhuja arcul tatălui său, împreună cu săgeata, spre a omorî bît- lanul ( ) Voinicul Srngabhuja luă arcul, îl încordă şi nimeri bît- lanul cu săgeata cea de aur, împodobită cu nestemate ( ) Bitlanul, fiind numai rănit, dispăru cu săgeata înfiptă în corp, lăsînd să-i curgă şiroaie de sînge ( ) Atunci vicleanul Nirvăsabhuja şi fraţii săi, puşi la cale de el, îi spuseră viteazului Srngabhuja: ( ) "Dă-ne săgeata cea de aur a tatei; altmintrelea ne omo- rîm în faţa ta chiar acum" ( ) Fără ea, tata ne va alunga; căci nu e cu putinţă să se facă sau să se dobîndească o săgeată asemănătoare ( ) Auzind aceasta, viteazul Srngabhuja zise viclenilor: "Curaj; nu vă fie teamă şi nu staţi abătuţi ( ) Voi merge şi omorînd zmeul voi aduce săgeata" ( ) Apoi porni iute înspre partea în care plecase bitlanul, urmărind dîra de sînge căzut pe pămînt ( ) în timp ce fraţii săi se bucurau împreună cu mama lor, Srngabhuja ajunse la un codru îndepărtat ( ) Acolo văzu, în mijlocul pădurii, un oraş mare, ca un fruct al pomului virtuţii, ivit la timpul său ( ) Pe cînd se odihnea într-o grădină la rădăcina unui copac, el văzu venind spre dînsul o fată, cu o înfăţişare minunată, ( ) Operă fermecătoare a Creatorului, care, despărţită, ia viaţa, iar, unită, o dă, ca şi cum ar fi fost făcută din otravă şi ambrozie ( ) Robit de fata care se apropia încet şi-l privea cu ochi plini de dragoste, fiul regelui o întrebă: ( ) "O, tu, cu ochi de gazelă, spune-mi al cui e oraşul acesta şi cum se numeşte? Iar tu cine eşti şi pentru ce ai venit aici?" ( ) Atunci ea, cu faţa întoarsă într-o parte şi cu ochii plecaţi la pămînt, îi răspunse cu glas dulce şi drăgăstos: ( ) "Oraşul acesta, lăcaş al tuturor bogăţiilor, se numeşte Dhumapura în el locuieşte Agnisikha, cel mai de frunte dintre zmei ( ) Află că eu sînt Rupasikhă, fiica sa vrednică de el, şi că am venit aici, fiind atrasă de frumuseţea ta fără seamăn ( ) Acum, spune- mi şi tu cine eşti şi de ce ai venit aici?" Atunci ârngabhuja îi povesti totul: ( ) Cine-i şi cum se numeşte, fiul cărui rege şi cum a sosit în Dhumapura din cauza săgeţii ( ) După ce află cele întîmplate, Rupasikhă îi zise: "Nu se află arcaş la fel ca tine nici în cele trei lumi ( ) De tine, mare săgetător, a fost rănit însuşi tatăl meu, cu

înfăţişare de bîtlan; iar săgeata de aur am luat-o eu, ca să mă joc cu ea ( ) Tata a scăpat iute de rană, datorită sfetnicului său, Ma-hădanşţra; el cunoaşte o buruiană minunată, care scoate săgeata ( ) Acum plec să-l înştiinţez pe tata, iar după aceea te voi duce îndată la el; căci inima mea îţi aparţine, iubitule" ( ) Zicînd acestea, îl lăsă pe ârngabhuja să stea acolo, iară ea merse la tatăl ei şi-i zise: ( ) "Tată, a sosit aici un fiu de rege, cu numele ârngabhuja, fără seamăn prin înfăţişarea, familia, purtarea şi tinereţea sa ( ) Eu socot că el nu e om, ci vreun zeu pogorît pe pămînt Dacă nu devine soţul meu, să ştii că-mi iau viaţa" ( ) Atunci tatăl ei, zmeul, îi zise: "Copila mea, pe oameni noi trebuie să-i mîncăm; totuşi, dacă ţii atît de mult la el, ( ) Fie, adă- aici pe fiul de rege, ca să-l văd" Atunci Rupasikhă merse la ârngabhuja ( ) Şi după ce-i povesti ce a făcut, îl duse la tatăl ei Iar acesta, preţuindu- , îi zise: ( ) "Eu ţi-o dau pe Rupaâikhă, dacă nu vei trece niciodată peste ceea ce-ţi voi spune" ( ) ârngabhuja, plecîndu-se îi zise: "Bine, nu voi nesocoti poruncile tale" ( ) Mulţumit de vorbele lui, Agnisikha grăi: "Ridică-te atunci, fă baie şi pe urmă vino la mine" ( ) Apoi grăi către fiica sa: "Tu du-te şi întoarce-te îndată cu toate surorile tale" ( ) După ce Agnisikha le vorbi astfel, Srngabhuja şi Rupa- ăikhă ieşiră împreună ( ) Apoi iscusita Rupasikhă îi zise lui Srngabhuja: "Iubitul meu, eu am o sută de surori tinere ( ) Toate avem aceeaşi înfăţişare, aceeaşi îmbrăcăminte şi aceleaşi podoabe; si toate avem la gît salbe de mărgăritare la fel '( ) Tata ne va aduna laolaltă şi, ca să te zăpăcească, îţi va spune să-ţi alegi dintre ele pe aceea care ţi-e dragă ( ) Ştiu că are de gînd să te înşele; altminteri ce rost are să ne adune? ( ) Atunci eu voi lua şiragul de mărgăritare de la gît şi-voi pune pe cap; iar tu, recunoscîndu-mă, să-mi pui pe cap o cunună de flori de pădure ( ) Tata e cam prost şi lipsit de judecată De mine atîrnă ce cale trebuie să urmeze ( ) De aceea să primeşti tot ce-ţi va spune el ca să te înşele; cît despre rest, ştiu eu că să fac" ( ) Srngabhuja îi făgădui că va face aşa cum îi ceruse şi plecă să se îmbăieze; ( ) Iar Rupasikhă se duse la surorile ei şi împreună cu ele merse la tatăl ei Srngabhuja, după ce făcu baie, sosi si el ( ) Atunci Agnisikha, dîndu-i o coroană de flori de pădure, îi zise: "Dă-o iubitei tale, care se află printre acestea ( ) Fiul de rege aşeză ghirlanda pe gîtul Rupasikhăi, care-şi pusese de mai înainte pe cap salba de mărgăritare, ca semn de recunoaştere ( ) Atunci Agnisikha grăi către Rupasikhă şi Srngabhuja: "Mîine dimineaţă voi îndeplini ceremonia căsătoriei voastre ( ) Zicînd acestea, trimise acasă pe cei doi şi pe celelalte fete, îndată după aceea chemă pe Srngabhuja şi-i grăi aşa: ( ) "Pleacă afară din oraş cu aceşti doi colţi de fildeş şi seamănă azi acolo în pămînt o sută de baniţe de seminţe de sesam, care stau în grămezi ( ) "Bine , zise Srngabhuja şi ducîndu-se la Rupasikhă îi povesti totul; iară ea îi spuse: ( ) "Nu te turbura deloc din pricina asta Du-te, că eu voi îndeplini iute treaba prin vrăjitoria mea" ( ) Auzind aceasta, fiul de rege merse acolo şi văzu grămezile de sesam; dar în timp ce, neliniştit, voia să se apuce de săpat şi de semănat, ( ) Văzu, foarte uimit, pămîntul săpat şi sesamul semănat prin puterea vrăjitoriei iubitei sale ( ) Atunci se duse la Agnisikha şi-i spuse că treaba a fost îndeplinită Dar zmeul cel viclean îi vorbi din nou: ( ) "Nu mai am nevoie de sesam semănat Du-te şi adună- in grămezi * Atunci fiul de rege merse din nou la Rupasikhă şi-i spuse şi aceasta ( ) Ea îl trimise la locul unde mai fusese şi prin vrăjitoria ei creă o puzderie de furnici, cu care adună la un loc seminţele de sesam ( ) Văzînd aceasta, fsrngabhuja se întoarse şi-i spuse zmeului că sesamul a fost

adunat în grămezi ( ) Atunci Agnisikha cel prost şi viclean grăi iarăşi către el: "Pleacă de aici cale de două poşte ( ) Este într-un pustiu un templu părăsit al lui Sivaa, unde stă fratele meu iubit, Dhumasikha ( ) Du-te acolo chiar acum şi strigă în faţa templului: "Hei, Dhumasikha, m-a trimis Agnisikha să te invit împreună cu însoţitorii tăi ( ) Vino iute, că mîine are loc nunta Rupasikhăi ( ) După ce vei spune numai atît, să-mi vii iute înapoi, încă azi; iar mîine dimineaţă o vei lua de soţie pe fiica mea" ( ) "Bine , răspunse Srngabhuja, şi ducîndu-se la Rupasikhă îi povesti totul ( ) Atunci ea îi dădu un bulgăre de pămînt, apă, spini şi foc, precum şi cel mai bun cal al ei, spunîndu-i: ( ) "încalecă pe acest cal şi închinîndu-te înaintea templului rosteşte iute invitaţia lui Dhumasikha pe care ţi-a spus-o tata ( ) După aceea vino repede, în goana calului; dar întoarce mereu capul şi priveşte înapoi ( ) Dacă- vei zări pe Dhumasikha venind în urma ta, să arunci înapoi în drum acest bulgăre ( ) Dacă şi după aceea Dhumasikha va veni după tine, să verşi în urma ta apa ( ) a Siva: zeu Dacă şi atunci te va mai urmări, să arunci la fel spinii Dacă totuşi se va repezi spre tine, aruncă la mijloc focul acesta ( ) De vei face aşa, te vei întoarce cu bine aici Nu sta la îndoială; pleacă; vei vedea azi puterea vrajei mele" ( ) Atunci Srngabhuja încălecă pe calul Rupasikhăi şi ţinînd bulgărele de pămînt şi celelalte porni spre templul din pustiu ( ) Acolo, zărind la stînga pe soţul Gauriei a, iar la dreapta pe Ganesa b, se închină înaintea lui Siva şi rosti iute cuvintele ce i le spusese Agnisikha ( ) Şi prin care îl invita pe Dhumasikha Apoi fugi iute, călare pe calul său ( ) Dar curînd, privind înapoi, îl văzu pe Dhumasikha venind după el ( ) Atunci repede aruncă îndărăt, în drum, bulgărele de pămînt; şi îndată se ridică un munte înalt ( ) Trecîndu-cu greu, zmeul fu zărit în urmă; atunci fiul de rege aruncă în spatele său apa ( ) îndată se ivi un rîu mare cu valuri Trecîndu- şi pe acesta, cu chiu cu vai, zmeul se ivi din nou ( ) Atunci Srngabhuja împrăştie iute în urma sa spinii Din aceştia se făcu între el şi zmeu o pădure nepătrunsă şi spinoasă ( ) Cînd şi de acolo ieşi zmeul, fiul de rege aruncă în urma sa focul, care aprinse drumul ( ) Văzîndu- aprins şi greu de trecut, Dhumasikha se întoarse, abătut şi speriat, pe drumul pe care venise ( ) Zăpăcit prin vrăjitoria Rupasikhăi, zmeul plecă pe jos, uitînd că putea să meargă prin nori ( ) Iar Srngabhuja, slăvind în gînd puterea vrăjitoriei iubitei sale şi trecîndu-i frica, ajunse în Dhumapura ( ) După ce dădu calul înapoi Rupasikhăi şi-i povesti cele întîmplate, se înfăţişă lui Agnisikha ( ) Şi-i zise: "L-am poftit pe fratele tău, Dhumasikha Atunci Agnisikha, foarte speriat, grăi: ( ) "Dacă ai fost într-adevăr acolo, spune-mi un semn de recunoaştere " Atunci Srngabhuja grăi către viclean: ( ) a Soţul Gauriei: zeul Siva " Ganesa: zeul înţelepciunii, care înlătură piedicile "Ascultă, să-ţi spun semnul de recunoaştere: în templul acela se află la dreapta atotputernicului Siva zeiţa Pǎrvati a, iar la stingă Ganesa ( ) Auzind aceasta, Agnisikha rămase încremenit Apoi se gîndi: "Cum de nu l-a putut mînca fratele meu, că doar s-a dus la el?" ( ) Eu cred că acesta nu e om, ci fără îndoială un zeu; şi atunci el e un soţ potrivit pentru fiica mea" ( ) După ce se gîndi astfel, satisfăcut, îl trimise la Rupasikhă, fără să ştie c-a fost înşelat ( ) Srngabhuja se duse la ea, nerăbdător să se însoare şi petrecu noaptea mîncînd şi bînd împreună cu iubita sa ( ) A doua zi Agnisikha i-o dădu pe Rupaăikhă, bogat înzestrată, înaintea focului b, după datină ( ) Ce deosebire între fiica unui zmeu şi fiul unui rege! Şi ce fel de căsătorie între ei! Ce ciudate sînt urmările faptelor săvîrşite odinioară! ( ) Se bucură fiul de rege cînd o dobîndi de soţie pe frumoasa fiică a zmeului, ca lebăda

cînd dă peste un lotus fermecător ce se înalţă din fundul unui lac ( ) Stătu acolo împreună cu Rupasikhă, cu gîndul numai la ea, gustînd tot felul de plăceri, create prin puterea vrăjitoriei zmeului ( ) După cîtva timp, fiul de rege îi spuse în taină Rupa- ăikhăi: "Hai să mergem, iubito, la Vardhamânapura ( ) Aceasta-i reşedinţa mea şi nu mai pot îndura surghiunirea mea de acolo; cei de felul meu preţuiesc onoarea tot atîta cît şi viaţa ( ) De aceea părăseşte de hatîrul meu locul tău de naştere înştiinţează- pe tatăl tău şi ia cu tine săgeata de aur" ( ) "Voi face aşa cum îmi ceri", răspunse Rupaâikhă ( ) "Ce-mi pasă de locul meu de naştere sau de rude ? Femeile virtuoase nu au altă fericire decît soţul ( ) Dar nu trebuie să-i spunem tatei, căci nu ne-ar lăsa De aceea să plecăm fără a- înştiinţa, căci e mînios din fire ( ) a Pârvati: soţia lui âiva * Înaintea focului: înaintea altarului cu focul sfînt c Odinioară: într-o existenţă anterioară Dacă însă va afla de la slujitorii săi şi ne va urmări, îl voi zăpăci prin vrăjitoria mea, căci e prost ca un zevzec ( ) Bucuros de aceste vorbe, a doua zi ârngabhuja încăleca pe calul ei cel mai bun "Iute-ca-Săgeata" împreună cu soţia sa, care primise jumătate din regat şi o lădiţă plină cu mărgăritare nepreţuite, ( ) Şi care luase cu ea săgeata cea frumoasă de aur ( ) Înşelînd pe cei din jurul său, sub pretext că vrea să se plimbe prin grădină, ârngabhuja porni de acolo spre Var- dhamănapura ( ) După ce merseră o bună bucată de drum, zmeul Agnisikha prinse de veste şi mînios se luă după ei prin văzduh ( ) Cînd Rupasikhă auzi de departe vuietul stîrnit de iuţeala sosirii lui, ea grăi către ârngabhuja: ( ) "Dragul meu, soseşte tata, ca să ne întoarcă Stai liniştit pe loc şi priveşte cum am să-l păcălesc ( ) El nu te va vedea cu calul, căci te voi ascunde prin vrăjitoria mea " Spunînd acestea, descălecă şi luă înfăţişare de bărbat ( ) "Vine întracoace zmeul uriaş; stai o clipă şi taci " Abia rosti aceste cuvinte şi ârngabhuja vede cu uimire un om venit la pădure pentru a căra lemne şi pe Rupasikhă despi- cîndu-le cu toporul ( - ) între acestea iată că soseşte şi prostul de zmeu acolo şi văzînd-o pe Rupasikhă cu înfăţişarea de lemnar, se coboară din văzduh şi întreabă: ( ) "Hei, măi, nu cumva aţi văzut pe drumul ăsta un bărbat şi o femeie ?" Atunci ea, îmbrăcată bărbăteşteşi prefăcîndu-se obosită, abia bleşti: ( ) "Ochii noştri îs tare obosiţi, aşa că n-am văzut pe nimeni Noi am stat aici despicînd lemne multe, ca să-l ardem azi pe Agniâikha, regele zmeilor, care a murit ( ) Auzind aceasta, zmeul cel cu minte proastă se gîndi: ( ) "Vai de mine, cum de am pierit ? Atunci ce treabă mai am eu cu fata mea? Ia mai bine să mă duc acasă şi să-i întreb pe slujitorii mei ( ) Gîndindu-se aşa, Agnisikha plecă în grabă acasă; iar fiica lui îşi continuă drumul mai departe, împreună cu soţul ei ( ) Dar curînd zmeul se întoarse din nou, vesel, căci între- bîndu-i pe slujitorii săi, care rîdeau pe înfundate, aflase de la ei că este viu ( ) Rupaăikhâ, dîndu-şi seama de departe că zmeul se apropie din nou, după vuietul grozav pe care- făcea, se coborî de pe cal şi, la fel ca mai înainte, îl ascunse pe soţul ei prin vrăjitorie ( ) Apoi luînd o scrisoare din mîna unui poştaş care venea pe drum spre ea, se prefăcu încă o dată în bărbat ( ) între acestea sosi şi zmeul şi găsind-o sub această înfăţişare, o întrebă: "Nu cumva ai văzut pe drum un bărbat cu o femeie ?" ( ) Atunci ea, suflînd greu, îi răspunse: "N-am văzut pe nimeni, căci eram grăbit ( ) M-a trimis Agnisikha Rănit de duşmani, mai avea în el o scînteie de viaţă şi cerea să-l chem pe fratele său, Dhuma- sikha, un desfrînat, care se află în oraşul său, ca să-i lase lui domnia" ( - ) Cînd auzi aceasta, Agnisikha, foarte turburat se întrebă: "Nu cumva am fost omorît de vrăjmaşi?" şi se întoarse din nou acasă, spre a se încredinţa despre aceasta ( ) El nu pricepea că n-a

fost ucis şi că e teafăr Ce făptură ciudată a Creatorului mai e si prostul cu mintea rătăcită! ( ) Cînd ajunse acasă şi văzu că şi de astă dată nu era adevărat ce i se spusese şi că stîrneşte rîsul lumii, zmeul nu se mai întoarse, sătul de zăpăceală şi dînd uitării pe fiica sa ( ) Iar Rupasikhă, după ce zăpăci mintea tatălui ei, se îndreptă ca şi mai înainte spre soţul ei Femeile virtuoase nu cunosc altă fericire decît pe aceea a soţului ( ) Pe urmă ârngabhuja, împreună cu soţia sa, plecă iute spre oraşul Vardhamănapura, călare pe calul cel năzdrăvan ( ) Regele Vîrabhuja, aflînd că fiul său vine împreună cu soţia sa, îi ieşi vesel întru întîmpinare ( ) Văzîndu- înfrumuseţat prin ea, ca Vişnu a prin Bhămâ ", regele socoti că i-a sosit o nouă zeiţă a fericiriic domneşti ( ) a Vişnu: zeu b Bhămâ: sofia lui Vişnu c Zeiţa fericirii: Srî, soţia lui Vişnu îl ridică pe fiul său, care descălecase şi împreună cu iubita sa îi stătea la picioare, şi după ce- îmbrăţişă, ( ) Cu ochii plini de lacrimi de bucurie, îi conduse în oraş şi dădu o serbare ( ) Fiind întrebat pe unde a fost, fiul său îi povesti de-a-fir-a-păr întîmplările sale ( ) Apoi chemă pe Nirvăsabhuja şi pe ceilalţi fraţi ai săi şi le dădu săgeata de aur, de faţă cu tatăl său ( ) Cînd întrebă despre aceasta şi află cele petrecute, regele nu mai voi să ştie de ceilalţi fii ai săi şi nu- socoti ca fiu decît pe acesta ( ) înţeleptul rege judecă astfel: "Fiul meu a fost surghiunit fără vină, din duşmănie, ( ) De aceşti răi, cu numele de fraţi Fără îndoială că iubita mea soţie Gunavară, mama sa, a fost ponegrită pe nedrept de mamele lor Nu trebuie să zăbovesc Vreau să văd îndată cum stau lucrurile ( - ) După ce se chibzui astfel, regele petrecu ziua aceea ca de obicei; iar noaptea, dorind să afle adevărul, se duse la cealaltă soţie, Ayasolekhă ( ) Bucuroasă de venirea lui, ea fu îmbătată de rege şi începu să bolborosească în somn, în timp ce el stătea treaz: ( ) "Dacă n-am fi învinuit pe nedrept pe Gunavară, ar mai fi venit regele la mine?" ( ) Cînd auzi vorbele rostite în somn de acea femeie rea, regele nu mai avu nici o îndoială şi plin de mînie se sculă şi ieşi ( ) Apoi se duse la locuinţa sa, unde adună pe slujitorii săi mai de seamă şi le porunci: "Scoateţi din hrubă pe Gunavară şi, după ce se va îmbăia, aduceţi-o îndată ( ) Mi s-a spus de către cititorii de stele că clipa aceasta este aceea cînd încetează nenorocirea ei si şederea ei în hrubă ( ) Atunci aceia merseră la Gunavară şi o aduseră înaintea regelui spălată şi gătită ( ) Apoi cei doi soţi, mulţumiţi că au străbătut cu bine oceanul despărţirii, se îmbrăţişară şi petrecură noaptea aceea împreună ( ) Regele povesti cu bucurie reginei întîmplările fiului ei ârngabhuja ( ) Cînd se trezi Ayasolekhă şi văzu că regele a plecat şi că a minţit-o, se sperie foarte ( ) A doua zi regele Virâbhuja porunci să se aducă înaintea Gunavarei fiul ei Srngabhuja împreună cu Rupasikhă ( ) Acela se bucură, cînd o văzu pe mama sa ieşită din hrubă şi împreună cu soţia sa se plecă înaintea părinţilor săi ( ) Iar Gunavară, îmbrăţişînd la rindul ei pe fiul întors din călătorie şi pe noră, trecea din bucurie în bucurie ( ) După aceea, la îndemnul tatălui său, Srngabhuja îi povesti pe larg întîmplările sale şi ce făcuse Rupasikhă pentru el ( ) Regina Gunavară grăi cu bucurie către el: "Fiul meu, ce n-a făcut Rupasikhă pentru tine? ( ) Părăsindu-şi aici, pe pămint, felul ei de viaţă, rudele şi ţara, ea ţi-a dăruit toate acestea prin purtarea ei minunată ( ) Ea trebuie să fie o zeiţă, care, prin puterea destinului, s-a coborît pe pămînt pentru tine, întrecînd pe toate soţiile devotate soţilor lor" ( ) După ce regina spuse acestea, în timp ce regele îi încuviinţa vorbele şi Rupasikhă stătea modestă, cu capul plecat, ( ) Sosi Surakşita, mai marele peste harem, care, fiind defăimat pe nedrept de

către Ayasolekhă, cutreierase locurile sfinte ( ) Regele Vîrabhuja, ştiind cum stau lucrurile, îl primi cu multă cinste pe Surakşita, care, plin de bucurie, stătea plecat la picioarele sale ( ) După aceea porunci să-i fie aduse soţiile cele rele, spu- nînd: "Du-te şi bagă-le pe toate în hrubă" ( ) Cînd auziră aceasta, ele se înspăimîntară; atunci Gunavară, cuprinsă de milă, îl imploră pe soţul ei: ( ) "Pune-mă, rege, şi pe mine din nou în hrubă Fie-ţi milă; nu pot să le privesc cum sînt îngrozite" ( ) Astfel ea opri închiderea lor Cei mărinimoşi se răzbună pe duşmanii lor prin milă faţă de ei ( ) După ce regele le dădu drumul, ele plecară ruşinate pe la casele lor, cu toate că lăsaseră să le intre în cuget o faptă neîngăduită ( ) Iar pe mărinimoasa Gunavară regele o preţui mult, socotindu-se fericit că are o astfel de soţie ( ) Apoi dădu poruncă să-i fie aduşi ceilalţi fii, în frunte cu Nirvăsabhuja, si le grăi prefăcut, cu gindul de a-i surghiuni ( ) "Am auzit că voi, ticăloşilor, aţi ucis pe un negustor care călătorea; de aceea plecaţi şi vizitaţi toate locurile sfinte Să nu cumva să staţi aici" ( ) In zadar căutară ei să-l lămurească pe rege Cine poate convinge pe un domnitor împotriva voinţei lui? ( ) Cînd îi văzu pe fraţii săi că pleacă, Srngabhuja începu să plîngă de mila lor şi-l rugă pe tatăl său: ( ) "Tată, iartă-le o greşeală; fie-ţi milă de ei " Zicînd acestea căzu în genunchi la picioarele regelui ( ) Iar acesta, văzînd că fiul său este vrednic să poarte povara domniei şi că e înzestrat, încă din tinereţe, cu strălucire şi îndurare, ca o incarnare a lui Hari ", ( ) îşi schimbă gîndul şi căutînd să-l ferească de duşmănia lor, îi împlini dorinţa Iar ei văzură că fratele lor le-a scăpat viaţa ( ) Toţi supuşii îl îndrăgiră pe Srrigabhuja, cînd aflarăcovîr- şitoarea lui virtute ( ) în ziua următoare, tatăl său, Virabhuja, îl făcu moştenitorul tronului, ca fiind cel mai mare dintre fraţi prin virtute, deşi prin vîrstă mai mic decît ei ( ) Iar Srngabhuja, după ce fu ales moştenitor, îşi luă rămas bun de la tatăl său şi porni cu toată oştirea să cucerească lumea ( ) După ce prin puterea braţelor sale birui pe toţi domnitorii din jurul ţării, el se întoarse împreună cu ei, răspîndind pretutindeni strălucirea gloriei dobîndite ( ) Apoi, mulţumit, purtă povara domniei împreună cu fraţii săi, care-i erau supuşi, bucurîndu-i pe părinţii săi, mulţumiţi şi fără griji ( ) Şi dînd mereu daruri brahmanilor, Şrngabhuja trăi fericit, împreună cu Rupasikhă, soţia sa, care era ca o întrupare a izbînzii sale ( ) a Hari: Vişnu CULTURA INDIANĂ Şi CULTURA ROMÂNEASCĂ Variante străvechi în basmele lui Ispirescu în basmele lui Ispirescua se găsesc multe elemente folclorice identice cu acele pe care le întîlnim în literatura greacă şi mai ales în cea sanscrită (Mahâbhârata, Pahcatantra etc ) a Cu mult cea mai importantă în această privinţă este celebra colecţie de poveşti în versuri a lui Somadeva', intitulată Kathâsaritsâgara b Aici găsim foarte multe elemente asemănătoare acelora din basmele lui Ispirescu Uneori aceste asemănări sînt atît de mari şi de numeroase încît unele basme par a fi o prelucrare, foarte liberă, a anumitor poveşti din opera lui Somadeva Cu excepţia unui singur basm (George cel viteaz), studiul nostru s-a limitat la elementele folclorice străvechi în basmele lui Ispirescu Cu basmul Hoţu împărat, care se găseşte, ca variantă, şi la Herodot (II, urm ) s-au ocupat foarte mulţi, între care şi Gaston Paris c O variantă a acestui basm se află şi la Somadeva (Kathâsaritsâgara , urm ), unde se povesteşte despre automate, car zburător şi elicopter (la Ispirescu foişor); v a-b (p sqq ) a tt P ISPIRESCU, Legendele sau Basmele românilor, Bucureşti, b Kathâsaritsâgara "Oceanul de poveşti" este titlul cel mai potrivit pentru opera lui Somadeva, unul din cei mai

mari poeţi ai Indiei Ea a fost scrisă între şi e n şi cuprinde de versuri şi de poveşti intercalate în povestea principală despre regele Naravahanadatta (v M WINTERNITZ, Geschichte der indi- schen Literatur, III, p ) Textul sanscrit de care ne-am folosit este cel editat de Durga- prasad şi Kasinath Pandurang Parab, ed a IlI-a, Bombay, c GASTON PARIS, Le conte du tresor du roi Rhampsinite Povestirile în care se află variantele comune sînt cu totul diferite, dacă le luăm în întregime De aceea am citat numai variantele, spre a se vedea mai bine asemănarea dintre acestea, deşi sînt şi aici deosebiri, după epocă şi loc Indice de variante a Balaurul cel cu şapte capete ( ), p b Homer, Odiseea, IX, - a George cel viteaz ( ), b Biblia, Profetul Daniil, , , - ; - a Voinicul cel cu cartea in mină născut ( ), b Mahăbhârata, Povestea lui Nala, , - a Fata săracului cea isteaţă ( ), urm b Pancatantra, I, a Cei trei fraţi împăraţi ( ), b Apuleius, Metamorphoseon, III, - ; XI, a Zîna zinelor ( ), urm b Somadeva, Kathăsaritsâgara, , - a Făt-Frumos cel rătăcit ( ), urm b Somadeva, op cit , , - a Voinicul cel cu cartea in mini născut ( ), urm b Somadeva, op cit , , - a Omul de piatră ( ), - , b Somadeva, op cit , , - a Copiii văduvului şi iepurele, vulpea, lupul şi ursul ( ), urm b Somadeva, op cit , , - ; - a Ileana Simziana ( ), urm b Voinicul cel fără de tată ( ), urm c Făt-Frumos cu carila de sticlă ( ), urm d Somadeva, op cit , , - a Fata de impărat şi fiul văduvei ( ), b Băiatul cel bubos şi ghigorţul ( ), , c Somadeva, op cit , , - a Hoţu impărat ( ), urm , urm b Somadeva, op cit , , urm a George cel viteaz ( ), - b Der hiirnen Seyfrid (Sigfrid cel de corn) a BALAURUL CEL CU ŞAPTE CAPETE ( ), p în peşteră acolo trăiau nişte oameni uriaşi, care aveau numai un ochi in frunte Ceru foc de la dînşii, dar ei, în loc de foc, puseră mina pe dinsul şi-l legară După aceea aşezară şi un cazan pe foc cu apă şi se găteau să-l fiarbă ca să-l mănlnce Dară tocmai cînd era să-l arunce în căldare, un zgomot se auzi nu departe de peştera aceea; toţi ieşiră şi lăsară pe un bătrin de-al lor ca să facă astă treabă Cum se văzu viteazul nostru singur numai cu unchiaşul, îi puse gînd rău Unchiaşul îl dezlegă, ca să-l bage în cazan; dară voinicul îndată puse mîna pe un tăciune şi-l azvîrli drept în ochiul bătrînului, îl orbi şi apoi, fără să-i dea răgaz a zice nici circ îi puse o piedică şi-i făcu vînt în cazan b Cf HOMER, ODISEEA, IX, - a GEORGE CEL VITEAZ ( ), p Tot atunci căpitanul de tîlhari îşi adună ceata într-o culă sub nişte dărîmături de ziduri ce se aflau în muntele acela, şi unde era locuinţa lor, şi se puse a cina Pe cînd ei beau şi se înveseleau, vorbind verzi şi uscate, bătindu-şi joc de scrisele împăratului şi de răspunsul împărătesei, odată se despică zidul şi se ivi o umbră, care puse pe masă două luminări aprinse de piatră, o carte şi o cheie Apoi umbra se făcu nevăzută Tîlharii rămăseseră ca scrişi pe perete şi tăcură mîlcă Se putea auzi musca zbîrnă- ind, atîta linişte şi tăcere se făcu Căpitanul luă cartea, îi rupse pecetea, o deschise şi citi: "Firul nelegiuirilor tale s-a sfîrşit Eşti blestemat b BIBLIA, PROFETUL DANUL, , , - ; - Belşaţar împăratul făcu un mare ospăţ pentru o mie din boierii săi şi bău vin în faţa celor o mie ( ) Ei băură vin şi proslăviră pe dumnezeii de aur, de argint, de aramă, de lemn şi de piatră ( ) în clipa aceea ieşiră la iveală degetele unei mîini de om, care scriseră în faţa candelabrului celui mare, pe văruitura peretelui palatului împărătesc, şi împăratul văzu vîrful degetelor mîinii care scria ( ) Atunci faţa împăratului îngălbeni şi gîndurile lui îl tulburară; încheieturile coapselor sale slăbiră, iar genunchii începură să dîrdîiască ( ) Atunci el (Dumnezeu) a trimis vîrful mîinii care a scris această scriptură ( ) Iată scriptura care este scrisă: Alene,

mene, techel u farsin ( ) Aceasta este tîlcuirea cuvîntului mene: "Dumnezeu* a numărat zilele împărăţiei tale şi i-a pus capăt ; ( ) Techel: "Tu ai fost cintărit în cîntar şi ai fost găsit uşor"; ( ) Peres : "împărăţia ta va fi împărţită şi va fi dată mezilor şi perşilor!" "( ) a VOINICUL CEL CU CARTEA ÎN MÎNĂ NĂSCUT ( ), p Făt-Frumos n-aşteptă să-i mai zică o dată Se dete binişor jos din butcă şi porni cu lăutarii la drum Unul din lăutari îl luă în cîrcă şi cînd îşi făcu vînt, se aruncă drept în slava cerului şi mergea ca vîrtejul Ar fi voit el să meargă ca gîndul, dar îi fu teamă să nu plesnească fierea în Făt- Frumos Odată începu Făt-Frumos să strige: - Stăi, mă, să-mi iau căciula, că mi-a căzut din cap - Ce stai dumneata de vorbeşti? Las-o încolo la nevoile căciula, că ea acum o fi cale de şase luni de departe, să mergi cu piciorul pînă acolo, unde a căzut ea b POVESTEA LUI NALA ( , - ) în timp ce carul alerga astfel, regele Bhangasuri, învingătorul cetăţilor duşmane, băgă de seamă că i-a căzut haina la pămînt ( ) îndată el grăi către Nala: "Vreau s-o ridic" ( ) Dar Nala îi răspunse: "Haina ce ţi-a căzut este acum departe Am trecut de-o poştă şi n-o mai putem lua"b ( ) a Traducerea textului biblic este aceea din Biblia tradusă de V Radu şi Gala Galaction, Fundaţia pentru literatură şi artă, Bucureşti, b v Povestea lai Nala Episod din Mahăbhârata Traducere din limba sanscrită, Premiată de Academia Română a FATA SĂRACULUI CEA ISTEAŢĂ ( ), p urm Boierul se duse odată în treaba lui pe moşie în lipsa lui veniră doi ţărani cu prigonire la curte Aflînd că boierul nu este acasă şi văzînd pe cuconiţa intr-un ceardac, ei începură să se jeluiască la dînsa Ea asculta şi tăcea Unul zise: Aveam să mă duc pînă în cutare loc, însă o roată de la căruţă mi se stricase Nu mai puteam înhăma iapa la căruţa cu trei roate, mai cu seamă că era a făta Atunci m-am rugat de vecinul meu, ăsta care e de faţă, ca să-mi împrumute el o roată El, ce e drept, aseară mi-a împrumutat roata ce i-am cerut, cu gînd ca azi pînă la ziuă să mă duc la treaba mea Cînd, ce să vedeţi, cinstiţi boieri? Astă noapte mi-a fătat iapa un mînz Ţăranul cel cu roata îi tăie cuvîntul şi zise şi el: Nu- credeţi, cucoană, să vă ţie Dumnezeu! Roata mea a fătat mînzul Cucoana asculta din ceardac şi tăcea Ţăranii aşteptară ce mai aşteptară, şi dacă văzură că cucoana nu le face nici o judecată, întrebară: - Da unde-i dus boierul, cucoană? - Ia s-a dus, răspunse ea, să vază un loc de mălai ce- avem pe marginea unui iaz, că în toate nopţile ies broaştele dintr-însul să mănînce mălaiul Ţăranii se uitară lung şi plecară Ajungînd la poarta ogrăzii boiereşti, ei începură a se întreba unul pe altul: - Ce fel de vorbă fu aia a cucoanei, mă nea ăsta? Cum se poate ca broaştele să mănînce mălaiul? Ce se sfătuiră ei, ce vorbiră că numai se întoarseră să întrebe pe cucoană ce vorbă fu aia Dacă veniră înaintea ceardacului iară, prinseră a întreba: - Da bine, cucoană, ca ce să fie vorba ce ne-ai spus ? Poate-se ca broaştele să mănînce mălaiul? - Nu ştiu dacă broaştele poate să mănînce mălai, au ba, răspunse cucoana; dară ştiu că roata nu poate să fete mînji Tocmai atuncea îşi veniră şi ţăranii de acasă Acum înţeleseseră şiretenia vorbei cucoanei, se mirară de atîta înţelepciune şi se împăcară cum ştiură ei mai bine b PANCATANTRA (I, ) în casa aceluia se afla un cîntar de fier; greu de o mie de kilograme, adus încă de strămoşii lui Pe acesta îl încre- dinţă spre păstrare în casa unui alt negustor, iar el plecă în ţară străină După ce umblă multă vreme prin străinătate, se întoarse iarăşi în oraşul său şi zise negustorului: "Dă-mi cintarul pe care ţi l-am dat în păstrare Acela răspunse: "Cîntarul tău nu mai este L-au mîncat şoarecii Scăpătatul zise: "Dacă l-au mîncat şoarecii, atunci nu e vina ta Aşa-i viaţa Nimic nu e veşnic aici pe pămînt Acum însă vreau să mă duc la rîu să mă scald

Trimite împreună cu mine pe băiatul tău, ca să-mi ducă lucrurile trebuitoare pentru baie Acela, temîndu-se de el din pricina hoţiei, zise către băiat: "Fiule, unchiul acesta al tău se duce la rîu să se scalde Alergi împreună cu el şi du-i cele trebuitoare pentru baie După aceea fiul negustorului luă cele trebuitoare pentru haie şi plecă plin de bucurie împreună cu noul sosit Negustorul, după ce se scăldă, duse pe băiat într-o peşteră a rîului şi astupă intrarea cu o lespede mare de piatră După aceea se întoarse în grabă înapoi Cînd negustorul îl întrebă: "Spune-mi unde-i băiatul meu, care s-a dus cu tine la rîu? , acela răspunse: "L-a răpit un uliu, chiar pe malul rîului "Mincinosule, strigă negustorul, este un uliu în stare să răpească pe un băiat? Dă-mi pe fiul meu, că de nu te voi piri la curtea regelui Acela zise: "Ascultă, tu, care spui adevărul: după cum un uliu nu poate să ducă un băiat, tot aşa şi nişte şoareci nu pot să mănînce un cîntar de fier de o mie de kilograme De aceea, dacă-ţi trebuie băiatul, dă-mi cîntarul Tot certîndu-se aşa, cei doi se duseră la curtea regelui Acolo negustorul strigă cît îl ţinea gura: "Ajutor, ajutor! Tîlharul acesta mi-a răpit băiatul!" Atuncea jude- •cătorii ziseră: "Dă băiatul înapoi negustorului Scăpătatul răspunse: "Ce să fac? Băiatul a fost răpit de un uliu chiar sub ochii mei, pe malul rîului "Minţi, strigară judecătorii, cum poate un uliu să răpească un băiat? "Ascultaţi ce vă spun , zise acela: "O, rege, acolo unde şoarecii mănîncă un cîntar de fier ■de o mie de kilograme, poate şi uliul să răpească un băiat; nu mai încape îndoială ( ) "Cum asta? , întrebară aceia Atunci Scăpătatul le povesti judecătorilor toată întîmplarea, de la început Aceia Începură să rîdă; apoi, sfătuindu-i cu binişorul pe amindoi, ii impăcară şi-i făcură să-şi dea înapoi unul altuia cintarul şi băiatul a CEI TREI FRAŢI ÎMPĂRAŢI ( ), p Tot scăldindu-se, văzu de ceea parte a rîului nişte smochini îşi aduse aminte că nu mincase de două zile şi se duse să facă o gustărică cu niţele smochine Mîncă el ce mîncă, dară începu a simţi că din ce în ce se schimbă Unde din om ce era, se pomeni deodată măgar Toată ziua umblă rătăcind cu inima cît un purice de frică Flămînzi iară Căutînd cîte ceva de mîncare, dete peste nişte roşcove Se apucă să mănînce, căci era lihnit de foame Cît p-aci era să moară de bucurie, cînd văzu că încet, încet, se schimbă şi se făcu iară om b APULEI METAMORPHOSEON, III, - şi XI, Atunci mă dezbrăcai iute şi-mi frecai membrele cu cea unsoare Şi deja mişcîndu-mi alternativ mîinile doream să mă fac pasăre; dar nici o pană, nici un puf nu se ivi; în loc de aceasta, perii mei se îngroşară şi deveniră ţepi, pielea se întări, degetele se transformară în cîte o copită, iar de la capătul şirei spinării apăru o coadă lungă îndată faţa îmi deveni enormă, gura întinsă, nările larg deschise, iar buzele îmi atîrnau; tot astfel şi urechile mi se lungiră şi se acoperiră cu peri ţepoşi Şi uitîndu-mă la corpul meu, văzui că în loc de pasăre devenisem măgar Dar iată că preotul întinde mina şi pune coroana chiar înaintea gurii mele Atunci eu, cu inima bătîndu-mi tare, apuc iute coroana de trandafiri şi o devorez îndată înfăţişarea cea urîtă şi animalică îmi dispare Mai întii îmi cad perii cei ţepoşi, apoi pielea cea groasă se subţiază, pîntecele mare se dezumflă, tălpile picioarelor se termină în degete, mîinile nu mai sînt picioare, ci se înalţă, gîtul cel lung se scurtează, faţa şi capul devin rotunde, urechile enorme îşi reiau micimea de mai înainte şi, ceea ce mă chinuia mai tare, coada, nicăieri! a ZÎNA ZÎNELOR ( ), p urm Rupt de osteneală şi de sbuncinare (fiul împăratului) se dete niţel la umbră, într-o vîlcea, să se mai odihnească oleacă Şi stînd el acolo, îl fură somnul Deodată se deşteptă, auzind o garîială de glasuri omeneşti, şi sări drept în sus Ce să vezi dumneata? Trei draci se

certau de făceau clăbuc la gură Se duse la dînşii cu pieptul înainte şi le zise: - Cearta fără păruială, ca nunta fără lăutari - Se lovi ca nuca în perete şi vorba ta, eacă, răspunseră ei Dară noi nu ne certăm, ci numai ne sfădim - Şi pentru ce vă sfădiţi voi? îi întrebă el; căci gălăgia ce făceţi voi, mort d-ar fi cineva şi tot îl deşteptaţi - Uite, avem de moştenire de la tata, o pereche de opinci, o căciulă şi un bici, şi nu ne învoim între noi, care ce să ia din ele - Şi la ce sînt bune bulendrele pe care vă sfădiţi voi ? - Cînd se încalţă cineva cu opincile, trece marea ca pe uscat Cînd pune căciula în cap, nu- vede nici dracul, măcar de i-ar da cu degetul în ochi Iară cînd va avea biciul în mînă şi va trosni asupra vrăjmaşilor săi, îi împietreşte - Aveţi dreptate să vă sfădiţi voi, mă Căci una fără alta nu fac nici două cepe degerate Iacă ce-mi zice mie gîndul, de veţi voi să mă ascultaţi să vă fac eu dreptate omenească - Te ascultăm, te ascultăm, răspunseră dracii într-o glăsuire; spune-ne cum, şi vom vedea - Vedeţi voi cei trei munţi ce stau în faţa noastră ? Să vă duceţi fiecare în cîte unul, şi cine va veni mai curînd, după ce voi face eu semn, ale lui să fie toate astea - Că bine zici dumneata! Aşa vom face Bravo! Iacă ne-am găsit omul care să ne facă dreptate Şi îndată o rupseră d-a fuga dracii, tulind-o fiecare înspre cîte un munte Pînă una alta, voinicul puse opincile în picioare, căciula în cap şi luă biciul în mînă Cînd ajunseră dracii în vîrfurile munţilor şi aşteptară să le facă semnul, fiul cel mic al împăratului trăsni de trei ori cu biciul în faţa fiecărui drac şi îi împietri acolo locului Apoi o luă şi el la drum, în treaba lui, unde îl trăgea dorul b Somadeva, KATHASARITSĂGARA ( , - ) Cutreierind prin pădurea cea mare, fiul de rege văzu doi oameni care se băteau între ei "Cine sînteţi voi ?", îi întrebă el ( ) "Noi sîntem fiii zmeului Maya şi averea noastră este asta: o oală, un băţ şi papucii ăştia ( ) Din pricina lor ne certăm: cine-i mai tare, acela le ia" Cînd auzi aceste vorbe, tînărul zise rîzînd: ( ) "Dar ce preţ au aceste lucruri ?" Atunci cei doi grăiră intr-un glas: "Cine încalţă papucii aceştia, acela poate să meargă prin văzduh; ( ) Ce se scrie cu băţul, aceea se întîmplă, iar în oală stă orice mîncare la care se gîndeşte cineva ( ) Auzind aceasta, tînărul zise: "Ce vă trebuie luptă? Faceţi învoiala asta: Cine va fugi mai iute, acela să capete aceste lucruri ( ) "Aşa să fie , grăiră cei doi proşti şi începură să alerge; iar tînărul, incălţînd papucii, se avîntă spre cer, ţinînd băţul şi oala ( ) a FĂT-FBUMOS CEL RĂTĂCIT ( ), urm Intr-una din zile, ce-i vine drăcosului de copilaş, că numai încălecă pe mînzul lui şi mi-ţi dete călcîie; iară mînzul, carele şi dînsul crescuse, de se făcuse un cîrlănaş zburdalnic de n-avea astîmpăr, o rupse d-a fuga, cu băiat cu tot, şi duşi au fost pînă în ziua de astăzi Cînd prinseră de veste părinţii că băiatul nu e, caută- în sus, caută- în jos, nu e; ba mai în dreapta, ba mai în stînga, deloc! Mai cercetară ei pe ici, mai cercetară pe dincoace, băiatul aşi! nici pomeneală nu era de el! Tocmai tîrziu, hei! aflară de la nişte drumeţi că au văzut un băieţan- dru călare pe deşelate pe un căluşel care se ducea ca vîntul Ei ziceau că n-apucară să se uite după dînsul, ca de cînd se apucase să le spuie, şi pieri din ochii lor ca o nălucă, ca şi cînd n-ar mai fi fost Pasă-mi-te, ei dacă s-au lăsat zburdălniciei lor şi s-au văzut la cîmp, nu s-au mai gîndit în urmă, ci au întins la drum zbenguindu-se şi încurîndu-se, pînă ce, cînd băgară de seamă, ajunsese pe nişte tărîmuri necunoscute Aici stătură să se mai odihnească Şi voind să se întoarcă, ei se rătăciseră Nu mai ştiau nici pe unde veniseră, nici pe unde să se întoarcă Atunci băiatul începu să plîngă şi să dorească pe părinţi Mai cu seamă cînd s-a văzut singur, singurel, el care nu era ieşit din casa

părinţilor, începu să-l ia nişte răcori, de nu ştia ce va să zică asta Calul, dacă văzu aşa, începu să- îmbuneze, ba că o să facă cutare lucru, ba că cealaltă Pînă una alta, îşi căutară un culcuş, unde să mîie peste noapte Se odihniră şi dormiră sub acoperămîntul cerului A doua zi, nici tu masă, nici tu casă Băiatul începu iarăşi să plîngă şi să voiască să se întoarcă la părinţi Cătară să-şi găsească urmele pe unde veniseră: dar nu găsiră nici piculeţ de urmă Dacă văzu şi văzu, calul zise: - Stăpîne, am făcut o greşeală, care nu se mai poate întoarce Dă-mi voie să mă duc să caut vreun mijloc ca să ne căpătuim - Asta nu se poate odată cu capul, răspunse băiatul După ce am ajuns pe aste tărîmuri neumblate, prin pustietăţi fără locuitori, să mă laşi şi tu? Singur nu pot sta, uite, nici olecuţă - încinge-te cu frîul meu, şi cînd vei vedea vreo nevoie, scutură- şi într-o clipă sînt la tine Eu mă duc să caut pe unde să ieşim la lume, şi cum să ne chivernisim Calul, vedeţi dumneavoastră, era năzdrăvan b Somadeva, OP CIT ( , - ) Odată regele Adityasena plecă din Ujjayini a, ca să atace pe un vecin trufaş ( ) El îşi luă ca tovarăşă de călătorie, ca pe o zeiţă ocrotitoare a oştirii, pe regina Tejasvatî, suită pe un elefant ( ) Iar el încălecă pe un cal falnic şi înalt, ca un munte însufleţit, ( ) a Ujjayini: nume de oraş Care, cu picioarele dinainte ridicate pină la colţurile gurii, părea că imită în aer zborul (păsării mitologice) Garut- man, al cărei rival era ( ) "Ce limită poate avea iuţeala mea?", părea că gîndeşte calul care, cu gîtul ridicat, privea ţintă pămîntul ( ) După ce merse o bucată, ajungînd la loc neted, regele ■dădu pinteni calului, ca să-şi arate iscusinţa înaintea Tejas- vatiei ( ) îmboldit de călcîiul regelui, calul porni ca o săgeată şi într-o clipă dispăru din ochii oamenilor ( ) Văzînd aceasta, oştirea se inspăimîntă, iar călăreţii alergară în toate părţile; dar nu putură găsi pe regele răpit de cal ( ) Atunci curtenii, temîndu-se de vreo nenorocire, se întoarseră la Ujjayinî împreună cu regina, care se văicăra ( ) Ajunşi acolo, după ce închiseră porţile şi puseră străji pe întărituri, căutară să liniştească poporul şi aşteptară veşti despre rege ( ) între acestea, regele fu dus îndată de cal în pădurea muntelui Vindhya, nestrăbătută, înfiorătoare, cutreierată de lei ( ) Acolo calul se opri deodată, iar regele, neştiind unde se află în acel codru mare, fu cuprins de nelinişte ( ) Văzînd că nu are alt mijloc de-a ieşi de acolo, regele des- călecă şi încbinîndu-se înaintea calului, a cărui fire o recunoscuse, îi zise: ( ) "Tu eşti o divinitate; unul ca tine nu trebuie să prici" nuiască rău stăpînului său De aceea du-mă pe o cale cu noroc spre un adăpost ( ) Auzind aceasta, calul avu remuşcări şi amintindu-şi de existenţa sa anterioară , încuviinţă în cugetul său (rugămintea regelui); căci cei mai aleşi dintre cai sînt divinităţi ' ( ) Apoi calul porni cu regele călare pe el şi după ce străbătu o sută de poşte, trecînd pe lingă lacuri cu apă limpede şi rece, care alungă oboseala drumului, îl aduse spre seară în preajma oraşului Ujjayinî ( - ) a Existenţa anterioară: credinţă foarte înrădăcinată la indieni b Divinităţi: cf calul năzdrăvan din basmele noastre Văzîndu-şi cei şapte cai ai săi întrecuţi de iuţeala> acestuia, soarele se ascunse, ca de ruşine, în prăpastia muntelui apusului ( ) Fiindcă se lăsase întunericul, porţile oraşului era închise,, iar afară se afla cimitirul, înfiorător în timpul nopţii ( ) Atunci calul cel cuminte îl aduse pe rege să petreacă noaptea într-o sihăstrie, ascunsă într-un loc singuratic ( ) a VOINICUL CEL CU CARTEA ÎN MÎNĂ NĂSCUTJ ), p urm Şi apucînd spre soare scapătă (fiul unchiaşului) se duse, se duse, zi de vară pînă-n seară, fără să dea de vreun sat şi fără să vază pui de om; şi mai mergînd ce mai merse, dete de un copaciu şi mase acolo A doua zi

o apucă iarăşi spre soare scapătă, după cum plănuia el, pînă ce dete peste nişte căpăţîni şi oase de oameni De ce mergea mai înainte, de aceea grămezile de oase de om se înmulţeau El se făcu că nu le bagă în seamă şi tot înainte mergea, pînă ce ajunse la un oraş mare, din care numai dărîmături rămăsese Prea puţine ziduri mai erau în picioare Şi mai merse ce mai merse, şi dete de nişte palaturi foarte frumoase Acolo, dacă ajunse, bătu în poartă Dacă îi deschise portiţa, ce credeţi că mi-ţi văzu? O umbră de om, un bătrîn cu barba pînă la genunchi Acest bătrîn era portarul curţii şi lăsat acolo să păzească palatul pînă s-o găsi cineva care să desfacă făcutul locului aceluia Dacă intră Făt-Frumos înăuntru, bătrînul îi puse o masă curată, şi pe masă nişte pîine albă ca zăpada şi nişte legumă bună de mîncare Băiatul după ce mîncă şi se sătură, se puse la vorbă cu unchiaşul - Bine tătuţule, ca ce să fie asta de n-am întîlnit eu, cale de atîtea zile de cînd viu, nici un sufleţel de om p-aici pe la voi, fără numai grămezi, grămezi de oase de oameni, risipite colea şi colea? Ş-apoi şi aici la palaturile acestea, numai pe tine te găsesc cu sufletul în oase; încolo, parcă ar fi în împărăţia morţii - Ei, tătişorule, povestea împărăţiei acesteia este mare Eu ţi-oi spune o cîtinică din ea Această împărăţie a fost şi ea odată mare şi puternică împăratul şi împărăteasa locului n-aveau copii Ei în loc să se roage lui Dumnezeu, ca să le dea un moştenitor, se apucaseră să umble cu farmece Umblară ei ce umblară, şi dete peste un fermecător meşter Acesta nu ştiu ce făcu, nu ştiu ce drese, că numai iată că împărăteasa rămîne grea şi după nouă luni născu o fată mai frumoasă decît nu ştiu care zînă din cer Ea trăieşte şi acum Este atît de frumoasă, încît s-o vezi şi să n-o uiţi în toată viaţa ta La trei zile cînd veniră Ursitoarele, o ursiră ca ea să nu se poată mărita, pînă ce nu se va găsi cineva care să petreacă o noapte în cămara ei şi să scape teafăr Pasă-mi-te, Dumnezeu pedepsea pe copil pentru păcatele părinţilor Nu numai atît, dară Ursitoarele întinse pedeapsa aceasta şi asupra împărăţiei Ele zise că din ziua cînd va veni cel dintîi peţitor şi nu va izbuti să scape, toate oraşele şi toate satele să se dărîme, precum le-ai văzut şi tu, şi toţi oamenii să putrezească, să le rămîie numai oasele Aceasta ca să îngrozească pe juni, ca să nu vie în peţit Vezi dumneata, şi fermecătorul acela, care a făcut pe împărăteasă să nască fu pedepsit, căci umbra lui este care vine noaptea de munceşte şi chinuieşte pe bieţii tineri, carii se încumetă a rămînea în cămara domniţei Mulţi tineri s-au încumes pînă acum a face cercare şi toţi au pierit Auzind unele ca acestea, Făt-Frumos zise portarului că ar dori să vadă şi el pe fata de împărat - Fugi d-acolo, tătişorule, nu-ţi mai băga sufletul în păcat Fă-ţi cruce şi te depărtează de locurile aceste, ca să nu-ţi pierzi viaţa Păcat de tinereţile tale Fie! îşi zise băiatul, gîndindu-se la cele ce păţise pînă acum, tot n-am eu la ce mai trăi singur prin pustietăţile acestea, şi stărui ca să-l ducă în cămara domniţei Portarul dacă văzu că nu este chip să-l oprească de a merge, îl duse la fata împăratului Ei, cum se văzură se şi plăcură Se vede că ei erau făcuţi unul pentru altul Şi de unde să nu fie aşa Biata fata împăratului ar fi dorit să rămîie în noaptea aceea băiatul în camera ei; dară ii era milă de tinereţile lui, cum de să se prăpădească o aşa bunătate de june Şi împreună cu portarul mai cercară încă o dată să-l facă a nu rămînea Dară fu peste poate Şi aşa, cum veni seara, el se duse cu cărticica lui în mînă şi stătu în priveghere Ce făcu el, ce nu făcu, că văzu albul zilei A doua zi îl găsiră tot cu cartea în mînă şi searbăd şi galben ca turta de ceară, de pare că muncise cine ştie la ce lucruri grele, şi cine ştie cîte nopţi nemîncat şi nebăut Se deşteptă şi fata de unde dormea ea, şi cum îl văzu în carne şi oase îi zise: "Tu

să fii soţul meu" Atunci o dată, ca din senin, începură a învia oamenii de prin oraşe şi de prin sate, slugile de prin curte şi toate cîte erau cu suflet în ziua cînd veni cel dintîi peţitor începu să mişte şi să se scoale ca dintr-un somn adînc Portarul se buimăcise la cele ce vedea Nu ştia încotro să-şi întoarcă privirea şi la ce să se uite mai întîi Făt-Frumos şi cu domniţa ieşiră şi se arătară la lume Mulţimea striga de bucurie de se auzea în cer strigătul lor, şi din fiecare gură ieşea vorbele: "Să ne trăiască împăratul şi împărăteasa noastră Făt-Frumos dacă se cunună cu fata, se aşeză în scaunul împărăţiei b Soma deva, op cit ( , - ) Mergînd în fiecare zi spre răsărit, Viduşaka ajunse în oraşul Paundravardhana ( ) Acolo el intră în casa unei bătrîne, soţia unui brahman, şi-i spuse: "Maică, lasă-mă să rămîn o noapte aici ( ) Dîndu-i găzduire şi primindu- ca pe un oaspe, brahmana îi zise, adînc întristată: ( ) "Fiule, îţi dăruiesc toată casa: ia-o: de-acum nu mai am pentru ce să trăiesc ( ) "Da de ce vorbeşti aşa? , o întrebă el mirat Atunci bătrîna îi răspunse: "Ascultă ce am să-ţi povestesc ( ) în oraşul acesta se află un rege cu numele Devasena Acestuia i s-a născut o singură fată, care-i o podoabă a lumii ( ) Greu am dobîndit-o, se gîndi regele plin de iubire pentru fiica sa si-i dădu numele de Duhkhalabdikă ("greu dobîn- dită ) ( ) Cînd fata se făcu mare, el o dădu de soţie, în palatul său, regelui Kacchapanathâ ( ) Dar îndată ce intră noaptea în camera de dormit împreună cu soţia sa, acela muri ( ) După aceea Devasena dădu în căsătorie pe fiica sa altui rege; dar şi acela pieri la fel ( ) îngroziţi de aceasta, ceilalţi regi nu voiră s-o ia de soţie Atunci regele porunci căpiteniei oştirii sale: ( ) "Adă în fiecare zi cîte un bărbat, fie brahman, fie războinic, din acest ţinut ( ) Şi du- noaptea în iatacul fiicei mele Vreau să văd cîţi au să mai moară aici şi cît timp Nu se poate prevedea de mai înainte mersul ciudat al destinului" ( - ) După ce primi această poruncă, mai marele peste oştire aduse rînd pe rind, în fiecare zi, cîte un bărbat ( ) Dar la fel pieriră şi ei cu sutele Nenorocita de mine, am şi eu un singur fiu ( ) Azi i-a venit rîndul să meargă acolo, spre pierzarea sa Fără el nu-mi mai rămîne decît să mă suimîine pe rug ( ) De aceea, cît sînt încă în viaţă, îţi dau ţie, virtuosule, toată casa mea, ca să nu fiu iarăşi nenorocită (într-o altă existenţă) ( ) Atunci Viduşaka îi spuse hotărit: "Maică, dacă-i aşa, să n-ai teamă ( ) Mă voi duce eu acolo; fiul tău unic să-ţi trăiască Să nu te cuprindă mila de mine la gîndul că m-ai trimite la moarte ( ) Datorită puterii mele magice, nu-i nici o primejdie pentru mine, dacă mă duc acolo Auzind acestea, brahmana îi zise: ( ) "Se vede că trebuie să fii vreun zeu, care ai venit aici pentru faptele mele bune Dă-ne dar fiule, viata şi fericirea ( ) Primind astfel încuviinţarea ei, Viduşaka, însoţit de un slujitor dat de căpitenia oştirii, se duse seara la casa fetei regelui ( ) Acolo o văzu pe aceasta, mîndră de tinereţea ei şi frumoasă ca o creangă aplecată sub povara florilor ( ) După aceea, în timp ce fiica regelui stătea culcată în pat, Viduşaka, ţinînd în mînă paloşul de foc, care se ivise îndată ce se gîndise la el, ( ) Stătu de veghe în iatacul ei, gîndindu-se: "Ia să văd, cine omoară aici oamenii ?" ( ) în timp ce toţi ceilalţi dormeau, deodată el văzu un zmeu groaznic, care se apropia de uşa întredeschisă ( ) Ajungînd acolo, zmeul întinse braţul său asemenea buzduganului zeului morţii, cu care acesta loveşte dintr-o dată o sută de oameni ( ) Atunci Viduşaka se repezi plin de mînie şi dintr-o singură lovitură cu paloşul tăie braţul zmeului ( ) Spăimîntat de marele curaj al lui Viduşaka, zmeul, cu braţul tăiat, dispăru îndată, pentru a nu se mai întoarce ( ) Cînd se trezi şi văzu braţul căzut al zmeului, fata regelui fu cuprinsă în acelaşi timp de spaimă,

de uimire şi de bucurie ( ) A doua zi, regele Devasena văzu lingă uşa iatacului fiicei sale braţul tăiat al zmeului, ( ) Ca şi cum Viduşaka ar fi pus acolo un drug lung, pentru ca de acum înainte nimeni altul să nu mai intre ( ) După aceea, plin de bucurie, regele îi dădu lui Viduşaka pe fiica sa de soţie, înzestrînd-o cu mari bogăţii ( ) a OMUL DE PIATRĂ ( ), pp - ) Auzind feciorul împăratului toate acestea, hotărî să se ducă el însuşi să o ceară de la tatăl ei Aşa dară spuse toate acestea fratelui său de cruce (feciorul bucătăresei) şi într-o zi plecară amîndoi şi se făcură nevăzuţi Vîntul se linişti şi se puse la masă; iară după ce mîncă se puse la povestit această cale se poate face dacă cineva s-o duce în pădurea cea neagră de lingă gîrla de păcură, care aruncă cu pietre şi foc pînă la cer şi dacă o încăleca pe buşteanul Elelor cu care poate să treacă gîrla; însă cine aude şi va spune cuiva, acela să se facă de piatră pînă la genunchi După ce va ajunge la împărăţie, trebuie să se facă un cerb de aur şi să intre într-însul ca să ajungă în odaia împărătesei şi să o fure; cine aude şi va spune cuiva, să se facă de piatră pînă la brîu După ce o va lua de soţie, muma Crivăţului, de pizmă, o să trimeată un ovrei cu nişte cămăşi frumoase şi mai subţiri decît pînza păianjenului; doamna Chiralina o să cumpere cămăşi; şi dacă nu le va uda cu lacrimi de turturică, cum se va îmbrăca cu dînsele va muri; cine aude şi va spune cuiva, să se facă cu totul şi cu totul de piatră Pe cînd Vîntul spunea toate acestea, feciorul de împărat adormise; iară feciorul bucătăresei rămăsese deştept şi auzise tot Afin (feciorul bucătăresei) află de boala împărătesei şi intră pe la miezul nopţii în odaia unde dormea ea, apoi o stropi peste tot cu lacrimi de turturică şi ieşi afară; dară străjerii de la uşă se duseră la Dafin împărat şi-l pîrîră că l-a văzut sărutînd pe împărăteasă împăratul, cum auzi, se făcu foc de mînie şi porunci să taie capul lui Afin Dară cînd ajunse la locul de pierzare, Afin zise împăratului: "Mulţi ani să-ţi dea Dumnezeu, împărate! Pentru toată frăţia şi dragostea mea către tine, te rog să strîngi pe toţi boierii cei mari ai împărăţiei, că am să spun înaintea lor un mare cuvînt, şi apoi vei porunci să-mi taie capul" împăratul porunci să se adune divanul împărătesc ; şi aducînd pe Afin îi zise: "Spune, nelegiuitule, aceea ce ai de spus" Aşezat pe un elefant, împreună cu prietenul său, şi însoţit de oşteni, el ajunse spre seară la malu rîului Iksumati, unde petrecu noaptea ( ) După ce bău pînă la răsăritul Lunii, stind în pat, la rugămintea mamei sale începu să spună o poveste ( ) Fiind obosit şi beat, îl fură îndată somnul, iar mama sa adormi şi ea Dar fiul de negustor, din dragoste pentru fiul regelui, rămase treaz ( ) Pe cînd stătea aşa şi ceilalţi dormeau, auzi în aer o convorbire ca de femei ( ) "Ticălosul ăsta a adormit fără să isprăvească povestea De aceea eu îl blestem: mîine dimineaţă el va zări o salbă de mărgăritare ( ) Dacă o va lua şi o va atîrna la gît, pe dată va muri" Zicînd acestea, întîia femeie încetă După aceea, a doua grăi: ( ) "Dacă va scăpa de asta, el va vedea un copac mango Dacă-i va culege fructele, îşi va da sufletul" ( ) Zicînd aşa încetă şi ea După aceea, vorbi a treia: "Dacă va trece şi peste asta, atunci, cînd va intra în casă pentru a se cununa, ( ) Casa va cădea peste el şi-l va omorî" După ce spuse acestea, tăcu şi ea Apoi grăi a patra: ( ) "Dacă va scăpa şi de aici, cînd va intra noaptea în odaia de dormit, el va începe, deodată să strănute de o sută de ori ( ) Dacă atunci nimeni nu-i va spune de o sută de ori " să trăieşti ", el va ajunge în puterea morţii ( ) Cine aude acestea şi-i va spune spre a- ocroti, va muri şi el" După ce vorbi astfel, tăcu şi ea ( ) Cînd auzi toate acestea, grozave ca o furtună, feciorul de negustor, tulburat şi plin de iubire pentru fiul regelui,

se gîndi: ( ) "S-o ia naiba de poveste, începută şi neisprăvită, dacă duhurile curioase vin neobservate s-o asculte şi pe urmă blestemă ( ) Apoi dacă moare fiul regelui, la ce-mi mai foloseşte viaţa? De aceea prietenul acesta al meu, care mi-i scump ca suflarea, trebuie păzit cu iscusinţă ( ) Dar n-am să-i spun nimic despre această întîmplare, ca nu cumva să păţesc ceva de aici" Tot chibzuindu-se astfel, în sfîrşit trecu şi noaptea ( ) A doua zi, fiul regelui, însoţit de prietenul său, zări înaintea sa, în drum, o salbă şi voi s-o ridice ( ) Dar fiul de negustor îi zise: "Nu lua salba, prietene Asta-i o vrăjitorie; altfel, cum se face că n-o văd şi oştenii?" ( ) Auzind acestea, fiul regelui o lăsă şi mergînd mai departe văzu arborele mango şi voi să mănince din fructele lui ( ) Dar, ca şi mai înainte, fu oprit de fiul de negustor şi mergînd încet şi supărat ajunse la casa socrului său ( ) Acolo, cînd vru să intre în odaia de nuntă, fu întors de la uşă de prietenul său şi în aceeaşi clipă casa se prăbuşi ( ) După aceea, abia scăpat, intră pentru noaptea aceea în altă casă ( ) Stînd acolo în pat, fiul regelui începu să strănute de o sută de ori ( ) De fiecare dată, fiul de negustor, care se strecurase în casă fără a fi văzut, şopti încet: "să trăieşti ; după aceea, satisfăcut şi vesel, ieşi pe furiş ( ) Dar, pe cînd ieşea, fu zărit de fiul regelui şi de soţia sa; atunci acesta, mînios şi uitînd de dragostea lui pentru el, strigă către uşieri: ( ) "Ticălosul ăsta s-a furişat în odaia mea de nuntă Ţineţi- legat, pînă mîine dimineaţă, cînd va fi pedepsit ( ) Atunci paznicii îl legară pe fiul de negustor, care petrecu noaptea în felul acesta A doua zi, în timp ce era dus la locul de osîndă, el grăi către păzitori: ( ) "Duceţi-mă mai întîi înaintea fiului regelui, că am să-i spun ceva; pe urmă puteţi să mă ucideţi ( ) Auzind acestea, păzitorii merseră la rege şi-l înştiinţară Acesta, după îndemnul sfetnicilor săi, porunci ca fiul de negustor să fie adus înaintea sa ( ) Cînd fu adus, fiul de negustor îi povesti toată întîmpla- rea Iar fiul regelui fu încredinţat că spune adevărul, căci avea ca dovezi cele ce văzuse el singur ( ) După aceea, fiul de rege, însurat şi mulţumit, plecă spre oraşul său, însoţit de prietenul care scăpase de la moarte ( ) Acolo fiul de negustor se însură şi el şi trăi în tihnă, slăvit de toată lumea pentru virtutea sa ( ) a COPm VĂDUVULUI ŞI IEPURELE, VULPEA, LUPUL ŞI URSUL ( ), p urm Se sculă deci, de dimineaţă, îşi luă copiii şi plecară împreună, cu vorba că merge la lemne Fata, ca una ce era şi mai mare decît băiatul, luă în şorţ vreo doi pumni de mălai şi presără pe drum, pînă în pădure Pasă-mi-te ei se luase după dîra de mălai ce presărase fata cînd merseră în pădure b Somadeva, op cit ( , - şi - ) Ducîndu-se acolo zînele, din dragoste pentru Menaka li pregătiră (fiicei acesteia) găteala de nuntă ( ) Apoi, punîndu-i în mînă seminţe de muştar, îi ziseră: "Cînd vei pleca, să arunci pe drum seminţe, ca să-l poţi recunoaşte ( ) Cînd, dispreţuită de soţul tău, te vei întoarce vreodată aici, vei cunoaşte drumul datorită mustarului ce va răsări din ele" ( ) ' Părăsită de rege şi îndurerată de învinuirea ce i-o aducea, soţia sa ieşi din palat ( ) Şi se întoarse la sihăstria tatălui ei pe acelaşi drum pe care venise şi care era însemnat prin muştarul răsărit din seminţele aruncate odinioară ( ) a ILEANA SÎMZIANA ( ), p urm Ajunseră cu norocire la ţărm, cînd ce să vezi? Drăcoaica de muma zmeului, cum auzi de la roabe că pe Ileana Sîmzia- na o furase un neguţător şi fugea cu dînsa cu corăbiile, se luă după ei; şi ajungînd la ţărm, o văzură venind după dînşii ca o leoaică, cu o falcă în cer şi una în pămînt, şi aruncînd văpaia din gura ei ca dintr-un cuptor Cum o văzu, Ileana Sîmziana înţelese că e zgripţuroaica de mumă a zmeului, spuse neguţătorului, cu care era călare pe Galbenu-de-Soare şi începu a plînge cu foc Fata

împăratului întrebă pe Galbenu-de-Soare ce să facă că o dogoreşte văpaia ce iese din gura zmeoaicei; iară Galbe- nu-de-Soare îi răspunse: - Bagă mîna în urechea mea cea stîngă de scoate grezia ce este acolo şi o aruncă înapoi Aşa făcu fata împăratului Apoi o luară iute la picior, pe cînd în urma lor se înălţă deodată un munte de piatră care atingea cerul Muma zmeului făcu ce făcu şi trecu muntele, căţărîndu-se din colţ în colţ, şi să te ţii după dînşii Văzînd Ileana Sîmzia- na că era să-i ajungă spuse neguţătorului; iar acesta, după ce se înţelese cu calul, scoase din urechea lui cea dreaptă o perie şi o aruncă înapoi îndată se făcu o pădure mare şi deasă de nu putea să treacă prin ea nici pui de fiară Muma zmeului roase din copaci, se agăţă de ramure, sări din vîrf în vîrf, se strecură, şi tot după dînşii, alergînd ca un vîrtej Dacă văzură că şi de astă dată umbla să-i ajungă, fata împăratului întrebă iară pe cal ce să facă, şi acesta îi zise să ia inelul de logodnă ce se află în degetul Ilenei Sîm- zianei şi să-l arunce înapoi Cum aruncă inelul, se făcu un zid de cremene pînă la cer Muma zmeului, dacă văzu că nu se poate urca pe dînsul şi să treacă dincolo, nici să roază din acest zid, nu mai putea de ciudă şi cum era de cătrănită şi amărîtă, se urcă şi ajunse cu gura la gaura ce lăsase inelul să rămînă şi suflă văpaia din gura ei cea spurcată cale de trei ceasuri, ca să-i ajungă şi să-i pîrjolească; dar ei se aşezară jos la rădăcina zidului şi nu le păsa nimic de focul zmeoaicei Zmeoaica suflă ce suflă, şi dacă văzu că nu poate să-i prăpădească, nici să pună mîna pe dînşii, plesni fierea în- tr-însa de necaz, căzu şi crăpă ca necuratul; iară ei aşteptară pînă să moară bine, apoi neguţătorul băgă degetul în gura inelului, după cum îl învăţase Galbenu-de-Soare, şi zidul pieri ca şi cum n-ar mai fi fost, şi-i rămase inelul în deget c FĂT-FBUMOS CU CARÎTA DE STICLĂ ( ), p urm Atunci Făt-Frumos călare intră în palaturi şi se opri drept la scară Fata cum îl văzu, ieşi afară Vorbi cu Făt- Frumos d-a-n călarele şi se înţeleseră la cuvinte Fata, văzînd că are a face cu un viteaz, luă cu dînsa o grezie, o basma cu chenar pe margine şi o perie, ieşi repede din casă, se puse pe calul lui Fât-Frumos şi o luară la sănătoasa Cum păşiră pragul porţii, începură curţile şi palaturile a hăui, de să ferească Dumnezeu! Şi auzind zmeoaica de unde era dusă, într-o clipă se întoarse acasă Aici, dacă sosi şi văzu că fata este răpită, se luă după dînşii, şi goneşte-i, goneşte-i, pînă ce, cînd era să puie mina pe ei, fata aruncă peria înaintea zmeoaicei şi îndată, se făcu o pădure marc şi deasă, de nu putea pui de pasăre să răzbată printr-însa Zmeoaica făcu ce făcu, roase la copaci, căţărîndu-se din cracă în cracă şi strecurîndu-se prin desiş, pînă ce trecu dincolo, şi să te ţii după dînşii! Calul zbura ca vîntul: dară zmeoaica venea după dînşii ca gîndul Cînd să puie mina pe dînşii, fata aruncă în urma ei basmaua O dată se făcu o apă, mare, mare de abia i se vedea marginea şi de jur împrejur înconjurată de foc Zmeoaica se făcu luntre şi punte şi trecu Dete prin foc şi prin apă, şi după dînşii! tot după dînşii, şi din goană nu-i slăbea! N-apucase calul să se depărteze o bucată de loc mai de doamne-ajută şi iată că zmeoaica iară îi ajunse Atunci fata aruncă d-a-n fugă şi grezia O dată se făcu intre dînşii şi zmeoaică un munte numai şi numai de piatră Zmeoaica crăpă de necaz şi nu vedea înaintea ochilor de cătrănită ce era începu a se sui pe munte; dară aşi! unde era pomana aia, ca să se poată urca ? Muntele era drept şi piatra lustruită, mă rog, ca o grezie ce era N-avea unde pune piciorul ca să se sprijinească în cele din urmă făcu pe dracu în patru şi se urcă deasupra muntelui Făt- Frumos sta în poale cu arcul în mînă Zmeoaica, cum se văzu în vîrful muntelui, răsuflă o toană şi învîrtejindu-se la vale, se lăsă ca o furtună Făt-Frumos, cum văzu una

ca asta, înstrună iute arcul, puse săgeata şi o luă la cătare Cînd îi veni bine, dete drumul arcului şi o săgetă drept în ochi d Soma deva, op cit ( , - ) Atunci ea îi dădu un bulgăre de pămînt, apă, spini şi foc, precum şi cel mai bun cal al ei, spunîndu-i: ( ) "încalecă pe acest cal şi închinîndu-te înaintea templului, rosteşte iute invitaţia lui Dhumasikha pe care ţi-a spus-o tata ( ) După aceea, vino repede in goana calului; dar întoarce mereu capul şi priveşte înapoi ( ) Dacă-vei zări pe Dhumasikha venind în urma ta, să arunci înapoi în drum acest bulgăre ( ) Dacă şi după aceea Dhumasikha va veni după tine, să verşi în urma ta apă ( ) Dacă şi atunci te va mai urmări, să arunci la fel spinii Dacă totuşi se va repezi spre tine, aruncă la mijloc focul acesta ( ) De vei face aşa, te vei întoarce cu bine aici Nu sta la îndoială; pleacă; vei vedea azi puterea vrajei mele" ( ) Atunci ârngabhuja încălecă pe calul Rupasikhăi şi ţinînd bulgărele de pămînt şi celelalte, porni spre templul din pustietate ( ) Acolo, zărind la stînga pe soţul Gaurieia, iar la dreapta pe Ganesab, se închină înaintea lui Siva şi rosti iute cuvintele ce i le spusese Agnisikha, ( ) Şi prin care îl invita pe Dhumasikha Apoi fugi iute călare pe calul său ( ) Dar curînd, privind înapoi, îl văzu pe Dhumasikha venind după el ( ) Atunci aruncă repede îndărăt, în drum, bulgărele de pămînt; şi îndată se ridică un munte înalt ( ) Trecîndu- cu greu, zmeul fu zărit în urmă; atunci fiul de rege aruncă în spatele său apa ( ) îndată se ivi un rîu mare cu valuri Trecîndu- şi pe acesta cu chiu cu vai, zmeul se ivi din nou ( ) Atunci Srngabhuja împrăştie iute în urma sa spinii Din aceştia se făcu între el şi zmeu o pădure nepătrunsă şi spinoasă ( ) Cînd şi de acolo ieşi zmeul, fiul de rege aruncă în urma sa focul, care aprinse drumul ( ) Văzîndu- aprins şi greu de trecut, Dhumasikha se întoarse, abătut şi speriat, pe drumul pe care venise ( ) Zăpăcit prin vrăjitoria Rupasikhăi, zmeul plecă pe jos, uitînd că putea să meargă prin nori ( ) a Soţul Gauriei: zeul Siva b Ganesa: zeul înţelepciunii, care înlătură piedicile a FATA DE ÎMPĂRAT ŞI FIUL VĂDUVEI ( ), p Toate lucrurile in această casă erau cu şart Nimic nu lipsea Toate catrafusele îşi aveau vătaful lor şi nimic nu era nerostit Cînd voiai ceva, era destul numai să porunceşti, şi îndată se făcea Aici era în adevăr: pun-te masă, ridică-te masă a b BĂIATUL CEL BUBOS ŞI GHIGORŢUL ( ), pp , Dar aşa palat măiestru nici că s-a văzut, măre Toate lucruşoarele dintr-însul erau puse la rînduiala lor şi toate îmi vorbeau ca nişte năzdrăvane ( ) împăratul nici n-avea vreme să se minuneze de ceea ce văzu în acele palaturi N-apucă să privească cu băgare de seamă la lucrurile ce mergeau singure şi-şi făceau slujba şi sta să asculte la altele care vorbeau şi se îmbărbătau unul pe altul la lucru Masa se puse în linişte şi cu bună rînduială Toate îşi aveau vătaful lor: tacîmurile mesei, trăncăliile de la bucătărie, aşternuturile, măturile de casă şi de curte, grajdurile, curtea, toate erau cu rânduielile lor (p ) c Somadeva, op cit ( , - ) în cele din urmă ajunse la oraşul acela, situat în apropierea oceanului, cu turnuri asemenea unui pisc de munte, cu străzi late şi cu porţi, ( ) Strălucind cu palatele sale de aur asemenea (muntelui) Merub, şi de o întindere uriaşă, ca un al doilea glob pămîn- tesc ( ) Intrând în el pe drumul pieţii, el văzu că totul era din lemn şi că se mişca la fel ca şi cum ar fi avut viaţă ( ) Negustori, femei, orăşeni, care stîrneau uimirea şi pe care nu-i puteai cunoaşte că nu-s vii decît prin aceea că n-aveau glas ( ) * Cf GRIMMS MÂRCHEN : Tischchen deck dich * Meru: numele unui munte de aur din mitologia indiană Apoi Naravahanadatta, însoţit de Gomukha, dădu in preajma locuinţei regelui peste elefanţi, cai şi alte fiinţe, tot din lemn ( ) Plin de uimire, el intră, împreună cu

însoţitorul său, în palatul regelui, care înfrumuseţa culmea oraşului de aur ( ) Acolo el văzu un bărbat frumos, stînd pe un tron împodobit cu nestemate, înconjurat de făpturi mecanice, de slujitori şi de femei El era singura minte care le punea în mişcare, ca sufletul care conduce simţurile ( - ) a HOŢU ÎMPĂBAT ( ), p urm şi urm (Fiul de împărat) sculîndu-se de la masă, se duse, unde se duse el şi se întoarse numaidecît,peste aşteptarea tuturor, cu o slugă a lui credincioasă, aducînd nişte scînduri, stinghii, drugi, otgoane şi pînze Cu acestea se apucă, ajutat de sluga lui, de clădi un fel de foişor Gătindu-se foişorul, se urcă într-însul şi învîrtind nişte şuruburi şi nişte vîrtejuri la nişte meşteşuguri ce avea acest foişor, începu a pluti în vînt, şi pe cînd se tot urca, el îşi luă ziua bună de la toţi cei de faţă •T" ♦•••••••••••••••••••" El se întoarse cu mai mulţi oameni însăxănaţi cu bucăţelele foişorului său Şi acolo, de faţă cu toţi, aşeză fiecare lemnişor la îmbucătura lui şi clădi foişorul din nou Apoi, viind înaintea împăratului îi sărută mina şi ceru ca soţia lui, fata împăratului să se urce cu dînsul în foişor, ca de acolo să mărturisească cine este şi ce a făcut împăratul primi Cum se suiră în foişor, fiul împăratului prinse a întoarce vîrtejele; şi, pe cînd foişorul începu a se sui în slavă şi a pluti în aer, el zise cu grai lămurit: "Să ştiţi că eu sînt fiu de împărat, că mi-a fost dat să-mi fur nevasta, ceea ce şi făcui, şi că acum mă duc la împărăţia tatălui meu Astfel vorbind, foişorul se urca mereu, pînă cînd se pierdu din ochii tuturor b Somadeva, op cit ( , urm ) Este un oraş Kănci, plin de mari frumuseţi, o adevărată podoabă a pămîntului ( ) Acolo domneşte vestitul rege Băhubala, in a cărui vistierie se află averea ce a dobîndit-o prin vitejia sa ( ) în regatul său locuiau doi fraţi, meşteri pricepuţi în construirea de maşini magice a, din lemn sau din alt material, meserie pe care ne-a învăţat-o Mayab ( ) Cel mai în vîrstă, Prănadhara, ruinat din pricina patimei sale pentru femei, iar cel mai tînăr eu, Răjyadhara, devotat lui ( ) Acela, după ce a cheltuit toată averea moştenită de la tatăl său, a cheltuit-o şi pe aceea dobîndită de mine, pe care i-o dăruisem din dragoste pentru el ( ) Fiind din cale-afară de pătimaş şi dorind să pună mina pe avere ca s-o dea la ibovnice, a făcut din lemn o pereche de lebede, puse în mişcare prin sfori ( ) Pe acestea le introducea noaptea în tezaurul regelui Băhubala ( ) Prin deschizătura unei ferestre Acolo scotea cu ciocul lebedelor nişte juvaiere dintr-o lădiţă şi după aceea pleca cu ele acasă ( ) După ce le vindea, cheltuia banii căpătaţi împreună cu o femeie In felul acesta a prădat mereu vistieria regelui ( ) Deşi oprit de mine, fratele meu nu s-a lăsat de apucăturile sale rele Care om orbit de patimă se mai uită dacă purtarea sa e bună sau rea? ( ) în felul acesta tezaurul regelui a fost prădat în cîteva nopţi fără să fi fost mişcat vreun zăvor sau să se fi ivit măcar un şoarece ( ) Vistiernicul, care observase aceasta zi cu zi dar tăcea, în cele din urmă, foarte neliniştit, se duse la rege şi-i destăinui cele ce se petrec ( ) Atunci regele îl trimise noaptea, împreună cu alţi păzitori, în camera în care se afla tezaurul, spre a vedea ce se întîm- plă ( ) a Magice: automate Maya: demon artist şi vrăjitor Păzitorii văzură cum sînt introduse noaptea, prin deschizătura ferestrei, cele două lebede ale fratelui meu şi cum sînt puse in mişcare prin sfori ( ) In timp ce ele mergeau aşa şi apucau juvaiere cu ciocul, paznicii tăiară sforile şi luară lebedele ca să le arate regelui în zorii zilei ( ) Atunci fratele meu mai mare îmi zise speriat: "Cele două lebede ale mele au fost luate de păzitorii tezaurului ( ) Căci funia a slăbit iar cuiele de lemn au căzut De aceea, trebuie să plecăm amîndoi de aici ( ) Altfel

mîine, cînd va afla regele, el ne va pedepsi ca pe nişte hoţi; căci noi avem reputaţia că cunoaştem magia ( ) Am aici un car ce merge singur, fiind pus în mişcare cu vînt: printr-o singură apăsare asupra pîrghiilor sale de lemn, el străbate dintr-o dată opt sute de poşte ( ) Cu el să plecăm acum departe, în ţară străină, chiar dacă lucrul acesta ne pricinuieşte întristare Cum se poate ivi fericirea dintr-o faptă rea, cînd se nesocoteşte sfatul binevoitor? ( ) Fiindcă nechibzuitul de mine n-am ţinut seama de vorbele tale, iată urmările care se revarsă şi asupra ta, deşi n-ai nici o vină" ( ) Zicînd acestea, fratele meu Prănadhara se sui, împreună cu ai săi, în carul care merge prin văzduh ( ) Eu însă, deşi îndemnat de el, n-am vrut să mă urc în car, pentru că era plin Pe urmă înălţîndu-se în văzduh, plecă undeva departe ( ) După plecarea lui Prănadhara, înţelegînd că mă ameninţă o primejdie din partea regelui, cînd se lumină de ziuă ( ) Mă şuii în alt car zburător, făcut de mine, şi iute mă îndepărtai cale de două sute de poşte ( ) Împingînd din nou carul zburător, plecai şi de acolo, cale de două sute de poşte ( ) Apoi, socotind că sînt în preajma oceanului, am părăsit carul zburător şi mergînd pe jos am ajuns în cele din urmă în oraşul acesta pustiu ( ) a Aici: ştiinţă magică, supranaturală Auzind acestea, meşterul ii oferi lui Naravahanadatta carul purtat de vînt, pregătit de mai înainte ( ) Meşterul, însoţit de slujitori, sosi şi-l înştiinţă pe rege că a construit un car zburător uriaş, care poartă cu cea mai mare uşurinţă mii de oameni ( - ) Atunci Naravahanadatta îl întrebă cu admiraţie pe meşter, după ce- lăudase şi cinstise: ( ) "Nu cumva eşti Prănadhara, fratele mai mare al lui Râjyadhara, care ştii să născoceşti tot felul de maşini, oricît de mari?" ( ) a GEORGE CEL VITEAZ ( ), pp - Dacă colindă o mare parte din oraş, ajunse la o fierărie şi acolo, văzînd şi buzdugane, intră şi ceru să i se dea şi lui o sabie şi un buzdugan Dacă văzu că n-are încotro, ceru să slujească fierarului pentru sabie şi buzdugan Se învoiră, deci, ca pentru aceste lucruri să slujească un an, şi aşa se băgă ucenic Iscusinţa lui George ajunse de poveste: unde alţii nu puteau face unele lucruri de fierărie nici în trei ani, el într-o jumătate de an lucra ca o calfă veche Dacă îşi împlini anul, se mai băgă pe un an, ca să-i dea fier şi cărbuni să-şi făurezе el o sabie şi un buzdugan, după pofta inimii sale Implinindu-se şi acest an, stăpînul porunci să-i dea fier şi cărbuni Calfa cea mare, temîndu-se să nu-i ia locul, îi puse gînd rău şi căuta cum să facă să-l prăpădească îi spuse, deci, că fier este destul, dar că nu sînt cărbuni de ajuns, ci să se ducă la pădurea neagră să-şi facă, căci de acolo aduc şi ei Aceasta nu era adevărat Acolo la pădurea neagră se iscodise o scorpie, care omora pe oricine mergea în acea pădure şi de aceea îl trimitea pe dînsul acolo ca să se prăpădească Ajungînd la pădure, (George) tăiă cu sabia o mare mulţime de copaci, din care făcu o grămadă, de nu-i putea da nimeni de seamă şi-i puse foc Stînd pe lingă foc, simţi că un oarecare lucru, un fel de sorbitură îl trăgea şi îl tot mişca din loc; se întoarse; cînd, ce să vezi? unde venea, măre vericule, asupra lui năbădăioasa de scorpie Voinicuţul de George, unde zmuci o dată sabia din pămînt şi mai iute decît ai gîndi o aduse şi tăie în două scorpia Apoi se luă după dînsa care fugea către scorbura unde vieţuia şi ajungînd-o îi tăie capul Atîta sînge mohorît curse din spurcăciunea de scorpie încît se alcătui o baltă Cînd era să se întoarcă într-ale sale, deodată auzi un grai dulce, care îi vorbi şi-i zicea pe nume Cînd se uită, ce să vază? O păsărică drăgulică şi frumuşică sta pe o ramură şi-i zicea: "Gheorghiţă cel viteaz, spre mulţumire că mi-ai scăpat pe ai mei de la pieirea acestei scorpii necurate, care în toţi anii îmi sorbea puii, te sfătuiesc să te scalzi

în sîngele acestei fiare blestemate, şi nici un rău nu se va mai atinge de tine în toată viaţa ta, şi să nu mai ai frică de nimeni, afară de Dumnezeu Voinicul de George făcu precum îl învăţă păsărică; cînd ieşi din scăldătoare, păsărică văzu pe spinarea lui George lipită o frunză de copaciu şi-i zise: "George, ţi-a rămas un locşor pe trupul tău supus la metehne; dară de te vei păzi bine, habar să n-aibi " Apoi voinicul, punînd capul scorpiei într-un burduf şi-n celălalt cărbunii ce făcuse, se întoarse la prăvălia stăpînului său, îşi luă fierul pentru care muncise un an şi se puse a-şi făuri o sabie şi un buzdugan După ce le isprăvi, îşi încercă sabia dînd cu dînsa într-un drug de fier şi se rupse în două; o lepădă şi luînd buzduganul îl aruncă în slava cerului, şi cînd căzu jos se turti; îl lepădă şi pe acesta Cînd se întoarse la prăvălie, găsi pe toţi morţi buşteni Pasă-mi-te ei în lipsa lui căutară în burduful său şi dete peste capul scorpiei Cîţi o văzură, toţi muriră a b SIGFBLD CEL DE CORN" ( - ) Şedea odată în Ţara de Jos un rege vestit şi foarte puternic, care se numea Sigmund Acesta avea cu soţia lui un fiu pe care- chema Sigfrid Despre felul lui de a fi veţi auzi în acest cînt ( ) * Cf capul Meduzei în mitologia greacă b Cf \V GOLTHER, Der Nibelunge Not, Sammlung Goschen, Leipzig, , p urm , Der hiirnen Seyfrid ( ) Băiatul era tare neastimpărat şi pe lingă aceasta puternic şi mare, astfel incit treaba aceasta necăjea din cale-afară pe tatăl şi pe mama sa El nu voia să se supună în ruptul capului nici unui om şi gîndul şi dorinţa lui erau numai să plece de la ei ( ) Atunci sfetnicii regelui îi spuseră: "De vreme ce nu vrea să rămînă, lăsaţi- să plece; aceasta-i hotărîrea cea mai bună, şi lăsaţi- să se ostenească cu ceva, căci atunci se va domoli intr-adevăr Peste ciţiva ani el va deveni un erou foarte viteaz" ( ) Astfel tînărul plecă de acasă în drumul său, văzînd un sat înaintea unei păduri, se îndreptă grăbit întracolo şi sosi la un fierar, căruia dori să-i slujească cum trebuie şi să bată fierul ca orice ucenic ( ) Dar fierul îl frînse în două şi nicovala o izbi de pămînt Fiind dojenit pentru aceasta, el nu voi să primească lecţia Bătu şi pe ucenic şi pe meşter şi-i puse pe fugă Atunci acesta se gîndi cum să scape de el ( ) Lîngă un tei stătea culcat toată ziua un balaur uriaş, întracolo îl trimise meşterul să-i aducă ştiri în pădure stătea un cărbunar; pe acesta trebuia să-l aştepte (Sigfrid) în dosul teiului că avea să-i dea cărbuni ( ) Fierarul credea că balaurul îl va scăpa de ucenic Dar cînd acesta sosi la tei, el ţinu piept balaurului! Tînărul cel viteaz îl ucise iute Apoi, aducîndu-şi aminte de cărbunar, se duse spre el ( ) Ajunse într-o pustietate, unde se aflau o mulţime de balauri, de broaşte şi de năpîrci, cum nu mai văzuse de cînd era el, într-o vale dintre munţi Atunci se apucă să zmulgă copaci şi-i adună la un loc ( ) Apoi îi aruncă peste jivine, ca să nu se poată ridica nici una, ci să rămînă pe loc toate cîte erau acolo După aceea alergă la cărbunar, la care găsi foc, şi aprinse lemnele, aşa că arseră toate jivinele ( ) Cornul acestora începu a se muia şi se formă un pîrîiaş Sigfrid se miră foarte de aceasta şi vîrî în el un deget Cînd acesta se răci, se făcu de corn Atunci Sigfrid îşi unse trupul în acel pîrîiaş ( ) Aşa că deveni în întregime tare ca cornul, afară de partea dintre umeri Dar tocmai aici avea să sufere moartea, după cum veţi afla în altă poeziea ( ) B în altă poezie: cf W GOLTHER, op cit , c XV-XVI Un element folcloristic străvechi la Caragiale Povestea hoţului prins în capcană, pe care o găsim la Ispirescu (Hoţu împărat)' *, a fost studiată de mulţi folclorişti, printre care şi Gaston Paris a Ea se găseşte şi la Herodot, în cartea all-a, unde vorbeşte despre Egipt, şi, ceea ce ne interesează cu deosebire aici, la Caragiale, în nuvela sa O făclie de Paşti în această nuvelă hoţul îşi

trece mîna prin gaura făcută de el în uşă şi-n timp ce vrea s-o deschidă, mîna îi este legată şi arsă Cu neînsemnate variante, motivul acesta apare într-o poveste budistă din secolul al II-lea e n şi în Metamorfozele lui Apuleius, din aceeaşi epocă Dăm mai jos cele două povestiri POVESTE BUDISTĂ A fost odată un călugăr cerşetor, care mereu era călcat de hoţi într-o zi după ce închisese bine uşa, veni din nou un hoţ, bătu în ea şi strigă Călugărul răspunse: "Dacă te-aş vedea, m-aş speria foarte tare Treci însă mîna ta prin această deschizătură şi am să-ţi dau ceva" Atunci hoţul îşi trecu mîna prin gaură Călugărul i-o legă cu o funie de-un stîlp; apoi, luînd un ciomag, deschise uşa şi începu să-l lovească Dîndu-i prima lovitură, zise: "Refugiu în Buddha!" Cuprins de groază, hoţul repetă şi el: "Refugiu în Buddha!" După aceea, călugărul îi dădu şi a doua lovitură, spunînd: "Refugiu în Lege!" Hoţul, căruia îi era frică să nu moară, repetă: B Le conte du tresor du roi Rhampsinite "Refugiu in Lege!:' La a treia lovitură călugărul ii mai spuse: "Refugiu în Comunitate!" Spăimîntat, hoţul repetă: "Refugiu în Comunitate!" Apoi se gîndi: "Oare cîte formule de refugiu are sfîntul acesta? Dacă mai sînt multe, n-am să mai văd niciodată Jambudvipaa; hotărît, acesta îmi va fi sfîrşitul" In clipa aceea călugărul ii dădu drumul şi-l lăsă să plece Hoţul avea trupul stîlcit din pricina loviturilor primite şi rămase mult timp, pînă fu în stare să se ridice Atunci îl cuprinse dorinţa de-a intra în viaţa religioasă Cineva îl întrebă: "Mai înainte tu erai un tîlhar şi făceai tot felul de blestemăţii Atunci de ce vrei să renunţi la lume şi să urmezi Calea?" Hoţul răspunse: "Vreau să părăsesc lumea, fiindcă am băgat bine de seamă care sînt avantagiile Legii lui Buddha Am întîlnit azi pe un om înţelept şi deştept, care mi-a dat trei lovituri de ciomag Puţin a lipsit ca să nu-mi pierd viaţa Cel Desăvîrşit, Sublimul , este într-ade- văr atotştiutor Dacă i-ar fi învăţat pe discipolii săi patru formule de refugiu, s-ar fi isprăvit cu mine Insă probabil că Buddha a prevăzut de departe cazul în care unul din discipolii săi ar da unui hoţ trei lovituri şi pentru a împiedica moartea mea, el a propovăduit un refugiu întreit şi nu unul împătrit Fiindcă lui Buddha i-a fost milă de mine, el a prescris un refugiu întreit şi nu un refugiu împătrit" (Su- trălarnkâra, nr )b DIN METAMORFOZELE LUI APULEIUS "Abia ajunserăm în Theba, cetatea cu şapte porţi, şi îndată ne şi apucarăm să iscodim cu grijă ce bogătaşi sînt pe acolo, - o preocupare de frunte a meseriei noastre Pînă în cele din urmă am aflat de un oarecare Chryseros, un zaraf foarte bogat, care-şi ascundea cu multă iscusinţă averea de frica sarcinilor şi a îndatoririlor obşteşti Trăia singur cuc, într-o casă mizerabilă dar bine întărită, îmbrăcat în zdrenţe După cosmologia budistă, Jambudvipa este cel mai sudic dintre cele patru continente care alcătuiesc pămîntul în acest continent se află India şi ţările învecinate b Rene Guyon, Anthologie Bouddhique, Paris, , p ss - Sutrâlamkăra este o colecţie de legende, în proză şi în versuri, alcătuite de Asvaghoşa (pe la e n ), unul din cei mai mari poeţi ai literaturii sanscrite şi murdar, culcat pe pungi pline cu aur Deci, hotărîrăm să dăm prima lovitură la el, pentru ca, fără luptă şi fără bătaie de cap, să punem mîna uşor pe tot avutul lui Fără zăbavă, la ivirea nopţii, ne puserăm la pîndă la uşa lui, pe care nu voiam s-o scoatem, nici s-o desfacem sau s-o spargem, ca nu cumva zgomotul să trezească din somn pe vecini, spre pierzarea noastră Atunci Lamachus, marele nostru căpitan, încrezător în puterea sa, trecu mîna binişor prin gaura uşii şi voi să zmulgă drugul care o închidea Dar Chryseros, cel mai păcătos dintre toţi bipezii, de mult stătea de veghe şi simţise totul; se apropie tiptil, în tăcere adîncă, şi deodată, cu o lovitură

foarte puternică, pironi cu un cui mare mîna căpitanului nostru de scîndura uşii Apoi, lăsîndu- aşa atîrnat, se sui pe acoperişul tavernei sale, de unde începu să zbiere din răsputeri, chemînd în ajutor pe vecini şi spu- nîndcă-i arde casa Atunci toţi vecinii, spăimîntaţi de primejdia care-i ameninţa şi pe ei, alergară într-acolo Trebuia sau să ne lăsăm să fim prinşi, sau să ne părăsim tovarăşul; de aceea, cu învoirea lui, luarăm o hotărîre potrivită cu împrejurarea Dintr-o lovitură tăiarăm de la umăr mina căpitanului nostru şi, lăsînd braţul acolo, oblojirăm rana cu multe cîrpe, ca nu cumva să ne trădeze picăturile de sînge şi luarăm în grabă cu noi pe Lamachus însă, în timp ce tumultul mulţimii care ne urmărea şi teama de primejdia apropiată ne zorea la fugă, el nu putea nici să ne urmeze, nici să rămînă în siguranţă pe loc Atunci bărbatul acela cu suflet mare şi eroic ne rugă şi ne conjură pe Marte şi pe credinţa jură- mîntului nostru faţă de el, să-l scăpăm de chinuri şi de captivitate De ce să supravieţuiască un tîlhar curajos ca dînsul mîinii care era deprinsă numai să prade şi să gîtuie? Fiindcă nimeni dintre noi nu se lăsa înduplecat să-l ucidă, el apucă cu mîna rămasă paloşul, îl sărută şi dintr-o lovitură vitejească îşi străpunse pieptul Atunci noi, plini de admiraţie pentru eroismul marelui nostru căpitan, îi înfăşurarăm iute trupul într-un giulgiu şi-l aruncarăm în mare Şi acum Lamachus al nostru zace înmormîntat în fundul ei" (Apulei Metamorphoseon, IV, - ) * Din povestirile de mai sus se poate vedea asemănarea cu nuvela lui Caragiale, care trebuie să fi cunoscut din vreun izvor oarecare povestea hoţului cu mîna prinsă în uşă Astfel de povestiri, adesea de origine foarte veche, se găsesc de pildă şi la Boccaccio (în Decamerone] şi printre fabulele lui La Fontaine La aceştia se văd clar împrumuturile făcute din celebra carte de poveşti hinduse Pancatantra Influenţa literaturii şi a gîndirii hinduse asupra scriitorilor şi gînditorilor europeni din antichitate a pînă în zilele noastre este foarte însemnată şi n-a fost studiată decît prea puţin La noi s-ar putea face în privinţa aceasta un studiu interesant asupra lui Eminescu b a Cf de pildă, Fiinţa supremă în mistica hindusă, "Ethos", I, , pp - b Cf Originea universului în concepţia indienilor şi a grecilor, în "Revista fundaţiilor", , nr Drama Sakuntala a lui Kalidasa în traducerea lui Coşbuc Drama Sakuntală a lui Kălidăsa ni s-a transmis în două variante principale: textul devanăgarî, editat, între alţii, de O Bohtlingk ( ) şi de Cari Cappeller a, şi textul bengalez Ea a fost tradusă de repetate ori în multe limbi europene, mai ales în engleză, franceză şi germană; iar la noi a fost prelucrată liber, cu deosebită măiestrie, de Coşbuc b O traducere literală a textului sanscrit devanăgarî este aceea a lui Eugen Papiniu, care a fost refăcută de Eusebiu Camilar Titlul dramei Sacontala de Coşbuc poartă indicaţia: "Traducere liberă după Calidasa" în realitate ea îi aparţine în cea mai mare parte, căci nu e o traducere propriu-zisă, ci o prelucrare totală, cu suprimări, adăugiri, prescurtări, amplificări şi schimbări în fiecare scenă din cele şapte acte Pe lîngă aceasta, Sacontala lui Coşbuc mai prezintă două deosebiri esenţiale faţă de opera lui Kălidăsa: prima deosebire, care se vede imediat, este faptul că, de la început pînă la sfîrşit, întreaga dramă a lui Coşbuc este în versuri, pe cînd în drama lui Kălidăsa, ca şi în celelalte drame sanscrite, textul este alcătuit din proză care alternează cu strofe A doua deosebire, inevitabilă nu numai pentru Coşbuc, dar pentru toţi traducătorii, se datoreşte faptului că în drama sanscrită persoanele din castele superioare (brahmanii şi războinicii), vorbesc în sanscrită, pe cînd cele din castele inferioare, ca, de pildă, pescarul (v Prologul actului al Vl-lea), precum şi femeile, de

pildă Sakuntală, a KĂLIDĂSA's Sakuntală, H Haessel Verlag, Leipzig, b Sacontala Traducere liberă după Calidasa Bucureşti, Editura librăriei C Sfetea, c KĂLIDĂSA, Sakuntala, dramă sanscrită, în româneşte de Eusebiu Camilar Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti, vorbesc în diferite pracrite (limbi populare), ca măhăraşfrî, mâgadhl ş a , care diferă mult, din punct de vedere fonetic şi morfologic, de limba sanscrită clasică La Coşbuc toate persoanele vorbesc aceeaşi limbă Deosebirea constă numai în vocabular, care variază, în mod firesc, după rangul şi ocupaţia fiecăruia, adică după rolul pe care- joacă în piesă Unele nume de persoane apar schimbate la Coşbuc, astfel: Anu- suia (ser Anasuyâ) ; Bradasena (ser Bhadrasena) ° Ca şi în Pancatantra, unele nume proprii caracterizează pe cei care le poartă, după anumite însuşiri ale lor Astfel: Priamvada (ser Priyamvadâ), "care vorbeşte prietenos ; Anusuia (ser Anasuyâ), "nedefăimătoare, bună" Ambele sînt prietene ale ăakuntalei De asemenea: Bradasena (ser Bhadrasena), "care are o armată bună, norocoasă Cuvîntul acesta lipseşte în textul sanscrit al lui Cappeller; în locul lui stă senâpati, "general (cf Cappeller, op cit , p , r -p , r ) Viduşaca (ser viduţaka) nu e nume propriu, ci înseamnă "bufon ; v p Numele lui este Mâthavya (v Cappeller, op cit , p , r ) La Coşbuc numele propriu Duşanta alternează cu Begele, uneori chiar pe aceeaşi pagină; astfel: Duşanta, pp , - , , , VI - , , , - Begele: pp - , - , - , , , - , , - Faptul acesta poate produce nedumerire în mintea cititorului neatent, care ar putea crede că e vorba de două persoane diferite Textul sanscrit al lui Cappeller are peste tot Begele (ser râjă) în lista persoanelor lipsesc: Caturica (ser Caturikă "iscusita ), p ; Navaitaca, pp , ; Pingalica (ser Pihgalika}, p Pe cînd drama sanscrită conţine numai strofe, care alternează cu proza, Sacontala lui Coşbuc este, în întregime, în versuri rimate, terminate alternativ cîte două într-o silabă accentuată, apoi cîte două într-o silabă neaccentuată De ex : "Şi-n fiecare clipă, la orice pas al meu, La rugă, ori la jertfă, te voi vedea mereu, Cum te jucai tu mică, pe-un ţermure de vale, Cum îmi săreai pe umeri, cum îmi ieşeai în cale" (p iot) Strofele sînt rare de tot la Coşbuc (v pp , şi ) Ele exprimă un sentiment profund, de mînie, de întristare sau de iubire; cf p Vocabularul este neaoş românesc; dăm numai cîteva exemple: biserici (= temple), p ; căprioară, (= antilopă), p ; fata de suflet (= fiica adoptivă), p ; popi (p ), alături de preot şi de bramin (= brahman), p ; sihastru (= pustnic), p , r ; sihastră (= pustnică), p ; etc Cf şi schimbarea numelor proprii (p ) Excepţiile sînt extrem de rare; de pildă: resignat (p , r ) Coşbuc s-a folosit de o traducere făcută după textul bengalez al Sacontalei, după cum ne arată următoarele nume de persoane: Textul bengalez Coşbuc Bhadrasena Bradasena Kanva Camva Kasyapa Kasyapa Textul devanăgarl senăpati "generalul" (act II, p ) Kasyapa (act IV, p ss) Mărlca (act V, p ss) Varianta bengaleză a fost tradusă în limba germană, între alţii, de Forster ( ), Hirzel ( ) şi Fritze ( ) De traducerea acestuia din urmă trebuie să se fi folosit Coşbuc, aşa cum s-a folosit de ea şi cînd a alcătuit Antologia sanscrită* Dacă comparăm traducerea lui Coşbuc cu textul sanscrit al lui Cappeller (v p ), vedem că ea diferă foarte mult prin numeroasele ei suprimări şi schimbări şi mai ales amplificări şi adăugiri în cele ce urmează dăm numai unele exemple pentru fiecare categorie de deosebiri între textul sanscrit devanăgarî editat de Cappeller şi cel românesc al lui Coşbuc Aceste deosebiri apar mai ales în pasajele pe care le cităm la pp - , precum şi în întreg actul al cincilea al dramei Amplific&ri Coşbuc Act II, p s ( versuri) Act III (fine): p ss (Duşanta) ( versuri) Prescurtări Sakuntalăl na eso dhiţţho

viramadi/annado gamissam/ padăntare sthitvă sadrşţikşepam/kadham / ido vi âacchadi / a Cf Antologia sanscrită a lui Coşbuc, In "Analele ştiinţifice ale Universităţii Al I Cuza din Iaşi" (serie nouă), secţiunea III (ştiinţe sociale) Tomul II, anul , fasc - , p hală parittăadha parittăadha mam imină duvvinîdena duţţha- mahuarena ahibhuamănam (p , r - ) Sakuntală Această (albină) îndrăzneaţă nu încetează! Am să mă duc în altă parte (După un pas, privind împrejur): Cum, vine şi aici? Dragele mele (prietene) apăraţi-mă, apăraţi-mă, că mă atacă această albină obraznică şi rea Sacontala: Mă tem de ea (sc de albină) (Coşbuc, Sacontala, p ) Adăugiri Pag Persoanele - (Act I) Cînd - Sărmanele (Act I) Priamvada: Principesă (Act I) Sacontala - Sînt (Act I) Acum - Nu-i (Act I) Duşanta: Nu - Priamvada: Dar - (Actul IV) Priamvada ( versuri) - (Actul V) Camerierul - Paznicul - (Actul VI) Vataiana: Să - Regele: Eu singur Schimbări de persoane în loc de Anasuyă (Kălidăsa, act I, p , r şi p , r ) stă la Coşbuc Priamvada (I, p sus şi p : Ştii etc ) Schimbări de loc Blestemul lui Durvăsas (la Kălidăsa, act IV, la început, ca Prolog) stă la Coşbuc la finele actului II ţp ) Cu desăvîrşire schimbat e actul al V-lea din Sacontala lui Coşbuc Aici, spre deosebire de textul sanscrit, regele îşi aminteşte de Sacontala şi o recunoaşte, dar şovăie s-o primească şi s-o accepte ca soţie, determinat mai ales de îndemnurile şi insinuările ministrului Vataiana şi ale generalului Bradasena, două personaje care lipsesc la Kălidăsa, precum şi ale lui Viduşaca Aceştia îl sfătuiesc să n-o primească pe Sacontala, ci s-o uite şi să se întoarcă la soţia sa, Vasumati, pe care o ocroteşte mama regelui (p ) Tot astfel lipseşte la Kălidăsa scena dintre Gautamî şi rege, din acelaşi act în sfîrşit, lipsesc la poetul indian scenele violente, ca aceea de mai sus, dintre Gautamî şi rege De aceea se poate afirma că actul al V-lea din Sacontala este aproape în întregime diferit de textul devanăgari editat de Cappeller Suprimări La Coşbuc lipseşte atît Invocaţia, cît şi Prologul care precedă "ului I Comentar Traducerea lui Coşbuc nu are comentar Ea este atît de accesibilă cititorului, atît de clară, încît comentarul ar fi de prisos Deosebirea dintre drama lui Kâlidăsa şi Sacontala lui Coşbuc apare in modul cel mai evident în pasajele pe care le cităm mai jos, în original, în traducerea noastră literală şi în prelucrarea poetului român samprati hi subhagasalilâvagăhăh păţalasamsargasurabhivanavâtâh/ pracchâyasulabhanidrăh divasăh parinămaramanivăh // // isicumbiâim bhamarehim suumărakesarasihăim / avaamsaanti daamână pamadă sirîsakusumâim // // (Pra tâvanâ) Prolog Au sosit zilele cu băi în lacuri frumoase, cu adieri parfumate dinspre pădurea de păţala, cu somn plăcut la umbră, cu seri pline de farmec ( ) Frumoasele îndrăgostite fac ghirlande de flori de sirîşa şi buchete gingaşe de kesara, sărutate uşor de albine ( ) (Pasajul lipseşte la Coşbuc) Actul II răjă I bhadra senâpate / âsramasamnikrşţe sthitâh smah / ■ataş te vaco nă 'bhinandămi / adya tăvat găhantâm mahişă nipănasalilam ârngâir muhus tăditam chăyăbaddhakadambakam mrgakulam romantham abhya- syatu/ visrabdham kriyatăm varâhatatibhir mustăkşatih palvale visrămam labhatăm idam ca sithilajyâbaddham asmad dhanuh // // Regele Scumpul meu general, noi ne aflăm în preajma unei sihăstrii De aceea nu aprob spusele tale, ci azi: Să se cufunde bivolii în apa bălţilor străpunse necontenit de coarnele lor; antilopele să rumege în grupe la umbră Turmele de mistreţi să distrugă neturburate iarba mirositoare a lacului; iar arcul acesta al meu să stea cu coarda desfăcută Regele (către Bradasena) Mergi curînd La tabără şi spune oştenilor să iasă Din codru Dă răpaos vitejilor şi lasă Deacum în pace cerbii şi fiarele Deacum S-alerge căprioara pe vecinicul ei drum; Nici

arcul să n-o simtă, nici spaimă să nu-şi facă! Iar bivolii sălbatici cu zile-ntregi să zacă Prin largile mocirle, şi cerbul săltător Să rumege stînd pacinic în umbră la izvor Şi nimeni să nu facă sihaştrilor vreo silă - De oameni, se cuvine, să aibă omul milă Să pleci acum, de grabă (p S) Actul IV vişkambhakah nepathye / ă antithiparibhâvini / vicintayanti yam ananyamănasă tapodhanam na vetsi măm upasthitam / smarişyati tvăm na sa bodhito 'pi sa- nkathăm pramattah prathamam krtăm // // priyamvadă / / / / / eso duvvăsă sulahakovo mahesî (p , - , ) Prolog (în dosul scenei): Ah, tu, care dispreţuieşti oaspeţii, Acela, la care gîndindu-te mereu nu ştii că am venit, nu-şi va aminti de tine, chiar cînd i se va atrage atenţia, cum uită cel neatent o poveste care tocmai i-a fost spusă ( ) Priyamvadâ Acesta-i mîniosul Durvăsas, marele sfînt Actul ni (Se iveşte un sihastru bătrln) Durvasas O, cît de rău va fi Sacontala, de tine! Acum, de-atîta vreme Degeaba vin sihastri, la jertfe să te cheme! Uitat-ai tot, şi-altare, şi rugi, şi sfintul post - Aşa-mi eşti preoteasa lui Brama? Cît ai fost De bună mai'nainte, cît timp sărmanul tată Era pe lingă tine! Şi cît eşti de schimbată De cînd e dus Sacontala Mă judeci - Durvasas (furios, arătînd spre rege): O, taci, că mi-e ruşine De cite văd Tu-n codru, şi-acesta lingă tine! E crimă! Dar ascultă, şi-asculte-mi Dumnezeu Cuvîntul! Să se lege acest blestem al meu: Iubitul tău pe care- crezi Menit de soarte, Să-l ai amic pînă la moarte, în braţul altora să-l vezi! (p ) * Floarea literaturii, spun învăţaţii indieni, este arta dramatică; Intre drame cea mai frumoasă este Sakuntală-, în aceasta, actul al IV-lea; iar aici versurile în care Kanva îşi ia rămas bun de la fiica sa adoptivă Actul IV Kanvaa îşi arată în cuvinte mişcătoare durerea despărţirii de Sakuntală: Kăsyapah yăsyati adya sakuntale 'ti hrdayam samsprşţam utkanţ- hayă kanţhah stambhitabăşpavrttikaluşas cintâjadam dar- sanam / văiklavyam mama tâvad idrsam api snehâd aranyău- kasah pidyante grhinah katham nu tanavăvislesaduhkhăir na- văih / / Kanva Inima mi-e îndurerată la gîndul că acum va pleca âakun- tală; nu-mi pot reţine lacrimile care-mi curg şiroaie; privirea mi-i turburată de nelinişte Dacă atît de mare-i slăbiciunea mea, a unui pustnic, ce durere negrăită trebuie să aibă părinţii, cînd se despart de fiicele lor! ( ) (Lipseşte la Coşbuc) Profund mişcătoare sînt şi versurile în care Kanva o binecuvîntează pe Sakuntală, dîndu-i ultimele poveţe, şi în care Sakuntală îşi ia rămas bun de la prietenele ei şi de la bătrînul pustnic: kăsyapah / să tvam itah patikulam prăpya susruşasva gurun kuru priyasakhivrttim sapatnîjane bhartur viprakrtă 'pi roşanatayă mă sma pratîpam gamah / bhuyiştham bhava dakşină parijane bhăgyesv anutsekinî vânty evam grhinîpadam vuvatayo vămăh kulasyă 'dhavah / / Kanva (către Sakuntală): Ajunsă în casa soţului tău să asculţi de bătrîni, să te porţi ca o prietenă plină de iubire cu celelalte soţii, să nu te răzvrăteşti cu mînie împotriva soţului tău, chiar cînd Le va jigni, să fii bună cu servitorii, să fii modestă în fericire a în cele ce urmează am scris Kanva în loc de Kasyapa Aceasta-i condiţia de soţie în care intră tinerele fete menite a fi chezăşia familiei ( ) /La Coşbuc:/ ('ani va Ajungind La curte, vei fi pusă în rînd cu celelalte Femei; şi poate sta-vor pe trepte mai înalte Vreunele, ori poate tu-n frunte le vei sta - Noi nu ştim! Dar la urmă oricum s-ar întîmpla, Eşti blinda azi şi blîndă rămîi viaţa toată Tu l'ă ca celelalte femei să te socoată O soră, ba chiar sclavă, dar nu rivala lor! I'e rege tu- iubeşte, dă cinste tuturor Celor iubiţi de dînsul şi-atunci vei fi cinstită De vei simţi cu timpul că nu-i mai eşti iubită, Nu-i face-mpotrivire şi nu te supăra Pe el, ca să nu superi pe cei din preajma ta Cu cei mai mici din casă fii bună, însă dreaptă, Şi judecă-ţi tot pasul şi nu grăbi la

faptă, Nicicînd nu fi pripită cu dorul care- ai, Şi nu uita cu cine şi pentru cine stai Jn casă! Iar în prieteni prea mult tu nu te-ncrede! De nu te vede nimeni, din ceruri Brama vede Să n-o uiţi asta! Singur ţi-ajunge Dumnezeu: Te mingîie la bine, te-ameninţă la rău Femeile modeste sînt cuib de fericire, Iar cele-ntr-o ureche sînt ciumă şi perire (p ) * Sakuntală / pitaram ăslişva / kadham dănim tădassa ah- kâdo paribbhatţhâ malaâtad ummulidă candanaladă via desantare jîvidam dhăraissam / kăsyapah / vatse / kim evam kâtara 'si / abhijanavato bhartuh slăghye sthită grhinîpade vibhavagurubhih krtăvir asya pratikşanam ăkulâ / tanayam acirăt prâci 'vâ 'rkam prasuya ca păvanam mama virahajâm na tvam vatse sucam ganavisyasi ' // // Sakuntalâ (îmbrăţişindu-şi tatăl adoptiv): Cum voi trăi de-acum înainte în altă parte, despărţită de părintele meu, ca un vlăstar de santal dezrădăcinat de muntele Malaya? Kanva: De ce te temi, copila mea? Trăind în lăudabila condiţie de soţie a unui bărbat nobil, ocupată necontenit cu treburile sale pline de însemnătate, avînd un fiu asemenea soarelui divin, nu te vei mai gîndi la întristarea ce mi-o va pricinui despărţirea de tine ( ) fl /La Coşbuc:/ (Sacontala îmbrăţişează gîtul lui Cam va) Sacontala Vai, tată! Eu smulsă de la pieptu-ţi, ca floarea, şi-aruncată Din brazda ei, putea-voi să cresc într-alt pămînt? Camva Nu fi aşa-ngrijată! Sacontala N-aş vrea să fiu şi sînt! Camva Cînd tu vei fi nevastă, potop veni-vor, dragă, Şi grijile! Cu gîndul să fii la casa-ntreagă, Să faci sclavilor haine, să dai şi să iei bani, Să ţii de toate seama, să-ţi aperi de duşmani Averile şi cinstea, atunci eşti îngrijatăl E greu să fii cu capul la toate! Cîte-odată Şi cei mai dragi în lume se ceartă, cînd sînt soţi! Să ai treizeci de braţe, ca să-i împaci pe toţi Ai casei Cînd averea e multă, ea se ţine Cu mult necaz De grija de-acum, o ştiu eu bine, îţi va veni odată să rîzi, în chinul tău, Cînd plînge-ţi va copilul - şi deie-ţi Dumnezeu Un fiu frumos şi verde ca tatăl său! Te doare Că-ţi laşi acum părinţii, dar nici un om nu moare De boala despărţirii de fraţi şi de părinţi, Cînd are să-i mai vadă! Sînt lacrime fierbinţi Pe cari le verşi tu astăzi, dar s-or răci odată Aşa e mersul lumii! Tu pleacă mîngîiată! (p s) * sakuntală / âsramăbhimukhî sthitvâ / tăda / kadâ nu bhuo tavovanam pekkhissam / kăsyapah / sruyătâm / bhutvă cirăya caturantamahisapatnî dăuşyantam apratiratham tanayam nivesya / bhartră tadarpitakuţumbabharena sărdham sânte karişyasi padam punar ăărame 'smin // // (p s) Sakuntală (cu faţa îndreptată spre sihăstrie): Tată, cînd voi revedea dumbrava sfîntă a asceţilor? Kanva- Ascultă După ce vei fi mult timp soţia domnitorului Duşyanta, după ce- vei căsători pe fiul tău cel fără seamăn şi după ce tatăl său îi va încredinţa povara familiei, atunci, împreună cu soţul tău, vei intra din nou în această sihăstrie liniştită ( ) Sacontala Şi noi, iubite tată, noi cînd ne-om mai vedea? Camva Vei fi de mult nevastă şi mamă, draga mea, Şi fiul tău va creşte, voinic de cei de frunte, Ca puiul de leoaică în peştera de munte, Şi-n zile de primejdii tot cel dinţii va fi - Şi-ajunge-va la vîrsta să poată cîrmui, Şi-i va lăsa Duşanta toiagul peste turmă, Şi-atunci, atunci iubito, în zilele din urmă, Voi veţi veni în codru! Şi-aici ai să petreci Viaţa fără moarte a liniştei de veci (p )!" * Actul V Camerierul Eşti om! De-ai fost pe lume gigant, ori un pitic, Şi de-ai făcut de toate, ori n-ai făcut nimic, De-ai pus tu robi în lanţuri, ori ei te-au pus pe tine, Un giulgiu ţi-e partea toată, cînd ceasul morţii vine Cînd moartea e tot una, nebun eşti dac'alegi Dintre nebuni pe-un geniu, pe-un miser dintre regi! Un rege! Cum e dînsul mai mult decît noi oare? dor aceleaşi patimi şi griji, durerea- doare Ca şi pe noi, iubeşte şi uită ca noi toţi! (p s) (Lipseşte la Kălidăsa) * Iată acum

scena l'inală, din actul al Vll-lea, cu dialogul dintre Mărica (la Coşbuc, Kasyapa) şi Duşyanta: măricah / vatsa / tvam api svăpatyadârasahitah sakhyur ăkhandalasva ratham ăruhya svăm răjadhânîm pratiş- thasva / răjă / yad âjnâpayati bhagavăn / măricah / tava bhavatu vidăujăh prajyavaşţih prajâsu tvam api vitatayajnah svarginah prinayă 'lam / yugasataparivartăn evam anyoyakrtyăir nayatam ubhayalokânugrahaslăghaniyăih // // răjâ I bhagavan / yathâsakti sreyase yatişye măricah / vatsa / kim te bhuyah priyam upaharâmi / răjă I atah param api priyam asti / yad iha bhagavăn priyam kartum icchati / tarhi 'dam astu bharatavăkyam / pravartatăm prakrţihităya pârthivah sarasvatî srutimahatăm mahîyatăm / mamă 'pi ca kşapayatu nîlalohitah punarbhavam parigatasaktir ătmabhuh // // (p s) Mărica Fiule, urcă-te împreună cu soţia şi cu fiul tău pe carul lui Indra şi pleacă spre capitala regatului tău Regele Voi face aşa cum porunceşti, sfinte Mărica Indra să reverse asupra supuşilor tăi ploi îmbelşugate, iar tu să bucuri pe zei, aducîndu-le jertfe bogate Astfel să trăiţi amîndoi o sută de vieţi şi să vă iubiţi, aju- tîndu-vă unul pe altul, spre bucuria celor două lumi (a cerului şi a oamenilor) ( ) Regele O, sfinte, voi năzui din toate puterile spre mîn- tuire Mărica Fiule, ce altă favoare să-ţi mai acord? Regele Este vreo favoare mai mare, pe care vrea să mi-o acorde sfîntul? Atunci să se împlinească cuvintele lui Bh arata tt: Domnitorul să se dedice binelui supuşilor, Sarasvatî să fie în mare cinste la marii învăţaţi, Iar Siva cel atotputernic care există prin el însuşi, să facă să nu mă mai renasc ( ) Kasyapa (către rege şi Sacontala): Plecaţi acum acasă! Să nu mai fie nime Ca voi iubiţi de neamuri! Şi nimeni buni ca voi Ş-amic vă fie Indra cu rodnicele-i ploi (Duşanta, Sacontala, şi copilul se suie în car) Ş-acum, mai înainte de ce plecaţi, tu-mi spune De ai vr-un dor - Duşanta Se poate să-mi cer eu sorţi mai bune ? Eu am răpus puterea potrivnicilor mei, Sacontala-i aproape de cel ce este-al ei Acesta-mi fuse dorul, şi dorul azi e faptă Poporul mă iubeşte; şi-n cartea cea-nţeleaptă A Vedei dînsul află virtute şi onor - Ce dor să am? Şi totuşi, de pot să am un dor Şi am acum putinţa să-i cer îndeplinire, Te rog atunci, la moarte, să-rni iei această fire; Să fiu pămînt deapururi, atunci cînd nu voi fi Acel ce sînt eu astăzi! Atît aş mai dori, Ca zeii cei puternici să nu mă mai renască în acest cuib de plîngeri pe lumea pămîntească! (p s) ,' B Bharata: aici autorul unui tratat despre arta teatrală b Sarasvatî: zeiţa elocvenţei Ultimele cinci versuri sînt traducerea amplificată a cuvintelor sanscrite: kşapayatu punarbhavam (litt "să îndepărtezi renaşterea") Traducerea lui Coşbuc nu este exactă; tot astfel şi aceea a lui H C Kellnera (după textul sanscrit devanâgarî): Doch Siva, der sich selbst das Sein gegeben Und der den Raum durchdringt in Gotterkraft, Verhiite dass, nach diesem Erdenleben, Ich nochmals miss'auf dieser Erde leben! Adevăratul înţeles al textului sanscrit este cel indicat de noi: "să nu mă mai renasc" (în orice lume, fie a muritorilor, fie chiar şi a zeilor celor mai mari) Cf în privinţa aceasta romanul lui Gjellerup: Pelerinul Kamanita, mai ales partea finală Din pasajele citate vedem că Sacontala îi aparţine lui Coşbuc, tot aşa cum Sakuntală îi aparţine lui Kălidâsa Principala deosebire între amîndouă stă în faptul că una este în esenţa ei indiană, iar cealaltă românească a Sakuntala, Drama in sieben Akten von KALIDASA Deutsch von H C Kellner Reclams Universal Bibliothek, Leipzig, Antologia sanscrită a lui Coşbuc ' Introducere Coşbuc a publicat traducerile sale din literatura sanscrită în trei serii: I Proverbi indice , în rev "Vatra", anul , pp - şi - II Hymnuri din Rig-Veda, în rev "Vatra", anul , p (v p ) III a Din Mahăbhărata: Tilotama,

în rev "Convorbiri literare", anul , pp - Bhima, ibid , pp - Daiaratas, ibid , pp - Moartea Pănduizilor, ibid-, pp - Urvaii, ibid , pp - III b Din Rămăjana * : Răma, ibid , pp - Nala (Cîntul IX), ibid , pp - în toate aceste traduceri apar reunite într-o broşură, sub titlul: "Antologie sanscrită, fragmente din Rig-Veda, Mahăbhărata, Rămăjana, poezii lirice şi proverbii" Aici aceste traduceri sînt orînduite astfel: I Hymnuri din Rig-Veda Soarele Aurora Focul i Puterea II Maxime şi proverbii III Pacrit Potopul ♦ V n IV Din Mahăbhărata Urvalî Tilotama Bhima h Moartea Pănduizilor V Din Rămăjana Râma Daiaratas Nala Aceste traduceri sînt precedate de o introducere şi urmate, la sfîrşit, de note Atît introducerea cît şi notele au nevoie de o revizuire, căci conţin greşeli numeroase şi grave, care de mult ar fi trebuit să fie înlăturate (v , de pildă, p ) Dacă comparăm tabla de materii din broşură cu ordinea în care au fost publicate traducerile în revistele "Vatra" şi "Convorbiri lite- rare", constatăm următoarele: S-au modificat unele titluri, ca: "Maxime şi proverbii", în loc de: "Proverbi indice" (în rev "Vatra", l c ) A fost schimbată ordinea poeziilor traduse din Mahăbhărata şi din Rămăyana în broşură traducerile din Mahăbhărata se succedă astfel: Urvali, Tilotama, Bhima şi Moartea Pănduizilor, pe cînd în "Convorbiri literare" ordinea lor este următoarea: Tilotama, Bhima, Dasaratas, Moartea Pânduizilor şi Urvasi Traducerile din Rămăyana se succedă în broşură astfel: Răma, Daiaratas şi Nala în "Convorbiri literare" se află numai Răma şi Nala Atît în revista "Convorbiri literare" cît şi în broşură sînt date indicaţii greşite; în "Convorbiri literare", , p , Daiaratas e dat ca fragment din Mahăbhărata, pe cînd în realitate episodul acesLa face parte din Rămăyana, cum se arată în broşură în schimb episodul Nala e dat ca făcînd parte din Rămăyana, atît în "Convorbiri literare" ( , p ), cît şi în broşură; în realitate Nala e un episod din Mahăbhărata h în broşură apare şi o traducere intitulată Potopul, din Pakrita N-am putut stabili de unde-i luat acest fragment; în orice caz "Prakrit" nu este o operă, după cum se vede din nota noastră în josul paginii B în loc de prakrit, care înseamnă: "limbă stricată, vulgară", spre deoseNre de sanskrit, care înseamnă: "limbă aleasă, literară" N-am putut afla izvorul direct (foarte probabil german), după care a tradus Coşbuc imnurile din Rig-Veda şi fragmentele din Mahâbhârata şi din Râmâyana, afară de Nala (din Mahâbhârata), pentru care poetul s-a folosit de traducerea lui Kellner (v p ) La "Maxime şi proverbii" n-am putut afla originalul sanscrit pentru următoarele
numere: , , , , , , , , , , , , , şi ; aceasta din cauză că n-am avut la îndemînă ediţia a Il-a a operei lui Bâhtlingk: Indische Sprăche, de care s-a folosit Fritze (v p ), ci prima ediţie, în care lipsesc cugetările de mai sus Numerele , , şi nu se găsesc nici la Fritze, la care lipsesc şi numerele: , , şi , al căror original sanscrit l-am putut descoperi Aceasta ne arată că Coşbuc s-a folosit şi de altă traducere pentru maximele sale Trebuie notat însă că maximele şi sînt simple variante, şi anume: maxima este o variantă a maximei , iar maxima o variantă a maximei Coşbuc se depărtează adesea foarte mult de traducerea germană respectivă şi, deci, încă şi mai mult de originalul sanscrit, după cum se poate vedea uşor atît la Nala, cît mai ales la aproape toate cugetările din Maxime şi Proverbii, unde am putut găsi izvorul german Multe schimbări la Coşbuc se datoresc în mod evident necesităţii ritmului; v de ex nota la maxima şi cea de la maxima Ele au fost indicate prin litere italice Spre a se vedea şi mai bine originalitatea lui Coşbuc ca traducător, pasajele şi chiar unele cuvinte esenţiale, care nu se găsesc în traducerea germană sau în

textul sanscrit, au fost puse în paranteze- De asemenea au fost puse în paranteze acele părţi din traducerea germană sau, în lipsa acesteia, din originalul sanscrit, care au fost omise de Coşbuc Numai la Râma şi la Dasaratas (ambele din Râmâyana) n-am dat tndicaţiile de mai sus, deoarece traducerea lui Coşbuc diferă mult de iextul sanscrit, după cum se poate vedea şi din traducerea pe care am dat-o noia în studiul nostru ne vom ocupa de fiecare grupă de poezii din antologia lui Coşbuc, dînd atît textul sanscrit cît şi traducerea germană de care s-a folosit poetul Fiecare poezie este însoţită de un comentar; iar la sfîrşit am dat, în ordine alfabetică, scurte indicaţii privitoare la diferitele opere din a La Râma (p sqq ) am subliniat principalele idei comune din traducerea noastră şi acea a lui Coşbuc literatura sanscrită care constituie izvorul primitiv şi indirect al acestor poezii " Textele sanscrite sînt însoţite de o traducere în proză, spre a se vedea cum le-a redat traducătorul german şi mai ales cum Ie-a prelucrat Coşbuc Aici va apărea marea originalitate a poetului român, pentru care traducerea germană nu-i adesea decît un simplu izvor de inspiraţie într-adevăr, traducerile lui Coşbuc, după cum am spus, sînt foarte libere şi în bună parte "europenizate*', ba s-ar putea spune "românizate" Nuanţa exotică, indiană, dispare adesea, pentru a face loc unor aspecte, idei şi sentimente mai familiare pentru noi Ca traducător şi ca poet, Coşbuc ocupă un loc de frunte în literatura noastră Adesea textul sanscrit şi traducerea germană sînt mai prejos de traducerea poetului român (v mai ales traducerile din Rig- Veda) Aceasta ne arată o dată mai mult că şi un traducător poate fi uneori un mare poet şi să lase cu mult în urmă originalul Hymnuri din RIG-VEDA Sub titlul de mai sus, Coşbuc a publicat în revista "Vatra" din anul , la p , următoarele imnuri: I Soarele II Aurora III Focul IV Puterea La sfîrşit stă indicaţia: "Traduceri din literatura sanscrită" Traducerea este foarte liberă, încît cu multă greutate se poate identifica originalul sanscrit, mai ales la primul imn: Soarele La aceasta se mai adaugă şi faptul că Coşbuc a schimbat şi titlul la trei din cele patru imnuri, şi anume: Soarele (în loc de Savitar), Focul (în loc de Varuna) şi Puterea (în loc de Indra) în Rig-Veda le corespund următoarele imnuri: Coşbuc Rig-Veda Soarele Savitar, , Aurora Uşas, , Focul Varuna, , Puterea Indra, , SAVITĂ (Rig-Veda, , ) Savită' yantrâ'ih prthivi'm aramnăd askambhane savită' dyă'm adrmhat / âsvam iva dhukşad dhunim antârikşam atu'rte badhâm savită' samudrâm ( ) Yâtrâ samudrâh skabhitd vy'ăunad apă'm nâpăt savitâ' tăsya veda / âto bhu'r ăta ă'utthitam râjo'to dyăvăprţhivi aprathetăm ( ) Pasce'dam ănyad abhavad yâjatram âmartyasya bhu- vanasya bhună, / suparno ăngâ savitur garutmăn pu'rvo jăta'h să' u asyă''nu dhărma ( ) Gâva iva gră'mam yu'yudhir ivâ' 'ăvân văsre'va vatsâm sumănă duhână / pâtir iva jăyă'm abhi no ny'etu dhartă' divâh savită' visvăvărah ( ) Hiranyastupah savitar yâthâ tvâ'm ângirăso juhve văje asmln / evâ t vâ'rcann âvase vândamănah somasye'vă'nsum prăti jăgăra'hăm ( ) SAVITAR (Savitar(r) a înţepenit pămintul cu legături, Savitar a fixat solid cerul in spaţiu, Savitar a făcut să curgă oceanul, fixat în spaţiul nestrăbătut, din văzduhul care vuia ca un cal) ( ) (Unde a izvorit oceanul fixat, asta o ştie Savitar, fiul apelor De acolo a ieşit lumea, de acolo văzduhul, de acolo s-au întins cerul şi pămintul) ( ) (Pe urmă s-a ivit lucrul acesta măreţ al lumii divine: vulturul lui Savitar, care pluteşte sus, care s-a născut după orînduirea lui) ( ) (Savitar, care are toate bunurile, susţinătorul cerului) să se îndrepte spre noi, (ca vacile spre sat, ca viteazul spre cai, ca vaca, binevoitoare şi dătătoare de lapte, spre viţel), ca soţul spre soţie ( ) O, Savitar, eu, Hiranyastupa , te invoc la această

jertfă, la fel ca Ahgiraşiid; (aşa veghez lîngă sucul Somei), cîntîn-du-te şi slăvindu-te, (spre a ne da ajutor) ( ) * Savitar: personificare a Soarelui b Vulturul: Soarele c Hiranyastupa: numele unui preot Angiraşii: divinităţi intermediare între zei şi oameni, strămoşi ai acestora şi soli ai zeilor , : Tu ce toate le priveşti Cf R -V , , , : apa nâkşatră yanty aktubhih/su'răva visvâcakşase: "Stelele dispar împreună cu întunericul dinaintea Soarelui care priveşte toate", şi mai alesR -F , , , : ud v eti subhâgo visvâcakşăh sâ'dharanah suryo mănu- I Soarele (Acest cîntec nou şi plin De mărire, ţie, soare, Inimă luminătoare, Umilit eu ţi- închin) (Tu-mi ascultă-ndurător Rugămintea mea, şi) cată Spre-a mea inimă-ntristată, Cum spre o soţie cată Soţul ei cel iubitor (Tu, ce toate le priveşti, Tu ne fii stăpînul, soare - Inimă luminătoare, Cel mai mare zeu tu eşti) (Eu mă voi gîndi mereu La divina ta lumină, Ca, pătruns de cea divină, Pentru veci de-a ta lumină Plin să fie gîndul meu) şănâm: "Răsare frumosul Soare, care priveşte toate, susţinătorul comun al oamenilor" , : "Cel mai mare zeu tu eşti" Cf R -V , , , : devăm devatrâ'su'ryam âganma jyotir uttamâm: "Noi invocăm pe zeul între zei, pe soare, lumina supremă" Langlois traduce: "Nous nous prăsentons devant le Soleil, le plus grand des dieux, la plus belle des lumiferes cĂlestes " , : "Divina ta lumină": Cf R -V , , : vibhu, jyotir âdabhyam "lumina puternică, indestructibilă" (Că noi hrană căutăm; Numai tu ne-o poţi da, soare, Inimă luminătoare - Pentru asta te rugăm) Preoţii bramani, in veac înţelepţi în ginduri sfinte, Ei adoră prin cuvinte Soarele, prin cinturi sfinte Şi prin jertfele ce fac UŞAH Dyutâdyămanam brhatî'm rtena rtâ'varim arunâpsum vibhâtim / devi'm uşâsam svâr ăvâhantîm prâti viprâso ma- tibhir jarante ( ) Eşâ' jânam darsată' bodhăyantî sugă'n pathâh krnvati' yăty ăgre / brhadrathă'brhatî'visvaminvd şă' jyotir yăccha- ty âgre ahnă'm ( ) Eşă' gobhir arunebhir yujănă' 'sredhanti rayim ăprăyu cakre / patho râdanti suvită'ya' devî' puruşţută' visvăvără vibhăti ( ) Eşă' vy'eni bhavati dvibârhă ăvişkrnvănâ' tanvăm pu- râstăt / rţâsya pănthâm anveti sădhu prajânati' va nâ diso minăti ( ) Eşă' ăubhră'nâ tanvo vidăno'rdhve'va snătî' drsâye no asthăt / apa dveşo bâ'dhamână tâmănsy uşă' divo duhită' jyotişă'găt ( ) Eşă' pratici' duhită' div nr'n ydşe'va bhadră' ni rinîte ăpsah / vyurnvatî' dăsuşe văr'yăni punar jydtir yuvatih purvâthă'kah ( ) AURORA (Rig-Veda, , ) (Preoţii salută cintînd Aurora cu calea) luminoasă, zeiţa cea măreaţă (şi sfintă, cu înfăţişarea trandafirie, care străluceşte în depărtări, aducînd soarele) ( ) (Frumoasa care trezeşte omenirea merge înainte), făcînd cărările uşor de străbătut (Măreaţă, pe carul ei mare, ea străbate universul), dăruind lumină (la ivirea zilei) ( ) Pe carul ei înjugat cu tauri roşii a (ea dă bunăstare şi dobîndeşte necontenit avuţii Zeiţa mult slăvită, care posedă toate bunurile, străluceşte în depărtare), deschizînd drumuri (spre prosperitate) ( ) (Ea capătă aspecte diferite şi putere îndoită), descope- rindu-şi corpul la răsărit (Ea merge drept pe calea legii divine, căci o cunoaşte bine şi nu greşeşte direcţia) ( ) (Ea ni se arată înaltă, ca o fată frumoasă după ce s-a scăldat) Alungind duşmanii şi întunericul, (Aurora), fiica cerului, vine împreună cu lumina ( ) (Cu faţa îndreptată spre bărbaţii care oficiază slujba divină), ea îşi dezvăluie pieptul, (ca o femeie frumoasă) Dăruind celui care i se închină (bunuri de preţ), fecioara face din nou lumină, (ca şi în trecut) ( ) II AURORA Tu, regină maiestoasă, (prietena lui Dumnezeu, Ca un rîu d-argint se varsă luminosul păr al tău Peste drăgălaşii umeri, cînd răsări înzvăpăiată, Nobilă, cu ochi de zîmbet şi cu mers uşor de fată Şi cum vii, o visătoare), rătăcind pe cer aşa, (Tu pierzi una cîte una stelele din salba tab Te-ai împodobit, frumoaso, cu

tot ce-i frumos sub soare, Şi zîmbeşti cu ochii umezi de mărire şi splendoare), Arătînd, şireato, pieptul dezvălit de-al tău vestmînt, Şi din cer aduci lumina şi-admirarea pe pămînt a Tauri roşii: nori roşietici b V : "Tu pierzi una cîte una stelele din salba ta"; cf /t-I' , , : apa năkşatră yanty aktubbhih su'răya visvâcakşase "Stelele dispar împreună cu întunericul dinaintea soarelui care priveşte toate* Acesta-i singurul pasaj din R -V cu nom pl năkşatră (Nori-n calea ta cu vuiet speriaţi se-ndepărtează, Că tu-i biruieşti, stăpîno, cu puterea ta vitează Cit eşti tu de bună, Doamnă! Tu, cea cu alai de stele), Faci cărările frumoase (presărind argint pe ele Pui vopsea de-argint pe vîrful munţilor întunecoşi Şi te legeni blindă)-n carul înjugat cu tauri roşi Tu te lupţi prin întuneric cu-ntunericul, şi plină De puterea ta, lumina se renaşte din lumină a (Tu prin munţii cu prăpăstii ţi)-ai bătătorit poteci Şi cu pieptul alb de fată luminind in cale treci Iar duşmanii tăi se-nchină şi se umilesc în caleb; (Nu atît însă puterii, pe cît frumuseţii tale, Cînd zăresc ieşind din umbră ochii tăi nebiruiţi, Pieptul alb şi fruntea albă) şi obrajii înfloriţi (Te salut, frumoasă Doamnă), fiica cerului senin, (Inima tu mi-o-ntăreşte, că din inimă mă-nchin Ruga mea să-ţi fie-aminte, că din suflet eu trimit-o, Şi cînd te întorci în ceruri, tu să nu ne uiţi, iubito!) VARUNAH (Rig-Veda, , ) Prâ samrâ'je brhâd arcă gabhirâm brahma priyăm vă- runăya srutâ'ya / vi yo jaghâ'na samite'va cârmo'pastire prthivi'm su'ryâya ( ) Vâneşu vy' antărikşam tatâna vă'jam ărvatsu păya usriyăsu / hrtsu krătum vâruno apsv'agnim divi su'ryam adadhăt somam âdrău ( ) Nlclnăbăram vârunah kâvandham prâ sasarja rodasî antărikşam / tena vi'svasya bhuvanasya ră'jă yâvam nă vrsţir vy'unatti bhu'ma ( ) a V - : "Tu te lupţi prin întuneric cu-ntunericul, şi plina/ De puterea ta, lumina se renaşte din-lumină": Cf R - V , , : Jydlir visvasmăi bhăvanaya krnvati' vy' uşă' ă'var tămah "Aurora a luminat întunericul, dînd lumină întregii lumi" b V : "Iar duşmanii tăi se-nchină şi se umilesc în cale":Cf R -V , , , : Yâvayâddveşâ uşah sr şţhatamă vy'uccha "Auroră, tu care alungi duşmanii, străluceşte mai tare ca niciodată Unâtti bhti'mim prthivlm utâ dyâ'm yadâ dugdhâm vâruno vaşţy ă'd it / sâm abhrena vasata pârvatâsas ta- vişîyăntah ârathayanta vi'ră'h ( ) Imâ'm u şv' ăsurâsya srutâsya mahl'm măyă'm vâru- nasya prâvocam / mă'nene'va tasthivă'n antârikşe vi y mame prthivî'm su'ryena ( ) Imâ'm u nu kavf'tamasya măyă'm mahîm devâsya nâkir â'dadharşa / ekam yâd udnă' nâ prnanty enir ă'sincântîr avânayah samudrâm ( ) Aryamy'am varuna mitry'am vă sâkhăyam vă sădam Id bhră'taram vă / vesâm vă nityam vărună' 'ranam vă yât sîm ă'gaâ cakrmă' siărathastât ( ) Kitavă'so yâd riripur nâ divi yâd vă ghă satyâm utâ yân nâ vidmâ/ sârvă tă' vi şya sithire'va devă' 'dhă te syăma varuna priyă'sah ( ) VARUNA Cîntă imnul (măreţ şi profund) atotstăpînitorului, (slă- vitului) Varuna , care a întins pămîntul spre a servi de covor soarelui, (ca tăietorul pielea) ( ) (Varuna a întins văzduhul în spaţiul ceresc al norilor); a pus iuţeală în cai, lapte în vacile roşcate, evlavia în inimi, focul în ape, soarele pe cer, (soma b pe munte) ( ) (Varuna a revărsat butoiul peste cele două lumi şi peste spaţiul dintre ele Regele întregii lumi (udă prin el pămîntul, ca ploaia grînele) ( ) (Cînd vrea lapte, Varuna udă pămîntul întins şi cerul Munţii se îmbracă în nori, eroii puternici se odihnesc) ( ) (Vreau să celebrez marea înţelepciune a divinului şi slă- vitului) Varuna, care stînd în văzduh a măsurat pămîntul cu soarele ca măsurător ( ) Nimeni nu îndrăzneşte să conteste această înţelepciune mare a celui mai înţelept zeu: că fluviile curgătoare ce se varsă in ocean nu- umplu cu apă ( ) a Varuna: divinitate supremă, judecă şi pedepseşLe pe oameni; el e zeul soarelui, al stelelor şi al

apelor b Soma: sucul unei plante, care constituie băutura favorită a zeilor O, Varuna, dacă am făcut vreodată un rău unui prieten, unui cunoscut, unui tovarăş sau unui frate, familiei proprii sau uneia străine, iartă-ne ( ) Dacă am înşelat la joc, (cu ştiinţă sau din neştiinţă, toate acestea dezleagă-le ca pe un nod), zeule, şi să fim iubiţi de tine ( ) III FOCUL Ascultaţi acum cintarea (focului), a lui Varuna Soarele(-i stă-n mîna dreaptă, iar în stînga lui stă luna) Şi covor pe sub picioare stă pămîntul cel bătrîn (Iată- numai el e tare), singur numai el stăpîn; (El va fi d-acum d-apururi, căci a fost în totdauna) El a pus în cal iuţimea, el a pus în uger lapte, Pune mintea-n cel cuminte (şi-n cel vrednic pune fapte) El adapă (şi hrăneşte, călător din loc în loc), El topeşte In aer norii şi din apă naşte foc:* (Iată- , regele puterii cum din ziuă naşte noapte) El stă veşnic în văzduhuri (luminînd îndepărtarea) Soarele pluteşte-n aer, măsurtnd în cale zarea, Căci Varuna-i Domnul lumii, soarele-i măsura lui - Cîte rîuri sînt în lume, alte rîuri să mai pui Ca să curgă toate-n mare, ele tot nu umplu marea (Cine este cel ce poate într-un loc ceva să puie Necurmat, fără să-l umple? Nu e om, şi nimeni nu e Singur el, Varuna, poate! El se plimbă fulgerînd Şi cu tunet umple cerul, plin de spaimă despicînd Aerul; pe vînt şi neguri el scoboară şi se suie) a Foc: fulgerul din nori b Regele puterii (ser savasah pdtih): atributul acesta nu-i al lui Varuna în Rig-Veda, ci al altor divinităţi, ca: Indra Agni etc Doamne, dacă noi vr-odată ne-am înduşmănit vecinii, Dac-am înşelat la jocuri, dacă n-am primit străinii, Iartă-ne! (Tu bun şi tare, noi sărmanii slabi şi răi!) însă năzuinţa noastră e să fim iubiţii tăi (Şi iubirea noastră cată biruinţele luminii!) INDRAH (Rig-Veda, , ) Yo jătâ evă prathamo mânasvăn devo devă'n krâtună paryăbhuşat / yâsya suşmăd râdasî âbhyasetăm nrmnâsya mahnă'sâ janăsa indrah ( ) Yâh prthivîm vyăthamănăm âdrmhad yâh pârvatăn prâ- kupităn âramnât / yo antărikşam vimame vârîyo y dyă'm ăstabhnăt să janăsa indrah ( ) Yâ hatvă' 'him ârinăt saptâ sindhun yo gă' udă'jad apadhă' valâsya / y ââmanor agnim jaja'na samvr'k sa- mâtsu să janăsa indrah ( ) Yene'mă' visvă cyăvană krtâ'ni yo dă'sam vârnam âdharam guhă' 'kah / svaghni' 'va yo jigivăn lakşâm ă'da- dar yâh puşţă'ni sâ janăsa indrah- ( ) Yâm smă prcchânti kuha se'ti ghorâm ute'm â'hur năi'şo astî'ty enam / so aryâh puşti'r vîja ivă' 'minăti srâd asmăi' dhatta sâ janăsa indrah ( ) Y radhrâsya coditâ' yâh krsâsya yo brahmâno nâ'dha- mănasya kîreh / yuktâgrăvno yâ'vită' susiprâh sutâsomasya sâ janăsa indrah ( ) Yâsyă 'svăsah pradisi yâsya gă'vo yâsya gră'mă yâsya visve râthăsah / yâh su'ryam yâh uşâsam jajă'na yo apăm netă' sâ janăsa indrah ( ) Yâm krândasi samyatî' vihvâyete pâre'vara ubhâvă ami- trăh / samănâm cid râtham ătasthivă'nsă nă'nă havete sâ janăsa indrah ( ) Yâsmăn nâ rte vijâyante jânăso yâm yudhyamănă âvase hâvante / yo visvasya pratimă'nam babhu'va yo acyutacyut sâ janăsa indrah ( ) Yâh sâsvato mâhy eno dâdhănăn âmanyamănăn chârvă jaghă'na / yâh sârdhate nâ' 'nudâdăti ărdhyă'm yo dâsyor hanţă' sâ janăsa indrah ( ) Yâh sâmbaram pârvateşu kşiyântam catvârin syă'm sarâdy anvăvindat / ojâyâmănam yo âhim jaghă'na dă'num sâyănam sâ janăsa indrah ( ) Yâh saptârasmir vrşabhâs tuvişmăn avâ'srjat sârtave saptâ sindhun yo răuhinâm âsphurad vâjrabăhur dyă'm ărohantam sâ janăsa indrah ( ) Dyă'vă cid asmăi prthivi namete suşmăc cid âsya pârvată bhayante / yâh somapă' nicito vâjrabâhur y vâjrahastah sâ janăsa indrah ( ) Yâh sunvântam âvati yâh pâcantam yâh âânsantam yâh sasamănâm uti' / yâsya brâhma vârdhanam yâsya somo yâsye'dâm ră'dhah sâ janăsa indrah ( ) Yâh sunvatc păcate dudhrâ ă' cid vă'jam dârdarşi sâ kilâ'si satyâh / vayâm ta indra visvâha priyă'sah suvî'râso vidâthamă' vade na ( ) INDRA Zeul

(înţelept) care s-a născut cel dintîi şi care a înzestrat cu putere pe zei, de a cărui forţă s-au cutremurat cerul şi pămîntul, (din pricina marii sale bărbăţii): acesta, neamuri, e Indra "( ) Cel care a fixat pămîntul (ce se clătina, care a liniştit munţii răzvrătiţi), care a întins văzduhul, (care a sprijinit cerul), acesta, neamuri, e Indra ( ) (Cel care ucizînd balaurul a făcut să curgă cele şapte fluvii, care a scos vacile din văgăuna lui Valab, care a făcut să ţîşnească focul din nori, cel care cucereşte prăzi în lupte): acesta, neamuri, e Indra ( ) (Cel care a săvîrşit toate aceste fapte mari, care a subjugat rasa demonică, făcînd-o necunoscută, cel care, ca un jucător ce cîştigă, a luat zgîrcitului cele mai alese bogăţii): acesta, neamuri, e Indra ( ) (Teribilul, despre care oamenii întreabă: "unde-i el?" şi despre care ei spun: "nu există", - el e acela care face să a Indra: zeul suprem în panteonul vedic b Balaurul: demonul care închide apele în nori şi opreşte ploaia (v ) - Cele şapte fluvii: torentele ce se revarsă din cer - Vala: demon care închide vacile (ploaia) şi pe care- ucide Indra dispară, ca nişte zaruri fugare, prosperitatea celui nelegiuit, credeţi în el): acesta, neamuri, e Indra ( ) Cel care îmboldeşte (pe cel obosit, pe cel slab, pe brahman, pe cîntăreţul care imploră, cel cu buze frumoase, care ajută pe cel care pregăteşte pietrele de tescuit, pe tescuitorul de Soma : acesta, neamuri, e Indra ( ) Acela la a cărui dispoziţie se află (caii, vacile, locuitorii, toate carele; care a creat Soarele şi Aurora, care călăuzeşte apele): acesta, neamuri, e Indra ( ) (Acela pe care- invocă oştile încăierate, duşmanii de ambele părţi, şi cei care stau pe acelaşi car de luptă, în diferite locuri): acesta, neamuri, e Indra ( ) Acela fără de care oamenii nu cîştigă biruinţa, (pe care- chiamă în ajutor cei ce se luptă, cel care egalează totul şi care face să se clatine şi ceea ce nu se clatină): acesta, neamuri, e Indra ( ) (Cel care ucide cu săgeata pe toţi aceia care săvîrşesc crime, cînd nu se aşteaptă; cel care nu iartă trufia celui care se încumetă; cel care l-a ucis pe demon): acesta, neamuri, e Indra ( ) (Cel care, în al patruzecilea an, l-a găsit pe demonul ăambara, care stătea culcat în mijlocul norilor; cel care a ucis balaurul ce-şi încorda puterile, pe demonul care sta culcat): acesta, neamuri, e Indra ( ) (Taurul puternic, cu şapte frîne, care a slobozit să curgă torentele de apă închise de balaur în nori, care ţinînd în mînă trăsnetul a izbit demonul care încerca să escaladeze cerul): acesta, neamuri, e Indra ( ) înaintea lui se pleacă cerul şi pămîntul; de puterea lui se tem munţii (Cel care-i văzut cum bea Soma, cum poartă fulgerul): acesta, neamuri, e Indra ( ) (Cel care ajută pe tescuitorul de Soma, pe cel care coace jertfa, pe cel care- slăveşte, pe cel care se ocupă cu jertfa, acela pe care- întăreşte rugăciunea, Soma, această ofrandă): acesta, neamuri, e Indra ( ) (O, impetuosule, tu eşti într-adevăr acela care faci accesibilă prosperitatea celui care tescuieşte Soma, care coace jertfa O, Indra, să fim totdeauna iubiţii tăi şi uniţi cu cei viteji să conducem adunarea liturgică ( ) * Soma: v n a, p IV PUTEREA (Eternul) zeu, întîi născutul, Podoaba zeilor (şi scutul întregii lumi), de toţi temutul - Voi, neamuri, este Indra Acel ce pune biruinţă în cei războinici (şi credinţă în cei ce merg la pocăinţă) - Voi, neamuri, este Indra Acel ce-a-ntemeiat pămintul Şi-a-ntins văzduhul şi-a pus vîntul Să poarte nori, d-apururi sfîntul - Voi, neamuri, este Indra Acel ce singur guvernează (Şi după chipul său creează Şi stelele-n cărări le-aşează) - Voi, neamuri, este Indra Acel, d-a căruia putere Orice tărie-n haos piere, Şi toate pier ca o părere - Voi, neamuri, este Indra El în făpturi a pus mişcare (Şi viaţă-n tot ce nume are, El, cel lipsit d-asemănare Cîntaţi, cintaţi pe Indra) MAXIME

ŞI PROVERBII Poezia gnomică (de cugetări)b este un domeniu al literaturii unde indienii au ajuns la o măiestrie care n-a fost atinsă niciodată de vreun alt popor Nimic nu le-a reuşit mai bine ca arta de a exprima în mod concis şi fin o idee în două versuri şi de-a o îmbrăca adesea într-o imagine frumoasă din natură sau într-o comparaţie surprinzătoare şi ingenioasă Numeroase povestiri, sentenţe şi exprimări din literatura indiană dovedesc cît de mult au preţuit indienii în toate timpurile o "vorbă aleasă" (subhâşita) Şi azi se consideră ca o cerinţă a educaţiei să cunoască cineva sentenţe nimerite, pe care să le poată întrebuinţa la locul potrivit într-o conversaţie Sentenţele se referă fie la purtare (artha "ştiinţa utilului", niti "ştiinţa purtării"), fie la morală Ele sînt adesea rezultatul unei bogate experienţe şi aproape că nu există aspect al vieţii omeneşti de care să nu se ocupe Poeţii indieni introduc versuri gnomice pretutindeni Le găsim în epopei, în romane, ba chiar şi în drame; cf în această privinţă tragicii greci, mai ales Euripide Versurile gnomice alcătuiesc o parte esenţială a literaturii religioase a budiştilor şi a jainiştilor, precum şi a povestirilor, fie religioase, fie profane, ca de ex Pancatantra Această predilecţie pentru poezia gnomică datează încă din perioada vedică; iar literatura ştiinţifică a dreptului (dharmasăstra) şi a politicii (nitisăstra) este atît de plină de sentenţe poetice, încît adesea e greu de tras linia de demarcare între poezia didactică şi ştiinţă a V p sq b Gr YV Sag'an, worauf man Eifer soli verwenden? - Auf Wissen, gute Arzeneien und Spenden Worauf indess soli man verschmăhn zu schauen? - Auf Bose, fremdes Gut und fremde Frauen (Fr , Ind , ) ( ) * Să-mi spui tu, unde-i bine să fii mereu zelos? - La daruri, la ştiinţă, la leacuri cu folos Şi a fi zelos, tu spune-mi la ce nu este bine? - La bun străin, la rele si la femei străine (Coşbuc, Ant ser , Max > * Er kânnte sich sonst darauf legen, einschlafen und ergriffen werden (Fritze) b Ultimul vers din traducerea lui Fritze şi a lui Coşbuc lipseşte in textul sanscrit; ceea ce-i încă o dovadă că Coşbuc a tradus după textul lui Fritze Janam janapadă nityam arcayanti nrpărcitam Nrpenă'vamato yas tu sa sarvâir avamanyate (Hit , ) (BOhtl , Ind Spr , ) * Totdeauna poporul cinsteşte pe acela pe care- cinsteşte regele; Cine-i dispreţuit de rege, acela-i dispreţuit de toţi * Vom ganzen Volke wird geehrt, wer Ehre bei dem Fiirsten • fand; Doch wen der Furst geringschătzt, ach, ihn schătzt gering das ganze Land (Fr , Ind , ) ( ) * Stai cu regele tu bine? Geniu eşti, puţini ca tine Dar eşti urgisit de rege? Eşti o vită, se-nţelege (Coşbuc, Ant ser , Max ) Udirito 'rthah pasună'pi grhyate Hayâs ca năgăs ca vahanţi coditâh! Anuktam apy uhati pandito janah Parengitajnănaphală hi buddhayah (Tantr , I, ) (BOhtl , Ind Spr , ) * Şi un animal înţelege ce i se vorbeşte; şi caii şi elefanţi merg cind sînt îmboldiţi cu vorba Omul învăţat pricepe şi fără să i se spună; căci roadele inteligenţei se află în recunoaşterea semnelor făcute de alţii Des ausgesprochnen Wortes Sinn wird auch vom Vieh erkannt; (Es ziehn, wenn's anbefohlen ward, wie Ross, so Elephant) Erraten wird, was keiner noch aussprach, von klugen Leuten; (Gibt doch Verstand die Făhigkeit, Gebărden recht zu deuten) (Fr , Ind , ) ( ) * Cei proşti, ca vita, te-nţeleg Numai cînd spui cuvîntu-ntreg; Dar te-nţelegi cu cei cu minte Numai din ochi, fără cuvinte (Coşbuc, Ani ser , Max ) Kridante bhujamgăih sărdham ramante parayoşitâ Răjănam api sevante aho săhasikă narăh (Hit II, ) (Bbhtl , Ind Spr , ) * Ce temerari sînt oamenii! Ei se joacă cu şerpii, se desfată cu femeile altora şi servesc pînă şi pe un rege! * Die Scherz und Spiel mit Schlangen treiben, mit fremden Weibern Umgang pflegen, Die selbst in Fiirstendienst sich stellen, wie sind die

Mănner, ach, verwegen! (Fr , Ind , ) ( ) * Ştii tu-n cine-i nebunia mai nebună? In acei (Care-şi pierd viaţa-ntreagă) alergînd după femei! In acei care se joacă cu vr-un şarpe (-n lan culcat) Şi-n acei ce cred că-i cinste de-a fi slugi pe la palat (Coşbuc, Ant ser , Max ) Die Lowin schlăft mit ihrem Sohn, dem einen, wackren, ohne Zagen; Zehn Sohne hat die Eselin und muss sammt ihnen Lasten tragen (Fr , Ind , ) ( ) * Leul, cel c-un singur pui, Liber prin pustii petrece - Dar măgarul are zece Şi e vai de capul lui! (Coşbuc, Ant ser , Max ) Im Herzen denkt ein schlechter Mann: Ich habe Kleidung, habe Speise; Und wird von Unmut nie erfasst Wie ist so niedrig diese Weise! (Fr , Ind , ) ( ) * De sînt rău, eu mă gîndesc: "Am vestminte, am mîncare - Să-şi clştige cel ce n-are!"' Iată cel mai mişelesc Fel de cugetare! (Coşbuc, Ant ser , Max ) Avrtter bhayam antyănăm madhyănăm maranăd bhayam Uttamănâm tu martyănăm avamănăt param bhayam (Mahîbh , ) (Bdhtl , Ind Spr , ) * Cei mai de jos se tem de sărăcie: cei mijlocii, de moarte; dar pentru muritorii cei mai de sus frica supremă este ruşinea Dem Mittelschlag bereitet Furcht der Tod; es konnte Nah- rung fehlen, Befiirchten Niedre: Schande ist die hochste Furcht der edlen Seelen (Fr , Ind , ) ( ) * (Trei rele noi vedem): Cei proşti se tem de moarte, cei semiculţi se tem De foame, iar bărbatul cinstit şi plin de bine Se teme de ruşine (Coşbuc, Ant ser , Max ) Anyasmăl labdhoşmâ kşudrah prâyena duhsaho bhavati Ravir api na dahati tâdrg yădrg uttaptabălukănikarah (Kav , ) (BOhtl , Ind Spr , ) * Cel ce-şi capătă înflăcărarea din altă parte devine insuportabil; Chiar şi soarele nu arde atît de tare ca o grămadă de nisip Mc Fast unerträglich ist ein Wicht, Ward ihm vom Gelde Lebensglut; Die Sonne selber brennt ja nicht So heiss, wie Sand den sie erhitzte, tut (Fr , Ind , ) ( ) * Cea mai infamă fiară e prostu-mbogăţit, (Căci el se crede mare şi vrednic în tot chipul); Vezi, soarele nu poate să ardă ca nisipul, Deşi nisipul a este de soare încălzit (Coşbuc, Ant ser , Max ) • Comparaţia cu soarele şi cu nisipul nu poate fi înţeleasă decît în originalul sanscrit; v traducerea noastră Beim besten Menschen ist der Zorn nach einem Augenblick verschwunden; Bei Menschen von dem Mittelschlag vergeht er nach zweimal drei Stunden; Er ist, wenn Tag und Nacht verstrich, bei einem Niedrigen vorbei; Ein Bosewicht der schlimmsten Art wird nimmermehr vom Zorne frei (Fr , Ind , ) ( ) * Mînia-n oamenii cei buni Se naşte moartă, se topeşte; în cei cuminţi un ceas trăieşte; în semidocţi trăieşte luni; (Trei ani în proştii cei de gloată,) Iar în mişei viaţa toată (Coşbuc, Ant ser , Max ) Nă 'kăle mriyate jantur viddhah sarasatăir api Kusăgrenaî'va samsprşţah prăptakălo na jîvati (Ghat , Nit , ) (Bahtl , /ni Spr , ) * Nu moare omul la timp nepotrivit, chiar dacă-i străpuns de sute de săgeţi; Dar cînd i-a sosit timpul, el nu trăieşte, chiar de-i atins de un fir de iarbă * Nicht stirbt ein Mensch vor seiner Zeit, ob hundert Pfeile ihn durchbohren; Er ist, von Grases Spitze nur beriihrt, erschien die Zeit, verloren (Fr , Ind , ) ( ) Cazi in foc, te-arunci in apă, Bei venin - zeii te scapă, Dacă zeii ţi-au menit Zile sub cerescul soare Dar cînd timpul ţi-a sosit, Tu te-atingi de-un spic, de-o floare, Şi-ai murit (Coşbuc, Ant ser , Max ) Vier Mittel schuf der Schopfer einst, geeignet Feinde zu bezwingen Ein fiinftes schuf er nicht, durch das dir Frauenzăhmung kann gelingen (Fr , Ind , i) ( ) * Ca să-mi îmblînzesc duşmanii, Patru lucruri a am D-aceea îmi mai trebuieşte unul Ca să-mi îmblînzesc femeia (Coşbuc, Ant ser , Max ) Cintyate naya evâ 'dâv amandam samupepsubhih Vinamya purvam simho 'pi hanti hastinam ojasă (Kus , Drst , ) (Bohtl , Ind Spr , ) * Cei care năzuiesc spre o ţintă mare îşi fac mai întîi un plan Şi leul mai întîi se piteşte, apoi atacă hotărît elefantul * Wer Grosses zu erreichen wiinscht, von dem wird

erst ein Plan erdacht; Der Lowe duckt sich, dann erwiirgt den Elephanten er mit Macht (Fr , Ind , ) ( ) * a Patru, lucruri: patru mijloace (şi anume: dezbinarea, blîndeţea, corupţia şi forţa) Vrei să faci un lucru mare ? Fă-te mic, stăi liniştit Leul, (oricît e de tare), Cînd atacă elefantul, Stă întîi pitit (Coşbuc, Ant ser , Max ) a Mahăbhijanajâtânăm api hă dhîn nisargatah Sarităm iva nărinâm vrttlr nimnănusărini (Kalh , Răjatar , , ) (BOhtl , Ind Spr , ) * Ah! (chiar şi purtarea) femeilor (de obîrşie nobilă) tinde în jos, la fel ca apa (rîurilor) * Femeile şi apa sînt lucru curios; Au numai o tendinţă; s-ajungă tot mai jos (Coşbuc, Ant ser , Max ) b Sarvatra sampadas tasya samtuşţam yasya mânasam Upânadgudhapădasya nanu carmăvrte 'va bhuh (Sărflg , Paddh , SamtoşapraJansâ, ) (Bdhtl , Ind Spr , ) * Cine-i mulţumit în inima sa, acela-i pretutindeni fericit Cine are piciorul încălţat, pentru acela pămîntul (întreg) e acoperit cu piele * Are tot şi-n totdauna Omul care-i mulţumit: Pentru cel desculţc pămîntul E cu piele-acoperit (Coşbuc, Ant ser , Max ) a Această cugetare lipseşte la Fritze b Şi această cugetare lipseşte la Fritze c Ciudată e traducerea lui Coşbuc: "Pentru cel desculţ"; textul sanscrit este: "Pentru cine are piciorul încălţat" Probabil că şi aici a influenţat asupra traducerii ritmul Den, welchem ohne eignes Miihn der Zufall etwas reicht, Und den, der nichts beim Miihn erlangt, du findest sie nicht leicht (Fr , Ind , ) ( ) * Dau zeii mult, mari daruri fac, Dar nu vin ca să-ţi bage-n sac (Coşbuc, Ant sar , Max )B b Udeti savită tămras tămra evâ 'stam eti ca Sarppattău ca vipattâu ca mahatâm ekarupată (Mam Kăvyaprakaăa, ) (Bdhtl j Ind Spr , ) * Soarele răsare roşu şi apune tot roşu Cei aleşi rămin neschimbaţic în fericire şi-n răstrişte * Soarele răsare roşu, şi tot roşu el apune; Omul bun, în zile rele, e tot bun, ca-n zile bune (Coşbuc, Ant ser , Max ) Doşabhiter anărambhah kăpuruşasya lakşanam Kâir ajîrnabhayăd bhrâtar bhojanam parihiyate (Hit , ) (BOhtl , Ind Spr , ) * a Maxima aceasta se deosebeşte atît de mult de aceea a lui Fritze, îneît ambele n-au în comun de cît ideea E posibil ca poetul nostru să se fi inspirat din altă cugetare; însă n-am găsit-o la Fritze, nici la Boht- lingk Cf , dealtfel, maxima şi nota de acolo b Această cugetare lipseşte la Fritze c Literal: "au aceeaşi înfăţişare" Caracteristica omului fricos este că nu întreprinde nimic, de teamă să nu greşească Cine, frate, renunţă la mîncare, de frica indigestiei? * Das ist ein Wicht, der sich aus Furcht vor Schaden nichts zu tun getraut; Stellt Keiner doch das Essen ein aus Furcht, dass er es nicht verdaut (Fr , Ind , ) ( ) * Sînt oameni, care de teamă că nu vor reuşi, Nimic nu vreau să-nceapă şi stau în nelucrare - Văzut-aţi om vr-odată să fugă de mîncare, De teamă că mîncarea el n-o va mistui? (Coşbuc, Ant ser , Max ) a Ori norii-şi varsă ploaia-n mare, Ori dai bogatului mîncare: (Prostia tot un nume are) (Coşbuc, Ant ser , Max ) DIN MAHABHARATA Coşbuc traduce din Mahâbhârata patru episoade, pe care le publică în ordinea următoare: Urvaâî, Tilotama, Bhima, Moartea Pânduizilor în Mahâbhârata ele se succedă altfel: Bhima (I, , - , ), Tilotama (I, , - , ), Urvaii (III), Moartea Pănduizilor (XVII) N-am avut la indemînă textul sanscrit al acestor episoade, nici traducerea germană de care s-a folosit Coşbuc B V Max şi nota de acolo BHIMA Episodul Bhima a fost prelucrat foarte liber de Fr Riickert sub titlul: Hidimba* în traducerea rusească a lui V I Kalianovb, care-i în proză şi exactă, sînt înşirate, în versul din I, , numele proprii: Yudhişţhira, Arjuna, Nakula şi Sahadeva In aceeaşi ordine şi cam în acelaşi loc se află aceste nume şi la Coşbuc în schimb ele nu se găsesc la Riickert în acest pasaj; iar acolo unde se află, în loc de Nakula şi Sahadeva stă: Gemenii (die Zwilling'(e)) Versul penultim din traducerea lui Coşbuc:

"Apoi Bhima ia cadavrul şi cu mîna- rupe-n două", se găseşte la sfîrşitul episodului următor: "Uriaşul Baka şi familia brahmanică", din Mahăbhărata I; de aceea el lipseşte la Riickert şi la Holtzmann (v mai jos) Toate acestea: titlul schimbat (Bhima, în loc de Hidimba), numele proprii din versul , versul penultim din traducerea lui Coşbuc, dovedesc că acesta nu s-a folosit de traducerea lui Riickert, nici de aceea, foarte prescurtată, a lui A Holtzmann în general, traducerea lui Coşbuc e mult mai apropiată de textul original sanscrit, după cum ne arată traducerea rusească menţionată mai sus, decît traducerea lui Riickert sau a lui Holtzmann Coşbuc trebuie să se fi folosit de traducerea vreunui alt autor, probabil tot german, şi aceasta trebuie să fi fost mai exactă, şi poate chiar în proză, ca aceea a lui Kalianov sau a lui Kellner (v p ) Şi pentru acest episod n-am avut la îndemînă originalul sanscrit, ci numai traducerea lui Kalianov, menţionată mai sus NALA ŞI DAMAJANTI* Coşbuc a tradus cîntul al IX-lea din Nalopâkhyăna ("Povestea lui Nala") sub titlul: "Nala şi Damajanti B V Fr Riickerts Werke, ed Conrad Beyer, voi , pp - b Mahăbhărata,Adîparva, Moscova-Leningrad, Die Kuruinge, p sq , din: "Indische Sagen", voi I ( ) * V n Traducerea aceasta a lui Coşbuc este relativ cea mai exactă din toate cîte a făcut din literatura sanscrită Originalul sanscrit cuprinde de strofe, de cîte două versuri, pe care Coşbuc le-a redat în de versuri, deci aproape acelaşi număr Din aceste versuri însă aproape jumătate ( ) nu se găsesc în textul sanscrit Povestea lui Nala a fost tradusă în limba germană, sub titlul: Nala und Damayantî, de Fr Riickert în Traducerea e magistrală Riickert a mai adăugat imagini şi idei care nu se găsesc în original Spre deosebire de traducerea lui Riickert, prelucrarea liberă a lui A Holtzmannae mult scurtată, ca şi episodul Hidimba (v p ) O traducere în proză, foarte exactă şi îngrijită, a fost făcută de H C Kellner b De ea s-a folosit Coşbuc, după cum se poate vedea, între altele, din următoarele pasaje şi expresii, care nu se găsesc la Riickert, nici la ceilalţi traducători germani NALOPĂKHTĂNAM IX Brhadasva uvăca (Tatas tu yâte vârşneye punyasloksya dîvyatah Puşkarena hrtam râjyam yac că'nyad vasu kimcana (l) "Indische Sagen", III b în Reclams Universalbibliothek, c Prima cifră arată pagina, a doua rîndul d Cifra arată versul Hrtarâjyam nalam răjan prahasan puşkaro'bravît) Dyutam pravartatăm bhuyah pratipăno'sti kas tava ( ) âişţă te damayanty ekă sarvam anyaj jitam mayâ Damayantyăh panah sâdhu vartatăm yadi manyase ( ) Puşkarenăi'vam uktasya punyaslokasya manyunâ Vyădiryate'va hrdayam na căi'nam kim cid abravit ( ) Tatab puşkaram ălokya nalah paramamanyumân Utsrjya sarvagătrebhyo bhuşanâni mahăyasăh ( ) Ekavâsâ hy asamvitah suhricchokavivardhanah Niscakrăma tato răjă tyaktvâ suvipulăm sriyâm ( ) Damayanty ekavastră'tha gacchantam prşţhato'nvagăt Sa tayă băhyatah sârdham trirâtram nâişadho'vasat ( ) Puşkaras tu mahârăja ghoşayăm ăsa văi pure Nak yah samyag ătişţhet sa gacched vadhyatăm mama ( ) Puşkarasya tu văkyena tasya vidveşanena ca Păură na tasya satkâram krtavanto yudhişţhira ( ) Sa tathă nagarăbhyăse satkărârho na satkrtah Trirâtram uşito răjă jalamătrena vartayan ( ) Pidyamânah kşudhâ tatra phalamulăni karşayan Prătişţhata tato răjă damayantî tam anvagăt ( ) Kşudhayă pidyamânas tu nalo bahutithe'hani Ăpasyac sakunăn kâns cid hiranyasamdrsacchadăn ( ) Sa cintayăm ăsa tadă nişadhădhipatir băii Asti bhakşyo mamă'dyă'yam vasu ce'dam bhavişyati ( ) Tatas tăn paridhănena văsasă sa samăvrnot Tasya tad vastram ădâya sarve jagmur vihăyasă ( ) Utpatantah khagă văkyam etad ăhus tato nalam Drştvă digvăsasam bhumâu sthitam dinam adhomukham ( ) Vayam akşăh sudurbuddhe tava văso jihirşavah Agată na hi nah pritih savăsasi gate tvayi ( ) Tăn

samîkşya gatăn akşăn ătmănam ca vivăsasam Punyaslokas tadă răjan damayantim athă'bravit: ( ) Yeşăm prakopăd ăisvaryăt pracyuto'ham anindite Prănayătrăm na vinde ca duhkhitah kşudhayă'nvitah, ( ) Yeşam krte na satkâram akurvan mayi năişadhăh Ta ime sakună bhutvâ vâso'py apaharanti me ( ) Vâişamyam paramam prâpto duhkhito gatacetanah Bhartă te 'ham nibodhe'dam vacanam hitam ătmane ( ) Ete gacchanti bahavah panthăno dakşinăpatham Avantîm rkşavantam ca samatikramya parvatam ( ) Eşa vindhyo mahăsăilah payoşni ca samudragă Ăsramăs ca maharşinăm bahumulaphalânvităh ( ) Eşa panthâ vidarbhânăm asău gacchati kăusalăn Atah param ca deso'yam dakşine dakşinâpathah ( ) Etad văkyarn nalo răjâ damayantîm samăhitah Uvaca'sakrd ărtto hi bhăimim uddisya bhărata ( ) Tatah să băşpakalayă vacă duhkhena karşită Uvăca damayantî tam năişadham karunam vacah ( ) Udvejate me hrdayam sîdanty ăngăni sarvasah Tava părthiva samkalpam cintayantyăh punah punah ( ) Hrtarăjyam hrtadravyam vivastram kşuttrşnănvitam Katham utsrjya gaccheyam aham tvăm nirjane vane ( ) Srăntasya te kşudhă 'rttasva cintayănasya tat sukham Vane ghore mahărăja năsayişyămy aham klamam ( ) Na ca bhâryăsamam kimcid vidyate bhişajăm matam Âuşadham sarvaduhkheşu satvam etad bravîmi te ( ) Nala uvăca Evam etad yathă 'ttha tvam damayantî sumadhyame Nă 'sti bhărvăsamam mitram narasyă 'rttasya bheşajam ( ) Na că'ham tyaktukamas tvăm kim artham bhîru sankase Tyajeyam aham âtmănam na căi 'vam tvăm anindite ( ) Damayanty uvăca Yadi măm tvam mahărăja na vihătum ihe 'cchasi Tat kim artham vidarbhânăm panthăh samupadisyate ( ) Avăimi că'ham nrpate na tu măm tyaktum arhasi Cetasâ tv apakrşţena măm tyajethă mahîpate ( ) Panthănam hi mamă 'bhîkşnam ăkhyăsi ca narottama Atonimittam sokam me vardhayasy amaropama ( ) Yadi că'yam abhiprâyas tava jnătîn vrajet iti Sahităv eva gacchăvo vidarbhăn yadi manyase ( ) Vidarbharăjas tatra tvăm pujayişyati mănada Tena tvam răjan sukham vatsyasi no grhe ( ) Iti nalopăkhyăne navamo 'dhyâyah NALA UND DAMAYANTÎ* NEUNTER GESANG (Als Vârshneya fortgegangen, da ward dem spielenden Punyasloka von Pushkara das ganze Konigreich und jed- weder andere Besitz abgenommen Da sprach Pushkara unter lautem Lachen zu dem Reichs- ledigen Konig): "Das Spiel gehe weiter! Was ist anjetzt dein Gegenein- satz? Ubrig geblieben ist dir einzig noch Damayantî: (alles andere hab'ich gewonnen) Wohlan! Um Damayantî gehe denn das Spiel, (wenn es dir also genehm ist!)" Da ward dem Konige Punyaţloka das Herz zerrissen von tiefem Weh, (und er erwiderte kein Wort) In tiefster Trauer warf Nala einen Blick auf Pushkara: (dann riss er herunter vom ganzen Leibe all seinen Schmuck) und mit einem einzigen Gewande angetan, ( ) (sonst ohne alle Hiille), zog er als Freundeskummermehrer von dannen, der glor- reiche Fiirst, (einem unermesslichen Wohlstande den Riicken kehrend) Und Damayantî, angetan mit einem einzigen Kleide, folgte dem Gehenden auf dem Fusse Drei Năchte verweilte der Nishadher mit ihr zusammen im Freien Pushkara aber liess in der ganzen Stadt ausrufen: "Wer zu Nala stehet, der finde den Tod durch meine Hand !" Ob solcher Rede Pushkaras und seiner feindseligen Ge- sinnung versagten ihm die Stadtbewohner gastliche Aufnah- me (So blieb er in der Umgegend der Stadt, der Konig), der es so verdiente gastlich aufgenommen zu werden (und keine gastliche Aufnahme fand) Drei Năchte blieb er allda, nur von Wasser sein Leben fristend, ( ) von Hunger ge- peinigt, Friichte und Wurzeln aus dem Erdboden reissend Dann zog der Konig weiter, und Damayantî folgte ihm Und so verfloss gar mancher Tag Einmal, da gerade Hunger ihn recht quălte, erblickte Nala etliche goldig gefliigelte Vogel Und es dachte (der starke) Nishadherherr bei sich: "Sieh da, da giebt es heute fur mich etwas zu essen: das soli einmal ein Leckerbissen sein" Und allsobald iiberdeckte er die Vogel

mit dem Unter- gcwand ♦ Din traducerea Iui H C Kellner Da nahmen jene sein Gewand und gingen damit allesamt in die Luft Im Auffliegen aber, sprachen die luftdurchwan- delnden Wesen also zu Nala, da sie ihn auf dem Erdboden (stehen sahen), splitterfasernackt, (traurig) und gesenkten Antlitzes ( ): "Wiirfel sind wir, dummer Fant! (Sind dir hurtig nachgeflogen,) Dir zu rauben das Gewand, Widerrechtlich uns entzogen War uns wirklich herzlich leid, Weil du uns davon gegangen, Angetan mit einem Kleid Mochten's gar zu gern erlangen" (Also sah der Konig die Wiirfel davon ziehen) Er selbst stand ohne Gewandhiille da und sprach zu Damayanti: ("Du Muster von einem Weibe ! Dieselben, um deretwillen ich keinen Lebensunterhalt finde in meinem Leide und in meinem Hunger; dieselben um deretwillen die Nishadher mir gastliche Aufnahme versagten, sieh nur, Vogel sind sie geworden) und nehmen mir nun gar noch mein Kleid mit fort So bin ich in das hărteste Missgeschick geraten, (ich Ungliicksmensch, habe meinen Verstand verloren Ja, das ist aus) deinem Gatten geworden ( ) Vernimm (jetzo folgende Rede: sie ist dir erspriesslich Siehe I) hier gehen viele Wege (nach dem Lande des Siidens); der eine fiihrt voriiber an Avantî und liber das Gebirge der Bâren Dort ist die Vindhya, die grosse Felsenmasse und die (dem Meere zu- stromende) Payoshni (und die Einsiedelein der hohen heiligen Sânger), die reichlich mit Wurzeln und Frucht versehen sind Hier wiederum ist der Weg zu den Vidarbhern; jener geht zu den Koţalern; (von da an weiter ist dann jenes Siidland, welches sie nennen Dakshinâpatha") (Diese Rede sprach Konig Nala zu Damayanti); er sprach (sie mit gespannter Aufmerksamkeit und immer wie- der von neuem Gar trauervoll klangen die Worte, die er an die Bhîmatochter richtete) Da sprach Damayanti mit trânenschwacher Stimme, vom Leide gequălt, zum Nishadher das klăgliche Wort: ( ) "Es bebt mir das Herz, ach! (es brechen zusammen die Glieder des Leibes, dieweil ich, o Landesfiirst, wieder und immer wieder deinen Entschluss bedenke) Dich, (den Reiches- beraubten, Schătzeberaubten,) Gewandlosen, Hunger- und (Durst)gequălten, o wie konnt'ich dich verlassen, (wie konnt' ich fortgehen) im menschenoden Walde? Du bist ermiidet, du bist gefoltert vom Hunger, du bist ermattet, und die Erinnerung an das verflossene Gliick lebt noch in dir Sieh, all dieses Leid will ich tilgen (im schrecklichen Walde, o grosser Konig) Denn von allen Heilmitteln, so da von den Ărzten geschătzt werden in allerlei Noten, ist keines, das da gliche einer Gattin (Wahrheit ist es, was ich dir sage)" Nala sprach: "Ja, so ist es, wie du sagtest, meine Damayantî, du siisse Huldgestalt! Es giebt keinen Freund, kein Heilmittel fur einen leidtragenden Mann, das da gliche einer Gattin ( ) Auch bin ich nicht gewillt, dich zu verlassen (Warum, o furchtsames Weib, argwohnest du solches?) Eher wollt'ich mich selbst verlassen, ehe denn ich dich verliesse, (du Mus- ter von einem Weibe!") Damayantî sprach: "Wenn du mich, o grosser Konig, wirklich nicht verlassen willst, warum wird dann mir immer die Strasse nach Vidarbha gewiesen? Ach, ich verstehe (dich schon, du măn- nergebietender Fiirst!) Dein Wille ist es nicht mich zu verlassen; aber in einem Augenblicke, wo du deine Besin- nung verloren, da mag es leichtlich geschehen, dass du mich verlăssest, o gebietender Fiirst! Ja, ja, immer wieder erklărst du mir den Weg, du trefflichster Mann! Ach, um solcher Ursache willen mehrest du meinen Kummer, du gottergleicher Mann!) Wenn aber dein Gedanke der sein solite, ich mochte zu meinen Verwandten gehen, nun, so gehen wir zusammen nach Vidarbha, wenn solches dir genehm ist ( ) Dort wird der Vidarbhakonig dich ehren du mein Stolz, (dort wirst du, mein Konig, von ihm geehrt, in unserem Hause ein frobes Leben fiihren") ( ) (So lautet im Nalaliede

der neunte Gesang) NALA CÎNTECUL IX DIN "NALA ŞI DAMAJANTI"§§§§§§ "Mai jucăm o dată, rege! Ce pui tu? într-un noroc - N-ai decît pe Damajanti, pune-ţi dar nevasta-n joc" Nai, izbit de-aceste vorbe, a-înegrit (Mişelul cere Pe nevastă-sa! Cu vocea sfîşiată de durere A răspuns: "O pun": şi cubii au pierdut-o şi pe ea) a Zăpăcit şi beat de pierderi, Nai cu ochii stinşi privea Cubii regelui Puşcaras (şi-atunci haina lui cea veche Cea din urmă bogăţie, el o pune-n joc - şi-o pierde!) Numai în cămaşă, Nala, regele iubit, acum Pleacă ruşinindu-şi fraţii, (şi pe-un lăturalnic drum Iese din oraş, se duce blestemîndu-se pe sine); Numai Damajanti, goală de podoabe, (tristă) vine După el Şi cu nevasta pe sub ziduri a dormit Două nopţi {în vînt şi-n ploaie) Nala (cel desmoştenit) Dar Puşcara, (domnul lumii), dă poruncă (aspră foarte): "Cine va primi pe Nala, dojenit va fi cu moarte!" Şi temindu-se de vorba celui aspru la porunci (Toţi au ocolit pe Nala, şi zăvor au pus d-atunci Uşilor), să nu primească pe cel vrednic de primire Şi-a trăit trei nopţi sărmanul, (gol şi făr-adăpostire, Pe sub ziduri,) bind de foame apa (bălţilor de ploi) Şi-a plecat de-aici; nevasta l-a urmat Şi amîndoi Supţi erau de multă foame, (galbeni de amar ca luna) Şi-au văzut, (umblînd pe dealuri), stoluri multe de sacunab Şi-a zis prinţul de Nişada: ("Am o pasăre să prind -) Astăzi vom rntnca, iubito, şi noi bine" (Şi zîmbind De noroc), dezbracă Nala grabnic haina şi-o aruncă Peste-un stol; dar stolul zboară de pe deal (ducînd în luncă) Haina (prinţului), departe, mai departe-n cerul sfînt Gol de tot rămîne prinţul, şi cu ochii la pămînt El aude cum sacunas rid cu inima pizmaşă: "Noi sîntem, nebune, cubii Şi-am ştiut că ai cămaşă Şi ne doare, cită vreme noi mai ştim că ai ceva!" (Ruşinat pînă la suflet), Nala (fără suflet) sta Despoiat de (cea din umă) haină, (şi privind nevasta sa) El a zis: ("Tu vezi, iubito, cum mă bate soarta asta! Cubii mi-au pierdut averea, tronul ei mi l-au vîndut, M-au lăsat flămînd pe drumuri! Cine-i ajutor şi scut Unui om căzut in rele? Omului cu patimi cine?) Şi-au venit ca să-mi dezbrace şi cămaşa de pe mine, Şi-am ajuns la mişelia cea din urmă, cea mai rea Sint bărbatul tău, ascultă: Acest drum, iubita mea, Se desparte-n toată partea: - unul duce la Vidarba, Unde sînt cu roduri pomii, (unde creşte-naltă iarba) Şi sînt rădăcini destule; (la Vidarba sint ai tăi ) Altul duce la Cosalas; şi la Ricsavan în văi Cestălalt, la munţii Vindja ăst de ici, şi la Avânţi Cel de colo - altul duce la Pajosni, Damajanti!" El a zis (strivit de soarta fiicei regelui, cu gînd Să-i mai uşureze greul nenorocului, lăsînd Drumul liber, să se ducă unde vrea; de-acum de dînsul Ce-o mai leagă? De ce-o ţine el, nemîngîindu-i plînsul?) Dar (cu ochii plini de plîngeri şi) de plîns cu glasul plin, A răspuns tremurătoare Damajanti cu suspin: "Tu-mi rupi inima, (iubite), (tu mă judeci în tot felul; Un cuţit d-oţel ţi-e vorba şi-mi străbaţi prin piept oţelul!) Să te las plîngînd în noapte? Fără hrană la popas, Să te las bătut de vînturi! Gol în codru să te las ? Obosit (de căi), cu ochii stinşi de gînduri troienite în pustiul unui codru (dacă vei cădea, iubite), Mort de foame, spune-mi cine să te mîngiie-n dureri? Ca femeia nu e nimeni, ajutorul cînd i-l ceri (Ştie chinul tău să-l simtă şi puteri din nou să-ţi dee - Eu aş fi, lăsînd pe Nala, cea mai josnică femeie!" - "Tu cea plină de iubire! (Zeii zic acest cuvînt:) O nevastă-i cea mai scumpă mingîiere pe pămînt! Nu vreau să te las! Adese, cînd mi-e mintea turburată, Eu mă părăsesc pe mine, dar pe tine niciodată!u - "Dacă nu voieşti, iubite, să m-alungi, de ce-mi arăţi Drumurile spre Vidarba ? O, dar ştiu d-atitea dăţi Ţi se-ntunecă lumina gindurilor şi te-neacă Dorul să m-alungi! Ştiu bine că tu nu poţi să-mi zici: "pleacă!" Ca pe-un zeu te-ador eu, Nala! Cel mai bun dintre bărbaţi Tu eşti, Nala! (Mai

nainte tu cu ochii lăcrămaţi) Mi-ai spus drumul spre Vidarba şi-am luat îndată seama (Că tu vrei să plec acasă), să merg singură la mama! Dacă vrei, atunci să mergem amîndoi, - eu fac cum vrei!) (Mama ştiu că ne primeşte cu tot dragu-n casa ei), Şi cu cinste tata Bhima va primi, redlndu-ţi fala, (Pe bărbatul cel mai vrednic, pe iubitul meu, pe Nala") DIN RÂMĂJANA V Coşbuc a tradus din Rămâyana două fragmente: Rama (R II, - ), Dasaratas (R II, , - ; , - ) Episodul Dasaratha a fost tradus de Ad Fr Graf von Schack: "Stimmen vom Ganges" (Stuttgart, ), pp - : "Der Tod des Dasaratha* N-am putut să aflu care-i traducerea de care s-a folosit Coşbuc pentru cele două fragmente de mai sus Cu privire la Râma, v şi p , n a RÂMA (RĂM'ĂYANA, II, , - ) Divyăir gunâih sakrasamo rămah satyaparăkrămah / ikşvăkubhyo'pi sarvebhyo hy atirikto visam pate ( ) Rămah satpuruşo loke satyah satyaparăyanah / săkşăd rămăd vinirvrtto dharmas că'pi sriyă saha ( ) Prajăsukhatve candrasya vasudhăyăh kşamăgunăih / bud- dhyă brhaspates tulyo vîrye săkşâc chacipateh ( ) Dharmajnah satyasamdhas ca silavăn anasuyakah / kşăn- tah săntvayită slakşnah krtajno vijitendriyah ( ) Mrduâ ca sthiracittas ca sadăbhavyo 'nasuyakah / pri- yavâdî ca bhutânăm satyavădî ca răghavah ( ) Bahusrutânăm vrddhănâm brâhmanânăm upâsită / tenă' sye'hâ'tulă kirtir yasas tejas ca vardhate ( ) Devâsuramanuşyănăm sarvâstreşu visăradah / samyagvi- dyăvratasnăto vathăvat săngavedavit ( ) Gândharve ca bhuvi sreşţho babhuva bharatăgrajah / kalyănăbhijanah sădhur adînătmă mahămatih ( ) Dvijăir abhivinîtas ca sreşţhăir dharmărthanăipunăih / vadă vrajati sângrămam grâmărthe nagarasya vă, ( ) Gatvâ saumitrisahito nă 'vijitya nivartate / săngrâmăt punar ăgatya kunjarena rathena vă ( ) Pâurân svajanavan nityam kusalam pariprcchati / pu- treşv agnişu dăreşu preşyasişyaganeşu ca ( ) Nikhilenă 'nupurvyă ca pită putrân ivau 'rasăn / susru- şante ca vah sişyăh kaccid varmasu dansităh ( ) Iti vah puruşavyăghrah sadă rămo 'bhibhâşate / vyasa- neşu manuşyănăm bhrsarn bhavati duhkhitah ( ) Utsaveşu ca sarveşu pite 'va parituşyati / satyavâdî ma- heşvăso vrddhasevî jitendriyah ( ) Smitapurvăbhibhâşî ca dharmam sarvătmană 'sritah / samvagyoktâ sreyasam ca na vigrhyakathărucih ( ) Uttarottarayuktău ca vaktă vâcaspatir vathă / subhrur ăvatâmrăkşah săkşăd vişnur iva svayam ( ) Rămo lokăbhirămo 'yam săuryavîryaparăkramăih / pra- jăpălanasamyukto na răgopahitendriyah ( ) âaktas trâilokyam apy eşa bhoktum kini nu mahim imăm / nă 'sya krodhah prasădas ca nirartho'sti kadă- cana ( ) Hanty eşa niyamăd vadhyăn avadhyeşu na kupvati / yunakty arthăih prahrşţas ca tam asâu yatra tuşyati ( ) Dăntăih sarvaprajăkăntăih pritisamjananăir nrnarn / gu- năir virocate rămo diptah surya ivă 'nsubhih ( ) • Tam evamgunasampannam rămam satya arâkramam / lokapălopamam nătham akamayata medinî ( ) RĂMA (RĂ VÂTA VA, II, , - ) Viteazul Răma, cel de o seamă cu Indra, întrece prin virtuţile sale divine pe toţi urmaşii lui Ikşvăku * ( ) Înţeleptul Răma este credincios, devotat adevărului şi virtuţii-, legea divină purcede din el împreună cu majestatea regească ( ) a Răma, fiul lui Dasaratha (v p , n a), este eroul epopeei Rămăyana -Indra: zeul suprem - Ikşvăku: rege străvechi Prin plăcerea pe care o dă poporului, el seamănă cu luna, prin răbdare cu pămîntul, prin inteligenţa sa cu Brhaspati ", prin puterea sa cu Indra ( ) Urmaşul lui Raghub cunoaşte legea, îşi ţine promisiunea, e nobil la suflet, nu defăimează, e îngăduitor, se poartă cu bunătate, e blînd şi recunoscător şi-i stăpîn pe simţurile sale ( ) El e bun, ferm în hotărîre, vorbeşte prietenos şi spune adevărul ( ) El cinsteşte pe brahmanii bătrini şi învăţaţi; de aceea creşte aici, pe pămînt, slava, gloria şi strălucirea sa incomparabilă ( ) El cunoaşte toate armele

zeilor, demonilor şi oamenilor; a terminat studiul Vedei şi şi-a îndeplinit toate juruinţele; ştie întocmai Veda c împreună cu ramurile ei ( ) în domeniul muzicii fiul mai mare al tău, urmaşul lui Bharata d, este cel mai distins; el e de obîrşie nobilă, virtuos, voios, şi are multă minte ( ) El a fost instruit de preoţii cei mai aleşi, pricepuţi în ştiinţa binelui şi a utilului; cînd porneşte la luptă, pentru a apăra un sat sau un oraş ( ) împreună cu Saumitra ", el nu se-ntoarce fără biruinţă, ci cu un elefant sau cu un car ( ) Totdeauna el întreabă cu de-amănuntul pe locuitori, ca pe ai săi, cum le merge, şi se interesează de casa, de copiii, de nevestele lor, de servitori şi de discipoli, ( ) Cum face un tată cu propriii săi copii "Vă ascultă discipolii ? Au pus de-acum armura ?" ( ) Aşa vă vorbeşte mereu Răma, cel mai ales bărbat El se întristează foarte, cînd dă o nenorocire peste oameni, ( ) Şi ca un tată se bucură el mult de toate festivităţile lor El spune adevărul, e arcaş de frunte, cinsteşte pe bătrini şi-i stăpîn pe sine ( ) a Pămtntul: răbdător ca pămîntul - Brhaspati: zeul înţelepciunii şi al elocvenţei b Urmaşul lui Raghu: Răma " Veda: ştiinţa sfîntă; ramurile Vedei (vedânga) sînt ştiinţele auxiliare ale ei: fonetica, astronomia, ritualul etc d Bharata: numele unui rege e Saumitra: Lakşmana, fratele lui Răma Cînd se adresează cuiva, el zîmbeşte; se ţine de lege din tot sufletul; e dătător de fericire şi nu-i plac vorbele duşmănoase ( ) Cînd discută, el vorbeşte ce trebuie, ca Văcaspatis; are fruntea frumoasă, ochii lungăreţi ca fructul de mango, de parcă ar fi Vişnu în persoană ( ) Prin vitejia şi puterea sa, Râma este o desfătare pentru oameni; el ocroteşte poporul; simţurile nu-i sînt ademenite de patimi ( ) El e destoinic să stăpînească şi cele trei lumi b cu atît mai mult ţara aceasta; niciodată nu ejnînios sau liniştit fără motiv ( ) El ucide numai din absolută necesitate pe cei ce trebuiesc ucişi, şi nu se mînie pe cei care trebuiesc cruţaţi; iar pe aceia de care-i mulţumit el îi acoperă, plin de bucurie, cu favoruri ( ) Prin însuşirile sale paşnice, iubite de toată lumea, el cîştigă simpatia oamenilor şi străluceşte ca soarele aprins prin razele sale ( ) Pe acesta, pe Râma cel înzestrat cu astfel de calităţi, pe eroul adevărat, asemenea unui ocrotitor al lumiic, îl doreşte ţara ca domn ( ) RAMA Neamul Isvacu-l născuse; lumile-i dau nume Rama; E stăpînitor pe sine, om ce nu cunoaşte teama, Nalt, puternic, plin de fapte, parcă-i soare răsărit, Veşnic biruind duşmanii, înţelept şi fericit, Cu fălci ţapene, cu oase tari ca fierul, cu braţ tare Şi cu pieptul lat şi zdravăn, dătător de-nfiorare Braţele-i voinice-atîrnă pînă de genunchi mai jos, Sus îşi ţine capul nobil; e cu minte, virtuos Şi e plin de demnitate, totul plin de vrednicie E nepăsător şi are ochii mari, culoarea vie E clătinător la umblet, e voinic, întreg la stat, Bun, de ţi-e mai mare dragul, să cunoşti aşa bărbat a Văcaspali: zeul elocvenţei b Cele trei lumi: cerul, văzduhul şi pămîntul c Ocrotitor al lumii: (ser lokapăla): zeu suprem Şi noroc el are-n toate, şi cunoaşte legea bine Şi iubeşte adevărul, şi-i neiubitor de sine Ştie să-şi aleagă arma, şi-n mînie e tot treaz; Glnditor adînc de lucruri şi cu patimi de viteaz Om curat şi bun de suflet', ştie multe, multe poate Şi e scutul şi-apărarea lumilor acestor toate ÎZ-ntemeietor de lege şi susţinător al ei Şi cunoaşte Veda-ntreagă Nu e lacom de femei Şi vorbeşte ca un tată, de stau lumile s-asculte, Iar meşteşugării isteţe la război el ştie multe învăţat, cunoaşte bine toate cele ce s-au scris, Tîlcuieşte orice carte şi pricepe orice-ai zis E iubit de toată lumea, e blajin, voios din fire Şi vorbeşte totdeauna limpede, făr-ocolire Nici minciună-n el nu este, nici nu poartă defăimări - Şi te pierzi în bunătate-i ca şi rîurile-n

mări El e culme de virtute, darnic ca un nor de ploaie, Şi ca munţii Himalaia de statornic în războaie, Ca un trăsnet în mînie, mai grozav decît furtuna Care zguduie pămintul, dar frumos şi bun ca luna, Şi mai drept în toate cele decît Mahadeva a sfîntul, Şi e răbdător ca piatra, şi e paşnic ca pămintul DAâARATHA (aÂAfÂy NA, II, ,li - , ) Devy anudhă tvam abhavo yuvarăjo bhavămy aham / tatah prăvrd anuprăptă mama kămavivardhini ( ) Apăsya hi rasân bhâumâns taptvă ca jagad anăubhih / paretâcarităm bhîmăm ravir ăcarate diăam ( ) Uşnam antardadhe sadyah snigdhâ dadrâire ghanăh / tato jahrşire sarve bhekasârangabarhinah ( ) Klinnapakşottarâh snătăh krcchrăd iva patatrinah / vrşţi-vâtăvadhutăgrăn pădapăn abhipedire ( ) Patitenă 'mbhasâ cchannah patamânena că 'sakrt / ăba- bhâu mattasărangas toyară&ir ivă 'calah ( ) Pândurărunavarpăni srotănsi vimalăny api / susruvur gi- ridhătubhyah sabhasmâni bhujamgavat ( ) a Mahadeva: âiva " Tasminn atisukhe kăle dhanuşmân işumân rathî / vyăyă- makrtasamkalpah sarayum anvagăm nadîm, ( ) Nipăne mahişam rătrău gajam vă 'bhyăgatam mrgam / anyad vă svăpadam kimcij jighănsur ajitendriyah ( ) Athă 'ndliakăre tv aârăuşam jale kumbhasya puryatah / acakşurvişaye ghoşam văranasye 'va nardatah ( ) Tato 'ham saram uddhrţya dîptam ăsîvişopamam / sab- dam prati gajaprepsur abhilakşyam ăpatayam ( ) Amuncam nisitam bănam aham ăsîvişopamam / tatra văg uşasi vyaktâ prădur ăsîd vanăukasah, ( ) Hă he'ti patatas toye bănăd vyathitamarmanah / tasmin nipatite bhumău văg abhut tatra mănuşi: ( ) Katham asmadvidhe sastram nipatec ca tapasvini / pra- viviktăm nadîm rătrăv udăhâro 'ham âgatah ( ) Işună 'bhihatah kena kasya vă 'pakrtam mayă / rşer hi nyastadandasya vane vanyena jîvatah ( ) Katham nu sastrena vadho madvidhasya vidhiyate / jaţăbhăradharasyăi 'va valkalâjinavăsasah ( ) Ko vadhena mamă' rthî syăt kim vă 'syă 'pakrtam mayă / evam nişphalam ărabdham kevalănarthasamhitam ( ) Na kvacit sădhu manyeta yathăi 'va gurutalpagam / ne 'mam tathâ 'nusocămi jîvitakşayam ătmanah ( ) Mătaram pitaram co'bhăv anusocămi madvadhe / tat etan mithunam vrddham cirakălabhrtam mayă ( ) Mayi paiicatvam âpanne kăm vrttim vartayişyati / vrd- dhâu ca mătăpitarăv aham căi 'keşună hatah ( ) Kena sma nihatăh sarve subălenă 'krtătmană / tăm giram karunam srutvâ mama dharmănukănkşinah ( ) Karăbhyăm sasaram căpam vyathitasyă 'patad bhuvi / tasyă 'ham karunam srutvă rşer vilapato ni si, ( ) Sambhrăntah sokavegena bhrsam ăsam vicetanah / tam desam aham ăgamya dînasattvah sudurmanăh ( ) Apasyam işună tîre sarayvăs tăpasam hatam / avakîr- najatăbhăram praviddhakalasodakam, ( ) Pănsuâonitadigdhăngam sayănam salyavedhitam / sa măm udvîkşya netrabhyăm trastam asvasthacetanam, ( ) Ity uvăca vacah kruram didhakşann iva tejasă / kim tavă 'pakrtam răjan vane nivasată mayă ( ) Jihîrşur ambho gurvartham yad aham tăditas tvayă / ekena khalu bănena marmany abhihate mayi, ( ) Dvăv andhâu nihatău vrddhâu mată janayită ca me / tan nunam durbalăv andhâu matpratîkşău pipăsitău ( ) Ciram ăăăm krtăm kaşţăm trşnăm samdhărayişyatah / na nunam tapaso vă 'sti phalayogah srutasya vă, ( ) Pită yan măm na jănite âayânam patitam bhuvi / jă- nann api ca kim kuryăd asaktas că 'parikramah, ( ) Bhidyamănam ivă 'âaktas trătum anyo nago nagam / pitus tvam eva me gatvă âîghram ăcakşva răghava ( ) Na tvăm anudahet kruddho vanam agnir ivăi 'dhitah / iyam ekapadî răjan yato me pitur ââramah ( ) Tam prasădaya gatvă tvam na tvă samkupitah sapet / visalyam kuru măm răjan marma me nisitah sarah ( ) Runaddhi mrdu sotsedham tiram amburayo yathă / sasalyah klisyate prănăir viăalyo vinasişyati ( ) Iti măm avisac cintă tasya ăalyăpakarşane / duhkhi- tasya ca dîcasya mama sokăturasya ca ( ) Lakşayăm ăsa sa rşis cintăm munisutas tadă / tămya- mănah sa măm krcchrăd uvăca paramărthavit, ( ) Sidămăno vivrttângo

'ceştamăno gatah kşayam, / sams- tabhya âokam dhăiryena sthiracitto bhavămy aham ( ) Brahmaha'tyâkrtam tăpam hrdayâd apaniyatăm / na dvi- jatir aham răjan mâ bhut te manaso vyathâ ( ) Sudrâyâm asmi văisyena jăto naravarădhipa / itî 'va vadatah krcchrăd bănăbhihatamarmanah ( ) Vighurnato viceşţasya vepamănasya bhutale / tasya tv ătămyamănasya tam bănam aham uddharam Sa măm udvikşya samtrasto jahău prănăns tapodha- nah ( ) Jalărdragâtram tu vilapya krcchram marmavranam sam- tatam ucchvasantam / Tatah sarayvăm tam aham sayănam samîkşya bhadre subhrsam vişannah ( ) Vadham apratirupam tu maharşes tasya răghavah / vi- lapann eva dharmătmâ kăusalyăm idam abravît: ( ) Tad ajnânăn mahat păpam krtvă samkulitendriyah / ekas tv acintayam buddhyă katham nu sukrtam bhavet ( ) Tatas tam ghaţam ădăya purnam paramavărinâ / ăsra- mam tam aham prăpya yathăkhyâtapatham gatah ( ) Tatră 'ham durbalăv andhău vrddhăv aparinayakău / apaâyam tasya pitarău lunapakşăv iva dvijău ( ) Tannimittăbhir ăsînau kathăbhir aparisramâu / tăm ăcăm matkrte hinăv upăsinăv anăthavat ( ) Sokopahatacittas ca bhayasamtrastacetanah / tac că 'sra- mapadam gatvă bhuyah sokam aham gatah ( ) Padaâabdam tu me ărutvă munir văkyam abhăşata / kim cirayasi me putra păniyam kşipram ănaya ( ) Yannimittam idam tata sălile kriditam tvayă / utkan- ţhită te mate 'yam praviâa kşipram ăsramam ( ) Yad vyalikam Iertam putra mâtră te yadi vă mayă / na tan manasi kartavyam tvayă tăta tapasvină ( ) Tvam gatis tv agatinăm ca cakşus tvam hinacakşuşăm / samăsaktăs tvayi prănăh katham tvam nă 'bhibhâşase ( ) Munim avyaktayă văcă tam aham sajjamănayă / hina- vyanjanayă prekşya bhîtacitta ivâ 'bruvam ( ) Manasah karma ceşţăbhir abhisamstabhya văgbalam / ăcacakşe tv aham tasmăi putravyasanajam bhayam ( ) Kşatriyo 'ham daăaratho nă 'ham putro mahâtmanah / sajjanâvamatam duhkham idam prâptam svakarmajam ( ) Bhagavaiis căpahasto 'ham sarayutîram ăgatah / jighân- suh svăpadam kimcin nipăne vă 'gatam gajam ( ) Tatah ăruto mayă sabdo jale kumbhasya puryatah / dvipo 'yam iti matvă 'ham bănenă 'bhihato mayă ( ) Gatvă tasyăs tatas tîram apasyam işună hrdi / vinirbhin- nam gataprănam âayănam bhuvi tăpasam ( ) Tatas tasyăi 'va vacanăd upetya paritapyatah / sa mayă sahasă bana uddhrto marmatas tadă ( ) Sa co 'ddhrţena bănena sahasă svargam ăsthitah / bha- gavantăv ubhău socann andhăv iti vilapya ca ( ) Ajnanăd bhavatah putrah sahasă 'bhihato mayă / sesam evam gate yat syât tat prasidatu me munih ( ) Sa tac chrutvă vacah kruram mayă tadaghasansinâ / nă 'âakat tivram ăyâsam sa kartum bhagavăn rşih ( ) Sa băşpapurnavadano nihsvasan sokamurchitah / măm uvăca mahătejăh krtănjalim upasthitam: ( ) Yady etad aâubham karma na sma me kathayeh svayam / phalen murdhă sma te răjan sadyah satasahasradhă ( ) Kşatriyena vadho răjan vănaprasthe viseşatah / jnăna- purvam krtah sthănăc cyăvayed api vajrinam ( ) Saptadhă tu bhaven murdhă munău tapaşi tişţhati / jnănad visrjatah ăastram tădrse brahmavădini ( ) Ajnănăd dhi krtam yasmăd idam te tena jivase / api hy adya kulam na syăd răghavănăm kuto bhavăn ( ) Naya nău nrpa tam desam iti măm că 'bhyabhăşata / adya tam draşţum icchăvah putram paâcimadarâanam ( ) Rudh'irenăvasiktăngam prakîrnajinavasasam / sayănam bhuvi nihsamjnam dharmarâjavaăamgatam ( ) Athă 'ham ekas tam desam nîtvă tău bhrsadufrkhitau / asparăăyam aham putram tam munim saha bhăryayă ( ) Tău putram ătmanah sprşţvă tam ăsădya tapasvinau / nipetatuh ăarîre 'sya pită căi 'nam uvăca ha: ( ) Nă 'bhivădayase mă 'dya na ca măm abhibhăşase / kim ca âeşe tu bhumău tvam vatsa kim kupito hy asi ( ) Nanv aham te' priyah putra mătaram pasya dhărmikîm / kim ca nă 'lingase putra sukumăravaco vada ( ) Kasya vă pararătre 'ham ăroşyămi hrdayamgamam / adhîyănasya madhuram săstram vă 'nyad viseşatah ( ) Ko măm samdyăm upăsyâi 'va snătvă hutahutăsanah / slăghayişyaty

upăsînah putrasokabhayărditam ( ) Kandamulaphalam hrtvă ko măm priyam ivâ 'tithim / bhojayişyaty akarmanyam apragraham anăyakam ( ) Imăm andhăm ca vrddhăm ca mătaram te tapasvinîm / katham putra bharişyămi krpanăm putragardhinîm ( ) Tişţha mă mă gamah putra yamasya sadanam prati / &vo mayă saha gantă 'si jananyă ca samedhitah (' ) Ubhâv api ca sokărthăv anâthău krpanău vane / kşipram eva gamişyavas tvayă hînău yamakşayam ( ) Tato văivasvatam drşţvâ tam pravakşyămi bhâratîm / kşamatăm dharmarajo me bibhryăt pitarâv ayam ( ) Dătum arhati dharmătmă lokapâlo mahăyaăăh / îdrăasya mamă 'kşayyăm ekăm abhayadakşinăm ( ) Apâpo 'si yathâ putra nihatah păpakarmanâ / tena saty- ena gacchă 'su ye lokăs tv astrayodhinăm ( ) Yăm hi sură gătim yănti saîigrămeşv anivartinah / hatăs tv abhimukhâh putra gătim tăm paramăm vraja ( ) Yăm gătim sagarah ââib'yo dilîpo janamejayah / nahuşo dhundhumâras ca prăptăs tăm gaccha putraka ( ) Yă gatih sarvabhutănăm svădhyăyăt tapasas ca yă / bhumidasyă 'hităgnes ca ekapatnivratasya ca ( ) Gosahasrapradătrnăm gurusevăbhrtăm api / dehany- ăsakrtăm yâ ca tăm gătim gaccha putraka ( ) Na ii tv asmin kule jăto gacchaty akusalăm gătim / sa tu yâsyati yena tvam nihato mama bândhavah ( ) Evam sa krpanam tatra paryadevayatâ 'sakrt / tatho 'ktvâ kartum udakam pravrttah saha bhăryayâ ( ) Sa tu divyena rupena muniputrah svakar nabhih / svar- gam adhyăruhat kşipram âakreţia saha dharmavit ( ) Âbabhâşe ca tău vrddhău sakrena saha tâpasah / ăăvasya ca muhurtam tu pitaram văkyam abravît: ( ) Sthănam asmi mahat prâpto bhavatoh paricărapăt / bhavantăv api ca kşipram mama mulam upăişyathah ( ) Evam uktvâ tu divyena vimănena vapuşmată / ăruroha divam kşipram muniputro jltendriyah ( ) Sa krtvâ 'tho 'dakam turnam tăpasah saha bhăryayâ / măm uvăca mahâtejăh krtănjalim upasthitam: ( ) Adyăi 'va jahi măm râjan maranenă 'sti mevyathă / yah sarenăi 'kaputram măm tvam akărşîr aputrakam ( ) Tvayă 'pi ca yad ajnanăn nihato me sa bălakah / tena tvăm api sapsye 'ham suduhkham atidărunam ( ) Putravyasanajam duhkham yad etan mama sămpratam / evam tvam putrasokena râjan kălam karişyasi ( ) Âjhănăt tu hato yasmăt kşatrîyena tvayă munih / tasmăt tvăm nă 'viâaty ăsu brahmahatyă narădhipa ( ) Tvăm apy etădrso bhăvah kşipram eva gamişyati jîvi- tăntakaro ghoro dătăram iva dakşină ( ) Evam Săpam mayi nyasya vilapya karunam bahu / cităm ăropya deham tan mithunam svargam abhyayăt ( ) DASARATHA * (RÂMÂYAJVA, II, ', - /, ) ■ ] "Pe atunci tu, regină, erai nemăritată, iar eu eram tînăr prinţ moştenitor Odată se ivi anotimpul ploios, care îmi spori dorinţa de a vina ( ) După ce dogorise cu razele sale lumea, soarele părăsi pămîntul şi se îndreptă spre lăcaşul infiorător al morţilor ( ) Curînd arşiţa dispăru şi apărură nori plini de apă; atunci toate vietăţile se bucurară: broaşte, săranga" şi păuni ( ) a Da Sara tha: rege în Ayodhyă, tatăl lui Râma b Săranga: numele unei păsări După ce se scăldau, păsările, cu aripile ude, abia puteau să se suie pe copacii cu crengile bătute de ploaie şi de vînt ( ) Acoperit de apa care cădea fără Încetare, muntele părea un lac plin de păsări ( ) Riurile, limpezi mai înainte, curgeau acum ca nişte şerpi albicioşi, roşietici, pămîntii, din munţi ( ) în acest anotimp atît de plăcut, dorind să mă exercitez, mă îndreptai pe un car spre rîul Sarayu, luînd cu mine arcul şi săgeţile ( ) Nefiind stăpin pe minea, doream să ucid noaptea, la locul de adăpare, vreun bivol sau elefant, vreo antilopă sau vreo altă fiară ( ) Atunci auzii în întuneric, într-un loc ce nu se putea vedea, zgomotul unui vas cufundat în apă, asemănător strigătului unui elefant ( ) Crezînd că-i un elefant, scosei o săgeată otrăvită şi o repezii în direcţia sunetului ( ) Cînd aruncai săgeata ascuţită şi otrăvită, se auzi lămurit, în zori, ţipătul unui pustnic, ( ) Care cădea în apă, cu corpul străpuns de

săgeată Cînd căzu la pămînt se auzi un glas de om: ( ) "Cum se poate ca un ascet ca mine să fie lovit de săgeată ? Am venit noaptea la rîul singuratic, ca s-aduc apă ( ) Cine m-a străpuns cu săgeata? Cui am făcut vreun rău? Cum se poate să fie săgetat un eremit paşnic ca mine, ( ) Care trăieşte numai cu rădăcini, în pădure, poartă părul împletit şi-i îmbrăcat în haine de scoarţă şi de piei? ( ) Cine vrea să mă omoare ? Sau ce rău i-am făcut ? O astfel de faptă zădarnică, aducătoare numai de nenorocire, ( ) Nu poate nimeni să admită, ca şi necinstirea patului unui învăţător Nu deplîng atît sfîrşitul acesta al vieţii mele, ( ) Cît mai ales jălesc pe mama şi pe tatăl meu, soţii aceştia bătrîni, pe care i-am întreţinut mult timp ( ) Eu fiind mort, cum vor trăi ei? O singură săgeată m-a ucis şi pe mine şi pe bătrînii mei părinţi ( ) Cine-i omul acela puternic şi crud, care ne-a omorît pe toţi?" La auzul acestor vorbe jalnice, eu care năzuiam spre virtute, ( ) a Nefiind stăpin pe mine: nestăpînit în dorinţi Fui atît de turburat, incit arcul şi săgeţile îmi căzură din mîini la pămînt Auzind cum se tînguia în noapte acel pustnic, ( ) Fui cuprins de o durere grozavă şi eram cu desăvîrşire scos din minţi Adînc întristat şi zdrobit, mă îndreptai spre locul acela, ( ) Şi zării, pe ţărmul rîului Sarayu, pe pustnicul lovit de săgeată, cu părul în dezordine, şi urciorul răsturnat ( ) Corpul, străpuns de săgeată, îi era acoperit de sînge şi de ţărînă Ridicîndu-şi ochii spre mine, care eram îngrozit şi cu mintea turburată, ( ) El grăi aceste vorbe groaznice, ca şi cum ar fi voit să mă ardă cu ele: "O rege, ce rău ţi-am pricinuit, eu care locuiesc în pădure? ( ) De ce m-ai rănit de moarte, în timp ce voiam să car apă pentru bătrînul meu tată ? Lovindu-mă, mortal, cu o singură săgeată ( ) Ai ucis doi bătrîni orbi, pe mama mea şi pe tatăl meu De-acum amîndoi, slabi şi fără vedere, mă vor aştepta însetaţi ( ) Aşteptîndu-mă mult timp, ei vor suferi greu de sete Aşadar, zădarnică i-a fost asceza şi ştiinţa sfîntă, ( ) De vreme ce tatăl meu nu ştie că zac la pămînt Şi chiar de-ar sti, ce ar putea să facă, slab cum e si neputînd umbla ? ( ) Ca un copac ce nu-i în stare să apere alt copac despicat B O, urmaş al lui Raghu b, du-te de- înştiinţează pe tatăl meu, ( ) Ca nu cumva să te ardă de mînie, ca un foc puternic pădurea Iată cărarea care duce la coliba tatălui meu: ( ) Traducerea lui Coşbuc - fără îndoială din limba germană - are, în loc de "copac", cuvîntul "elefant", ceea ce ne arată clar că traducătorul german a avut înaintea ochilor altă ediţie a Rămâyanei, unde se află, în loc de naga "copac," varianta nâga "elefant, şarpe", în cazul acesta pasajul respectiv s-ar putea traduce în două feluri: "Ca un elefant care nu-i în stare să apere pe alt elefant, străpuns" "Ca un şarpe care nu-i în stare să apere pe alt şarpe, tăiat în două" Aceste două traduceri sînt însă lipsite de logică şi nu se potrivesc nici cu contextul; aşa că varianta nâga nu e corectă Comentatorul indian scrie: nagam = vrkşarn "copac" Textul sanscrit de care ne-am folosit şi care cuprinde acest comentar este cel editat de Kăsinâth Păndurang Parab, Bombay, b Raghu: rege antic, strămoş al lui Dasaratha Du-te la el şi-l îmbunează, ca nu cumva să se mînie şi să te blesteme(r); scoate-mi vîrful săgeţii Săgeata cea ascuţită ( ) îmi astupă corpul, la fel ca un puhoi năprasnic malul unei ape" - "Cu săgeata in el, se chinuieşte; dacă scot săgeata, moare ( ) Aceasta îmi trecu prin minte cu privire la scoaterea săgeţii Ascetul înţelese gîndul meu, ( ) Şi văzîndu-mă întristat şi abătut, grăi cu greutate, ( ) Pierzîndu-se, zbătîndu-se gata să moară:"Eu îmi înăbuş mihnirea cu curaj, căci spiritul meu e tare ( ) îndepărtează din inima ta remuşcarea că ai ucis pe un brahman; nu te turbura din cauza aceasta ( ) M-am născut dintr-o mamă Sudrab şi un tată Vaisya" în timp ce

vorbea astfel, lovit de moarte de săgeată, ( ) Rostogolindu-se pe pămînt şi tremurînd, cu puterile sleite, îi scosei săgeata; iar ascetul, privind în sus speriat, îşi dădu sufletul ( ) Cînd îl văzui întins pe ţărmul riului Sarayu, ud, nenorocit, rănit de moarte, expirînd, începui să plîng, zdrobit de durere ( ) Deplîngînd uciderea fără seamăn a acestui sfînt mare, virtuosul urmaş al lui Raghu grăi către Kăusalyăc: ( ) "După ce săvîrşii fără voie acest mare păcat, foarte turburat mă gîndii cum să-l îndrept? ( ) Atunci luai urciorul, plin cu apă bună, şi apucînd pe cărarea arătată, ajunsei la sihăstrie ( ) Acolo văzui pe bătrinii lui părinţi, neputincioşi şi orbi, fără călăuză, ca nişte păsări cu aripile tăiate ( ) Ei vorbeau despre el şi-l aşteptau, sărmanii, cu speranţa distrusă din pricina mea ( ) Cu sufletul plin de întristare şi de groază, intrai în sihăstrie, şi odată cu aceasta dădui peste o nouă întristare ( ) Să te blesteme: V, , sqq b Sudra: casta cea mai de jos (a -a) - Văisya: casta imediat superioară (a -a) c Kăusalyă: una din soţiile regelui Dasaratha Auzind zgomot de paşi, sihastrul grăi: De ce zăboveşti, fiul meu? Adă-mi iute apă ( ) Dragul meu, pentru că te-ai jucat în apă, mama ta e neliniştită; intră îndată în colibă ( ) Nu ţine seamă, dacă ţi-am pricinuit vreo supărare, eu sau mama ta ( ) Tu eşti toiagul celor care nu pot umbla, ochiul celor fără vedere, viaţa noastră atîrnă de tine; dar de ce nu vorbeşti ?" ( ) Atunci cu voce nedesluşită şi şovăielnică, aproape imperceptibilă, îi povestii grozava nenorocire a fiului său ( - ) "Sînt Daăaratha, din casta războinică, nu sînt fiul sfinţiei tale Datorită faptelor a (pe care le-am săvîrşit odinioară, într-o altă existenţă), s-a produs o nenorocire ( ) Sfinte, eu m-am dus la ţărmul rîului Sarayu, ca să ucid cu arcul vreo fiară sau vreun elefant, la locul de adăpare ( ) Atunci am auzit un sunet ca al unui urcior ce se umple cu apă, şi, crezînd că-i un elefant, l-am lovit cu o săgeată ( ) Dar cînd m-am dus la ţărmul rîului, am zărit, zăcînd la pămînt, un ascet străpuns în inimă de o săgeată ( ) La ţipătul lui, m-am dus la cel chinuit de-o durere arzătoare şi i-am scos îndată săgeata din rană ( ) De-ndată ce i-a fost scoasă săgeata, s-a suit la cer, jălin- du-vă pe amîndoi şi spunînd: "sînt orbi" ( ) L-am rănit pe fiul tău fără să vreau; aşa stau lucrurile; iartă-mă, sfinte ( ) La auzul acestor vorbe cumplite, sihastrul nu fu în stare să facă sforţarea teribilă (a blestemului nimicitor) ( ) Cu faţa inundată de lacrimi, suspinînd şi plin de durere, marele ascet grăi către mine, care- imploram: ( ) "O, rege, dacă nu mi-ai fi povestit tu însuţi fapta ta nelegiuită, capul ţi-ar fi plesnit pe dată în mii de bucăţi ( ) Omorul săvîrşit cu premeditare de un kşatriya, mai ales omorîrea unui pustnic, poate răsturna din locul său chiar şi pe Indrab ( ) a Casta războinică; Kşatriya (a -a) - Faptelor: orice faptă îşi are urmările ei, pe lumea aceasta sau înlr-o altă existentă b Indra: zeul suprem In şapte i-ar crăpa capul aceluia care înadins ar arunca arma sa asupra unui pustnic, ca acest discipol brahmanic, care practică asceza ( ) Pentru că ai săvîrşit această faptă fără voia ta, mai trăieşti; altfel nici neamul lui Raghu n-ar mai exista; cu atit mai puţin tu ( ) Du-ne, rege, la locul acela; vrem să ne vedem fiul pentru ultima oară, ( ) Cu trupul însîngerat, cu îmbrăcămintea în dezordine, culcat la pămînt, fără cunoştinţă, în puterea zeului morţiu ( ) Atunci îl dusei pe ascet şi pe soţia sa, copleşiţi de durere, spre locul acela şi-i pusei să atingă cu mina pe fiul lor ( ) Ajungînd la fiul lor, cei doi asceţi îl atinseră cu mîna şi căzură peste el; iar tatăl îi grăi: ( ) "Nu mă mai saluţi acum şi nu-mi mai vorbeşti? Copilul meu, de ce stai la pămînt? de ce eşti supărat? ( ) Poate că nu-ţi sînt drag, fiule? priveşte atunci pe

virtuoasa ta mamă De ce n-o îmbrăţişezi? Spune o vorbă plăcută ( ) Pe cine voi auzi eu după miezul nopţii recitind lucruri care merg la inimă sau citind vreo carte ? ( ) După terminarea rugăciunii, după spălare şi după ce va fi adus jertfa focului, cine va sta alături de mine şi mă va mîngîia, pe mine cel chinuit de teamă şi de întristare pentru fiul meu? ( ) Cine-mi va aduce să mănînc rădăcini şi fructe, ospătln- du-mă ca pe un oaspe iubit, pe mine cel fără putere, fără tovarăş şi fără călăuză? ( ) Cum voi întreţine pe această sărmană mamă a ta, oarbă şi bătrînă, care-şi aşteaptă cu dor fiul? ( ) Stai, fiule, nu te duce spre lăcaşul lui Yama*; te vei duce mîine împreună cu mine şi cu mama ta ( ) Fără tine, noi sărmanii amîndoi, copleşiţi de durere şi fără sprijin, iute vom pleca spre lăcaşul lui Yama ( ) Atunci, văzîndu- pe fiul lui Vivasvatb, îi voi spune: "O, rege al dreptăţii, fă ca fiul meu să-şi poată întreţine părinţii ( ) a Yama: zeul morţii b Fiul lui Vivasvat: Yama Prea ilustre ocrotitor al lumii, dă-mi această nepieritoare promisiune de linişte" ( ) "Fiule, cum ai fost tu ucis nevinovat de un răufăcător, aşa să ajungi iute în lumea luptătorilor, ( ) Să dobîndeşti fericirea supremă a eroilor care nu se retrag din luptă şi care mor loviţi în faţă ( ) Să dobîndeşti fericirea pe care au dobîndit-o Sagara urmaşul lui Sibi, Dilîpa, Janamejaya, Nahuşa şi Dhun- dhumăra ( ) Să dobîndeşti fericirea pe care o dobîndesc cei care studiază Veda " şi care practică asceza, care dăruiesc pămînt şi care întreţin focul sfînt, ( ) Care dăruiesc o mie de vaci, care-şi venerează învăţătorul şi care renunţă la corpul lor ( ) Nimeni care-i născut din familia noastră nu dobîndeşte o soartă nenorocită: o va dobîndi cel care te-a ucis" ( ) Astfel vorbi el cu jale; apoi plecă împreună cu soţia sa, pentru a se spăla după rit ( ) Iar fiul pustnicului, cunoscător al legii sfinte, datorită faptelor sale virtuoase, se sui iute la cer, împreună cu Indra ( ) Alături de Indra, el grăi către cei doi bătrlni, mîngîin- du-i: ( ) "Datorită îngrijirii ce v-am dat, am dobîndit un loc înalt; şi voi veţi veni în curînd acolo unde sînt eu" ( ) îndată ce zise acestea, fiul ascetului se sui la cer pe un car divin şi frumos ( ) Iar pustnicul, după ce se spălă împreună cu soţia sa, după rit, zise către mine, care stăteam cu mîinile întinse rugător: ( ) "Acum, rege, ucide-mă; moartea nu-i o suferinţă pentru mine; cu săgeata ta tu mi-ai luat unicul meu fiu ( ) Pentru că mi-ai ucis copilul, deşi fără voia ta, te voi blestema groaznic ( ) O, rege, suferinţa pe care o îndur eu acum din pricina nenorocirii fiului meu - aşa vei muri de durere pentru fiul tău ( ) a Sagara: numele unui rege mitologic din Ayodhvă - Sibi: un rege generos -Dilipa: numele unui rege, strămoş al lui Râma - Na- huţa: numele unui rege Veda: ştiinţa sfîntă Dar, pentru că tu, un kşatriya, ai ucis din neştiinţă un ascet, crima de-a fi ucis pe un brahman s nu te va ajunge acum ( ) în curînd însă şi tu vei ajunge în această situaţie şi vei avea un sfîrşit îngrozitor" ( ) După ce aruncă astfel blestemul asupra mea şi se jăli mult timp, cei doi soţi se urcară pe rug şi se înălţară la cer ( ) DASARATAS Tu erai nemăritată, eu eram copil p-atunci - începuse toamna dragă Soarele grăbit pe lunci Şi pe dealuri tot mai grabnic scobora mereu spre ţara Celor morţi, la Iama-n braţe Cît de-aprinsă vine vara Topind florile, iar toamna cît de dulce-i pe pămînt! Florile-şi înalţă capul, arborii şoptesc în vînt Şi prin rîu se joacă peştii, şi pe mal flamingii saltă Şi cu aripile ude, prin întinderea cea-naltă A văzduhului, aleargă păsările ciripind; - Iar pe munte, ca o mare, şiruri negre se întind De păuni pe care-i face sclipitori de tot ca luna Ploaia care multă cade, şi tot cade, cade-ntr-una Din afundături de munte, zgomotoase mări de ploi, Curg izvoarele grăbite, galbene de praf şi foi, Şi ca şerpii se-

ncovoaie după stînci cu frunte lată Era toamnă Eu, pe malul rîului ieşind odată Ca să-ncerc să dau la ţintă, rătăceam pe-un loc umblat Aşteptam să-mi iasă-n cale elefantul însetat, Taurul sălbatic, care vine noaptea să s-adape - Şi era tăcere-adlncă pe pămînt, pe munţi, pe ape în tufiş atunci, deodată, auzii sunînd ceva Nu puteam să văd prin noapte ce fel de-animal era Dar mi s-a părut că sună ca urciorul cînd se umple Trag săgeata sclipitoare ca un şarpe, ochii mei Cată ţintă după sunet, şi săgeata-n zborul ei Vîjîie, se duce, piere, n-aveam teamă că greşeşte Ah, şi n-a greşit Deodată tot tufişul clocoteşte De-un lung vaiet şi de plînset, şi-am rămas încremenit * Brahman: casta brahmanică este cea mai însemnată (întîia, din cele patru) "Cine-i cel ce azi ucide pe-un biet om nenorocit? Am venit să-mi umplu vasul dintr-această apă sfîntă - Pentru-a cui săgeată oare am fost eu sărmanul ţintă? Ah, cum arde, mor In codri am trăit şi eu flămind, Gol şi slab de pocăinţă, calea Vedelora urmind Cui am făcut rău vreodată, cui pricinuiesc durere? Cui ii foloseşte moartea unui om fără putere? Cine-i cel care ucide fără teamă de păcat? Ah, şi nu mă pling pe mine, că mor tînăr săgetat; Pe părinţi îi pling eu numai, că sînt orbi, slăbiţi cu anii, Şi bucata lor de pîine eu le-o cîştigam, sărmanii! Cum vor mai trăi de-acuma fără hrană? Eu murind, Vor muri şi ei in lipsuri şi pe fiul lor jelind - Ah, şi cit va plinge mama, biată oarbă şi bătrină Şi era un gemet jalnic! Arcul mi-a căzut din mină, Tremuram de multă spaimă, şi-ameţit şovăitor, Am plecat acolo Doamne, simt şi-acum acel fior! Un băiat, frumos şi tînăr, zăcea-ntins pe iarbă moale; El cădea gemind în zgomot cu-ncercarea să se scoale - Picura din rană sînge şi de singe-i era plin Tot obrazul, haina toată; şi muşca-n pămînt de chin; Şi frumoasele lui plete, ca mătasa răsfirată Erau umede de apa din urcior pe cap vărsată El m-a cunoscut Cu ochii mari şi jalnici m-a privit, Şi, turbat ca fierbinţeala frigurilor, m-a lovit Plînsetu-i: "O, fiu de rege, ce rău ţi-am făcut eu oare? Simţi plăceri, tu Dasaratas, ca să vezi un om ce moare? Ah, părinţii mei m-aşteaptă să duc apa - lor mereu Li se va părea prin tindă c-aud pasul, glasul meu Vai, şi nu mă voi întoarce niciodată, niciodată; în zadar e toată ruga pocăinţii tale, tată! Tu te-nchini într-o odaie, şi eu mor rănit aci, Şi tu nu ştii! Dar poţi oare să m-ajuţi chiar dac-ai şti? Tu de-abia te mişti, bătrîne, cum s-ajuţi cînd n-ai putere? Cum ajută elefantulb altui elefant ce piere? - Dar tu du-te, Dasaratas, spune-le ce s-a-ntîmplat, Mîngîie pe biata mamă; - ca să nu mori blestemat De durerea ei nebună, ca să nu mori, Dasarata, Gol în noapte şi furtună, blestemat fiind de tata Uite pe poteca asta poţi s-ajungi mai în curînd Şi te rog să-mi scoţi săgeata, că o simt în piept arzînd, Şi mă mistuie, mă rupe, ca un rîu umflat zăgazul " Ce dureri erau acestea şi cum suferea viteazul! Tremurînd nu ştiam însumi de visez ori sînt deştept Ce era să fac? Săgeata, dacă i-o scoteam din piept, El ar fi murit - şi bietul a-nţeles de ce mi-e teamă "Nu mă-nfricoşează moartea, principe! Şi bag de seamă Că de moartea mea tu tremuri , zise el abia mişcînd Buzele "dar nu te teme; ia-mi săgeata mai curînd, Nu te-nfiora! Omorul unui preot, ştii tu bine, Este-o crimă răsplătită; tu pe el, iar noi pe tine Dar să nu te temi! Războinic este tatăl meu, iar mama E din neamul unui Sudras, nu sînt preot al lui Brama!" Şi m-a mai rugat odată să-i scot fierul Şi l-am scos, Şi-a murit privind la mine Rîul s-arunca spumos Şi vuia, ca plinsul jalnic dintr-un suflet care moare Zăpăcit stăm eu în noaptea tristă şi-ameninţătoare Pentru mine, vinovatul! Nu ştiam ce-i de făcut - Am luat în urmă vasul şi cu apă l-am umplut Şi-am plecat încet spre casa bieţilor părinţi în casă Ei şedeau vorbind de fiul care-atît de mult îi lasă Aşteptînd: vorbeau de dinsul cu nespus de

mare drag Auzindu-mi paşi-n curte, Muni a ieşit în prag, A-ntins braţele slăbite: "Unde-ai stat atita vreme? Te-ai jucat la rîu prin trestii? Biată maică-ta se teme Să nu cazi o dată-n apă ! dar ea se teme-aşa! Şi se plînge biata-ntr-una, tremurînd de grija ta Tu, lumina casei noastre, tu eşti sprijinul vieţii, Tu eşti singur mîngîierea şi-ajutorul bătrîneţii Tată-tău şi mamei tale, şi eşti bun că ne iubeşti - Dar ce ai, de nu te-apropii? Doamne, ce-i de nu vorbeşti ?" Şi cu glasul stins aproape, glngăvind, în încordarea Gîndurilor turburate căutînd acum scăparea, Spus-am trista mea poveste, adevăr din fir în păr, De m-am îngrozit eu însumi de-acest prea mult adevăr Auzind bătrînul Muni vorbele-nfiorătoare, a Muni: în ser : "ascet, pustnic" A rămas trăsnit o clipă, nu se mai ţinea-n picioare Şi-am văzut argint curgîndu-i peste veştedul obraz "Dacă n-ai fi tu născutul unui domnitor viteaz, Ti-aş crăpa-ntr-o mie capul, te-aş da clinilor mîncare! însuşi Indra de pe tronu-i a căzut pentr-un omor - Dar tu, fiule de rege, tu erai neştiutor, N-aveai gindul rău! De-aceea să trăieşti; şi mergi cu bine, Ca să nu apuie neamul Raguizilor * cu tine!" Şi şi-a pus in palme capul şi-a plins mult şi-a zis apoi: "Te rog, du-ne Dasaratas, du-ne să-l vedem şi noi!" Şi i-am dus pe malul apei Şi-amîndoi pierduţi cu gîndul, Au căzut peste cadavrul fiului, imbrăţişindu- Mamă-sa n-avea nici lacrimi, ca să-l plîngă, n-avea glas Ca să-l plîngă, n-avea ginduri limpezite ca să-l plîngă, N-avea ochi să-şi vadă fiul, n-avea braţe tari să-l strîngă, N-avea buze să sărute îndeajuns pe mortul fiu Iar bătrînul tată-n plînset: "Ah, el minte, tu eşti viu Tu eşti viu, odorul tatii! De ce nu vorbeşti cu mine? Ori eşti supărat? Dar iartă, că eu te iubesc, ştii bine Ori ridică-te şi vino I Uite mama ta, n-o vezi ? Nu-i vorbeşti nici ei? Copile, nu vrei tu să-mbrăţişezi Nici pe mamă-ta ? O, spune-i un cuvînt măcar, răspunde-i; Că de mult, de mult întreabă: Unde-i fiul mamei, unde-i? Ah! mai auzi-voi oare glasul tău, ca mai demult, Cînd citeai în nopţi tăcute Vedele', mai am s-ascult în viaţa mea vreodată ruga zeilor, pe care O ziceai tu după mine, ca s-o-nveţi? Cu ce răbdare Te-am crescut, odorul tatii, şi-acum tu te-ai dus pe veci! Nu ne părăsi, iubite! Nu pleca, de ce să pleci? Cine să-mi mai facă seara focul sfînt? Cine să-mi deie Vasul legii cu aghiazmă? Cine, cine-o să mai steie Lîng-altar, ca să-mi ajute jertfa Domnului s-o fac! Cine va veni să-mi şadă pe genunchi, ca să-l împac Dup-o vorbă cu dojană? Cui îi va fi dor de mine, Milă cui de-a mea durere? Cine-o să-mi aducă, cine, Rădăcini şi roduri coapte, apă de băut de-acum? Cine să-mi conducă paşii, însoţindu-mă pe drum? Oh! şi-această biată oarbă, care prin suspin te cheamă - Tu te duci, mă laşi pe mine să hrănesc pe biata-ţi mamă, Şi eu însumi fără tine nu puteam să mă hrănesc! a Raguizii: descendenţă lui Raghu, rege străvechi ' Fie-ţi milă, nu te duce! Doar tu ştii că te iubesc! Iama e stăpin al morţii, dus la el pe veci rămine, Cel ce-a mers la el! aşteaptă, dragul tatii, pînă mîine, Ca să mergem împreună: am să te-nsoţesc şi eu Şi-o să te-nsoţească mama, şi ne vom ruga mereu Şi vom plînge la genunchii zeului cel mare, Iama, Şi-i vom zice: "Eu sînt tata, iar femeia asta-i mama Fiului răpit de tine! Multă este mila ta: Dă-ni- îndărăt, o rege" - şi-atunci el ni te va da! Dacă nu ne-aştepţi, iubite, du-te singur, du-te, du-te! Ai murit ucis de altul, faptele-ţi sînt cunoscute Şi la Iama tu afla-vei locul ce ţi-e cuvenit Unde locuiesc vitejii cei ce-n taberi au murit, Unde locuiesc voinicii cei ce n-au ştiut ce-i fuga Din război, acolo-ţi fie locul tău! Şi-ascultă-mi ruga: Zeii cerului să-ţi facă parte de-acel sfint hotar, Unde e Janamejaia, Sagaras şi Dundumar!" Astfel se bocea bătrînul, vreascuri aducînd pe-aproape Pentru rug aici pe malul apei sfinte să-l îngroape Şi-atunci mortul în făptură de lumină a venit

Şi plutind peste cadavru, geniu-spirit, a vorbit: "Pentru sfînta voastră viaţă, Brama m-a primit la sine, Şi-n curînd veţi fi acolo, fericiţi şi voi ca mine!" Şi s-a ridicat la ceruri, iar bătrînul: "Rege, acum Poţi să mă ucizi, tot una! Ba mai bine! Sînt pe drum Către fiul meu! Şi-ascultă: Pentru faptă-ţi, Dasarata, Tu să simţi în ceasul morţii, tot ce simte astăzi tata Fiului ucis de tine " Şi-atunci rugul l-a aprins Şi pe trei iubiţi deodată flăcările i-au încins MIC DICŢIONAR DE OPERE ŞI AUTORI AGNI-PURĂNA Agni-Purănaa are un caracter enciclopedic, căci tratează despre astronomie, astrologie, arhitectură, politică, drept, medicină, metrică, poetică, gramatică etc Nu se ştie cărei epoci aparţine această enciclopedie curioasă APPAYA DÎKŞITA Appaya Dlkşita a alcătuit, la cererea regelui Venkaţa I din Pen- nakonda ( - ), un fel de tratat elementar de poetică, intitulat: Kuvalayănandakărikăh ARTHAâĂSTRA, vezi CĂNAKYA BHAGAVADGÎTĂ Bhagavadgîtă "Cîntecul venerabilului", adică al lui Vişnu, face parte din Mahăbhârata (VI, - ) Poemul acesta didactic, celebru nu numai în literatura indiană, dar şi în cea universală, trebuie să fi fost alcătuit între î e n şi e n A fost tradus în româneşte de noiS ' BHĂGAVATA-PURĂNA Bhăgavata-Purăna este cea mai celebră operă din literatura Purănelor (vezi Purăna} Vezi Pufăita Ea cuprinde de strofe, in cărţi Cea mai citită şi mai preferată este cartea a -a, care tratează despre viaţa lui Krişna Bhâgavata-Purăna este mai veche decît secolul al XlII-lea BHĂRAVI Bhâravi e socotit de indieni ca unul dintre cei mai mari poeţi fiind pus de ei alături de Kălidăsa Epopeea sa Kirâlărjunîya aparţine, după aprecierea unanimă a indienilor, celor mai bune opere din poezia sanscrită clasică Această epopee descrie lupta dintre eroul Arjuna şi zeul Siva, care a luat înfăţişarea unui Kirăta BHARTRHARI Bhartrhari este cel mai mare poet gnomic Despre el se ştie numai că era celebru încă înainte de anul e n El este primul poet indian care a fost cunoscut în Europa Cele trei centurii ale sale (ser iataka " " (de strofe)) fac parte dintre cele mai celebre opere ale poeziei indiene; ele se numesc: Srngarasataka "Cele (de strofe) despre iubire"; Nitiiataka "Cele (de strofe) despre înţelepciune"; şi Văirăgyaiataka "Cele (de strofe) despre renunţare la lume" Caracteristică pentru Bhartrhari este concepţia că iubirea şi înţelepciunea sînt două căi spre fericire, după cum arată poetul în strofa: "în lumea aceasta grozavă sînt două căi pe care îi place muritorului să umble: El poate să soarbă înţelepciunea din scrierile sfinte, sau să se culce la sînul unei fele"'\Srngarasataka, ) BHAVABHUTI Bhavabhuti, care-i pus de indieni alături de Kălidăsa, a trăit In prima jumătate a secolului al VlII-lea e n M BRHAD-ĂRATJJYAKA-UPANIŞAD Brhad-Ăranyaka-Upanişad este cea mai mare, cea mai importantă şi cea mai veche dintre toate Upanişadele (vezi acestea) în IV, , - se spune: "Omul, aici pe pămînt, este zidit în întregime din dorinţă; şi după cum îi este dorinţa, tot astfel îi este şi hotă- rîrea; şi după cum îi este hotărîrea tot astfel săvîrşeşte el fapta; şi după cum săvîrşeşte fapta, tot astfel îi este şi soarta" CĂNAKYA Cânakya, ministrul regelui Candragupta, trăieşte în secolul al IV-lea î e n Lui i se atribuie celebrul tratat despre arta domniei, intitulat Kâuţiliya-Arthaiăstra Opera aceasta este probabil din secolul al IlI-lea e n , sau poate şi mai recentă Textul e cunoscut abia din anul şi e în proză, dar cuprinde şi versuri gnomice Cânakya este socotit şi ca autorul unei mari colecţii de sentenţe, care în manuscrise poartă diferite titluri, ca: Cănakyanîti, Cănakya- rutisăra, Vrddhacănakya etc Conţinutul acestei opere este foarte variat Deşi în titlul colecţiei apare adesea cuvîntul râjanlti ("politica regelui"), numai relativ puţine sentenţe

tratează despre arta de a domni în schimb se găsesc multe reguli generale privitoare la viaţă, care sînt tot atît de "machiavellice" ca şi cele privitoare la politica regelui; apoi numeroase contribuţii la cunoaşterea oamenilor şi reguli cu privire la relaţiile cu ei, considera- ţiuni generale asupra vieţii omeneşti, asupra bogăţiei şi a sărăciei, a destinului şi a faptei, a femeii, în sfîrşit tot felul de învăţături pedagogice, religioase şi etice în general fiecare vers alcătuieşte o sentenţă Frecvente sînt sentenţele în care - uneori nu fără umor - se enumără diferite lucruri care nu prea au legătură între ele Această enumerare, care se găseşte şi în scrierile budiste şi jainiste, este de origine populară De ex : "Nici o zi să nu stea cineva acolo, unde nu se găsesc aceşti cinci: un bogat, un învăţat, un rege, un rîu şi un medic" (I, sq ) "Regele, prostul, Yama', focul, tîlharul, copilul, cerşetorul şi al optulea, primarul satului-toţi aceştia nu observă nimic din suferinţa aproapelui lor" (XVII, ) Sentenţele lui Cânakya au fost traduse de O Bâhtlingk, în Indische Spriiche DANDIN Vestitul poet Dandin a scris, probabil în secolul al VH-lea e n , un tratat de poetică, în versuri, intitulat: Kâvyâdaria "Oglinda artei poetice" Dandin ilustrează preceptele sale prin numeroase exemple, mai toate alcătuite de el a Zeul morţii DARIDRACĂRUDATTA, vezi MRGGHAKAŢIKA DHAMMAPADA Dhammapada ("Cuvinte ale religiei") e o antologie de sentenţe referitoare mai ales la învăţăturile etice ale budismului Dhammapada este opera cea mai cunoscută din literatura budistă Ea a fost tradusă adesea în limbile europene, este citată în toate operele referitoare la budism şi a fost totdeauna preţuită pentru conţinutul ei adine moral în Dhammapada au fost introduse şi sentenţe care la origine nu sînt cîtuşi de puţin budiste, ci au fost luate din izvorul nesecat al înţelepciunii indiene, de unde şi-au găsit drumul şi în Codul de legi al lui Mânu, în Mahăbhărata, în textele jaina şi în operele narative, ca Paficatantra ş a în general este imposibil de stabilit unde s-au ivit pentru întîia oară astfel de cugetări DHARMAâASTRA Dharma înseamnă "drept, morală, religie" Dharmaiâatra sînt tratate care se ocupă mai ales cu îndatoririle religioase ale oamenilor Un izvor principal al acestor tratate a fost poezia gnomică Regulile bunei purtări şi principiile obiceiului pămîntului fuseseră redactate de timpuriu în versuri numite iloka La fel ca hexametrul grecesc, iloka servea pentru povestirea epică şi pentru cea didactică Principalele dharmaSăstra în versuri (smrti) sînt: Mănava- Dharmaiâstra (sau Mânu - smrti), cu mult cea mai celebră dintre toate; Nărada-smrti şi Yâjnavalkya-smrti DRŞŢÂNTAâATAKA, vezi KUSUMADEVA GHAŢAKARPARA Ghaţakarpara este probabil contemporan cu marele poet indian Kălidăsa (sec IV sau V e n ) Lui Ghaţakarpara i se atribuie o colecţie de de cugetări sub titlul: Nitisăra ("Quintesenţa ştiinţei purtării") ' HALAYUDHA Halăyudha, care trăieşte pe la mijlocul secolului al X-lea, este autorul unui dicţionar care constă din de versuri şi care poartă titlul: Abhidhâna-ratnamălâ "Salbă de cuvinte" = "vocabular" HARIVAMâA Epoca acestei opere este cu totul nesigură Indienii o consideră ca o anexă a Mahăbhăratei, deşi, în realitate, Harivamsa este o Purănaa Această "anexă" conţine de strofe de cîte două versuri, aşadar e mai lungă decît Iliada şi Odiseea la un loc însă valoarea literară a acestei opere este cu totul mediocră în primul rtnd ea nu a fost alcătuită de un singur poet, ci este o îngrămădire sau o înşirare foarte liberă de texte - legende, mituri, imnuri - care servesc să preamărească pe zeul Vişnu HARŞADEVA Celebrul rege Harşadeva a domnit de la - e n A scris, între altele, şi drama Ratnâvali e HITOPADESA Hitopadeia ("învăţătură salutară") este cea mai importantă prelucrare a

Pancatantrei şi cea mai cunoscută, atît în India cît şi în Europa Opera aceasta aparţine lui Nârâyana, care a trăit între sec al IX-lea şi al XlV-lea Dintre toate prelucrările Pancatantrei, Hitopadesa este aceea care a păstrat cel mai bine caracterul de tratat politic Pasaje lungi nu sînt altceva decît citate din Nîtisăstra, în proză sau în versuri Acestea din urmă sînt împrumutate din Nitisâra de Kămandaki Hitopadeia este în acelaşi timp o colecţie de sentenţe şi de poveşti, în sentenţe se vede lămurit caracterul politic al operei lâA-UPANIŞAD, vezi UPANIŞADELE JĂTAKA Jâtaka sînt poveşti privitoare la naşterile anterioare ale lui Buddha Numărul lor e de peste cinci sute, iar conţinutul lor e foarte variat Printre ele se află şi colecţii întregi de cugetări (de ex , Jâtaka, şi ) a Vezi mai jos Purâna JAYAVALLABHA, vezi VAJJALAGGA KALHANA Brahmanul Kalhana este unul din marii poeţi ai Indiei El a alcătuit, în anul , o operă poetică şi istorică foarte importantă, cu titlul Răjatarangini "Torentul de regi", adică istoria regilor din Kaşmir KÂLIDÂSA Kălidăsa este cel mai mare poet al literaturii sanscrite clasice El a trăit între şi e n Celebra sa dramă Sakuntală este una din primele opere ale literaturii indiene care a devenit cunoscută în Europa Ea a fost tradusă şi In româneşte, liber dar magistral, de Coşbuc (foarte probabil după o traducere germană) KAMANDAKI Şi Kămandaki a scris o Nitisâra (vezi Ghaţakarpara) Opera aceasta e alcătuită în versuri şi stă la mijloc între tratat şi poezie didactică Unele părţi ale ei aparţin cu totul poeziei gnomice privitoare la niti ("ştiinţa purtării"), aşa cum o cunoaştem din unele capitole ale Mahăbhâratei şi ale epopeei culte Nitisâra a fost alcătuită între şi e n KATHĂSARITSĂGARA Kathâsaritsăgara "Oceanul de poveşti" este o imensă operă poetică, în de versuri, scrisă între şi de Somadeva, unul din cei mai de seamă poeţi ai Indiei Această operă cuprinde toate poveştile cunoscute pe atunci în ea au intrat cărţi întregi de poveşti, ca Pancatantra şi Vetalapancavinsa- tikâ De aceea opera lui Somadeva are o mare însemnătate pentru literatura universală, căci multe poveşti ce se găsesc la Somadeva aparţin celor mai preferate şi mai cunoscute poveşti din literatura apuseană KATHA-UPANIŞAD în Kaţha-Upanişad (vezi Upanişadele) tînărul Naciketas coboară în Infern, unde zeul morţii îi destăinuieşte învăţătura despre nemurirea sufletului Kaţha-Upanisad este una din Vpanişadele cele mai frumoase şi mai impresionante A fost tradusă în româneşte de noi " KĂUŢILÎYA, vezi CĂNAKYA KAVITĂMRTAKOPA Kavitămrtakupa ("Fîntîna de nectar a artei poetice") este o cărticică rară, citată de O Bohtlingk, în Indische Sprtiche (ed I, voi III, p V, n ) KĂVYADARâA, vezi DANDIN KIRÂTARJUNIYA, vezi BHĂRAVI KRŞNAMIăRA, vezi PRABODHACANDRODAYA KUSUMADEVA Kusumadeva, un poet necunoscut, este autorul unei colecţii de de sentenţe, cu numele Drşţăntaiataka (sau Drşţăntakalikă); în ele un adevăr exprimat în primul vers este ilustrat printr-un exemplu (drşţănta) în versul al doilea De ex : "Numai cel ales e în stare să suporte zbuciumul suferinţei, nu cel de rînd Diamantul rezistă la frecarea pietrei de şlefuit, nu însă lutul ordinar" MĂGHA Mâgha, care a trăit probabil în a -a jumătate a secolului al VlI-lea, a scris epopeea Sisupălavadha în alcătuirea acestei opere foarte preţuită de indieni, poetul a luat ca model Kirătărjuniya (vezi aceasta) MAHĂBHĂRATA De la indieni ni s-au păstrat două epopei: Mahăbhărata şi Rămă- yana Mahăbhărata îşi are numele de la Bharata, fiul regelui Duşyanta şi al Sakuntalei, devenită atît de celebră prin drama lui Kălidăsa Ea are vreo sută de mii de strofe şi s-a format treptat între secolul al V-lea î e n şi secolul al V-lea e n Subiectul principal al acestei imense epopei este lupta dintre Kâurava şi Pândava Mahăbhărata e considerată

de indieni nu numai ca o epopee, ci şi ca un tratat de morală, filosofie şi drept Ea cuprinde şi fabule, parabole, basme şi povestiri morale, poezii ascetice etc *•' Mahăbhărata conţine şi multe cugetări, mai ales în părţile ei didactice Introducerea la această epopee spune: "Cine a ascultat o dată această povestire, aceluia nu-i mai place nimic altceva vrednic de-a fi auzit; după cum aceluia care a auzit cîntecul privighetorii nu-i mai place glasul strident al cioarei" MAHĂNĂŢAKA Mahănăţaka "Marea dramă", abia dacă merită acest nume, căci e ceva intermediar între epopee şi poezie dramatică Mahănăţaka este una din dramele privitoare la Râma şi una dintre cele mai originale şi mai importante din punct de vedere istoric literar Ea trebuie să fi fost scrisă înainte de MAMMAŢA Brahmanul Mammaţa, din Kaşmir, trăieşte în secolul al Xl-lea şi-i autorul uneia din cele mai cunoscute opere despre poetică, intitulată: Kăvyaprakăia ("Lumina poeziei") MÂNU De multe secole nici o operă nu se bucură în India de o celebritate atît de mare şi de o autoritate atît de recunoscută ca Mănava- Dharmaiăstra sau Manu-smrti, Codul de legi al lui Mânu, care a luat naştere între secolul al Il-lea î e n şi secolul al Il-lea e n Cea mai mare parte din Codul lui Mânu cuprinde prescripţii religioase Părţile pur juridice ocupă ceva mai mult de un sfert din întreaga operă Părţi mari din Manu-smrti apar mai mult ca o poezie didactică decît ca un tratat sec Autorul a voit să creeze în acelaşi timp şi o operă literară de valoare, după cum se poate vedea din exemplele de mai jos: "Omul să nu se dispreţuiască niciodată din cauza insucceselor din trecut; pînă la moarte să năzuiască la fericire şi să n-o socotească greu de dobîndit" ( , - ) Despre necesitatea pedepsei, personificată ca Dan<ja ("baston"), se spune (VII, - ): "Danda domneşte peste creaturi; Danda singur le ocroteşte pe toate; Danda veghează asupra lor, cînd dorm Înţelepţii spun că Danda este zeul dreptăţii (Dharma) Dacă regele nu ar pedepsi neobosit pe acei care merită pedeapsă, cei tari ar frige în frigare pe cei slabi, ca pe nişte peşti Nimeni n-ar mai avea drept de proprietate şi toate ar merge pe dos întreaga lume e ţinută în supunere prin pedeapsă; căci un om cinstit e greu de găsit Numai de frica pedepsei serveşte fiecare fiinţă binelui altora Dacă ar lipsi pedeapsa, ar degenera toate castele, zăgazurile ar fi rupte şi s-ar ivi o revoluţie mondială Danda cel întunecat, cu ochii roşii, păşeşte peste cei răi, nimicin- du-i Nu se ivesc turburări în popor, dacă cel care pedepseşte decide în mod drept " Capitolul despre dreptul matrimonial sfîrşeşte cu versurile: "Credinţă pînă la moarte: aceasta-i legea supremă pentru soţ şi soţie" (IX, sq ) Prestigiul Codului de legi al lui Mânu se întinde departe, dincolo de India în Birmania, cărţile de drept budiste stau cu totul sub influenţa lui De asemenea codurile de legi din Siam sînt influenţate de dreptul indian Şi în insula Java se găseşte un Mănava-Dharmasâs- tra, care-i întrebuinţat şi azi în insula Bali drept cod de legi MOHAMUDGARA Mohamudgara "Ciocanul orbirii" este o poezie didactică de natură religioasă, care constă din sau strofe cu rimă Această poezie este atribuită lui âartkara (sau âaftkarăcărya, "Maestrul âaftkara"), cel mai mare filosof vedantist şi unul din marii înţelepţi ai lumii El a trăit în a -a jumătate a secolului al VlII-lea şi în prima jumătate a secolului al IX-lea MRCCHAKAŢIKA Mrcchakaţika ("Căruciorul de lut") este o dramă celebră atribuită regelui âudraka (despre care nu se ştie nimic) Drama de mai sus este o prelucrare genială a piesei Daridracârudatta ("Sărmanul Cârudatta"), de Bhâsa, care a trăit cu vreo sută de ani înainte de Kâlidăsa (vezi aceasta) Mrcchakaţika, la fel ca literatura poveştilor, are intercalate adesea în proza ei sentenţe în versuri, ca: "Femeile, după cum se ştie, sînt

înzestrate din natură cu deşteptăciunebărbatul devine deştept abia din cărţi" MUNDAKA-UPANIŞAD, vezi UPANIŞADELE " NĂRADA-SMRTI Nârada-smrti este o dharmasăstra (vezi aceasta) alcătuită probabil după secolul al IV-lea e n Şi aici sînt pasaje împrumutate din vechea poezie gnomică N ARĂ Y AN A, vezi HITOPADEăA NAVARATNAPARIKŞĂ Navaratnaparîkşă a fost alcătuită de Nârăyana Pandita, despre care nu se ştie cînd a trăit Opera aceasta descrie pietrele preţioase şi are mituri despre originea lor NITISĂRA, vezi GHAŢAKARPARA şi KÂMANDAKI NlTÎ&ATAKA, vezi BHARTRHARI PADYASAMGRAHA Padyasamgraha ("Colecţie de versuri") este o antologie alcătuită de Kavibhaţţ'akrţala PANCATANTRA Pancatantra******** este un amestec de proză şi de sentenţe didactice în versuri O idee cu totul nouă este aceea de a expune sub formă de poveşti, fabule şi cugetări ştiinţa politică (nîti) Pancatantra e în primul rînd un tratat de politică Caracteristic pentru Pancatantra este marele număr de cugetări ce conţin toate variantele ei: Tantrâkhyâyika, Textus ornatior, Textus simplicior, Hitopadesa etc Pretutindeni sînt intercalate serii mari de sentenţe- fără a se ţine seamă de legătura dintre ele sau de oportunitatea lor Aceste cugetări se referă, în marea lor majoritate, la arta de a conduce şi la înţelepciunea vieţii Nici una din variantele Pancatantrei nu a devenit atît de populară şi nu s-a răspîndit atît de mult în India ca aşa-numitul Textus simplicior*, adică acea redactare a textului care-i cunoscută cel ma de mult şi cel mai bine în Europa şi care, pînă la descoperirea Tantrâ- khyâyikei a fost socotită ca adevărata Pancatantra Textus simplicior este aproape o nouă operă Autorul acestei variante a Pancatantrei este necunoscut şi Irebuie să fi trăit între şi PRABODHA CANDRODAYA Prabodhacandrodaya ("Răsăritul lunii cunoaşterii") este cea mai vestită dramă didactică din literatura indiană Opera aceasta, alegorică şi filosofică, a fost scrisă de Krşnamisra pentru regele Kîrtivar- man, care a domnit între şi Personajele care apar în această piesă sînt noţiuni abstracte, ca: Mâyâ (Iluzia), Manas (Spiritul) etc PRASNOTTARARATNAMĂLĂ Prainottarararatnamâlâ ("Coroana de nestemate din întrebări şi răspunsuri") constă, după cum arată şi titlul, din scurte întrebări şi răspunsuri şi-i atribuită cînd lui Vimala, cînd regelui Amoghavarşa, care a domnit în secolul al IX-lea Această operă este o poezie didactică ce aparţine literaturii jai- niste; însă datorită conţinutului ei etic ea este recunoscută şi de budişti şi de brahmani PURANA Cuvîntul Purâna înseamnă la origine "povestire veche" Pară- nele aparţin literaturii religioase şi conţin, pe lîngă legende, şi cugetări împrumutate din alte opere Purânele cele mai însemnate au căpătat forma lor actuală la începutul secolului al Vl-lea e n RAJATARANGHŞI, vezi KALHANA RAMAYANA Râmâyana este mai veche decît Mahăbhârata; ea a fost alcătuită, probabil, în secolul al IV-lea sau al IlI-lea t eji , de Vălmiki Vezi Panciatantra, Cele cinci cărţi ale înţelepciunii Trad din limba sanscrită de Th Simenschy, ed II, Bucureşti, în introducerea epopeei se povesteşte că însuşi Brahmă l-a îndemnat pe poetul Vălmîki să cînte în versuri faptele lui Răma; şi zeul i-a promis: "Cît timp vor sta munţii, cît timp vor curge rîurile pe pămînt: atîta timp va continua să trăiască în această lume cînte- cul despre Răma" Aceste cuvinte s-au dovedit pînă în ziua de azi a fi cu adevărat profetice De peste de ani epopeea despre Răma s-a păstrat vie în India şi trăieşte mai departe în toate straturile şi clasele poporului Opera, aşa cum o avem azi, constă din circa de versuri duble (sloka) RATNĂVALI, vezi HARŞADEVA RIG-VEDA Rig-Veda este cea mai veche şi mai importantă dintre operele literaturii vedice Ea constă din de imnuri, împărţite în zece cărţi Imnurile cele mai recente se află în cartea I şi a X-a Cu

deosebire frumoase sînt imnurile către Varuna, zeul apelor Foarte importantă prin adîncimea cugetării filosofice este poezia despre creaţiune (X, ), din care s-a inspirat†††††††† şi Eminescu în Scrisoarea I ăAKUNTALĂ, vezi KÂLIDĂSA ŞANKARA, vezi MOHAMUDGARA ăĂNTlâATAKA, vezi SlLHANA SĂRNGADHARA Una din antologiile cele mai cunoscute este Sârhgadharapaddhali, adică paddhaii "călăuza" (artei poetice) de Şărhgadhara, alcătuită în anul SATTASAI Satlasăi ("Cele de strofe") este o colecţie de cîntece alcătuită de regele Hăla Sătavăhana care a domnit probabil în secolul I sau al II-lea e n , în partea de nord-est a Dekkanului, de unde provine şi colecţia făcută de el Regele Hala a cules cîntece din gura poporului, a ales dintre ele de strofe şi le-a dat o formă literară Sattasai ne dă o idee bună despre felul în care poporul în vechea Indie a cîntat bucuriile şi durerile iubirii Sattasai este cea mai veche operă în dialectul măhărăşţrî, care-i cel mai bun prăkrit Deşi nu e alcătuită în limba sanscrită, opera aceasta este una dintre cele mai celebre din literatura indiană âlLHANA fsilhanaa, originar din Caşmir, este autorul operei £ăntisataka ("Suta (de strofe) despre linişţea sufletească"); ea e imitată după Văirâgyasataka de Bhartrhari (vezi acesta) Săntisataka este poezie ascetică, în care se tratează despre deşertăciunea existenţei, despre măreţia renunţării la lume şi despre viaţa de ascet SRNGARASATAKA, vezi BHARTRHARI ŞlSUPÂLAVADHA, vezi MĂGHA âlVADĂSA, vezi VETĂLAPAStCAVINâATIKĂ SOMADEVA, vezi KATHĂSARITSĂGARA SUBHAŞITĂVALI O antologie deosebit de bogată în cugetări e şi Subhăşitâvali ("Şirag de vorbe alese"), alcătuită probabil în secolul al XVI-lea, cu folosirea colecţiei Sârhgadharapaddhati Antologia cuprinde de strofe, aparţinînd la peste de poeţi ăUDRAKA, vezi MRCCHAKAŢIKA ŞUKASAPTATI Sukasaptati ("Cele de poveşti ale unui papagal") este una din cele mai celebre şi mai populare cărţi de poveşti Jdin India La fel ca Pancatantra, şi această operă e un amestec de proză şi de a Sau Bilhana? versuri, dintre care cele mai multe sînt cugetări în sanscrită sau în prakrită Multe din ele se găsesc şi în alte opere de poveşti, mai ales tn Pahcatantra Sukasaptati datează din secolul al XlI-lea sau al XlII-lea SUâRUTA Susruta-Samhitâ este cel mai cunoscut tratat de medicină al Indiei Opera aceasta e alcătuită în proză şi versuri Susruta este un scriitor care trebuie să fi trăit în primele secole ale erei noastre TANTRĂKHYĂYIKA Tantrâkhyăyika este cea mai veche variantă a Pancatantrei (vezi aceasta) UPANIŞADELE Cuvîntul upanişad înseamnă "învăţătură secretă" întreaga filosofie a Upanişadelor constă în identitatea dintre sufletul universal (Brahma) şi cel individual (Âlman) Această învăţătură e rezumată în celebrele cuvinte: tat tvam asi‡‡‡‡‡‡‡‡ "aceasta eşti tu", adică: Universul şi Brahma, aceasta eşti tu însuţi Ordinea cronologică a Upanişadelor celor mai vechi e următoarea: Brhad-Aranyaka-Upanişad', Chăndogya-Upanişad', Taittiriya-Upanişad', i Ailareya-Upanişad', Kăuşitaki-Upanişad', Kena- Upanişad', Kaţha-Upanişad', Îia-Upanişad', Svetăsvatara- Upanişad', Mundaka-Upanişad; Prasna-Upanişad întreaga filosofie de mai tîrziu a Indiei îşi are rădăcinile în Upa- nişade VÂIRĂGYAăATAKA, vezi BHARTRHARI VAJJĂLAGGA O antologie în limba prakrită, a cărei dată nu se cunoaşte, e Vaj- jălagga, alcătuită de jainistul Jayavallabha Acesta spune că scopul său a fost să adune cugetările poeţilor celebri cu privire la cele trei ţinte ale vieţii: dharma ("legea sfîntă morală"), artha ("utilul") şi kăma ("iubirea") Una dintre antologiile cele mai vechi în sanscrită se găseşte într un manuscris din Nepal, din secolul al XH-lea ti lipseşte însă titlul şi numele compilatorului VĂLMIKI, vezi RĂMĂYANA VETĂLAPASCAVINâATIKĂ Vetâlapaflcaviniatikâ "Cele (de poveşti) ale lui

Vetăla"* a fost alcătuită de Sivadăsa, care a trăit după seco'ul al Xll-lea Această operă de poveşti este, ca şi Pancatantra, un amestec de proză şi versuri şi se găseşte şi în celebra operă poetică a lui Somade- va, intitulată: Kathăsaritsăgara "Oceanul de poveşti" Cugetările ocupă un loc tot atît de mare în Vetâlapancaviţiâatikâ ca şi în Pancatantra Multe din ele se găsesc şi în alte opere de poveşti şi în colecţii de sentenţe VIKRAMACARITA Vikramacarita ("Viaţa şi faptele lui Vikrama") este o operă de povestiri mai recentă, dar tot atît de răspîndită şi de preferată, şi cu acelaşi caracter, ca şi Vetâlapancaviniatikâ Textul este în proză, avînd intercalate sentenţe în versuri Opera aceasta nu poate fi anterioară secolului al Xl-lea în anul a fost tradusă în limba persană, din porunca împăratului Akbar VRDDHACĂNAKYA, vezi CĂNAKYA YĂJRAVALKYA-SMRTI Yăjnavalkya-smrti este o dharmasăstra, cea mai apropiată de Manu-smrti în privinţa vechimii, importanţei şi autorităţii Ea nu-i mai veche de secolele III-IV e n în privinţa limbii, a stilului şi a conţinutului, Dharmasăstra lui Yăjnavalkya prezintă puncte de contact cu poezia gnomică, la fel ca Manu-smrti însă pasajele din opera lui Yăjnavalkya în care limba tratatelor devine aceea a unei poezii didactice sînt mai numeroase decît în Codul lui Mânu Poeziei gnomice îi aparţin de pildă versurile privitoare la destin şi la fapta omenească (I, sqq ) a Vetâla sînt duhuri rele care bîntuie cimitirele şi stau în cadavre Se crede că ele pot fi conjurate de cine are curaj şi folosite în scopuri personale NOTE LLMBA ŞI LITERATURA SANSCRITĂ Lucrarea de faţă se publică după un manuscris constituit din de pagini de caiet, însemnări pentru o introducere la un curs universitar de limba sanscrită, datate Ele reprezintă o traducere uşor rezumată şi adaptată a lucrărilor citate în note, în primul rînd a lui A Thumb Deşi nu reprezintă nimic original, le-am publicat pentru că constituie o foarte succintă şi utilă introducere la capitolele următoare Asupra acestei civilizaţii (cca - î e n ), vezi expunerea sumară, dar bogat ilustrată a lui Sir Mortimer Wheeler, India before History, London, (trad franc L'Inde avant l'histoire, Bruxelles, ) Descifrarea unor tablete scrise a permis atribuirea ei unei populaţii autohtone, dravidienii Arienii sînt doar o ramură a indoeuropenilor, formată din indieni şi iranieni Indo-arienii au pătruns, după opinia curentă, în India pe la î e n ; pentru o dublă migraţie, prima cu cca de ani înaintea acestei date, vezi recent D G Zanotti, în "Journal of Indo-Euro- pean Studies", III, , , pp - Vezi şi articolul nostru O cotitură tn istoria Indiei, "Magazin istoric", , nr , pp - Faptele cencrete istorice şi biografiile personalităţilor par, într-adevăr, să nu-i fi interesat pe indieni decît în măsura în care li se atribuia o valoare simbolică şi general umană şi erau expuse în formă legendară Vezi Ch G Raje, Biography and History in San- skrit Literature, Bombay, Vezi, mai recent, Sanskrit St ud ies Abroad, voi XV, nr din "Cultural Forum", , New Delhi (pp - : studiul nostru Sanskrit Studies in Romania) Cea mai completă istorie a literaturii vechi indiene este cea a lui M Winternitz, Geschichte der indischen Literatur, voi I , II, - , III, Leipzig, - , frecvent citată de profesorul Simenschy Dintre cele mai recente citām sinteza extrem de concisă a celebrului indolog L Ren ou, Les littiratures de Vinde, ed II, Paris, şi pe aceea mai dezvoltată a lui H Glasenapp, Die Literaturen Indiens, Stultgart, (trad franc Paris, ) ' Cîteva mostre de imnuri vedice, vezi mai jos, pp - Vezi şi traducerile (făcute prin intermediul unor limbi moderne) ale lui I La- rian Postolache (Bucureşti, ), cu un valoros studiu introductiv al dr Sergiu Al-George Vezi cele două Upanişade traduse de Th Simenschy şi notiţele

introductive, pp , - Vezi pasajele din Mahabhârata reproduse mai jos, pp - , ca şi traducerea Bhagavadgltei publicată de Th Simenschy în Traducerea repovestirii acestei opere făcută de C Rajagopa- lachari a publicat S Demetrian în "Biblioteca pentru toţi", Vezi mai jos studiul despre Kâlidăsa şi fragmentele traduse din operele acestuia, ca şi studiul asupra prelucrării Sakuntalei de către G Coşbuc Un mare număr de sentenţe indiene au fost publicate în original şi în traducere de Th Simenschy în Un dicţionar al înţelepciunii, Iaşi, - ( voi ) Vezi traducerea lui Th Simenschy publicată în ediţia a Il-a în "Biblioteca pentru toţi" în Una din aceste poveşti este tradusă la pp - Capitolul Limbile este tradus din Willman-Grabowska, iar celelalte din A Thumb (vezi notele), ceea ce explică unele reluări, alături de idei proprii fiecăruia Date suplimentare despre limbile Indiei vezi la L Wald şi E Slave, Ce limbi se vorbesc pe glob, Bucureşti, Ed Ştiinţifică, , pp - şi - Vezi, de asemenea, Gramatica limbii sanscrite a lui Th Simenschy, Bucureşti, Vezi titlul original la p Date mai exacte asupra limbilor dravidiene vezi la L Wald şi E Slave, op cit , pp - S-au făcut supoziţii despre înrudirea lor cu fino-ugricele, dar dovezi categorice nu s-au adus Cele spuse aici se referă în primul rînd la urdu, limba oficială în Pakistan, care foloseşte alfabetul arab şi are numeroase influenţe lexicale arabo-persane (urda înseamnă "tabără militară") în India limba naţională a fost declarată, din , hindi, un dialect înrudit cu urdu, care foloseşte vechea scriere indiană devanăgari şi nu conţine atîtea elemente arabe şi persane Pe lîngă hindi tot limbă oficială (dar nu naţională) e considerată engleza, învăţată încă în şcoli, iar în afara acestor două limbi oficiale se foloseşte şi limba locală, specifică fiecărei regiuni Limba sanscrită este şi astăzi vorbită în unele cercuri culte, aşa cum am putut constata la Conferinţa Internaţională de sanscrită de la New Delhi ( ), la fel ca limba latină la Vatican Mai mult, la ultimul recensămînt cîteva mii de brahmani au declarat ca limbă maternă sanscrita Indienii consideră că dacă englezii nu ar fi impus limba lor ca limbă oficială în timpul dominaţiei lor, sanscrita (desigur o sanscrită simplificată şi adaptată la nevoile vieţii moderne) ar fi devenit limba comună a Indiei, ceea ce nu mai pare imposibil după experienţa cu ebraica în Israel Se scriu şi astăzi opere literare şi ştiinţifice în sanscrită, iar în unele universităţi, ca de exemplu, la Benares, se predau multe materii în sanscrită Sanscrita a contribuit, în orice caz, considerabil la unificarea limbilor şi conştiinţelor în India din antichitate pînă azi Schema lui Thumb simplifică peste măsură raporturile extrem de complicate dintre limbile indoeuropene ale Indiei Diferenţele dintre ele sînt: a) cronologice, în funcţie de epoca la care sînt atestate (limba vedică - în perioada cuceririi Indiei de către arieni; păli - în epoca budistă; unele dialecte prakrit - abia în perioada dramei clasice, în epoca gupta; sanscrita - mai întîi pe timpul lui Pănini, apoi în epopei, în sfîrşit în drama clasică etc ); b) geografice, în funcţie de locul atestării (limba vedică în nord-vest, păli în nord-est etc ); c) stilistice, în funcţie de genul literar (literatura vedică "sacră"; sanscrită "prelucrată" literar; prakritele "naturale", populare, în conversaţia zilnică etc ) TRADIŢIA ÎNVĂŢĂTURII ÎN PATRIA LUI GANDHI Studiul de faţă a fost publicat ca o broşură separată în colecţia "Cunoştinţe folositoare", seria A, nr , de Editura "Cartea Românească" în ( p ) Ea cuprindea şi datele din articolul Şcoala tibetană, publicat în revista "Meşeceul", V, , p , precum şi o colecţie de sentenţe referitoare la educaţie (p - ale broşurii) Am lăsat la o parte aceste sentenţe, care nu conţineau indicaţia surselor, întrucît au fost

cuprinse, împreună cu originalul sanscrit, în lucrarea Un dicţionar al înţelepciunii Articolul se ocupă de învăţămîntul tradiţional indian şi de situaţia din India dinainte de eliberare După cum se ştie, Constituţia Republicii India a abolit castele şi guvernul indian face eforturi considerabile pentru a şterge urmele acestei instituţii multimilenare Actualmente învăţămîntul indian, atît cel în limbile naţionale, cît şi cel de limbă engleză, este organizat pe baze moderne, păstrînd, fireşte, unele elemente tradiţionale valoroase Unele forme de învăţămînt strict tradiţionale mai există în India, şi ele sînt recunoscute de stat Vezi Manu-smrti, I, şi urm Principiile expuse aici sînt cunoscute sub numele de varnăş- rama-dharma "principiul castelor şi al vîrstelor", aplicat din antichitate şi pînă în vremurile moderne, dar nu cu stricteţe absolută, şi diferenţiat, de la o epocă la alta şi de la o categorie socială la alta Au existat, propriu vorbind, mai multe sisteme cronologice sau ere încă din antichitate, în diverse regiuni ale Indiei, dar ele sînt greu de pus de acord între ele şi mai ales cu cronologia europeană Prima dată sigură în istoria Indiei este considerată urcarea pe tron a lui Candragupta, amintit de istoricii greci ai epigonilor lui Alexandru cel Mare sub numele de Sandrokottos, la anul Celelalte date au fost calculate prin referire la aceasta Astfel moartea lui Buddha s-ar fi petrecut, conform tradiţiei, cu de ani înainte de ascensiunea pe tron a lui Candragupta I, ceea ce ar corespunde cu î e n Adesea însă aceste tradiţii nu coincid, făcînd să varieze cronologia Hitopadesa, Introducere, Pentru fiecare castă, în funcţie de treapta ocupată, era permis un anume grad de pătrundere în "tainele" învăţăturii cuprinse în cărţile sfinte, Vedele Propriu-zis numai membrii primei caste, brahmanii, aveau acces deplin la întreaga învăţătură sacră Vezi în această privinţă Manusmrti, III, Manu-smrti, II, Este vorba' de Rig-Veda, III, , , din imnul dedicat lui Savitr, soarele conceput ca generator al vieţii Mai sigur decît cunoaşterea învăţăturilor brahmanice este contactul Iui Socrate cu lumea învecinată a tracilor, înrudită ca mentalitate cu aceea a indienilor (Platon, Charmides, d- c; vezi şi studiul nostru, Contribuţii la o mitologie comparată traco-indică din volumul Studii de tracologie, Bucureşti, , pp - ) Manu-smrti, I, Ibidem, III, ş u Aici, ca şi în alte locuri, este, se înţelege, vorba de concepţiile vechilor indieni şi nu de ale autorului Manu-smrti, IV, Vezi mai'jos pp - în indiană, oraşul se numeşte Pataliputra în perioada lui Megasthene, indienii cunoşteau deja scrierea dar nu o foloseau decît foarte puţin şi în orice caz nu pentru textele sacre, care au fost notate în scris uneori la un mileniu după compunerea lor Tot astfel în Grecia, pe timpul compunerii poemelor homerice, scrierea era cunoscută, dar ele nu au fost notate în scris decît cîteva secole mai tîrziu Oralitatea este o trăsătură esenţială a culturii antice în general Chiar şi la greci, de exemplu, nu numai oratoria, poezia şi drama, dar chiar şi operele filosofice şi istorice erau destinate lecturii publice Puterea memoriei la indieni este extraordinară La Congresul de sanscrită de la New Delhi din , am avut ocazia să văd pândiţi indieni care, venind din colţurile cele mai îndepărtate ale Indiei, constatau că modul lor de pronunţare a Vedelor nu se deosebeşte cu nimic, deşi el fusese transmis independent, pe cale orală, timp de milenii Tot cu această ocazie, o fetiţă de opt ani a uimit pe cei două mii de savanţi reuniţi, recitind pe de rost, la cerere, oricare din cele de reguli ale Gramaticii lui Pănini Povestirea despre Svetak'etu este aici prescurtată Am indicat în text numerele paragrafelor traduse de Th Simenschy Sutra înseamnă de fapt "fir" (conducător) Este vorba de celebra Astădhyăyl "Cele opt capitole",

compusă din de reguli Cf Un dicţionar al înţelepciunii, voi II, pp - Vezi infra, pp - Vezi pp - Dependenţa sferei de răspîndire a unei învăţături de adîncimea ei este un lucru general Se ştie că şi Aristotel rezerva învăţăturile mai speciale, numite acroamatice, unor elevi mai aleşi, printre care s-a numărat şi Alexandru cel Mare Râmâyana, VII (Uttarakanda), capitolul Idei asemănătoare se regăsesc şi în Mahăbhârata Vezi episodul Nala şi Damayantî, în traducerea lui Ion Larian Postolache, ed Albatros, , p Vezi mai sus nota ORIGINEA UNIVERSULUI ÎN CONCEPŢIA INDIENILOR ŞI A GRECILOR Publicat în "Revista fundaţiilor", II, , nr , pp - Vezi L Renou, Hymnes speculatifs du Veda, Paris, Cf Eminescu, Rugăciunea unui dac, v : "Pe cînd nu era moarte, nimic nemuritor" Identificarea lui Unu din imnul vedic cu Brahma este o interpretare idealistă ulterioară, specifică epocii Brahmanelor şi Upanişa- delor Textul imnului analizat aici nu justifică această interpretare, ci se apropie surprinzător de principiile cosmogonice ştiinţifice moderne Interpretarea autorului nu corespunde realităţii Există trei imnuri vedice tipice pentru trei concepţii diferite: cel prezentat aici reprezintă cosmogonia din "nici nefiinţă nici fiinţă", în care substanţa apare în forma ei cea mai simplă, primordială, ca ceva unic, amorf, indivizibil şi lipsit de conţinut concret, din care cauză nu se poate spune despre ea nici că există, nici că nu există A doua concepţie, reprezentată prin Rig-Veda, X, , cosmogonia "din nefiinţă" este evident idealistă şi religioasă: zeii s-au născut din nimic înaintea tuturor elementelor, ei devenind apoi cauza creaţiei A treia concepţie cosmogonică vedică este aceea a uriaşului primitiv, Puruşa, din sacrificiul căruia au apărut diversele elemente ale lumii Prajâpati înseamnă "Stăpînul creaţiunii", Brahmanaspati "Stăpînul spiritului", iar Visvakarman "Atoatecreatorul" ' Toate acestea sînt noţiuni teiste, ulterioare, în evidentă contradicţie cu ideile imnului analizat, care afirmă că zeii s-au născut după crearea lumii, ca şi cu alte texte vedice şi filosofice, care neagă amestecul zeilor în mecanica universului Textul vedic original vorbeşte de "supraveghetorul" din cerul înalt, şi nu de "stăpîn", cum traduce Th Simenschy în această concepţie, zeii, elemente create şi ei, veghează doar la bunul mers al universului, dar nu intervin în desfăşurarea lui O serie de curente filosofice hilozoiste din această epocă pun la baza universului unul sau mai multe elemente materiale, ca şi în cazul primilor materialişti greci Importanţa acordată apei de către autorul acestui imn îl încadrează printre aceştia Concepţia apare aproape în aceiaşi termeni şi în textele orfice Vezi volumul Imnuri orfice, Editura pentru literatură universală, Interpretarea aceasta nu corespunde sensului originar al cuvîn- tului Upanişad, care înseamnă doar "învăţătură secretă", fără referire la conţinutul acestei învăţături Dintre doctrinele filosofice ortodoxe, sămkhya este evident mai veche decît budismul Dintre cele neortodoxe, ideile curentului materialist (lokăyata} apar încă din textele vedice " Afirmaţia lui Monier este departe de a corespunde realităţii Există în filosofia indiană, ca şi în orice filosofie, monism idealist (de exemplu, Vedănta), dualism (jainismul), ca şi monism materialist (lokăyata) Brahmanismul raţionalist este mai degrabă o intenţie de a împăca curente evident contradictorii decît o teorie general acceptată M* Teorie tîrzie, concepţia atestată în Codul lui Mânu este evident un eclectism, o combinaţie a ideilor vedice timpurii cu cele din literatura de comentarii Majorităţii acestor autori legendari de theogonii li se atribuie origine tracă Concepţiile lui Orfeu tracul concordă în mod surprinzător cu cele indiene, confirmînd încă o dată

apropierea dintre cele două ramuri indoeuropene (vezi studiul nostru, Contribuţii la o mitologie comparată traco-indică, citat mai sus) Vezi mai sus, nota Cf ideile indiene relatate mai sus, pp - Este vorba de filosofia greacă, pentru că în cea indiană conceptul de spirit fusese elaborat cu mult înainte Caracterizarea eleaţilor ca panteişti este foarte discutabilă O evitare asemănătoare a problemei raportului dintre spirit şi materie se manifestă şi în unele şcoli filosofice indiene ortodoxe, cum ar fi sămkhya Asupra' concepţiilor lui Platon, vezi introducerea la primul volum al operelor sale apărut în Editura ştiinţifică, Asupra relaţiilor culturale ale Greciei cu Orientul, vezi mai sus, pp , , , MORALA HINDUSĂ Studiul a fost publicat în revista "Cetatea Moldovei", , anul IV, voi X, nr - , precum şi în extras ( p ) Aici, ca şi în alte părţi, este vorba de India veche Vezi nota la capitolul Tradiţia învăţăturii în patria lui Gandhi Manu-smrti, III, ş u Căsătoria'copiilor nu a fost regulă absolută în India; multe cercuri, mai ales din India meridională, nu au practicat-o Tipul soţiei ideale îl reprezintă totuşi pentru indieni Sită, soţia lui Râma, din epopeea Bămăyana Manu-smrti, III, - De remarcat că Mahăbhărata nu reprezintă ideologia brahmanilor, ci a castei kşatriya Cît priveşte budismul şi jainismul, ele s-au constituit categoric în opoziţie cu brahmanismul Majoritatea acestor texte au fost cuprinse în O Bohtlingk, Indische Spruche, voi , Sankt-Petersburg, - şi o parte din ele reproduse de Th Simenschy în Un dicţionar al înţelepciunii Acest paragraf pînă la p a fost publicat separat sub titlul Cugetări şi precepte morale din Mahăbhărata în revista "Luminătorul , , nr - , unde este urmat de Poveste morală (v mai jos, p ) Bhagavadgîtă cuprinde numai capitolele - din cartea a Vl-a a Mahâbhăratei Epistulae, hl, Retipărită în "Biblioteca pentru toţi" în Asupra ideilor cărţii vezi prefaţa ediţiei citate Asupra relaţiei posibile dintre morala hindusă şi cea a Noului Testament vezi mai ales G A van den Bergh van Eysinga, Indische Einfliisse auf Evangelische Erzählungen, Gdttingen, ; G Faber, Buddhistische und Neutestamentische Erzählungen, Leipzig, şi J Leeming, Yoga and the Bible, Calcutta, Spre deosebire însă de budism, care prin secolul al Xl-lea s-a stins în India, rămînînd numai peste hotare, jainismul a dăinuit neîntrerupt pînă în zilele noastre Interesante sînt pentru noi în primul rînd textele decretelor sale, păstrate în inscripţii pe tot teritoriul Indiei Vezi, de ex , N A Nikam şi R McKeon, The Edicts of Asoka, Chicago, Data urcării pe tron a lui Asoka e controversată, totuşi anul este cel mai plauzibil încoronarea sa pare să fi avut loc la Pata- liputra abia patru ani mai tîrziu, iar data convertirii sale la budism nu e nici ea sigură Ideea "nevătămării" (ahimsa) fiinţelor vii este împinsă atît de departe, încît şi astăzi unii credincioşi indieni poartă un carton pe gură spre a nu înghiţi din greşeală vreo gîză şi zurgălăi la picioare, spre a nu călca fără voie vreo gînganie, distrugînd astfel o fiinţă vie Este vorba de traducerea chineză a cărţii lui Asvaghoşa, Bud- dhacarita (secolul V e n ) Superioritatea atribuită de Th Simenschy moralei creştine e, evident, rezultatul unei prejudecăţi în realitate budismul, ca şi jainismul, erau o revoltă împotriva determinismului fatalist al faptelor comise în altă existenţă, ambele predicînd posibilitatea "eliberării" chiar într-o singură existenţă, indiferent de existenţele anterioare, ca şi de apartenenţa de castă Problema interinfluenţelor dintre gîndirea indiană şi cea greacă este, intr-adevăr, foarte complicată Vezi A M Frenkian, Scepticismul grec şi filozofia indiană, Bucureşti, , p ş u , cu bibliografia respectivă Pe principiul unor trăsături general umane, al unor caractere comune şi nu al influenţelor directe este construit, de

exemplu, celebrul Trăite d'histoire des religions al lui Mircea Eliade (Paris, Payot, ) Că ideile creştine nu sînt rezultatul unei "revelaţii", ci sînt rodul unei anumite experienţe sociale şi au suferit diverse influenţe, ca aceea a essenienilor, de pildă, este astăzi un fapt dovedit în româneşte această carte a circulat în manuscris în secolele XVII-XIX sub numele de Varlaam şi Ioasaf (vezi I C Chiţimia şi Dan Simonescu, Cărţile populare in literatura românească, voi II, Bucureşti, Editura pentru Literatură, , pp - ) Afirmaţia că indienii nu pot fi creştinaţi nu corespunde adevărului: există la ora actuală mai multe milioane de indieni creştini, chiar dacă creştinismul nu este atît de vechi în India cum pretinde biserica, aşa cum, pe de altă parte, budismul şi vedantismul cunosc în prezent o anume răspîndire în Apus, mai ales în America DESTINUL ÎN CONCEPŢIA ANTICĂ Articolul a fost publicat în revista "Cetatea Moldovei", anul IV, , voi X, nr , şi în extras ( p ) El este o reluare mult amplificată a unui studiu mai vechi, Fapta şi destinul, apărut în "Revista fundaţiilor", III, , nr , p , care corespunde aproximativ paginilor şi din forma amplificată publicată aici Vezi pe aceeaşi temă şi Povestea faptei omeneşti, infra, pp - Reproducem mai jos, în note, acele pasaje din Fapta şi destinul care lipsesc în varianta de faţă '• în vechea variantă, Th Simenschy utiliza termenul indieni, pe care, din cauza confuziei posibile cu indienii americani, l-a înlocuit aici cu hinduşi " Cuvîntul turcesc provine din cel arab citat mai sus ' Cu acest pasaj începea Fapta şi destinul " Cf dictonul lui Miron Costin: "nu sînt vremile supt om, ci bietul om supt vremi" Costin cunoştea textul lui Herodot, dar influenţa nu e sigură în varianta iniţială urmau cuvintele: "care avea să fie imortalizat, împreună cu concetăţenii săi săraci cu duhul, de Wieland" Prima variantă trimitea aici la Preller, op cit , I, p în Fapta şi destinul, p , citatele încep cu următorul pasaj: "Pînă şi faptul că păsările se înalţă în văzduh sau se coboară la pămînt le e dat de soartă Nimic nu ni se întîmplă fără ea" (Pane , II, ) După acest citat, care lipsea în prima variantă, în aceasta apăreau următoarele: "Cununa de litere care li-i pusă pe frunte de destin n-o pot şterge prin puterea lor nici cei mai învăţaţi" (ib , I, ) "Privind robia elefanţilor, a şerpilor şi a păsărilor, şi mizeria celor înţelepţi, mă gîndesc: Ah! cît e de puternic destinul!" (ib , II, ) Cartea a V-a, v în Fapta şi destinul urmează citatul din Brhad-Aranyaka-Upa- nişad de la p : "Sufletul este înzestrat cu' cunoaştere De el rămîn lipite cunoştinţele şi faptele, experienţele vieţii de mai înainte După cum meşterul ia o bucată de aur şi face din ea altă formă, cu totul nouă şi mai frumoasă, tot astfel sufletul, după ce a lepădat corpul şi s-a eliberat de neştiinţă, îşi face o formă în totul alta, şi mai frumoasă, aceea a unui spirit strămoşesc, a unui gandharva, a unui brahman, a unui zeu, a unui om sau a oricărei fiinţe După faptele pe care le-a săvîrşit, după felul cum s-a purtat, aşa devine el; cine a făcut bine, se renaşte ca fiinţă bună; cine a făcut răii, ca fiinţă rea El devine bun prin fapta bună şi rău prin fapta rea De aceea se spune: Omul e zidit pe lumea aceasta în întregime din dorinţă; şi după cum îi e dorinţa, aşa e şi hotărîrea sa; şi după cum îi e hotărîrea, aşa săvîrşeşte el fapta; şi după cum săvîrşeşte fapta, aşa îi este şi soarta" ( Brhad-Aranyaka-Upanişad, IV, , - ) Spre deosebire de religia creştină, care promite fericire sau suferinţă în "lumea de dincolo", fără să poată explica de ce în viaţă unii o duc bine şi alţii suferă, indiferent de natura faptelor lor, hinduismul admite şi el răsplata în viaţa viitoare, dar explică condiţia actuală prin faptele săvîrşite în existenţa anterioară - şi una şi cealaltă incon- trolabile, întrucît

sufletul nu-şi aminteşte de existenţele anterioare "Salvarea" mai era condiţionată în hinduism şi de renaşterea pe o treaptă socială tot mai înaltă, numai brahmanii putînd, după o viaţă pioasă, să scape de renaşteri, întoreîndu-se în brahman Budismul a făcut, din acest punct de vedere, o adevărată revoluţie, nemaicon- diţionînd nirvana de apartenenţa de castă şi considerînd că ea poate fi obţinută chiar în cursul unei singure vieţi Termenul general pentru dorinţă (şi dragoste) este kăma; în terminologia budistă se foloseşte cuvîntul tanhâ sau trşna "sete" Samsâra înseamnă "rătăcire" sau "circuitul vieţii", de care se scapă prin nirvana, stingerea dorinţei şi prin aceasta, deci, a cauzei renaşterii Mahâbhârata, Povestea faptei omeneşti, (v p ) Mahâbhârata, I, Vezi pp - , unde se află tradusă întreaga poveste în concepţia hindusă, totuşi, asceza corespunde întrucîtva pocăinţei, iar nonviolenţa (ahimsa) e concepută de budişti într-o manieră activă care o apropie de' mila creştină încercarea lui Th Simenschy de a opune categoric noţiunea păgînă de "destin", "soartă" aceleia creştine de divinitate nu se justifică decît prin faptul că destinul grecilor şi romanilor e orb şi iraţional, pe cînd Dumnezeul creştin e conceput ca ceva dotat cu raţiune şi voinţă în multe alte privinţe, însă, cele două noţiuni se acoperă, iar existenţa destinului, cum se ştie, nu exclude pe aceea a zeilor IMNURI VEDICE în afară de aceste imnuri vedice Th Simenschy a mai tradus din original pe cele din Antologia sanscrită a lui G Coşbuc (v pp - ) şi Imnul creaţiei (v Originea universului în concepţia indienilor şi a grecilor, pp - ) Cele două imnuri, cu notiţa introductivă, au fost publicate în "Cetatea Moldovei", anul IV, , voi IX, nr Aceluiaşi subiect sînt dedicate şi imnurile şi din cartea a X-a a Rig-Vedei Vezi articolul nostru Rituri funerare la traci, indieni şi români, în Studii de tracologie, Bucureşti, , pp - PURURAVAS ŞI URVASÎ Publicat în "Viaţa Basarabiei", VII, , nr - Imnul a fost tradus de Ion Larian Postolache în Imnuri vedice Bucureşti, , pp - Piesa lui Kâlidăsa se cheamă Vikramorvaii "Urvasî (dobîndită) prin vitejie" UPANIŞADELE Singurul studiu românesc asupra Upanişadelor este cel al lui Teohari Antonescu, publicat tot în "Convorbiri literare" Dintre cercetările mai recente cităm pe cea mai de seamă: S Radha- krishnan, The principal Upanishads, Londra, (introducere, text, traducere şi note, p ) Curentul filosofic derivat din ele dăinuie şi astăzi în India, ca şi în unele cercuri occidentale Numărul Upanişadelor vechi se ridică la - Termenul sanscrit este advaita "non-dualitate" Este vorba, cum se vede, de un monism idealist, spre deosebire de alte curente (ca jainismul) dualiste, sau chiar monist-materialiste, ca lokăyata Valoarea cunoaşterii pentru eliberarea omului este afirmată de toate curentele filosofice indiene, dar conţinutul şi principiile ei diferă de la o şcoală la alta Chândogya-Upanişad, , , Numele mai multor autori, unul legat de Chândogya-Upanişad, altul autorul unor sutre Mundaka-Upanişad, , , Brhad-Ăranyaka-Upanişad, , , Este vorbă de curentele filosofice "ortodoxe", pentru că alte curente ca jainismul, budismul şi lokăyata şi-au formulat principiile ca o reacţie la Upanişade şi brahmanism O solidă interpretare marxistă a filosofiei Vedelor şi Upanişadelor a dat Walter Ruben în Beginn der Philosophie in Indien, I, Berlin, Akademie-Verlag, KAŢHA-UPANIŞAD Kaţha-Upanişad, împreună cu studiul precedent asupra Upanişadelor, a fost publicată în "Convorbiri literare", LXX, , nr - şi în extras la Imprimeria Naţională ( p ) Asupra lui Brahmă, v Un dicţionar al înţelepciunii, voi I, pp - Kaţha-Upanişad, Valii , V mai jos, VI, ş u Termenul corespunzător în sanscrită, usan, e interpretat de unii editori ca nume propriu Alt nume al lui Yama Versurile - se ocupă de cultul focului Focul (Agni) este simbolul lui ătman-brahman în

versurile următoare sînt unele concordanţe surprinzătoare cu Luceafărul lui Eminescu V studiul nostru în "Caietele Eminescu", IV Ideea se regăseşte în Bhagavadgltă, II, - Aluzie la o concepţie care admitea cinci stadii de reincarnare şi care se regăseşte şi în Chândogya-Upanişad Este vorba de sufletul individual, ceea ce s-ar traduce mai corect prin "marele eu", "marele suflet" referindu-se mai bine la Brahmă (vezi versul următor) Cel nemanifestat este prakrti "natura", concepută ca în doctrina sâmkhya Ăditi, mama zeilor şi personificare a naturii este aici şi un simbol al sufletului cosmic în textul original în loc de Agni este folosit Jatavedas, nume vedic al celei dintîi întreaga strofă nu e decît o modificare a unei strofe vedice Strofele următoare expun teoria transmigraţiilor, aşa cum era concepută în epoca respectivă în mediul brahmanic Sînt aici expuse stadiile cunoaşterii, de la cea mai superficială şi exterioară pînă la cea mai profundă, a realităţii integrale Cf Chăndogya-Upanişad, VIII, , MUNDAKA-UPANIŞAD Publicată pentru prima oară în "Viaţa Basarabiei *, , nr - şi în extras, p Această Upanişadă ţine de Atharva-Veda (v mai ales Ath -V , X, ) şi constituie una din sursele Bhagavâdgîtei După alte interpretări numele ar veni de la faptul că ea aparţinea unei secte de brahmani care obişnuiau să se radă în cap Este vorba despre raportul dintre ătman "sufletul individual", puruşa "sufletul cosmic" şi brahman "sufletul universal" Avem aici una din cele mai vechi menţiuni, alături de Vede, a disciplinelor care constituie Vedâhga "membre ale Vedelor" (comentarii ale acestora) Vezi Brhad-Âranyaka-Upanişad, III, , Cf Tailtirlya-Upanişad, III, , Mantrele sînt imnurile vedice Asupra strofei, vezi Prasna- Upanişad, N, Cf Rig-Veda, I, , Se reincarnează, căci numai adevărata cunoaştere aduce eliberarea de renaşteri Vezi supra, p Vezi Brhad-Âranyaka-Upanişad, III, , Cf Big-Veda, X, , (imnul numit Puruşa-Sukta) Strofa conţine idei din imnul vedic indicat în nota precedentă, strofele - Cf Rig-Veda, X, , Idei asemănătoare în Rig-Veda, X, , Cf Kaţha-Upanişad, VI, Vezi şi BhagavădgUâ, XIII, Cf Katha-Upanişad, VI, şi Chândogya-Upanişad, VIII, , Vezi mai sus, I, , MAHĂBHÂRATA Asupra epopeii, vezi Dicţionarul de autori şi opere (s v ) de la finele volumului şi studiul Limba şi literatura sanscrită, p POVESTEA FAPTEI OMENEŞTI Fragmentul de faţă a fost publicat în "Viaţa Basarabiei" , nr - şi în extras, p şi a fost reprodus prescurtat şi în articolul Destinul în concepţia antică (v supra, p ) El esle cunoscut sub numele de Puruşakărăkhyăna şi constituie un episod din cartea a XlII-a a Mahăbhăratei Episodul constituie un amestec de mentalităţi foarte caracteristic pentru Mahăbhărata Este, pe de o parte, vorba de un elogiu al faptei, înţeleasă ca activitate umană, specific pentru casta kşatriya (a războinicilor), din mediul căreia, ca epopee, provine Mahăbhărata Partea finală, un elogiu al ascezei, provine evident din mediu brah- manic Există numeroase alte episoade ale epopeii războinice care au fost modificate în spirit brahmanic Asupra raportului dintre destin şi faptă, vezi mai sus, pp - , Condiţionarea împlinirii destinului de intervenţia acţiunii individuale constituie o etapă importantă în definirea noţiunii de liber arbitru Ideea că omul ajuns la perfecţiune este egal cu divinitatea, ba uneori chiar mai puternic decît ea (vezi fragmentul din Antologia sanscrită, pp - ), revine adesea în literatura sanscrită Ea aminteşte de "divinizarea" preoţilor la traci Vezi articolul nostru, Contribuţii la o mitologie comparată traco-indică, în Studii de tracologie, p ş u Fiecare fiinţă are legea ei (dharma) specifică şi ea nu poate atinge fericirea decît dacă se supune acestei legi Orice turburare a ordinii divine este fatală pentru individ Vezi articolul Antologia sanscrită a lui Coşbuc, p Budismul

avea să recomande "stingerea" totală a lămpii existenţei prin suprimarea "uleiului" - abţinerea de la orice faptă impusă de dorinţă Versul constituie unul din cele mai frumoase elogii aduse faptei omeneşti şi e de natură să contrazică total ideea europeană despre "resemnarea orientală" Yudhişţhira înseamnă "Cel fără păcat" şi e cel mai mare dintre cei cinci fraţi Păndu, care au toţi nume simbolice în mod ciudat, eroul Bhişma expune idei cu mult mai religioase decît Brahmă însuşi, care făcuse elogiul faptei Dacă pînă aici Bhişma vorbise despre fapte bune în general, preceptele următoare sînt evident ascetice şi nepotrivite în gura unui luptător Versul acesta, ca şi versul definesc dorinţa ca pe o piedică în calea virtuţii Numai fapta realizată conform "legii" şi nu din impuls personal nu constituie o piedică în calea "eliberării", ci, dimpotrivă, aşa cum recomandă Bhagavadgită POVESTE MORALĂ Traducerea acestei bucăţi, singura făcută din limba germană (din izvorul indicat de Th Simenschy) şi nu din sanscrită, textul original nefiind probabil la îndemîna traducătorului, a fost publicată în "Viaţa Basarabiei", , nr Fragmentul este tot din Mahăbhărata Vechea capitală a Păndavaşilor se numea Hastinapura şi era situată spre nord-est de actualul Delhi, pe malul drept al Gangelui Actualul oraş datează din secolul al Xl-lea Noţiunea de respect e asociată în sanscrită cu aceea de gravitate Cuvîntul guru "greu" este termenul de respect atît faţă de profesor cît şi de părinţi Cunoaşterea ca singur mijloc de salvare este predicată de toate filosofiile şi sectele religioase indiene, chiar dacă concepţia despre cunoaştere diferă de la una la alta Ideea că fapta, comportarea este mai presus nu numai de erudiţie, dar chiar şi de castă, este o idee foarte înaintată şi aminteşte de concepţiile budiste POVESTEA LUI NALA Publicată în volum în la Chişinău ( p ), Povestea lui Nala a fost distinsă cu premiul Academiei Române şi elogiată în mai multe publicaţii de prestigiu (vezi Lista de lucrări, p ) Episodul este cunoscut sub numele Nalopâkhyâna şi face parte din cartea a IlI-a a Mahâbhăratei (Vana-parvan), cap - în istoria literară el mai este cunoscut şi sub numele de Nala şi Damayantî, constituind, în fapt, o poemă independentă, de peste de versuri, legată artificial de nucleul epopeii Ea conţine două motive foarte vechi şi foarte răspîndite în literatura indiană ca şi în alte literaturi, acela al jucătorului de zaruri nefericit şi al soţilor despărţiţi de soartă Primul motiv apare deja în Rig-Veda, X, , iar persoana lui Nala (Nada Naişadha) este amintită în Satapatha-Brahmana, II, , , ş u Cel de-al doilea motiv este şi subiectul Râmâyanei, ca şi al Sakuntalei Yudhisţhira pierduse, ca şi Nala, la jocul de zaruri regatul şi toate bunurile sale Ediţia princeps, datorată lui Franz Bopp, datează din Probe de limbă din acest poem au fost publicate de Bopp ca apendice la a sa Kritische Grammatik der Sanskrita-Sprache in kurzerer Fassung, a cărei ediţie a doua ( ) a fost tradusă parţial de Eminescu O variantă a poveştii lui Nala apare în Kathăsaritsăgara, IX, Vezi fragmentul tradus de Coşbuc, mai jos O nouă traducere românească în versuri a întregului episod au publicat recent ( ), în Colecţia "Lyceum", Ion Larian Postolache şi Charlotte Filitti, cu o interesantă interpretare a motivului soţilor despărţiţi datorată lui Mircea Maliţa şi o prefaţă de Constantin Daniel De la începutul acestei strofe lipsesc cuvintele: "Era frumoasă, cu ochii migdalaţi, asemenea zeiţei ârî" Este vorba de zeiţa frumuseţii şi a fericirii, soţia lui Vişnu şi mama lui Kăma Ca şi în poveştile noastre, prinţesele indiene îşi aleg singure bărbaţii după obiceiul numit svayamvara Cei doi îndeplineau rolul de soli între zei şi oameni iSakra înseamnă "cel puternic" Ţara lui Nala se numeşte Nişadha şi de aceea el poartă epitetul de

Naişadha , Agni este aici privit ca focul care declanşează conflagraţia universală, provocînd distrugerea lumii la sfîrşitul fiecărei ere (kalpa), care durează de milioane de ani Vezi nota referitoare la V, Astăzi statul Uttara-Pradesh îmbrăcămintea indiană obişnuită este, cum se ştie, constituită dintr-o bucată lungă de pînză Înfăşurată în jurul corpului Fiii lui Aditi sînt zeităţi morale, personificări ale unor concepte abstracte Cei ai lui Vasu sînt fenomene naturale zeificate Vezi promisiunea făcută de Nala în cap V, versul Jungla indiană a constituit prilejul apariţiei unui adevărat gen literar, acela al "aventurilor în pădure" (Waldabenteuer cum le-a denumit Walter Ruben) Observaţia lui Th Simenschy este adevărată, dar aici, ca şi în V, , nu este vorba propriu-zis de jurămînt, ci de satyakriyă "proba adevărului", invocată de cineva care crede în dreptatea sa, considerată ca avînd puteri magice Nu e lipsit de interes să amintim că Mahatma Gandhi a promovat ca principiu de acţiune politică o noţiune asemănătoare, aceea de salyăgraha în textul urmat de Th Simenschy lipsea probabil următorul pasaj: "Sînt pe de o parte cele patru Vede în întregul lor, cuprinzînd angas şi upangas, pe care le-ai studiat tu, bărbat viteaz ca un tigru; iar pe de altă parte, încă un lucru: adevărul Din această pricină, o rege ucigător de duşmani, îndeplineşte ce ai promis cîndva, eroule!" Pasajul pare evident o interpolare Corespondentele româneşti ale cuvintelor sanscrite sînt numai aproximative, unele exacte fiind greu de găsit în alte ediţii urmează o lungă descriere, de aproximativ două pagini, a unui incendiu stîrnit în această învălmăşeală Yama îi dăduse lui Nala în dar priceperea în diverse meşteşuguri; vezi cap V, Rohinî este soţia preferată a zeului lunii, una dintre cele de stele pe care acesta le vizitează în cursul unei luni Comparaţia femeii frumoase cu luna apare nu numai în acest poem, ci în întreaga literatură indiană şi în toate literaturile orientale în alte ediţii, apare un vers în plus: "O fi oare âălihotra care cunoaşte fiinţa şi rasa cailor şi care a luat acum această înfăţişare omenească?" Sălihotra este înţeleptul legendar care a domesticit caii şi căruia i se atribuie un tratat de medicină veterinară Vezi mai jos, p După ritualul nunţii indiene, mirele ia de mînă mireasa şi înconjoară împreună cu ea focul sfînt de trei ori, din care se aprinde apoi focul vetrei lor, care trebuie menţinut nestins toată viaţa Rudenia lor provine din faptul că mama lui Rtuparna este mătuşa lui Damayantî în original e vorba de Nandana, dumbrava sfîntă a lui Indra în original, în loc de Indra se spune Satakratu "cel cu puteri însutite", epitet al lui Indra KÂLIDĂSA Se publică pentru întîia oară după un text dactilografiat, revăzut de mina autorului ( p ), inclusiv fragmentul Vara din Anotimpurile Domnia lui Candragupta al II-lea se plasează între - era noastră Vezi mai jos, pp - Interesul special al poemului constă în faptul că anotimpurile sînt văzute prin ochii unui îndrăgostit care le descrie iubitei sale Indienii critică separarea categorică a genurilor făcută de greci, obiectînd că în realitate nu există numai evenimente tragice, sau numai întîmplări comice Vikramorvasi înseamnă "Urvasî (dobîndită) prin virtute" O traducere românească a acestei piese, încă nepublicată, a făcut prof, Traian Costa Acesta e titlul sub care e denumiLă, în original, drama şi ek înseamnă "recunoaşterea Sakuntalei" Kokila, o specie de cuc din India în sanscrită: Rtusamhara, grîşma Vezi mai sus, p SOMADEVA Se publică pentru prima dată, după un manuscris dactilografiat, de p Contrar celorlalte traduceri, aceasta nu are o noliţă introductivă Asupra acestei opere vezi Mic dicţionar de opere şi autori, s v Alte pasaje traduse din această operă, vezi în studiul Variante străvechii

tn basmele lui Ispirescu VARIANTE STRĂVECHI ÎN BASMELE LUI ISPIRESCU Publicat în "Analele ştiinţifice ale Universităţii Al I Cuza din Iaşi", S N secţ III, Ştiinţe sociale Lingvistică, t XV, , pp, - Teoria provenienţei indiene a majorităţii basmelor europene a fost formulată acum mai bine de de ani de Th Benfey, în introducerea la traducerea germană a Pancatantrei ( ) Fără să se nege realitatea pătrunderii unor basme indiene în Europa, astăzi se are în vedere şi posibilitatea unor similitudini tipologice independente Traducerea exactă a titlului este "Oceanul rîurilor povestitoare" Vezi şi studiul Un element folcloristic străvechi la Caragialer pp - în traducerea românească a Odiseei, datorată lui G Murnu (ediţia D M Pippidi, Bucureşti, ) episodul Ciclopului cuprinde versurile - , pp - Diferenţa dintre farsin de mai sus şi Peres din explicaţie aparţine originalului Vezi supra, pp - Vezi noua ediţie a Pancatantrei apărută în "Biblioteca pentru toţi" în UN ELEMENT FOLCLORISTIC STRĂVECHI LA CARAGL LE Publicat în "Ethos", , II, pp - Vezi şi studiul precedent, p "Refugiul în Buddha, refugiul în lege, refugiul în comunitate" este formula tradiţională de convertire la budism Utilizarea umoristică a formulei este aici evidentă Este vorba de "Calea" salvării peste oceanul renaşterilor Epitete ale lui Buddha DRAMA SAKUNTALĂ A LUI KÂLIDĂSA ÎN TRADUCEREA LUI COŞBUC Publicat în "Analele ştiinţifice ale Universităţii Al I Cuza din Iaşi", S N secţ III, Ştiinţe sociale, C Limbă şi literatură, t XIII, , pp - Paginile - conţineau generalităţi despre Sakuntală, cuprinse aproape în formă identică în studiul Kâlidăsa (v supra, pp - ), din care cauză le-am omis aici, reţinînd numai textul referitor strict la subiect în unele manuscrise apare totuşi şi varianta Anusuya, ca în Coşbuc, al cărui model urma, probabil, un manuscris de acest tip Şi alte nume din traducerea lui Coşbuc, începînd cu inexplicabilul Sacontala pentru Şakuntală, diferă faţă de original: Coşbuc scrie Duşanta In loc de Duşyanla, Kasyapa pentru Kăsyapa (al cărui rol el îl confundă mai departe cu Kanva) Dintre personajele dramei mai lipsesc la Coşbuc Bharata, Raivataka, Karabhaka, Parvatayana, Somarata, Harita, Sucaka, Januka, Galava, Mişrakesi, cuprinse de el sub indicaţiile generale: "un pescar, un camerier" etc Acest pasaj e transpus din altă parte a piesei, aici la început Pasajul care urmează e în traducerea lui Coşbuc După cum se vede, Coşbuc a schimbat locul blestemului, iar textul lui nu corespunde decît foarte aproximativ cu originalul Asupra rolului tinerei căsătorite în casa soţului, vezi Rig-Veda, X, , în volumul Imnuri vedice, pp - Pasajul care urmează reprezintă traducerea lui Coşbuc Vezi Tradiţia învăţăturii tn patria lui Gandhi, p Cf Rugăciunea unui dac a lui Eminescu ANTOLOGIA SANSCRITĂ A LUI COŞBUC Publicat în "Analele ştiinţifice ale Universităţii Al I Cuza din Iaşi**, S N , secţ III, t II, ,fasc - , pp - Antologia a fost reeditată, cu comentarii, de S Demetrian, în Editura pentru literatură, Bucureşti, , p Vezi şi studiul lui Al Duţu, Quelques precisions sur l'Anthologie sanscrite, "Studia et Acta Orientalia", II, Titlurile de opere şi numele din acest pasaj sînt reproduse aşa cum apar ele la Coşbuc Un episod care descrie potopul se întîlneşte şi în Mahăbhărata, cartea a III-a {Aranyaparva}, dar nu e cel tradus de Coşbuc , Notele finale referitoare la opere au fost omise de noi, întrucît sînt cuprinse într-o formă dezvoltată în Micul dicţionar de opere şi autori Majoritatea acestor sentenţe sînt cuprinse în Un dicţionar al înţelepciunii Despre Ramăyăna vezi Micul dicţionar de opere şi autori Aici, ca şi în alte părţi, Coşbuc foloseşte, după tradiţia germană, litera j In loc de y Denumire obişnuită a lui Râma şi titlul unei poeme epice a lui Kălidăsa (vezi articolul despre acesta) Mahadeva înseamnă "marele zeu", epitet al lui

Siva Vezi mai sus, p , n b MIC DICŢIONAR DE OPERE ŞI AUTORI Se publică după notele la colecţia manuscrisă de Cugetări din literatura sanscrită, completată cu unele lucruri din introducerea acesteia Explicaţiile se referă, din această cauză, în primul rînd la aspectul gnomic al operelor respective, dar conţin date utile pentru orice cititor, suplinind multe note din josul paginii Vezi nr - din Lista lucrărilor O traducere modernă însoţită de un excelent comentariu a publicat dr Sergiu Al-George în Filosofia indiană tn texte, Editura ştiinţifică, Bhavabhuti este autorul dramelor Uttara-Răma-carita, Maha-vîra-carita şi Mălati-mădhava Dandin este considerat şi autorul unui roman, Daiakumăra- carita Tot lui i se atribuie un poem, Ghaţakarpara-kăvya, cu un subiect asemănător cu Meghaduta lui Kălidăsa, doar că aici o femeie este cea care îşi încredinţează gîndurile unui nor Tot lui i se atribuie şi dramele Priyadarsikă şi Năgănanda Vezi şi studiul Kălidăsa, pp - Vezi mai sus, pp - Traducerea se publică mai sus, pp - Vezi fragmentele din Mahăbhărata publicate mai sus Sankara este autorul unui comentariu (Bhâşya) despre Ve- dănta-sutra, precum şi al unor comentarii despre zece Upanişade şi despre Bhagavadgîtă Vezi traducerea din Mundaka-Upanişad şi Notiţa introductivă, la pp - Vezi Lista lucrărilor, nr - , , Traducerea românească a unei repovestiri datorate lui C Ra- jagopalachari a fost publicată de S Demetrian în "Biblioteca pentru toţi" în Vezi mai sus, pp - Vezi Notiţa despre Upanişade, pp - Există şi curente ca budismul, jainismul şi lokâyata, constituite în afara şi chiar împotriva filosofiei Upanişadelor Tabla de materii  Redactor: I Segall Tehnoredactor: M Na ta Coli de tipar: pag Planşe: Tirajul: Bun de tipar: V * V art Fapta şi destinul, în "Revista fundaţiilor*', III, , • Punyasloka ("cu bun renume* ), denumire a lui Nala • Calea Vedelor: calea arătată de ştiinţa sfîntă a celor patru Vede: Rig-Veda, Săma-Veda, Yajur-Veda şi Atharva-Veda b Elefantul: în sanscrită naga înseamnă "copac", nu

elefant'*; v traducerea noastră, strofa (p ) Vezi C POGHIRC, Studiile sanscrite in România, "Analele Universităţii Bucureşti Limbi clasice şi orientale", XXI, , p ş u Un descintec român ţi un descintec sanscrit din Veda, "Columna lui Traian", , pp - , Principie de filologie comparativă ario-europeă, Bucureşti, , passim, şi alte lucrări Vezi TH IORDĂNESCU, Un orientalist român: Constantin Georgian, în "Convorbiri literare", august, O serie de studii ale sale au apărut în "Convorbiri literare" în anii - , şi ; vezi C POGHIRC, op cit , pp şi Manuscrisul nr , - de la Biblioteca centrală universitară din Iaşi; vezi R MANOLIU, O traducere a lui Eminescu ("Gramatica sanscrită" ), în "Arhiva", XVIII, , pp - Asupra acestor influenţe vezi mai recent studiile Amitei Bhose, care urmează să apară în volum în Editura Junimea Vezi S DEMETRIAN, Literatura indiană în poezia lui Coşbuc, "Limbă şi literatură", XII, ; cf mai jos studiile lui Th Simenschy, pp - Vezi C POGHIRC, op cit , pp - *** W MONIER, b Nâvastuno vastusiddhih (ex nihilo nihil fit) Cf LUCREŢIU, Nat rer , I, : Principium hinc nobis exordia sumei/Nuitam rem e nihilo gigni divinitus unquam e Asatah saj jăyeta kutas (MONIER, ) d Nâsadutpâdo nrsrngavat Cf şi p e Sarvatra sarvadă sarvăsambhavăt f Cf LUCREŢIU, Nat rer , I, ş u : Nam si de nihilo fierent, ex omnibus rebus/Omne genus naşei posset Sistemul filosofic Sămkhva a fost întemeiat de Kapila între şi î e n (M WINTERNITZ, op cit , III ) W MONIER, , n Vezi L ŞĂINEANU, Dicţionar universal al limbii române, s v Ursitoare b L PRELLER, op cit , I, V p Credinţa în transmigraţiunea sufletului o găsim şi la Platon în dialogul său Timeu ( - ) şi laVirgiliu în cîntul al şaselea al Eneidei jvv - ) Aici e descrisă condiţia unor suflete, care, după ce trec printr-un fel de purgatoriu timp de o mie de ani, se urcă iarăşi din regiunile inferioare pe pămînt şi ocupă corpuri noi înainte însă de-a părăsi lumea umbrelor, sufletele se îngrămădesc pe ţărmul fluviului Lethe, ca să bea din el apa uitării (Aen , VI, ) Se pare că şi evreii au cunoscut ceva din învăţătura aceasta, judecind după întrebarea pe care o pun Mîntuitorului: "Cine a păcătuit, omul acesta, sau părinţii lui, că s-a născut orb?" (Joan, , ) în caz că a păcătuit el, aceasta nu se putea întîmpla decît într-o existenţă anterioară (cf W MONIER, Jndian Wisdom, p , n ) Nume de zei ca Zeus, Arlemis etc se găsesc extrem de rar şi numai în Faptele Apostolilor, exact la fel cum nu găsim aproape deloc la scriitorii greci şi romani contemporani numele biblice Se ascunse etc : apuse b Soinadeva, op cit ( , - ) în oraşul Puşkaravati trăia odată un rege cu numele Gudhasena, care avea un singur fiu ( ) Acesta era neastîmpărat: însă fiindcă era singurul său copil, tatăl său îl lăsa să facă tot ce voia, fie bun, fie rău ( ) Odată, pe cînd se plimba prin parc, văzu pe băiatul unui negustor, cu numele Brahmadatta, care avea aceeaşi vîrstă şi înfăţişare ( ) Cum îl zări, îndată şi-l alese ca prieten, şi de atunci fiul regelui şi fiul negustorului deveniră la fel ( ) Curînd ei nu mai puteau sta fără să se vadă; căci iute leagă prietenie amintirea unei existenţe anterioare ( ) Nici o plăcere nu gusta fiul regelui, pe care să n-o împărtăşească mai întîi fiului de negustor ( ) Odată, fiul regelui hotărî să-l însoare pe prietenul său, şi plecă în oraşul Ahicchattra ca să se însoare el mai întîi ( ) Menaka, numele unei zîne, mama Sakuntalei ‡‡‡‡‡‡‡ V max , care-i o variantă a acesteia şi unde sînt traduse primele două versuri din Fritze, omise aici §§§§§§§ V n a Nala nu pune în joc pe sofia sa, Damayantî; (v textul sanscrit şi traducerea noastră); aşa se face că Damayantî îl însoţeşte pe Nala în exil în schimb Yudhişţhira este acela care pierde la joc totul, pînă şi pe soţia sa, Draupadî (Mahâbh , II) b Sacuna (ser sakuna), o pasăre mare ******** Vezi articolul meu:

Panciatantra, din rev "Arhiva", ( ) şi cel din "Convorbiri literare", ( ) ° †††††††† Vezi TH SIMENSCHY, Originea universului în concepţia indienilor şi a grecilor, în "Revista fundaţiilor", nr , (şi în extras) ‡‡‡‡‡‡‡‡ Cf Chândogya-Upanişad, , sqq -